

i samband härmed anmält, att någon nedsättning av det för nu ifrågasatt varande lotsmotorkutter vid Gävle lotsplats beräknade beloppet icke syns tillrådlig. Vid sådant förhållande torde det nya anslag, som erfordras för denna kutters färdigbyggande, böra upptagas med samma belopp som årets anslag eller 49,000 kronor.

Då den fåtaliga lotspersonalen vid Svartklubbens lotsplats näppeligen lär kunna åläggas anskaffa en tjänstebåt av sådan storlek som den, vilken numera anses behöfelig å denna plats, tillstyrker jag, att en vid lotsverkets huvudförråd upplagd reservsegelkutter av trä må utlämnas till lotsarnas disposition, sedan den på statsverkets bekostnad omäändrats till lotsmotorkutter. Mot det av styrelsen föreslagna sättet för den här för erforderliga kostnadens bestridande har jag icke någon erinran att göra. För ändamålet skulle alltså dels äskas ett anslag å 6,500 kronor, dels ock inhämtas riksdagens medgivande till att förenämnda överskott å 7,000 kronor får tagas i anspråk för täckande av återstoden av kostnaden.

Vidkommande de föreslagna förändringarna av fyrbelysningen vid Huvudskärs, Hallshuks och Storkläppens fyrplatser torde — då genom utbytet av de gamla för fotogenbelysning avsedda fyrapparaterna mot dylika apparater försedda med agabelysning, fyrarnas ljusstyrka i hög grad ökas samtidigt med att besparing vinnes i kostnaderna för fyrarnas skötsel och belysning — medel böra ställas till förfogande för ifrågasatt ändamål.

Även till de övriga i sammanställningen under nummer 12, 14, 16, 17, 19 och 20 upptagna åtgärder, vilka avse förbättringar av fyrbelysningen vid olika platser och i olika farleder, anser jag mig, med hänsyn till de betydande lättnader för sjöfarten, som de ifrågasatta anordningarna skulle erbjuda, böra tillstyrka anvisande av medel. Vad särskilt angår den under nummer 17 upptagna framställningen, vilken avser anordnande av förbättrad fyrbelysning för insegling till Arkö, för vilket ändamål ett anslag å 80,000 kronor av 1928 års riksdag beviljats, skulldet begärda tilläggsanslaget användas för slutförande av en del ännu återstående arbeten.

Beträffande den föreslagna förbättringen av mistsignaleringen vid Smygehuks samt Draghällans och Djurstens fyrplatser, finner jag mig likaledes böra förorda, att medel för ändamålet beviljas av riksdagen. Ifrågasatt åtgärd vid förstnämnda fyrplats är avsedd att företagas i samband med den under nummer 12 i sammanställningen föreslagna och av mig nyss förordade ändring av fyrapparaten vid samma fyrplats.

De ifrågasatta förbättringarna av hamnförhållandena vid Härnö lotsuppassningsställe och vid Bönans lotsuppassningsställe anser jag ävenledes böra nu få komma till utförande. Vad särskilt hamnen vid sistnämnda plats angår, är att märka, att tillkomsten av den för Gävle lotsplats avsedda nya motorkuttern, för vars färdigställande jag nyss till-

styrkt anvisande av medel, nödvändiggör bland annat en uppmuddring av hamnen vid Bönan.

Av vad lotsstyrelsen anført i fråga om de nuvarande bostadsförhållandena vid Tylö och Tistlarnas fyrplatser synes mig framgå, att dessa äro mycket otillfredsställande. Jag har därför funnit mig böra tillstyrka äskandet av medel för om- och tillbyggnad av därvarande bostadshus.

Vad slutligen angår den föreslagna förbättringen av viss materiel vid lotsverkets livräddningsstationer i allmänhet samt dessutom modernisering av Utlängans livräddningsstation, synas mig de sålunda föreslagna åtgärderna vara av behovet påkallade. Såsom jag redan nämnt, kunna de för ändamålet erforderliga kostnaderna fördelas på två budgetår. För egen del tillstyrker jag, att för nästkommande budgetår äskas medel till belopp av 5,000 kronor respektive 15,000 kronor.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle av riksdagen äskas anslag för nedannämnda ändamål och med följande belopp:

Nytt maskineri å och ombyggnad av reservfyrskippet nr 24	kronor	130,000
Lys- och ljudboj vid Bredgrund	»	12,000
Återstående halva kostnaden för en lotsmotorkutter av stål för Gävle lotsplats	»	49,000
Ändring av en reservsegelkutter till lotsmotorkutter för Svartklubbens lotsplats	»	6,500
Förändring av fyrbelysningen vid Huvudskärs fyrplats i Stockholms södra skärgård	»	40,000
Införande av Agabelysning vid Hallshuks fyr	»	17,000
Införande av Agabelysning vid Storkläppens fyr	»	20,000
Förändring av fyrapparat och mistmaskineri å Smygehucks fyrplats	»	16,000
Förbättring av fyrbelysningen i Stockholms norra skärgård genom anordnande av en ny fyrled Nykvarns holme—Trälhavet och fyrled över Västra Saxarfjärdens västra del	»	50,000
Förbättring av fyrbelysningen m. m. vid Landsort medelst en fyr och ett kummel	»	25,000
Ytterligare kostnader för anordnande av förbättrad fyrbelysning för insegling till Arkö	»	25,000
Ökning av ljusstyrka och lysvidd å Utlängans fyr	»	15,500
Förbättring av fyrbelysningen i farleden mellan Varö och Nidingen	»	26,500
Förbättring av mistsignaleringen vid Draghällans och Djurstens fyrplatser	»	21,000
Förbättring av hamnförhållandena vid Härnö lotsuppassningsställe	»	17,500

Förbättring av hamnförhållandena vid Bönans lotsuppassningsställe	kronor	8,500
Förbättrande av bostadsförhållandena vid Tylö fyrplats ..	»	14,000
Förbättrande av bostadsförhållandena vid Tistlarnas fyrplats	»	14,500
Förbättring av materielen vid lotsverkets livräddningsstationer	»	5,000
Modernisering av Utlängans livräddningsstation	»	15,000
Summa kronor		528,000.

Härjämte skulle av riksdagen äskas medgivande till att uppkommet överskott, cirka 7,000 kronor, å tidigare till annat ändamål anvisad anslagspost må tagas i anspråk för täckande av en del av kostnaden för ändring av en reservsegelkutter till lotsmotorkutter för Svartklubbens fyrplats.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till säkerhetsanstalter för sjöfarten å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 528,000,

dels ock medgiva, att av uppkommet överskott å en av riksdagen år 1929 anvisad anslagspost å 98,000 kronor till anskaffning av en lotsmotorkutter av järn för Sandhamns lotsplats 7,000 kronor må tagas i anspråk för täckande av en del av kostnaderna för ändring av en reservsegelkutter till lotsmotorkutter för Svartklubbens lotsplats.

21. **Patent- och registreringsverket.** I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är det ordinarie förslagsanslaget till patent- och registreringsverket upptaget med ett belopp av 1,168,700 kronor.

Den av riksdagen godkända staten för patent- och registreringsverket har följande utseende:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	495,700
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, vikariatsersättningar m. m., förslagsvis	»	225,000
Renskrivning och skrivmaterialier, fastighetens underhåll, bränsle, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m., förslagsvis	»	72,000
Publikationer, efter avdrag av influtna prenumerationsavgifter och dylikt, kungörelser, böcker och tidskrifter samt bindningskostnader, förslagsvis	»	180,000
Aterställda registreringsavgifter, förslagsvis	»	16,000

[21.]
Patent- och
registrerings-
verket.

(ordinarie
anslag.)

Bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern,			
förslagsvis	kronor	2,600	
Avlöning åt en å övergångsstat uppförd registrator	»	6,400	
Pensioner åt avskedade tjänstemän, förslagsvis	»	46,000	
Dyrtidstillägg, förslagsvis	»	125,000	
Summa kronor		1,168,700.	

*Patent- och
registrerings-
verket.*

I skrivelse den 22 augusti 1930 har patent- och registreringsverket, jämte erinran om sin vid upprepade tillfällen gjorda framställning om dels uppförande å ordinarie stat av ytterligare en för bolagsavdelningen avsedd byrådirektörstjänst dels ock uppflyttning i lönegraden B 26 av de fyra för närvarande i lönegraden B 24 placerade, å patentavdelningarna tjänstgörande första byråingenjörerna, vidare anført, att uppflyttning i högre lönegrad av en eller annan av de lägre ordinarie befattningarna även vore av behovet påkallad samt att den tillväxt av ämbetsverkets göromål, som under en följd av år ägt rum och som syntes alltjämt tilltaga, nödvändiggjorde en avsevärd ökning av ämbetsverkets personal. Då emellertid för närvarande utredning påginge rörande ämbetsverkets arbetssätt m. m., såge sig ämbetsverket förhindrat att nu framlägga några förslag i ovan angivna avseenden. Ämbetsverket finge därför anmäla, att det för det dåvarande icke hade att föreslå någon ändring i den för verket nu gällande tjänsteförteckningen och staten.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande utgiftsanslag tillhör de anslag, som tillsammans med korresponderande inkomstitlar bilda fristående specialbudgeter, vilka i riksstaten äro uppförda med sammanfallande utgifts- och inkomstbelopp. Enligt hittills tillämpad ordning har anslaget bestämts till det belopp, vartill den för verket fastställda utgiftsstaten uppgått.

På sätt riksräkenskapsverket framhållit i sin förut denna dag av statsrådet och chefen för finansdepartementet anmälda skrivelse angående inkomstberäkningarna för nästkommande budgetår, har från och med budgetåret 1929/1930 den anordningen vidtagits, att från ifrågavarande inkomstitel »patent- och varumärkes- samt registreringsavgifter» den behållna inkomsten över utgiftsanslaget, »patent- och registreringsverket», tillgodoföres en särskild s. k. diversemedelsfond »patent- och registreringsverkets fond», från vilken utgifterna direkt bestridas. Anslagets ändamål är sålunda numera närmast att förmedla överförandet av bidragsmedlen från inkomstiteln till fonden. Under sådana omständigheter bör enligt riksräkenskapsverkets mening inkomstiteln och det därmed kommunicerande utgiftsanslaget i riksstaten uppföras med det belopp, som motsvarar det påräkneliga inkomstbeloppet, och icke såsom hittills med det belopp, vartill de blivande utgifterna beräknas uppgå.

I likhet med vad chefen för finansdepartementet föreslagit med avseende å bankinspektionen m. fl. myndigheter tillstyrker jag därför, att vad riksräkenskapsverket härutinnan föreslagit iakttages vid anslagsberäkning.

gen för patent- och registreringsverket. Då inkomsttiteln »patent- och varumärkes- samt registreringsavgifter» tidigare i dag upptagits med 1,300,000 kronor, bör följaktligen i enlighet härmed utgiftsanslaget uppföras med enahanda belopp.

Ehuru med det beräkningssätt, som sålunda i fortsättningen bör tillämpas beträffande förevarande anslag, ändringar i utgiftsstatens slutsumma icke komma att omedelbart påverka anslagets belopp, ber jag i detta sammanhang få anmäla, att fråga föreligger om viss ökning i staten för ämbetsverket.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 31 december 1928 givna bemyndigande uppdrog den 22 april 1930 dåvarande chefen för finansdepartementet åt generaldirektören K. S. Levinson att i egenskap av ekonomisakkunnig verkställa granskning av patent- och registreringsverkets organisation och arbetssätt m. m. samt utsåg tillika fil. doktorn A. R. Lindblad samt professorn vid tekniska högskolan E. H. W. Weibull att såsom fackmän biträda vid uppdragets fullgörande.

I ett den 16 oktober 1930 dagtecknat betänkande hava ovannämnda sakkunniga föreslagit genomförandet av en vittgående omorganisation av ämbetsverket i syfte att öka dess arbetskapacitet samt förkorta och förenkla proceduren för patentärendenas behandling, vilken omorganisation även förutsätter vissa ändringar i gällande patentlagstiftning. Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle organisationens genomförande kräva en ökning i ämbetsverkets stat, oavsett dyrtidstillägg, av i runt tal 35,700 kronor. Över de framförda förslagen hava yttranden i dagarna avgivits av vederbörande ämbetsverk och intresserade organisationer. Det är avsett, att ärendet skall hinna förberedas i sådan tid, att detsamma kan föreläggas innevarande års riksdag. Särskild proposition i ämnet torde sålunda framdeles få till riksdagen avlätas.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till patent- och registreringsverket,

nu	kronor 1,168,700,
med	» 131,300
till	» 1,300,000.

22. **Kostnader, som föränledas av överståthållarämbetets och länsstyrelsernas befattning med vissa slag av registrering.** Enligt de av Kungl. Maj:t den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning av riksstaten skulle avgifter, som inflöte till de lokala registreringsmyndigheterna, överståthållarämbetet och länsstyrelserna, och vore avsedda för bestridande av kostnaderna för de av dessa myndigheter omhänderthavda registreringar och kungöranden om anmälningar till förenings-, försäkrings-

[22.]
Kostnader,
som föränledas
av överståt-
hållarämbetets
och länsstyrel-
sernas befatt-
ning med vissa
slag av regi-
strering.

och handelsregistren, icke vidare, såsom dittills, sammanföras med de avgifter, som inflöte till patent- och registreringsverket och avsåge uppehållandet av dess verksamhet. I enlighet med planen för budgetomläggningen skulle efter 1912 års ingång de registreringsavgifter, som inflöte hos överståthållarämbetet och länsstyrelserna, samt de utgifter, som i anledning av denna registreringsverksamhet uppkomme hos nämnda myndigheter, behandlas sålunda, att utgifterna skulle avföras å det förslagsanslag, som bleve i riksstaten för ändamålet anvisat, och de inflytande avgifterna tillföras samma förslagsanslag såsom särskilda uppbördsmedel.

Till grund för beräkningen av det belopp, till vilket ett dylikt anslag borde bestämmas, lades två av statskontoret upprättade tablåer, utvisande den ena uppbörden av avgifterna och den andra utgifterna för dylik registrering under åren 1900—1909. Skillnaden mellan uppbörds- och utgiftsbeloppen — med en av försiktighet tillagd marginal av 1,000 kronor — ansågs böra bestämma det föreslagna anslagets storlek.

I anslutning till ovannämnda beräkning har riksdagen från och med år 1912 till och med budgetåret 1929/1930 anvisat ett extra förslagsanslag av 4,000 kronor till bestridande av kostnaderna för den nämnda myndigheter åliggande befattning med registreringar och anmälningar till föreningsm. fl. register, varjämte riksdagen medgivit, att de till myndigheterna inflytande avgifterna för dylika registreringar och anmälningar finge tillföras detta anslag såsom särskilda uppbördsmedel.

Anslagen jämte de influtna anmälningsavgifterna hava emellertid, även efter vissa vidtagna avgiftsförhöjningar, icke förslagit till bestridande av de med registreringen förenade kostnaderna. Med anledning av de överskridanden, som sålunda ägt rum och som med nu gällande bestämmelser fortfarande syntes oundvikliga, höjdes anslaget vid 1930 års riksdag till 10,000 kronor. Med detta belopp är anslaget alltså uppfört å riksstaten för löpande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Jag ber nu få erinra om att redan före den under fjolåret vidtagna uppräkningen av anslaget inom handelsdepartementet verkställets en utredning angående åtgärder i syfte att söka få anslaget att räcka till för sitt ändamål. Därvid har åt vederbörande ämbetsverk och länsstyrelser lämnats tillfälle att yttra sig i ämnet. Av de hörda myndigheterna hava de flesta uttalat sig för en höjning av anmälningsavgifterna, medan från annat håll ifrågasatts viss förenkling i kungörelseförfarandet, varigenom kostnaderna skulle nedbringas. Sistnämnda förslag har biträtts av, bland andra, statskontoret och riksräkenskapsverket.

Emellertid har kommerskollegium i ett den 24 oktober 1928 avgivet betänkande rörande revisionen av näringsfrihetsförordningen till behandling upptagit frågan om publiceringen av anmälningar till näringsregistren; och har kollegium i dylikt hänseende tillstyrkt bifall till en på sin tid från näringshåll gjord framställning, att den genom offentlig försorg utgivna

samlingen av anmälningar till bland annat aktiebolags- och handelsregistren måtte förses med årligt firmaregister samt att sagda samling måtte i mera överskådlig form, än vad som nu vore fallet, tryckas i två gånger i månaden utkommande bilagor till Post- och Inrikestidningar.

Med avseende å nyssnämnda revision må framhållas, att inom handelsdepartementet med biträde av sakkunnig under fjolåret upprättats förslag till ny näringsfrihetsförordning (näringslag). Utlåtanden över berörda förslag hava inforrats från vederbörande ämbetsverk och länsstyrelser, varjämte handelskamrarna i riket samt ett flertal föreningar och andra sammanslutningar inom handelns, industriens och hantverkets områden lämnats tillfälle att yttra sig i ämnet.

I avvaktan på slutlig prövning av samtliga ovan omförmälda förslag lär någon ändring i anslagets nuvarande belopp icke böra ifrågasättas. Jag hemställer därför nu, att Kungl. Majt måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för den överståthållarämbetet och länsstyrelserna åliggande befattningsmed registreringar och anmälningar till förenings- med flera register för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 10,000

ävensom medgiva, att de till nämnda myndigheter inflytande avgifter för sådana registreringar och anmälningar må tillföras detta anslag såsom särskilda upp-
bördsmedel.

23. Försäkringsinspektionen. I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är det ordinarie förslagsanslaget till försäkringsinspektionen upptaget med 137,000 kronor. [23.] *Försäkringsinspektionen.*

Den av 1930 års riksdag godkända staten för försäkringsinspektionen har följande utseende: (ordinarie anslag.)

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis beräknade till	kronor	63,600
Arvoden å 3,000 kronor till två ledamöter	»	6,000
Till vikariatsersättningar, avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, resekostnads- och traktamentsersättningar m. m., förslagsvis beräknat till	»	44,800
Avlöning åt en å övergångsstat uppförd registrator	»	6,400
Pensioner till avskedade tjänstemän, förslagsvis beräknade till	»	3,200
Dyrtidstillägg, förslagsvis beräknat till	»	13,000

Förslagsanslag kronor 137,000.

I förhållande till staten för nästföregående budgetår utvisar den nu gällande staten en ökning med 5,300 kronor. Denna ökning har föranletts

dels av en vidtagen förhöjning av avlöningsförmånerna för inspektionens chef dels ock av inrättandet av en huvudsakligen för arbetsuppgifter, här rörande från 1929 års lag om trafikförsäkring, avsedd extra ordinarie kansli-skrivarebefattning.

Med avseende å inspektionens stat har jag icke att föreslå någon ändring.

Då emellertid — i likhet med vad jag beträffande anslaget till patent- och registreringsverket föreslagit — förevarande utgiftsanslag hädanefter torde böra uppföras med det belopp, till vilket motsvarande inkomsttitel beräknats, och denna titel, »bidrag till försäkringsinspektionen», förut i dag i enlighet med chefens för finansdepartementet förslag upptagits till 85,000 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till försäkringsinspektionen,

nu	kronor 137,000,
med	» 52,000
till	» 85,000.

[24.]
Statens
provvnings-
anstalt.
(ordinarie
anslag.)

24. Statens provvningsanstalt. I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är det ordinarie förslagsanslaget till statens provvningsanstalt upptaget med 329,100 kronor.

Den av riksdagen godkända staten för provvningsanstalten har följande utseende:

Avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie befattningshavare,

förslagsanslag kronor 165,000

Avlöningar till icke-ordinarie befattnings-

havare m. m. » 42,000

Inspektörens arvode » 1,000 kronor 208,000

Övergångsstat.

Avlöningar, *förslagsanslag* kronor 30,600

Omkostnadsstat.

Till gas och elektrisk ström, *förslagsanslag* kronor 9,000

» värme, *förslagsanslag* » 5,000

» inventarier och inventariers underhåll » 6,000

» bibliotek » 2,500

» glasvaror, *förslagsanslag* » 4,000

» tillfälliga biträden, tjänsteresor m. m.,

förslagsanslag » 28,000

» laboratorientensilier, kemikalier, mate-
rialier, förbrukningsartiklar, prov-

ningsanordningar m. m., <i>förslags-</i>		
<i>anslag</i>	kronor	17,000
Till <i>expenser, förslagsanslag</i>	»	16,000
» försäkring av byggnader och utrust-		
ning, underhåll av tomten m. m.,		
<i>förslagsanslag</i>	»	3,000 kronor
		90,500
<i>Förslagsanslag</i> kronor 329,100.		

Nu har styrelsen för statens provningsanstalt i skrivelse den 2 september 1930 framlagt förslag till utgiftsstat för anstalten under tiden den 1 juli 1931—den 30 juni 1932. Detta förslag innebär höjning med tillhopa 25,000 kronor av två poster i omkostnadsstaten, nämligen dels av förslagsanslaget till tillfälliga biträden, tjänsteresor m. m. med 22,000 kronor eller från 28,000 kronor till 50,000 kronor dels ock av förslagsanslaget till laboratorieutensilier m. m. med 3,000 kronor eller från 17,000 kronor till 20,000 kronor.

*Styrelsen för
statens prov-
ningsanstalt.*

Såsom skäl för förslaget om höjning av förstnämnda anslagspost uttalar sig styrelsen på följande sätt.

Såsom styrelsen redan framhållit, hade mängden betalade uppdrag i stort sett stadigt ökats sedan år 1922, och styrelsen ansåge sig kunna förvänta en fortsatt naturlig stegring av anstaltens såväl arbete som inkomster.

Enligt § 7 i anstaltens instruktion finge anstalten i mån av behov anställa icke-ordinarie personal. Där i visst fall visade sig erforderligt att anlita biträde av sakkunnig, som ej vore hos anstalten anställd, ägde anstalten att i sådant hänseende anlita den eller de personer, vilka i varje fall funnes lämpliga.

För avlönande av annan personal än den ordinarie funnes tillgängligt dels nu ifrågavarande å omkostnadsstaten uppförda förslagsanslag för tillfälliga biträden, tjänsteresor m. m., dels ock ett anslag, som icke finge överskridas, nämligen det i avlöningsstaten ingående anslaget å 42,000 kronor till icke-ordinarie befattningshavare m. m. Utgifterna under anslagsposten tillfälliga biträden m. m., vilken post vid 1928 års riksdag höjts från 15,000 kronor till 25,000 kronor och vid 1929 års riksdag ytterligare till 28,000 kronor, hade under de tre sistförflutna budgetåren uppgått till cirka respektive 46,000, 51,500 och 51,800 kronor. De sammanlagda kostnaderna för mera fast anställd personal och tillfälliga biträden m. m. hade under budgetåret 1929/1930 utgjort omkring 93,500 kronor och beräknades av styrelsen under budgetåret 1931/1932 komma att uppgå till ungefär samma belopp. Till mötande av dessa utgifter finge styrelsen föreslå, att, med bibehållande av det under avlöningsstaten upptagna anslaget till icke-ordinarie befattningshavare m. m. oförändrat, anslaget till tillfälliga biträden m. m. uppfördes med ett till 50,000 kronor förhöjt belopp.

Vidkommande därefter anslaget till laboratorieutensilier m. m. framhåller styrelsen, att utgifterna å anslaget uppgått till, i runda tal, under budget-

året 1927/1928 19,100 kronor, under budgetåret 1928/1929 18,700 kronor och under budgetåret 1929/1930 23,900 kronor. Det avsevärda överskridandet av anslaget under sistnämnda budgetår vore till stor del att hänföra till kostnader för det då nyinrättade brandlaboratoriets igångsättning. Detta laboratorium komme dock att för sin drift även i framtiden kräva utgifter, som belastade ifrågavarande anslag. Med hänsyn härtill finge styrelsen hemställa om en ökning av anslaget till 20,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Efterföljande i anstaltens ovannämnda skrivelse den 2 september 1930 intagna sammanställning utvisar anstaltens inkomster och utgifter samt de tillskott av statsmedel, som varit nödvändiga för uppehållande av anstaltens verksamhet:

Å r	Inkomster	Utgifter	Tillskott av statsmedel		
	av uppdrag m. m. kronor	(utom dyrtids- tillägg) kronor	Ordinarie kronor	Dyrtids- tillägg kronor	Summa statsmedel kronor
1920	239,400	294,700	55,300	168,100	223,400
1921	236,300	287,800	51,500	165,600	217,100
1922	189,000	276,800	87,800	104,400	152,200
Efter nya lönestaten:					
1:a halvåret 1923	102,600	168,500	65,900	30,700	(96,600)
1923—1924	215,600	296,700	81,100	41,500	122,600
1924—1925	225,300	295,000	69,700	41,600	111,300
1925—1926	240,300	308,100	67,800	41,500	109,300
1926—1927	258,000	322,900	64,900	37,800	102,700
1927—1928	266,900	331,600	64,700	36,900	101,600
1928—1929	264,000	337,200	73,200	38,000	111,200
1929—1930	267,300	354,900	87,600	35,300	122,900
1930—1931 (beräknade) ..	270,000	341,100	71,100	37,000	108,100
1931—1932 (enligt efterföl- jande statförslag)	275,000	354,100	79,100	32,900	112,000

Av denna sammanställning framgår, att statsverket fått vidkännas kostnader för anstalten till avsevärda belopp. Den under de senare åren inträdda minskningen i de av statsverket till uppehållande av anstaltens verksamhet tillskjutna medlen beror — utom på minskade kostnader för dyrtidstillägg till anstaltens befattningshavare — därpå, att mängden till anstalten inkommande betalade uppdrag stegrats och sålunda föranlett en ökning av anstaltens egna inkomster. Givet är, att därest denna stegring av arbetsmängden till fromma för anstaltens ekonomi kommer att fortgå, en ökning av olika i anstaltens stat uppförda anslag likväl kan bli nödvändig. Vid bedömandet av anstaltens anslagsbehov får nämligen icke förbises, att anstaltens utgifter stå i relation till de inkomster, anstalten genom sin verksamhet kan bereda

sig. Visserligen hava de båda anslag, varur avlöningarna till icke-ordinarie och tillfälliga befattningshavare bestridas, så nyligen som vid 1928 och 1929 års riksdagar höjts med sammanlagt icke mindre än 20,000 kronor, därav anslaget till tillfälliga biträden m. m. med 13,000 kronor, men då erfarenheten synes giva vid handen att en ytterligare höjning av sistnämnda anslag är erforderlig, finner jag mig böra i så måtto tillstyrka den gjorda framställningen om ökning av detta anslag, att jag föreslår, att detsamma höjes med 10,000 kronor till 38,000 kronor.

Även styrelsens framställning om höjning av anslaget till laboratorie-utensilier m. m. anser jag mig böra tillstyrka i den utsträckning, att anslaget upptages med ett från 17,000 kronor till 19,000 kronor förhöjt belopp.

I övriga å anstaltens stat uppförda anslag har, såsom av det förut sagda framgår, styrelsen icke ifrågasatt någon ändring. Då icke heller jag har något förslag härutinnan att framställa, torde samtliga ifrågavarande anslag böra upptagas med oförändrade belopp.

Vid bifall till vad jag ovan föreslagit skulle sålunda från och med den 1 juli 1931 staten för provningsanstalten erhålla följande ändrade lydelse:

Avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>	kronor 165,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattnings- havare m. m.	» 42,000
Inspektörens arvode.....	» 1,000 kronor 208,000

Övergångsstat.

Avlöningar, <i>förslagsanslag</i>	kronor 30,600
---	---------------

Omkostnadsstat.

Till gas och elektrisk ström, <i>förslagsanslag</i>	kronor 9,000
» värme, <i>förslagsanslag</i>	» 5,000
» inventarier och inventariers underhåll	» 6,000
» bibliotek	» 2,500
» glasvaror, <i>förslagsanslag</i>	» 4,000
» tillfälliga biträden, tjänsteresor m. m., <i>förslagsanslag</i>	» 38,000
» laboratorieutensilier, kemikalier, materi- alier, förbrukningsartiklar, provnings- anordningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	» 19,000
» expenser, <i>förslagsanslag</i>	» 16,000
» försäkring av byggnader och utrustning, underhåll av tomten m. m., <i>förslags- anslag</i>	» 3,000 kronor 102,500
<i>Förslagsanslag</i> kronor 341,100.	

Under åberopande av vad jag i det föregående anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, med godkännande av det av mig förordade förslaget till stat för statens provningsanstalt, att tillämpas från och med den 1 juli 1931, höja det *ordinarie* förslagsanslaget till statens provningsanstalt, nu

.....	kronor 329,100,
med	» 12,000
till	» 341,100.

C. Handel och sjöfart.

[25.]

*Bidrag till
underhållande
av handels-
högskolan i
Stockholm.
(extra anslag.)*

1. **Bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm.** Såsom bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm har av riksdagen anslagits för vart och ett av åren 1910—1921 ett belopp av 30,000 kronor, för år 1922 ett belopp av 60,000 kronor, för första halvåret 1923 ett belopp av 30,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 ett belopp av 50,000 kronor samt för vart och ett av de följande budgetåren ett belopp av 40,000 kronor. I fråga om understödet för löpande budgetår har föreskrivits, att ena hälften skulle utbetalas under senare halvåret 1930 och återstående hälften under förra halvåret 1931. Ett vid beviljandet av samtliga ovan nämnda anslag fästade villkor har varit, att vid högskolan skulle finnas ett visst antal friplatser, för de senare åren bestämt till 12.

I fråga om organisationen av handelshögskolan och grunderna för dess verksamhet tillåter jag mig hänvisa till vad det vid propositionen nr 51 till 1909 års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 19 februari 1909 därom innehåller.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget utlåtande den 14 augusti 1930 överlämnad skrivelse har styrelsen för handelshögskoleföreningen i Stockholm gjort framställning om statsbidrag till högskolan för studieåret 1931—1932 med enahanda belopp som det av riksdagen senast för budgetåret 1930/1931 beviljade eller 40,000 kronor.

Till stöd för berörda framställning anför styrelsen bland annat följande.

*Styrelsen för
handelshög-
skoleföre-
ningen.*

För sin fortsatta verksamhet vore handelshögskolan i hög grad beroende av statens ekonomiska stöd och vore det för högskolan synnerligen angeläget, att statsbidrag finge åtnjutas åtminstone i samma utsträckning som under de närmast föregående åren.

*Kommers-
kollegium.*

I sin ovanberörda skrivelse den 14 augusti 1930 utlåter sig kommerskollegium för egen del på följande sätt:

»För sin del anser kollegium, att det för möjliggörande av en ändamålsenlig planläggning av handelshögskolans verksamhet och vidare utveckling

är av betydelse, att handelshögskolan tillsvidare kan med något så när viss-
het räkna med ett jämförelsevis fast statsbidrag. Någon inskränkning av
det under den senaste tiden för ifrågavarande ändamål utgående anslaget
anser kollegium sig därför ej böra ifrågasätta.

Kollegium hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riks-
dagen att — under förutsättning att verksamheten vid handelshögskolan
fortsattes efter i huvudsak den nu följda planen — såsom bidrag till under-
hållande av samma skola under läsåret 1931—1932 å riksstaten för budget-
året 1931/1932 anvisa ett anslag av 40,000 kronor att utgå på villkor, mot-
svarande dem, som fastställts för understödet under nu instundande läsår.»

Även för budgetåret 1931/1932 lärer understöd av statsmedel böra till-
erkännas handelshögskolan i Stockholm. Då nedsättning i det anslags-
belopp, som under de senaste budgetåren utgått till högskolan, icke synes
mig böra ifrågasättas, tillstyrker jag alltså, lika med kommerskollegium,
att statsbidraget till handelshögskolan upptages med ett belopp av 40,000
kronor.

*Departements-
chefen.*

Vid utbetalningen av statsbidraget torde, liksom förut varit fallet, böra
fästas det villkor, att under det läsår, statsbidraget avser, minst 12 fri-
platser för studerande vid högskolan finnas inrättade.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t
mätte föreslå riksdagen

att, under förutsättning att verksamheten vid handels-
högskolan i Stockholm fortsattes efter i huvudsak den
nu följda plan, såsom bidrag till underhållande av
samma skola under läsåret 1931—1932 å riksstaten för
budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* an-
slag av kronor 40,000,
att till handelshögskoleföreningens i Stockholm sty-
relse utbetalas med hälften under senare halvåret 1931
och återstående hälften under förra halvåret 1932 un-
der villkor, att minst tolv friplatser för studerande vid
högskolan komma att finnas inrättade under hela läs-
året 1931—1932.

2. **Exportstipendier.** För vart och ett av åren 1897—1908 beviljade
riksdagen på extra stat anslag till handelsstipendier. Anslaget utgick med
10,000 kronor för vardera av åren 1897 och 1898, 20,000 kronor för vart
och ett av åren 1899—1904 och 30,000 kronor för vart och ett av åren 1905
—1908.

[26.]
*Export-
stipendier.*
(extra anslag.)

Med bifall till en av Kungl. Maj:t avlåten proposition anvisade sedermera
1908 års riksdag å extra stat för år 1909 tvenne anslag, vardera å 20,000
kronor, att användas det ena till exportstipendier och det andra till han-
delsstudiestipendier. Härefter hava för vart och ett av åren 1910—1915
och 1921 ifrågavarande tvenne anslag utgått med enahanda belopp, som an-

visats för år 1909. Under åren 1916—1920 utgick anslaget till exportstipendier med vanligt belopp, varemot, till följd av de av världskriget för-
anledda säregna förhållandena, anslag till handelsstudiestipendier beviljades
allenast för åren 1916 och 1917 och för vardera av dessa år med endast
10,000 kronor.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 7 januari 1921 av frågan om anslag
för år 1922 till uppehållande av stipendieverksamheten biträdde dåvarande
chefen för handelsdepartementet en av Sveriges allmänna exportförening
gjord och av kommerskollegium tillstyrkt framställning om sammanförande
av de båda anslagen till exportstipendier och handelsstudiestipendier till ett
anslag, med vilket bägge stipendiatgrupperna skulle tillgodoses, ävensom ett
i anslutning härtill av kollegium framlagt förslag till vissa ändringar i de
för stipendierna förut gällande bestämmelserna. I avseende å stipendiean-
slagets belopp, som av föreningen föreslagits höjt till 60,000 kronor, till-
styrkte han, i enlighet med kollegii hemställan, att anslaget upptoges till
ett belopp, motsvarande summan av de för år 1921 beviljade båda anslagen,
eller till 40,000 kronor. Kungl. Maj:ts framställning avläts i enlighet med
vad departementschefen sålunda hemställt.

Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunderna för stipendieverk-
samheten hade riksdagen intet att erinra. Med hänsyn till de förefintliga,
relativt stora reservationerna å stipendieanslagen fann sig riksdagen emel-
lertid böra för år 1922 begränsa anslagsbeloppet till 10,000 kronor.

Den 26 september 1921 utfärdade Kungl. Maj:t härefter kungörelse med
allmänna bestämmelser för statens exportstipendier och handelsstudiestipen-
dier (nr 636).

På grund av besparingar å anslagen från föregående år äskade Kungl.
Maj:t icke för budgetåren 1923/1924 och 1924/1925 något anslag för nu
ifrågavarande ändamål. Av behållningen utdelades såsom stipendier för år
1923 ett belopp av 28,700 kronor, därav till exportstipendier 17,500 kro-
nor och till handelsstudiestipendier 11,200 kronor; såsom exportstipendier
utdelades för år 1924 20,000 kronor, varemot av besparingsskäl utdelning
av handelsstudiestipendier ansågs böra tillsvidare icke ifrågakomma.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen
sedermera till exportstipendier anvisat för budgetåret 1925/1926 ett extra
reservationsanslag av 5,000 kronor, för budgetåret 1926/1927 ett dylikt an-
slag av 18,000 kronor samt för ett vart av budgetåren 1927/1928—1930/1931
ett dylikt anslag av 20,000 kronor. Med användande av dessa medel även-
som tillgängliga behållningar å föregående anslag hava såsom exportstipen-
dier utdelats under år 1925 21,000 kronor, under år 1926 20,100 kronor,
under år 1927 20,700 kronor, under år 1928 23,500 kronor, under år 1929
26,000 kronor och under år 1930 18,500 kronor. Efter den under sist
nämnda år verkställda utdelningen återstår odisponerat ett belopp av 13,954
kronor 46 öre.

Nu har kommerskollegium i skrivelse den 13 september 1930 gjort fram-

ställning om beviljande å riksstaten för budgetåret 1931/1932 av ett anslag å 24,200 kronor, avsett att användas uteslutande till utdelning av exportstipendier. Till stöd härför anför kollegium — efter att till en början hava erinrat om vad i saken tidigare förekommit ävensom om sitt i en särskild skrivelse av samma dag framlagda förslag att av det till fördelning av exportstipendier för år 1930 nämnda dag disponibla beloppet, 31,329 kronor 46 öre, 25,500 kronor måtte tagas i anspråk för ändamålet — bland annat följande:

»Då kollegium nu förehaft frågan om anslag för budgetåret 1931/1932 för det i ovannämnda kungörelse den 26 september 1921 avsedda ändamål, har kollegium icke ansett sig böra hemställa om något anslag till handelsstudiestipendier.

Kommerskollegium.

Däremot finner kollegium det vara synnerligen angeläget, att anslag beviljas för fortsatt utdelning av exportstipendier.

Vid beräklandet av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 har kollegium utgått ifrån att Eders Kungl. Maj:t i enlighet med kollegii hemställan i sin ovannämnda underdåniga skrivelse för innevarande år utdelar tre nya exportstipendier å de av kollegium föreslagna beloppen. Kollegium, som i skrivelsen ifrågasatt en viss höjning av de hittills sedvanliga stipendierna, tillåter sig att beträffande skälen härför hänvisa till skrivelsen i fråga.

Medelsbehovet för nämnda budgetår torde böra beräknas på följande sätt.

Av de nuvarande stipendierna hava tre erhållit stipendier för första gången år 1929. För två av dessa — Knut Emanuel Ekman och Bertil Müntzing — föreslår kollegium i sin meromnämnda skrivelse fortsättningsstipendier för innevarande år. Den tredje — Karl Gunnar Hultin — har, förmodligen på grund av att han först i slutet av år 1930 kommer att inställa sig å sitt verksamhetsområde, icke i år sökt sådant stipendium. På grund av viss förskjutning i stipendiets åtnjutande, som för Ekman uppkommit därigenom, att honom beviljats uppskov, torde för budgetåret 1931/1932 behöva för nu ifrågavarande stipendiaters del räknas med allenast två fortsättningsstipendier, vart och ett å 4,000 kronor. Vidare torde för åtminstone två av de stipendier, för vilka kollegium i år föreslår stipendium för första gången, böra beräknas fortsättningsstipendium under nästkommande år, varje stipendium å 5,000 kronor. Till fortsättningsstipendier under år 1931 skulle alltså erfordras sammanlagt minst 18,000 kronor. Vad därefter medel till nya stipendier beträffar anser kollegium det synnerligen önskvärt, att medel finnas tillgängliga för utdelning år 1931 av åtminstone två sådana stipendier, vart och ett å 6,000 kronor. Sammanlagda medelsbehovet för år 1931 skulle sålunda uppgå till 30,000 kronor. Med hänsyn till ovannämnda behållning av 5,829 kronor 46 öre å tidigare beviljade stipendieanslag skulle av riksdagen behöva äskas 24,200 kronor.

Kollegium hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till exportstipendier, att användas i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 26 september 1921 (nr 636), å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 24,200 kronor.»

I två respektive den 4 oktober och den 11 november 1930 dagtecknade skrivelser har kommerskollegium sedermera anmält, att med anledning av att två personer dåmera av sagt sig den ene återstoden av honom tidigare be-

viljat stipendium och den andre hela det honom i år beviljade stipendiet en ytterligare behållning av tillhoppa 7,125 kronor uppkommit å anslaget.

*Departements-
chefen.*

I likhet med kommerskollegium anser jag mig icke böra göra någon framställning om anslag till handelsstudiestipendier å 1931/1932 års riksstat.

Vad angår exportstipendiatverksamheten har densamma visat sig vara ett värdefullt medel i arbetet på vidgandet av den svenska industriens avsättningsmöjligheter på främmande marknader. Det synes mig därför vara ett intresse, väl värt statsmakternas beaktande, att ifrågavarande verksamhet i någorlunda oförändrad omfattning upprätthålles.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, förefinnes för närvarande å tidigare beviljade stipendieanslag en behållning av omkring 21,000 kronor. Denna relativt stora behållning har föranletts bland annat därav att på grund av särskilda omständigheter inga fortsättningsstipendier blevo under fjolåret utdelade. Då, såvitt nu kan bedömas, medel för nästkommande budgetår böra beräknas för såväl fyra dylika stipendier som något eller några nya stipendier, måste, därest under år 1931 stipendierna skola kunna utgå med ungefär samma belopp som hittills, ytterligare medel ställas till förfogande. Jag förordar, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 för ändamålet äskas ett anslag av 12,000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till exportstipendier, att användas i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 26 september 1921, nr 636, å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av..... kronor 12,000.

[27.]

*Statsunder-
stöd till auk-
toriserade
handelskam-
rar i riket.
(extra anslag.)*

3. Statsunderstöd till auktoriserade handelskamrar i riket. I anledning av en av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade 1916 års riksdag såsom understöd åt auktoriserade handelskamrar i riket på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag å högst 36,000 kronor att utgå med ett belopp av 3,000 kronor till envar handelskammare under de villkor, Kungl. Maj:t i överensstämmelse med av riksdagen angivna grunder kunde komma att föreskriva.

Sedan kommerskollegium avgivit infordrat utlåtande, utfärdade Kungl. Maj:t den 15 december 1916 kungörelse (nr 599) angående auktoriserade handelskammare, varjämte Kungl. Maj:t samma dag fastställde villkor och bestämmelser för åtnjutande av förutnämnda av riksdagen anvisade anslag.

Sedermera har för vart och ett av åren 1918—1922 dylikt anslag utgått med enahanda belopp, som anvisats för år 1917, och har Kungl. Maj:t för anslagens åtnjutande fastställt samma villkor och bestämmelser som de för år 1917 gällande.

För ett vart av åren 1923—1930 har för ändamålet anvisats ett anslag av

24,000 kronor att utgå med 2,000 kronor till envar handelskammare under enahanda villkor som förut men med befogenhet för Kungl. Maj:t att, i fall av behov och efter närmare utredning, något jämka på det av riksdagen dittills vid anslagets beviljande fästade villkoret, att lägsta medlemsavgiften i statsunderstödd handelskammare icke finge överstiga 10 kronor.

I skrivelse den 12 augusti 1930 har kommerskollegium gjort framställning om beredande av anslag åt de auktoriserade handelskamrarna även för år 1931 att utgå med samma belopp som under de senaste åren.

Kommerskollegium.

Ät de auktoriserade handelskamrarna bör enligt min mening fortfarande beredas understöd av statsmedel; och får jag förorda, att anslaget upptages med oförändrat belopp, 24,000 kronor. De för åtnjutande av 1930 års anslag gällande villkor och bestämmelser torde allt fortfarande böra äga tillämpning.

Departementschefen.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom understöd under år 1931 till auktoriserade handelskamrar i riket, att utgå med ett belopp av 2,000 kronor till envar handelskammare under av mig förordade villkor, å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 24,000.

4. **Statsunderstöd till svenska handelskamrar i utlandet.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1920 års riksdag, för beredande av statsunderstöd under år 1921 dels å 15,000 kronor till vardera av de svenska handelskamrarna i London och Paris, dels å 10,000 kronor till var och en av de svenska handelskamrarna i Nordamerikas förenta stater och Schweiz samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté eller den svenska handelskammare, som kunde komma att träda i handelskommitténs ställe, dels ock å 5,000 kronor till svenska handelskammaren i Sydney å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, å 65,000 kronor.

[28.]
Statsunderstöd till svenska handelskamrar i utlandet.
(extra anslag.)

För år 1922 höjdes anslagsbeloppet till 67,500 kronor, att utgå med 20,000 kronor till handelskammaren i London, med 15,000 kronor till vardera av handelskamrarna i Paris och Nordamerikas förenta stater, med 10,000 kronor till handelskammaren i Schweiz samt med 7,500 kronor till handelskammaren i Sydney.

För år 1924, liksom för år 1923, utgick statsbidraget med ett till 50,000 kronor nedsatt belopp. Understöd utgick för nämnda år med 17,500 kronor till handelskammaren i London, med 12,500 kronor till vardera av handelskamrarna i Paris och Nordamerikas förenta stater samt med 7,500 kronor till handelskammaren i Sydney.

För därefter följande år hava anslagen till dessa fyra handelskamrar utgått med nedan angivna belopp:

	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Handelskammaren i London	20,000	20,000	20,000	20,000	20,000	20,000
» » Paris	12,500	12,500	12,500	12,500	12,500	12,500
» » New York	12,500	12,500	12,500	12,500	12,500	15,500
» » Sydney	7,500	7,500	10,000	10,000	12,500	12,500
	52,500	52,500	55,000	55,000	57,500	60,500

För innevarande budgetår utgör sålunda det sammanlagda statsbidraget 60,500 kronor.

Rörande utbetalningen av det av riksdagen för år 1930 till handelskammarna beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter genom beslut den 11 april 1930, varvid stadgats skyldighet för handelskammarna att såväl till chefen för handelsdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under år 1930 ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

Med skrivelse den 30 augusti 1930 har nu kommerskollegium till Kungl. Maj:t överlämnat till kollegium inkomna ansökningar från svenska handelskammarna i Paris, New York och Sydney om statsunderstöd jämväl för år 1931, samtidigt varmed kollegium avgivit infortrat utlåtande över en direkt till Kungl. Maj:t inkommen framställning i enahanda syfte från handelskammaren i London.

Handels-
kammaren i
London. Svenska handelskammaren i London har för år 1931 begärt ett anslag av 35,000 kronor. Såsom stöd för framställningen om ökat statsbidrag har framhållits i huvudsak följande.

Handelskammaren hade under de senare åren kämpat med allt större ekonomiska svårigheter oaktat styrelsen vidtagit de besparingsåtgärder, som kunnat komma ifråga utan att i betänklig grad inskränka kammarens verksamhet. Vid 1929 års utgång uppgick förlusten å kammarens verksamhet till omkring 2,105 pund sterling eller, efter avdrag av uppkomna överskott å fastigheten och lunchklubbens verksamhet, cirka 1,273 pund sterling. Med avseende å år 1930 räknade kammaren visserligen med en gynnsammare ekonomi, alldenstund en den avgångne sekreteraren år 1929 i stället för pension tilldelad engångsersättning av 1,080 pund sterling bortföll. Å andra sidan borde emellertid uppmärksammas, att några avskrivningar med tillgängliga inkomstkällor hittills icke kunnat göras å kammarens fastighet. Styrelsen funne tillrådligt, att redan nu träffades anstalter för att ersätta den fortgående värdeminskningen å fastigheten. Vidare föreläge behov av ytterligare medel för bibliotek, representation och pensionering av personal.

Handels-
kammaren i
Paris. Svenska handelskammaren i Paris har för år 1931 anhållit om ett understöd å 20,000 kronor. Såsom skäl för höjningen av understödet anför kammaren bland annat följande.

Kammaren hade år efter år sett sin ekonomiska ställning försämrad, så att den för närvarande balanserade med en brist av omkring 42,000 francs

och detta trots att kammaren alltid vinnlagt sig om att väl sköta sin ekonomi. Sålunda hade den lyckats nedbringa utgifterna för sin Bulletin och tack vare den ökade erfarenheten och därigenom arbetsdugligheten hos sin fast anställda personal sett sig i stånd att minska antalet ordinarie tjänstemän. Samtidigt hade man iakttagit stor varsamhet i lönefrågor. I motsats mot flertalet andra länder hade Frankrike lyckats att under den nu pågående krisen inom affärslivet bevara sin köpkraft intakt. Det vore därför ingalunda uteslutet, att Sverige under de närmaste åren skulle kunna utvidga sin affärsomsättning därstädes, så att ersättning i viss mån vunnes för försvagade marknader på andra håll. För detta ändamål vore det av vikt, att kammarens framtida verksamhet icke på grund av otillräckliga penningmedel bleve äventyrad.

Svenska handelskammaren i New York hemställer om ett statsunderstöd för år 1931 av 25,000 kronor. Till stöd därför framhålles bland annat följande.

Handels-
kammaren i
New York.

Kammaren hade anställt en högre kvalificerad person såsom direktörsassistent, varigenom lönestaten höjts med omkring 1,000 dollar per år. Kammaren såge sig allt fortfarande ur stånd att möta de flyttnings- och ökade hyreskostnader, som vore förenade med den i början av år 1931 avsedda flyttningen till nya, mer centralt belägna och för kammaren bättre passande kontorslokaler. För nya kontorsmöbler m. m. beräknades en engångsutgift av 1,900 dollar. Årshyran beräknades utgå med en förhöjning av minst 600 dollar. Den allmänna depressionen hade för kammaren gjort sig avsevärt kännbar genom annullering av medlemskap och annonskontrakt med åtföljande sänkning av kammarens löpande inkomster. Kammarens verksamhet såsom förmedlingsbyrå för befordrande av handeln mellan Sverige och Förenta Staterna innebure ett synnerligen omfattande arbete även för firmors och privatpersoners räkning, som ej vore medlemmar av kammaren och ej lämnade densamma något som helst ekonomiskt stöd. Detta arbete, som utgjorde icke mindre än 60 procent av kammarens verksamhet, hindrade en nedskärning av kammarens utgifter.

Svenska handelskammaren i Sydney anhåller om ett statsunderstöd för år 1931 av 15,000 kronor. Såsom skäl för förhöjningen av understödet framhålles bland annat.

Handels-
kammaren i
Sydney.

Kammarens omkostnader hade betydligt ökats, bland annat genom flyttningen till större och lämpligare men dyrare lokaler. Utgiftsökningen för dessa ändamål och på grund av den ständiga tillväxten av kammarens korrespondens och arbete i övrigt beräknades av kammaren till minst 5,000 kronor per år. Ytterligare skäl till höjning av understödet vore behovet av en biträdande sekreterare, vars lön beräknades för år 1931 till 3,000 kronor. Anställandet av en sådan tjänsteman vore en nödvändig förutsättning för genomförandet av ett gammalt önskemål att kunna bereda

den nuvarande sekreteraren tillfälle att efter 22 års frånvaro från Sverige företaga en studieresa till hemlandet.

I sin ovanberörda skrivelse den 30 augusti 1930 utlåter sig kommerskollegium — efter att hava redogjort för innehållet i de särskilda framställningarna — för egen del på följande sätt:

*Kommers-
kollegium.*

»Kollegium finner den verksamhet i det svenska näringslivets tjänst, som utföres av ifrågavarande handelskamrar, motivera, att åt dem lämnas fortsatt stöd från det allmänna sida. För samtliga kamrarna gäller därjämte, att deras verksamhet icke torde kunna utan bidrag av allmänna medel upprätthållas. Kollegium får därför tillstyrka, att jämväl för år 1931 understöd av statsmedel måtte tilldelas envar av dem.

Vad statsbidragens storlek beträffar finner kollegium goda skäl vara förbragta för höjning av anslagen till samtliga handelskamrarna. Det torde ej vara någon tvekan underkastat, att de till dessa utgående statsbidragen få anses vara synnerligen väl använda medel, vilka i full utsträckning komma landet tillgodo genom den nytta, som vår utrikeshandel har av dessa kamrars verksamhet. Även den finansiella ställningen hos kamrarna härar få anses vara i mer eller mindre stort behov av ytterligare stöd från statens sida. Med hänsyn till det statsfinansiella läget finner kollegium sig likväl böra ifrågasätta vissa reduceringar av de begärda beloppen, även i den mån dessa kunna anses väl motiverade. Efter avvägning av de olika kamrarnas behov får kollegium sålunda föreslå, att statsanslagen bestämmas för handelskammaren i London till 25,000 kronor, för handelskammaren i Paris till 14,000 kronor, för handelskammaren i New York till 18,000 kronor och för handelskammaren i Sydney till 13,000 kronor. Det sammanlagda beloppet skulle alltså uppgå till 70,000 kronor och ökningen i förhållande till budgetåret 1930/1931 begränsas till 9,500 kronor.

Kollegium hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att såsom understöd för år 1931, med ovan angivna fördelning, till svenska handelskamrar i utlandet anvisa ett extra anslag av 70,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1931/1932.»

*Departements-
chefen.*

Den verksamhet, som av de svenska handelskamrarna i utlandet utövas, synes mig vara av den betydelse för vårt lands utrikeshandel, att åt kamrarna även i fortsättningen bör beredas ekonomiskt stöd från statens sida.

Med erinran om att viss förhöjning av anslaget för ifrågavarande ändamål vid ett par tillfällen under senare år och sist för löpande budgetår företagits anser jag mig emellertid förhindrad att ånyo tillstyrka en ökning, även om goda skäl därför obestriddligen anförts. Jag tillstyrker därför, att bidragen för år 1931 fastställas att utgå med oförminskade belopp eller sålunda med 20,000 kronor till handelskammaren i London, med 15,500 kronor till handelskammaren i New York samt med 12,500 kronor till vardera av handelskamrarna i Paris och Sydney.

För understödens åtnjutande torde motsvarande villkor böra stadgas, som i ifrågavarande hänseende varit gällande för år 1930.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom understöd för år 1931, på sätt av mig förordats, till svenska handelskamrar i utlandet å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 60,500.

5. **Bidrag till Sveriges allmänna exportförening.** Åt Sveriges allmänna exportförening har alltsedan dess tillkomst år 1887 årligen beviljats statsunderstöd med varierande belopp. Under åren 1917—1923 utgick understödet med ena hälften ur ett å riksstaten beviljat särskilt anslag samt andra hälften ur handels- och sjöfarts- samt manufakturförlagslånefonderna, med lika fördelning fonderna emellan. För vart och ett av åren 1920—1922 utgjorde det sammanlagda understödsbeloppet 50,000 kronor och för år 1923 40,000 kronor. För vart och ett av åren 1924—1928 utgick understödet åter med 50,000 kronor, därav 20,000 kronor anvisats å riksstaten och 30,000 kronor utgått ur ovannämnda fonder, med lika fördelning fonderna emellan. För vartdera av åren 1929 och 1930 har åt föreningen beviljats statsunderstöd med 45,000 kronor, därav ett anslag av 20,000 kronor upptagits å riksstaten och återstoden, 25,000 kronor, utgått med lika stora delar från fonderna. Nedsättningen av statsunderstödet, som skedde på föreningens eget förslag, företogs efter det föreningen vidtagit vissa åtgärder i besparingsändamål.

[29.]
Bidrag till
Sveriges all-
männa export-
förening.
(extra anslag.)

Rörande utbetalningen av det av riksdagen för år 1930 till föreningen beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrift genom beslut den 11 april samma år, varvid stadgats skyldighet för föreningen att såväl till chefen för handelsdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelse om föreningens verksamhet under år 1930 ävensom redogörelse för föreningens ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget utlåtande den 12 augusti 1930 överlämnad skrift har nu föreningens styrelse, med bifogande av, bland annat, förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1931, gjort framställning om beviljande av understöd till föreningen för sagda år med enahanda belopp som för år 1930 eller 45,000 kronor.

Styrelsens framställning, vilken jag tillåter mig i dess helhet återgiva, är av följande lydelse:

»Styrelsen för Sveriges allmänna exportförening får härmed i underdånig het hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes för år 1931 bevilja föreningen ett anslag av 45,000 kronor till bestridande av en del av kostnaderna för de grenar av föreningens allmänna verksamhet, vilka hittills kommit i åtnjutande av dylikt understöd.

Styrelsen för
Sveriges all-
männa export-
förening.

Som redan i föreningens skrivelser med anhängan om statsunderstöd under de senaste åren framhållits, är föreningens organisation och dess ekonomi

numera på ett sådant sätt avvägd, att några mera betydande avvikelser i de viktigaste inkomst- och utgiftsposterna ej äro att omförmäla.

Vad det härmed bilagda förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1931 beträffar, är sålunda endast att märka, att föreningen vidare utvecklat sin ackvisition av annonser, varigenom den anser sig kunna höja inkomst-posten för »Svensk Export» till 33,000 kronor. Posten »Ränteinkomster» har dessutom höjts med 1,000 kronor.

Vid beräklandet av utgifterna har föreningen ansett det nödigt höja anslagssiffran för sekreterarna och korrespondenterna med 2,000 kronor.

Vad »Svensk Export» angår, måste för det växande ackvisitionsarbetet, efter vad det senaste årets erfarenheter givit vid handen, ett något högre belopp tagas i anspråk, varför föreningen satt nämnda post till 3,000 kronor.

Liksom förut har föreningens tjänster i betydande utsträckning tagits i anspråk icke blott av näringslivet i in- och utlandet, utan jämväl av olika myndigheter. I detta glädjande förhållande och då intet som helst tecken förefinnes till minskning i arbetet, utan detta snarare visar tendens till ökning, finner styrelsen bevis för att föreningens nuvarande organisation är så avpassad och dess uppgifter även från allmän synpunkt så stora, att ett statsanslag fortfarande är motiverat.

Med hänsyn härtill uttalar styrelsen för Sveriges allmänna exportförening den förhoppningen, att föreningen må för nästkommande år från Kungl. Maj:ts sida åtnjuta välvilligt understöd som hittills, och får i anslutning härtill, med närslutande av inkomst- och utgiftsstat för år 1931 samt årsberättelse för år 1929, i underdanighet anbjuda om ett anslag för år 1931 å kronor 45,000 till bestridande av en del av kostnaderna för den statsunderstödda verksamheten enligt hittills följda riktlinjer.»

I sitt över framställningen avgivna utlåtande tillstyrker kommerskollegium beviljandet av det äskade statsbidraget; och har kollegium i avseende härå uttalat sig på följande sätt:

*Kommers-
kollegium.*

»Liksom vid tidigare tillfällen anser kollegium, att den förtjänstfulla verksamhet, som föreningen bedriver, väl motiverar att åt densamma lämnas fortsatt ekonomiskt stöd från det allmännas sida.

Av den vid ansökningen fogade årsberättelsen för år 1929 framgår, att föreningens ekonomi under detta år, trots det minskade statsunderstödet, varit tillfredsställande. Sålunda har, sedan bland utgifterna redovisats avskrivningar med 16,831 kronor 39 öre, ett överskott uppstått å 10,344 kronor 74 öre. Vid årets slut uppgingo tillgångarna, praktiskt taget utslutande bestående av kassa och fordringar, till 184,766 kronor 25 öre, under det att de främmande skulderna utgjorde 30,415 kronor 1 öre. Enligt vad i ansökningen meddelad uppgift giver vid handen, synes föreningens organisation och ekonomi numera vara på ett sådant sätt avvägd, att några mera betydande ändringar i de viktigaste inkomst- och utgiftsposterna i allmänhet ej torde vara att förvänta. Bland de mera framträdande olikheter med 1929 års räkenskaper, som staten för år 1931 har att uppvisa, märkes den beräknade minskningen av inkomstsiffrorna med avseende å årsavgifter, bidrag och tillfälliga publikationer.

Någon anledning att, med hänsyn till föreningens ekonomi, ifrågasätta någon minskning av statsunderstödet, finner kollegium emellertid icke föreligga. Kollegium anser i stället, att det är ett betydande allmänt intresse, att föreningens ställning om möjligt ytterligare konsolideras, så att garanti

erhålles för att dess för vår exporthandel och därmed för hela landet synnerligen gagnande verksamhet må kunna i oförminskad grad fortgå oberoende av tillfälliga konjunkturväxlingar. Kollegium förordar för den skull, att statsunderstödet för år 1931 måtte bibehållas vid samma belopp som det för år 1930 beviljade understödet.

Sistnämnda understöd utgick med 20,000 kronor, anvisade å riksstaten för budgetåret 1930/1931, och med 25,000 kronor från handels- och sjöfartssamt manufakturförslagslånefonderna, under lika fördelning de båda fonderna emellan. Kollegium har tidigare vid upprepade tillfällen framhållit önskvärldheten av att statsunderstöd till föreningen helt eller åtminstone i förhållandevis större utsträckning än för närvarande måtte anvisas å riksstaten och att fondernas belastning för ändamålet i motsvarande mån måtte upphöra eller minskas. Kollegium vidhåller fortfarande denna sin ståndpunkt, men vill, för den händelse Eders Kungl. Maj:t av budgetära skäl ej anser dessa önskemål nu kunna tillgodoses, icke motsätta sig att den nuvarande fördelningen ännu denna gång bibehålles.

Kollegium hemställer, att Sveriges allmänna exportförening måtte, såsom bidrag till föreningens verksamhet under år 1931, tilldelas ett statsunderstöd av 45,000 kronor, att utgå med åtminstone 20,000 kronor, anvisade såsom extra anslag å riksstaten för budgetåret 1931/1932, för vilket ändamål proposition torde avlåtas till riksdagen, samt med återstoden till hälften från handels- och sjöfartsfonden och till hälften från manufakturförslagslånefonden.»

För ett land med Sveriges ekonomiska struktur utgör vidgandet av av-sättningsmöjligheterna på främmande marknader en av de viktigaste förutsättningarna för en gynnsam ekonomisk utveckling. I det arbete, som i nyssnämnda syfte inom vårt land utföres, ingår den verksamhet, som av exportföreningen bedrives, såsom ett betydelsefullt led. Med hänsyn härtill ävensom till att föreningens medverkan i olika utrikeshandeln berörande spörsmål av statsmakterna i stor omfattning tages i anspråk anser jag, att åt föreningen, som för fullgörande av sin verksamhet är i behov av fortsatt ekonomiskt stöd från statens sida, även för år 1931 bör beredas dylikt stöd. Då föreningen, på sätt kommerskollegium närmare motiverat, alltjämt torde vara i behov av statsbidrag till enahanda belopp, som den under år 1930 åtnjutit, anser jag någon sänkning av samma bidrag icke böra göras. Jag tillstyrker alltså, att åt föreningen för dess verksamhet under år 1931 beredes statsunderstöd med ett belopp av 45,000 kronor, därav ett anslag av 20,000 kronor upptages å riksstaten och återstoden, 25,000 kronor, tages i anspråk från manufakturförslags- samt handels- och sjöfartsfonderna med lika fördelning fonderna emellan. Om anvisning av medel från fonderna skall jag senare göra särskild framställning hos Kungl. Maj:t.

*Departements-
chefen.*

För åtnjutande av statsbidraget torde liknande villkor böra stadgas i fråga om kontroll över föreningens verksamhet m. m. som de, vilka under det sistförflutna året varit i berörda hänseende gällande.

På grund av vad jag ovan anført, hemställer jag sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, under villkor att Sveriges allmänna exportför-
ening under år 1931 bedriver sin verksamhet i huvud-
sakligen den form och i minst den omfattning, som
i företedd förslagsstat för samma år angivits, samt
att i granskningen av föreningens verksamhet och
räkenskaper deltagar en av Kungl. Maj:t förordnad
revisor, såsom bidrag till föreningens verksamhet under
sistnämnda år å riksstaten för budgetåret 1931/1932
anvisa ett *extra* anslag av kronor 20,000.

[30.] 6. Bidrag till en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik.

*Bidrag till
en interna-
tionell byrå i
Bryssel för
handels-
statistik.*

(extra anslag.)

Den 31 december 1913 avslöts mellan ett flertal länder, bland dem Sverige, en konvention, enligt vilken i Bryssel skulle inrättas en internationell handelsstatistisk byrå, vilken skulle stå under belgiska statens överinseende och hava till ändamål att vid sidan av den särskilda, av varje land upprättade handelsstatistiken verkställa en på gemensam beteckning för ett visst antal av de viktigaste import- och exportvarorna, med angivande av deras värde och om möjligt även vikt m. m., grundad statistik. Enligt det till konventionen fogade organisationsreglementet för byrån skulle varje till avtalet anslutet land årligen till Belgiens utrikesminister under första kvartalet av varje år inbetala sitt efter handelsomsättningens storlek bestämda bidrag till byråns underhåll, för Sverige då belöpande sig till 900 francs för år. Avtalet skulle gälla för en tid av sju år, räknat från den 1 juli 1914, med rätt för varje till avtalet anslutet land att tolv månader före utgången av nyssnämnda tid hos belgiska regeringen uppsäga sin anslutning till avtalet, i vilket fall likväl meddelaktighet i byråns gemensamma fond förlorades. Utebleve uppsägning inom nyss angivna tid, vore avtalet utan vidare gällande under ytterligare sju år.

Den 27 juni 1914 beslöt Kungl. Maj:t, att förenämnda konvention skulle för Sveriges del ratificeras. Densamma är, då uppsägning därav icke skett, fortfarande gällande.

Riksdagen har till bestridande av Sveriges bidrag till byrån enligt av Kungl. Maj:t därom gjorda framställningar för vart och ett av åren 1915—1922 såsom förslagsanslag på extra stat anvisat ett belopp av 650 kronor. Sedan Kungl. Maj:t på förekommen anledning medgivit, att Sveriges bidrag finge från och med år 1923 utgå med högst fyra gånger det francbelopp, vartill dess andel fastställts i organisationsreglementet för byrån — de närmare omständigheterna härutinnan framgå av innehållet av sidorna 62—64 i tionde huvudtiteln av 1925 års statsverksproposition — har till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna för byrån å riksstaten anvisats ett extra förslagsanslag, som, med hänsyn till dåvarande franckurs, fastställts till 1,200 kronor för år 1924, till 900 kronor för vartdera av åren 1925 och 1926, till 800 kronor för ett vart av åren 1927, 1928 och 1929 samt till 600 kronor för vartdera av

av åren 1930 och 1931. Till bestridande av statsbidraget för år 1923, för vilket år något anslag för ändamålet icke fanns å riksstaten uppfört, anvisade Kungl. Maj:t medel från det under tionde huvudtiteln uppförda anslaget till extra utgifter.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu kommerskollegium hemställt, att ett anslag till enahanda belopp, som senast för år 1931 beviljats eller 600 kronor, måtte för ifrågavarande ändamål anvisas jämväl å riksstaten för budgetåret 1931/1932.

*Kommers-
kollegium.*

Jämväl för år 1932 torde anslag i omförmälda avseende vara erforderligt. Någon ändring i anslagets belopp anser jag mig nu icke böra ifrågasätta. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna under år 1932 för en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 600.

7. Ersättning åt sjömanshusen. Under rubrik »ersättning till sjömanshusen» anvisade riksdagen å extra stat för vart och ett av åren 1900—1911 ett anslag å 30,000 kronor för beredande åt sjömanshusen av ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt med utarbetande av sjöfartsstatistiska uppgifter.

[31.]

*Ersättning
åt sjömans-
husen.*

(extra anslag.)

På därom av Kungl. Maj:t i 1911 års statsverksproposition gjord framställning höjde samma års riksdag anslaget för år 1912 till 40,000 kronor, vilket belopp sedermera av riksdagen anvisats även för vart och ett av åren 1913—1920.

I anledning av en vid 1915 års riksdag väckt motion hade emellertid sagda års riksdag i sin skrivelse nr 175 anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande sjömanshusen i riket, i syfte att dessa institutioner på ett ändamålsenligare sätt än dittills måtte tillvarata sjöfolkets intressen.

I berörda skrivelse anförde riksdagen bland annat: En undersökning borde företagas rörande sjömanshusens befattning med de värnpliktigas inskrivning och redovisning, därvid borde beräknas, till vilket belopp kostnaderna därför ävensom kostnaderna för sjömanshusens förvaltning för övriga statsändamål kunde anses belöpa sig. I samband därmed borde övervägas, i vad mån ett särskiljande av sjömanshusens understödjande och förvaltande myndighet kunde äga rum. När en dylik undersökning blivit verkställd, borde staten omedelbart till sjömanshusen erlægga det årliga belopp, som kunde befinnas utgöra skälig ersättning för sjömanshusens arbete för statens räkning. Skulle för värnpliktsärendenas behandling en centra-

lisering visa sig lämplig, borde givetvis även undersökas, om så kunde vara förhållandet jämväl för handhavandet av andra uppgifter, som sjömanshusen hade att fylla.

Efter hörande av kommerskollegium uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 åt kollegium att med tillhjälp av sakkunniga verkställa den av riksdagen begärda utredningen ävensom att till Kungl. Maj:t avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den 18 november 1919 avlämnade de av kollegium tillkallade sakkunniga betänkande och förslag rörande sjömanshusens omorganisation.

I fråga om antalet sjömanshus förordade de sakkunnigas majoritet en minskning av antalet sjömanshus från 47 till 31, medan en reservant, som instämde i förslaget om fullständig indragning av 16 sjömanshus, ansåg, att av de återstående 31 allenast 12 borde bibehållas som sjömanshus och 19 ombildas till mönstringskontor.

Vad anginge statens förpliktelser i fråga om sjömanshusen uppskattade de sakkunniga efter en ingående utredning angående sjömanshusens arbetsuppgifter statens andel däri till 75 procent.

Kommerskollegium, som för egen del då ännu icke tagit ställning till de sakkunnigas förslag beträffande minskning av antalet sjömanshus, förklarade sig emellertid finna den av de sakkunniga beräknade proportionen mellan det statliga och enskilda intresset i sjömanshusens arbetsuppgifter väl avvägd. Med åberopande härav hemställde kollegium om åtgärder, i syfte att statens bidrag till bestridande av sjömanshusens förvaltningskostnader under såväl år 1920 som år 1921 måtte bringas att uppgå till 162,000 kronor.

Vid föredragning härav för Kungl. Maj:t den 7 januari 1920 anförde dåvarande chefen för finansdepartementet, att det vore med tvekan han toge ståndpunkt till vad kommerskollegium sålunda hemställt. Givetvis talade mycket starka skäl för att låta med höjande av det till sjömanshusen utgående anslaget anstå, till dess frågan om sjömanshusens omorganisation föreläge i färdigberett skick och anslagsbehovet samt grunderna för ersättningen kunde med säkerhet bedömas. Då departementschefen emellertid av vad i ärendet förekommit blivit övertygad om att statsverkets kostnader icke kunde ställa sig lägre än vad kollegium beräknat, funne han sig likväl böra biträda kollegii framställning, i vad den avsåge höjning för år 1921 av det till sjömanshusen utgående statsbidraget.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed hos riksdagen gjorda hemställan blev av riksdagen bifallen.

Enahanda anslag, 162,000 kronor, har sedermera anvisats för vart och ett av åren 1922—1930.

I detta sammanhang må erinras om att med anledning av ett utav kommerskollegium i skrivelse den 23 september 1927 på anförda skäl framställt förslag om vidtagande av en provisorisk organisationsändring av sjö-

manshusen — genom indragning av inalles 13 namngivna sjömanshus m. m. — riksdagen uttalat, att det icke synts riksdagen lämpligt att, innan slutlig ståndpunkt kunnat tagas till omorganisationsfrågan i hela dess vidd, vidtaga indragning av några sjömanshus.

Vid anmälan den 11 april 1930 av riksdagens skrivelse den 18 mars samma år, nr 10 A, vari riksdagen anmält sitt beslut angående anslag till sjömanshusen för år 1930, har Kungl. Maj:t i överensstämmelse med ett av kommerskollegium avgivet förslag i ämnet meddelat beslut om samma anslags fördelning på följande sätt:

Till sjömanshuset i	Kronor	Till sjömanshuset i	Kronor
Falkenberg	400	Oskarshamn	7,500
Gävle	4,500	Piteå	500
Göteborg	23,600	Ronneby	100
Halmstad	5,600	Simrishamn	5,500
Haparanda	100	Skellefteå	100
Hudiksvall	100	Stockholm	4,500
Hälsingborg	9,000	Strömstad	10,400
Härnösand	2,500	Sundsvall	2,000
Jönköping	100	Söderhamn	1,600
Kalmar	8,000	Söderköping	100
Karlshamn	10,000	Södertälje	900
Karlskrona	2,700	Sölvesborg	2,500
Karlstad	400	Trälleborg	1,300
Kristianstad	1,400	Uddevalla	15,100
Kungälv	300	Umeå	400
Landskrona	2,800	Uppsala	100
Lidköping	800	Vadstena	100
Linköping	100	Varberg	1,500
Luleå	800	Visby	7,000
Lysekil	1,500	Västervik	10,700
Malmö	3,000	Västerås	300
Marstrand	7,000	Ystad	500
Norrköping	2,000	Örnsköldsvik	100
Nyköping	2,500	Summa kronor	162,000.

I skrivelse den 19 augusti 1930 har kommerskollegium hemställt, att anslag för förevarande ändamål måtte till enahanda belopp som för vart och ett av åren 1921—1930, eller 162,000 kronor, hos riksdagen äskas för år 1931.

Kommerskollegium.

Såsom framgår av vad jag ovan anført, föreligger sedan ett antal år tillbaka ett inom kommerskollegium av särskilt tillkallade sakkunniga utarbetat förslag till omorganisation av sjömanshusen. Sagda förslag har emel-

Departementschefen.

lertid ännu icke undergått slutlig bearbetning inom kollegium. Anledningen härtill är, att det icke ansetts lämpligt att till definitiv prövning upptaga berörda spörsmål, förrän ställning tagits till ett av skeppstjänstkommitterade utarbetat förslag angående ordnande av sjömanspensioneringen. Uppdraget åt nämnda kommitterade att verkställa utredning och avgiva förslag i sistberörda ämne föranleddes av en skrivelse av 1919 års riksdag rörande förbättrad dylik pensionering. Kommitterades förslag, i vilket åtgärder av ingripande betydelse för sjömanshusens ekonomi ifrågasätts, har i ett flertal av de över detsamma avgivna utlåtandena underkastats en kritisk granskning, som givit till resultat yrkanden på en omarbetning av förslaget beträffande såväl dess huvudgrunder som dess detaljer. Den sålunda framställda kritiken lär också hava givit vid handen, att samma förslag icke i sitt nuvarande skick kan läggas till grund för åtgärder till förbättrad pensionering av sjöfolket. Med hänsyn till vad sålunda anmärkts mot det föreliggande pensioneringsförslaget har Kungl. Maj:t uppdragit åt 1928 års pensionsförsäkringskommitté att även utreda möjligheterna för en rationellare anordning och samverkan än för närvarande av de olika former av pensioner och understöd, som nu stå till buds för invalida eller ålderstigna sjömän och för sjömäns efterlevande, samt framlägga av utredningen be-
tingade förslag.

I avvaktan på slutlig lösning av nyssnämnda båda frågor lär den i avseende å statsbidraget till sjömanshusen nu tillämpade, mera provisoriska anordningen böra förbliva gällande även för år 1931.

Beträffande storleken av statsbidraget tillstyrker jag, att detsamma även för nästkommande budgetår upptages med samma belopp som under de senaste åren utgått eller 162,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 till ersättning åt sjömanshusen anvisa ett *extra* anslag av kronor 162,000 för beredande under år 1931 åt sjömanshusen av skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning.

[32.]
Läkarundersökning av
sjöfolk.
(extra anslag.)

8. **Läkarundersökning av sjöfolk.** Alltsedan år 1918 har riksdagen beviljat extra anslagsmedel till läkarundersökning av sjöfolk. Anslaget, som är av förslagsanslags natur, har utgått med för vart och ett av åren 1918—1922 27,000 kronor, för tiden 1 januari—30 juni 1923 25,000 kronor, för vardera av budgetåren 1923/1924 och 1924/1925 35,000 kronor, för budgetåret 1925/1926 55,000 kronor, för budgetåret 1926/1927 50,000 kronor, för ett vart av budgetåren 1927/1928—1929/1930 35,000 kronor och för

budgetåret 1930/1931 40,000 kronor. Beträffande användningen av respektive anslag hava gällt och gälla de bestämmelser, vilka meddelats i förordningen den 31 december 1917 (nr 932) angående läkarintyg för sjöfolk med däri genom förordning den 14 augusti 1918 (nr 680) samt kungörelser den 30 december 1922 (nr 631) och den 22 maj 1925 (nr 264) gjorda ändringar.

I skrivelse den 28 augusti 1930 har nu kommerskollegium gjort framställning om beviljande jämväl för budgetåret 1931/1932 av anslag till bestridande av de enligt gällande grunder å statsverket belöpande kostnaderna för läkarundersökning av sjöfolk. Beträffande anslagets belopp har kollegium — jämte anmälan att belastningen å anslaget uppgått till under budgetåret 1929/1930 omkring 46,500 kronor och under närmast föregående fem budgetår i medeltal 43,000 kronor — hemställt, att anslaget för nu ifrågakvarande budgetperiod måtte upptagas med åtminstone samma belopp, som senast för budgetåret 1930 1931 anvisats eller 40,000 kronor.

Kommerskollegium.

Även för budgetåret 1931/1932 erfordras anslag för läkarundersökning av sjöfolk. *Departementschefen.*

Såsom framgår av vad jag ovan anført höjdes anslaget vid fjolårets riksdag från 35,000 till 40,000 kronor. Med hänsyn härtill och i avvaktan på ytterligare någon tids erfarenhet rörande anslagets belastning finner jag mig böra förorda, att anslaget även för det budgetår, varom nu är fråga, upptages med enahanda belopp som det för löpande budgetår beviljade eller 40,000 kronor.

För användningen av anslaget lära de bestämmelser, som meddelats i förenämnda förordning den 31 december 1917 med däri sedermera gjorda ändringar, alltjämt böra lända till efterrättelse.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till läkarundersökning av sjöfolk i enlighet med de av mig angivna grunder för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 40,000.

9. Arvoden åt två dispaschörsassistenter. I statsverkspropositionen till 1911 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1912 anvisa till arvode med 2,000 kronor åt envar av två dispaschörsassistenter, anställda den ene i Stockholm och den andre i Göteborg, ett förslagsanslag å högst 4,000 kronor.

[33.]

Arvoden åt två dispaschörsassistenter.

(extra anslag.)

Sedan Kungl. Maj:ts berörda anslagsäskande blivit av riksdagen bifallet, blev den 10 november 1911 stadga angående dispaschörsväsendet utfärdad (nr 113).

Paragraf 14 i berörda stadga innehåller, bland annat, den bestämmelsen, att dispaschörsassistent skall åtnjuta arvode av statsmedel.

Sedermera har riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, alltjämt beviljat extra anslagsmedel till arvoden åt före-

nämnda två dispaschörsassistenter. Arvodet har utgått till envar av dem med enahanda belopp som för år 1912 eller med, för år räknat, 2,000 kronor.

*Departements-
chefen.* Då anslag för ändamålet erfordras jämväl för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1931/1932 anvisa till arvode med 2,000 kronor åt envar av två dispaschörsassistenter, anställda den ene i Stockholm och den andre i Göteborg, ett *extra* anslag av kronor 4,000.

[34.] *Bidrag till
uppehållande
av internu-
nell patrulle-
ringstjänst i
Atlanten.* 10. **Bidrag till uppehållande av internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten.** Å den i London under vintern 1913/1914 hållna internationella sjösäkerhetskonferensen träffades nödiga anstalter för anskaffande genom Nordamerikas förenta staters försorg av två fartyg, avsedda för internationell patrulleringstjänst i de av is hemsökta trakterna av Atlantiska oceanens norra del. Bestämmelserna härom finnas intagna i den vid ifrågavarande konferens ingångna, i London den 20 januari 1914 undertecknade konventionen, vari stadgas, att nämnda två fartyg skola användas under hela den årstid, då is förekommer, för efterforskningar av drivis och under resten av året till undersökningar och observationer angående isförhållandena samt till oskadliggörande av vrak. I planen ingick, att utgifterna för denna patrulleringstjänst skulle i viss proportion bestridas av olika stater. Sveriges andel i kostnaderna fixerades till 2 procent.

I enlighet härmed har riksdagen för vart och ett av åren 1914—1917 beviljat medel såsom bidrag till bekostande av ifrågavarande patrulleringstjänst.

Under åren 1917 och 1918 inställdes patrulleringstjänsten med anledning av då rådande internationella förhållanden.

Sedan patrulleringstjänsten därefter återupptagits och Sveriges bidragsandel på förekommen anledning höjts till $2^{38}/_{81}$ procent, har för bestridande av de å Sverige belöpande kostnaderna för patrulleringstjänstens uppehållande för ett vart av åren 1919—1930 å riksstaten anvisats ett förslagsanslag av 9,500 kronor.

*Kommers-
kollegium.* Nu har kommerskollegium i skrivelse den 28 augusti 1930 hemställt om beviljande jämväl för år 1931 av enahanda anslag till ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.* Då anslag till oförändrat belopp för bestridande av omförmälda bidrag lärer erfordras jämväl för år 1931, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av den å Sverige för år 1931 belöpande delen av kostnaderna för uppehållande av internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 9,500.

11. **Drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade riksdagen för vart och ett av budgetåren 1925/1926—1927/1928 till bestridande av drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg ett extra förslagsanslag av 140,000 kronor. Till täckande av samma kostnader vidtogs en provisorisk förhöjning, med vissa modifikation, av fyr- och båkavgiften. [35.] *Drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg. (extra anslag.)*

Då det emellertid visade sig, att kostnaderna icke på långt när kunde rymmas inom ramen för anslaget, uppdrog Kungl. Maj:t den 9 september 1927 åt marinförvaltningen och kommerskollegium gemensamt att efter verkställd utredning till Kungl. Maj:t inkomma dels med möjligast noggranna beräkningar av kostnaderna i fråga dels ock med förslag rörande täckandet av samma kostnader. I gemensam skrivelse den 28 januari 1928 framlade ämbetsverken sedermera sitt förslag i förevarande ämne. En närmare redogörelse för samma förslag finnes intagen å sidorna 5—20 av Kungl. Maj:ts proposition nr 198 till 1928 års riksdag, till vilken redogörelse jag tillåter mig hänvisa. Jag ber att nu endast få erinra dels därom att de av ämbetsverken uppgjorda beräkningarna av fartygets drift- och underhållskostnader slutade på ett belopp av omkring 300,000 kronor, dels ock beträffande frågan om sättet för täckandet av samma kostnader därom att enligt ett av kommerskollegium avgivet förslag skillnadsbeloppet mellan de verkliga kostnaderna för isbrytarens verksamhet och sjöfartens bidrag till samma verksamhet — genom förhöjningen av fyr- och båkavgiften — skulle gäldas genom sammanskott från vederbörande hamnar och lastageplatser. Emellertid hade kollegium samtidigt med ifrågavarande förslags avgivande framhållit vissa skäl, som enligt kollegii mening starkt motive-
rade, att statsverket självt borde vidkännas de kostnader, varom här är fråga. I allt fall förklarade sig kollegium avstyrka, att åtminstone omedelbart några åtgärder vidtoges i fråga om den bidragsskyldighet, som ifrågasatts skola påvila hamnarna och lastageplatserna.

De av kollegium framhållna skälen för ett uppskov med avgörandet av frågan om bidragsskyldigheten voro i huvudsak följande.

Fastställandet av särskilda grunder för uttagande av vederlag för den del av de med Statsisbrytarens verksamhet förbundna kostnaderna, som icke täcktes av den förhöjda fyr- och båkavgiften, måste i viss mån innebära ett föregripande av prövningen av de s. k. sjöfartssavgiftssakkunnigas förslag, i vad detta byggde på att — liksom enligt de sakkunnigas förslag fyr- och båkavgiften i allmänhet icke skulle uttagas med större belopp än som kunde beräknas vara erforderligt för täckande av halva kostnaderna för fyr- och båkväsendet, medan den andra hälften av samma kostnader skulle täckas av det allmänna — hälften av kostnaden för Statsisbrytarens verksamhet skulle bestridas av statsmedel. Vidare skulle ett genomförande av kollegii förslag, i vad detsamma utginge ifrån att debiteringen å lastageplatserna av bidrag till fartygets

drift- och underhållskostnader skulle bygga på uppbörden av grundpenningar, därest detsamma skulle bli gällande för all framtid, verka föregripande å prövningen av nyssnämnda sakkunnigas förslag, att grundpenningarna skulle ställas på successiv avskrivning. Kollegium, på vilket det ankomme att i sinom tid i första hand taga ställning till de sakkunnigas olika förslag, hade emellertid velat framhålla, att, då kollegium ansett sig hava varit direkt uppfordrat att framlägga ett förslag till åtgärder för täckande av nu ifrågavarande kostnader, kollegium icke ansett sig för sin del i och med avgivandet av sådant förslag hava slutligt bedömt de sakkunnigas utredning utan hava giltig anledning att betrakta sitt förslag i förevarande ämne såsom uppslag till ett allenast provisoriskt ordnande av frågan.

Även statsisbrytarnämnden, som den 29 februari 1928 avgav infordrat utlåtande över ämbetsverkens framlagda beräkningar av kostnaderna för isbrytarfartyget och förslag i fråga om täckandet av samma kostnader, uttalade sig av olika anledningar för ett uppskov. Bland annat erinrade nämnden om ett av nämnden själv på sin tid framlagt förslag till avgiftsfrågans lösning, vilket förslag nämnden ansåge väl förtjäna att närmare utredas och framläggas i sådan form, att det kunde före frågans avgörande vägas mot kollegii förslag. Enligt detta förslag borde avgift uttagas av de hamnar eller fartyg, vilka komme i omedelbart åtnjutande av sådan hjälp av Statsisbrytaren, som icke kunde anses tillhöra dess egentliga verksamhet såsom havsisbrytare. Sådan särskild avgift skulle enligt nämndens mening uttagas för isbrytning i hamnar och tillfartsleder till dessa ävensom i andra farvatten inomskärs liksom ock för bogsering av fartyg i viss utsträckning m. m. En och samma grundavgift syntes nämnden kunna för alla fall fastställas till belopp motsvarande statens så knappt som möjligt beräknade självkostnad och ersättning böra krävas allenast för den speciella expedition, som direkt föranledes av hjälpåtgärden i fråga.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 16 mars 1928 av frågan om anslag för budgetåret 1928/1929 till drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg uttalade dåvarande chefen för handelsdepartementet, på sätt av det vid ovannämnda proposition fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden för sagda dag framgår, att de utav ämbetsverken uppgjorda kostnadsberäkningarna slutade på ett belopp, vars höjd vore ägnad att ingiva betänkligheter. Han funne därför nödvändigt, att en nedsättning i utgifterna för fartyget i görligaste mån eftersträvades. Enär emellertid för det dåvarande fastare hållpunkter saknades för ett bedömande av den minskning av kostnaderna, som kunde komma att uppnås exempelvis genom viss reducering av fartygets bemanning, användande av billigare brännolja m. m., hemställde han, att anslaget för nämnda budgetår måtte upptagas med det av ämbetsverken föreslagna beloppet. Med anledning av vad från kommerskollegii och statsisbrytarnämndens sida framhållits som skäl för ett uppskov

tillsvidare med ställningstagandet till spørgsmålet om hamnarnas och lastageplatsernas bidragsskyldighet, ansåge han sig emellertid icke för det dåvarande kunna framlägga något förslag i fråga om täckandet av merkostnaderna för Statsisbrytarens verksamhet.

I sin skrivelse nr 10 A anmälde sedermera riksdagen, att riksdagen till bestridande av drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg under budgetåret 1928/1929 anvisat ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor.

Med hänsyn till bland annat inträdd väsentlig sänkning i priset för pannbrännolja anvisade 1929 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag för budgetåret 1929/1930 till bestridande av kostnaderna för isbrytaren ett till 250,000 kronor reducerat anslag. Enahanda belopp har för ifrågavarande ändamål anvisats även för löpan-
de budgetår.

Då det nu gäller att taga ståndpunkt till frågan, med vilket belopp anslaget till drift- och underhållskostnader för Statsisbrytaren bör uppföras för nästkommande budgetår, ber jag att till en början få erinra därom att samma kostnader under det senast förflutna budgetåret enligt den numera avlämnade budgetredovisningen uppgått till 53,821 kronor 57 öre. Denna relativt ringa belastning å anslaget beror därpå att fartyget på grund av fjolårets milda vinter över huvud taget icke behövde tagas i anspråk för isbrytning. Fartygets egentliga verksamhet under nämnda tid inskränkte sig till patrulleringstjänst — med en gångtid av 5 dagar — varjämte det under cirka 2 månader låg i isbrytarberedskap i Stockholm. Till jämförelse med nyss omnämnda kostnadsbelopp må framhållas, att drift- och underhållskostnaderna för fartyget under dess närmast föregående kampanj, den stränga vintern 1928—1929, uppgingo till 170,851 kronor 98 öre, varvid emellertid må erinras om att fartygets verksamhet även då var i avsevärd mån inskränkt, nämligen på grund av det haveri, som drabbade fartyget och tvang detsamma till overksamhet just under en del av året, då det eljest skulle starkt hava tagits i bruk. Visserligen hava alltså särskilda omständigheter medverkat till att belastningen å ifrågavarande anslag under de båda senaste budgetåren icke blivit större än som varit fallet, men det synes mig icke desto mindre försvarligt att räkna med en något lägre kostnads-
summa än den, vartill anslaget för närvarande uppgår. Jag finner mig därför böra förorda, att anslaget till drift- och underhållskostnader för ifrågavarande fartyg för nästkommande budgetår upptages med ett till 200,000 kronor sänkt belopp. Därvid har jag icke ansett mig nu böra taga hänsyn till frågan om drift- och underhållskostnader för den nya statsisbrytaren, enär det synes mindre sannolikt att detta fartyg kan komma att tagas i anspråk för 1931—1932 års iskampanj.

*Departements-
chefen.*

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, hurusom de s. k. isbrytarsakkunniga i sitt under fjolåret avgivna betänkande rörande an-

skaffande av ytterligare en statsisbrytare, bland annat, föreslagit överflyttande av den centrala ledningen för statens isbrytningsverksamhet från sjöförsvarets kommandoexpedition till handelsdepartementet samt inrättande i departementet av en statens isbrytningsmyndighet, för vilket ändamål av nu ifrågavarande anslag borde få utgå ett årligt belopp av högst 10,500 kronor.

Bland de skäl, som föranlett de sakkunniga att framlägga ifrågavarande förslag, torde ett av de förnämsta hava varit, att under den svåra isvintern 1928/1929 kommandoexpeditionen och framför allt dess chef blivit i så hög grad belastade med uppgifter som hänfört sig till isbrytningsledningen, att svårigheter yppat sig för fullgörande av expeditionens egentliga arbetsuppgifter. Enligt vad jag erfarit hava emellertid numera inom kommandoexpeditionen sådana åtgärder vidtagits, att man där anser sig väl kunna påtaga sig att även i fortsättningen omhändervisa ledningen av isbrytningsarbetet i samma omfattning som hittills. Vid sådant förhållande och utan att nu vilja taga definitiv ställning till den av de sakkunniga väckta frågan om en överflyttning har jag funnit mig för närvarande och i avvaktan på det nya isbrytarfartygets färdigställande böra räkna med att den hittillsvarande organisationen bibehålles oförändrad.

I föreliggande riksstatsförslag har inkomstititeln Fyr- och båkmedel beräknats till 2,800,000 kronor, varvid förutsattes, att den provisoriska förhöjning av avgiften i fråga, som vidtagits för att delvis täcka drift- och underhållskostnaderna för statsisbrytaren, fortfarande skall äga tillämpning.

I avvaktan på slutlig prövning av de sjöfartsavgiftssakkunnigas förslag i fråga om de allmänna sjöfartsavgifterna samt de därmed sammanhängande spörsmålen om uttagande av vederlag för den del av kostnaden för isbrytarens verksamhet, som icke täckes av den förhöjda fyr- och båkavgiften — jag håller för sannolikt att en dylik prövning kan ske vid 1932 års riksdag — lära merkostnaderna för fartygets verksamhet tillsvidare böra gäldas på sätt som gäller för nu löpande budgetår.

Under återopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 200,000.

[36.] 12. **Anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg.** I en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1930 dagtecknad proposition, nr 234, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *del*s besluta anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg av i huvudsak de dimensioner och med den maskinstyrka, som av dåvarande chefen för handelsdepartementet förordats,

Anskaffande
av ytterligare
ett statens is-
brytarfartyg.
(extra anslag.)

för en beräknad kostnad av 3,400,000 kronor, *dels ock* för detta ändamål för budgetåret 1930/1931 under tionde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

På sätt det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över handelsärenden för sagda dag utvisar, uttalade departementschefen vid anmälan för Kungl. Maj:t av ifrågavarande ärende bland annat, att han, vad anginge det ifrågasatta isbrytarfartygets typ, storlek och maskinstyrka anslöte sig till ett av särskilt tillkallade sakkunniga — isbrytarsakkunniga — den 5 februari 1930 avgivet och av de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrkt förslag i ämnet, dock att, på sätt de sakkunniga hemställt och myndigheterna förordat, även enligt hans mening möjlighet borde hållas öppen att i sagda förslag göra de jämkningar, som kunde finnas önskvärda och lämpliga. Beträffande däremot frågan huruvida fartyget borde förses med diesel-elektriskt maskineri eller med oljeeldat ångmaskineri ansåg han, att med det definitiva ståndpunktstagandet till detta spörsmål borde tillsvidare anstå.

*Propositionen
nr 234 vid
1930 års
riksdag.*

I skrivelse den 9 maj 1930, nr 209, anmälde sedermera riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts i förberörda proposition framställda förslag.

*1930 års
riksdags skri-
velse nr 209.*

I skrivelsen anförde riksdagen, under hänvisning till departementschefens ovan återgivna yttrande rörande isbrytarfartygets typ, storlek och maskinstyrka, att departementschefens förslag härutinnan icke givit riksdagen anledning till erinran samt att riksdagen jämväl biträdde departementschefens mening rörande uppskov tillsvidare med det definitiva ståndpunktstagandet till frågan om fartygets förseende med maskineri.

Genom brev den 30 maj 1930 fann Kungl. Maj:t sedermera gott anfalla marinförvaltningen att i samråd med kommerskollegium skyndsamt verkställa utredning rörande lämpligaste typen av framdrivningsmaskineri för det statens isbrytarfartyg, vars anskaffande beslutats av riksdagen, ävensom att, på grundval av denna utredning och isbrytarsakkunnigas förberörda förslag samt med behörigt iakttagande av vad i ämnet anförts dels i det vid ovannämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 14 mars 1930 dels ock i riksdagens skrivelse av den 9 maj samma år, skyndsamt uppgöra och till handelsdepartementet inkomma med av erforderliga ritningar och tillhörande specifikation åtföljt, definitivt förslag till fartyget.

*Kungl. Maj:ts
beslut den
30 maj 1930.*

I skrivelse den 28 november 1930 har marinförvaltningen — under för-
mälan att, då en exakt kostnad för fartygets byggande läte sig beräkna
först efter infordrandet av definitiva anbud, det syntes lämpligt att dy-
lika anbud infordrades, innan ritningarna fastställdes — dels förordat
diesel-elektriskt maskineri som lämpligaste typen av framdrivningsma-

*Marinförvalt-
ningen.*

skineri för fartyget dels ock hemställt om bemyndigande att infordra anbud å fartygets byggande.

*Kungl. Maj:ts
beslut den
30 december
1930.*

Vid ärendets föredragning den 30 december 1930 fann Kungl. Maj:t gott uppdraga åt marinförvaltningen att från inhemska, eventuellt även utländska varv och verkstäder infordra anbud å byggandet av ett isbrytarfartyg med diesel-elektriskt framdrivningsmaskineri och i övrigt av beskaffenhet, som avsåges i ovannämnda brev den 30 maj 1930.

*Departements-
chefen.*

Såsom av min redogörelse i föreliggande fråga framgår, har den av marinförvaltningen verkställda utredningen dragit en avsevärd tid, en omständighet som till allra största delen måste tillskrivas nödvändigheten att vidtaga ingående samt därför tidsödande undersökningar rörande den lämpligaste typen av framdrivningsmaskineri för det nya fartyget. Emellertid har behandlingen av ifrågavarande anskaffningsärende numera fortskridit så långt, att maskintypen fastställts, varjämte marinförvaltningen bemyndigats infordra anbud å fartygets byggande. Såvitt nu kan bedömas, torde fartyget kunna beräknas vara färdigt att levereras under senare delen av budgetåret 1931/1932. Emellertid bör man räkna med att erforderliga prov och eventuella slutjusteringar först kunna ske efter ingången av därpå följande budgetår, varför slutlikvid först skulle äga rum vid sistnämnda tidpunkt. Med hänsyn härtill och då totala beloppets storlek gör det önskvärt att få detsamma fördelat på tre budgetår förordar jag nu för egen del, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 för ifrågavarande byggnadsarbete uppföres ett anslag av 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för anskaffande av
ytterligare ett statens isbrytarfartyg för budgetåret
1931/1932 anvisa ett extra reser-
vationsanslag av kronor 1,000,000.

[37.]

13. Bidrag till en internationell byrå i Paris för utställningar. Den 22 november 1928 har mellan ett flertal länder, bland dem Sverige, avslutats en konvention angående internationella utställningar i syfte att åstadkomma en begränsning och reglering av utställningsväsendet. Denna konvention förutsätter bland annat upprättandet av en internationell byrå i Paris med uppdrag att vaka över tillämpningen av konventionen. Byråns budget är tillsvidare fastställd till högst 4,000 engelska pund. Enligt artikel 14 i konventionen skola byråns utgifter bestridas genom bidrag från de till avtalet anslutna länderna, att utgå på följande sätt. Land, som är medlem av Nationernas förbund, har att erlægga bidrag till byrån i proportion till den summa, som landet ifråga betalar till nämnda förbund. Häri gäller likväl den inskränkningen att, så länge byråns årsbudget uppgår till högst ovannämnda summa, 4,000 engelska pund, maximibeloppet fast-

*Bidrag till
en internatio-
nell byrå i
Paris för ut-
ställningar.
(extra anslag.)*

ställt till 500 pund. Land, vilket icke är medlem av Nationernas förbund men som biträtt ifrågavarande konvention, har att lämna bidrag med enahanda belopp, som erlägges av sådant till Nationernas förbund anslutet land, med vilket det är i ekonomisk ställning närmast jämförbart.

Konventionen skall ratificeras. Ratifikationerna skola deponeras i franska regeringens arkiv, så snart sju av signatärmakternas regeringar förklarat sig beredda verkställa sådan deponering. Konventionen skall för de makter, som deltagit i det första deponerandet av ratifikationerna, träda i kraft en månad efter dagen för det häröver upprättade protokollet.

Konventionen gäller för en tid av fem år, räknat från dess ikraftträdande, med rätt för varje till konventionen anslutet land att när som helst efter utgången av berörda tid uppsäga sin anslutning till densamma, varvid uppsägningen träder i kraft ett år därefter.

För Sveriges] vidkommande har konventionen numera godkänts av riksdagen den 9 maj 1930 (riksdagens skrivelse nr 211).

Enligt vad] under] hand inhämtats väntas förutsättningarna för deponerandet av de första ratifikationerna komma att föreligga inom den närmaste framtiden.

Till täckande av den å Sverige belöpande andelen av kostnaderna för byrån har å riksstaten för vardera av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisats ett extra förslagsanslag av 2,000 kronor. Enligt beslut den 6 juni 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt kommerskollegium att från anslaget för löpande budgetår till ministern för utrikes ärendena, på rekvisition, utbetala vad som åtginge till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna ifråga för samma budgetår.

I skrivelse den 27 augusti 1930 har kommerskollegium omförmålt, att, enär Sveriges bidragsskyldighet till byrån ännu icke torde vara till beloppet bestämd, någon rekvisition av bidrag icke hit ingått. Då emellertid även för budgetåret 1931/1932 något belopp borde stå till förfogande för ändamålet, finge kollegium hemställa, att jämväl för sagda budgetperiod måtte anvisas ett anslag av 2,000 kronor.

*Kommers-
kollegium.*

På sätt kommerskollegium erinrat låter sig för närvarande icke avgöra till huru stort belopp Sveriges bidragsskyldighet till byrån kan komma att uppgå. I avvaktan på närmare erfarenhet härom och för att i allt fall medel för ändamålet må stå till förfogande, får jag tillstyrka, att anslaget även för nästkommande budgetår sättes till 2,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna för en internationell byrå i Paris för utställningar å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av kronor 2,000.

D. Bergsbruk, industri, hantverk och slöjd.

[38.]

*Reseunder-
stöd åt per-
soner, som
önska i främ-
mande länder
förvärva ökad
insikt och
skicklighet i
vad till bergs-
hanteringen
hör.*

(ordinarie
anslag.)

1. Reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hör. Det ordinarie reservationsanslaget till reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hör, förut 6,000 kronor om året, blev för ett vart av åren 1916, 1917 och 1918 å riksstaten upptaget med ett till 3,000 kronor ned-satt belopp. Efter att för år 1919 hava varit helt, indraget uppfördes anslaget i riksstaten för år 1920 med 3,000 kronor samt höjdes därefter för ett vart av åren 1921 och 1922 ånyo till 6,000 kronor. För tiden 1 januari—30 juni 1923 liksom ock för budgetåren 1923/1924, 1924/1925 och 1925/1926 var anslaget i riksstaten upptaget utan angivet belopp. För ett vart av budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 var anslaget ånyo uppfört med 3,000 kronor. För löpande budgetår, liksom för budgetåren 1928/1929 och 1929/1930, är anslaget upptaget med 4,000 kronor.

*Kommers-
kollegium.*

I skrivelse den 25 augusti 1930 har kommerskollegium hemställt, att anslaget även för budgetåret 1931/1932 måtte upptagas med samma belopp, varmed det upptagits å riksstaten för löpande budgetår eller 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då jag anser, att i varje fall någon minskning icke bör ske i den nuvarande omfattningen av de studieresor, för vilka anslaget är avsett, finner jag mig böra tillstyrka, att anslaget upptages med oförändrat belopp.

Å riksstaten för budgetåret 1931/1932 bör alltså uppföras:

Reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshanteringen hör, *oförändrat* ordinarie reservationsanslag kronor 4,000.

[39.]

*Befrämjande
i allmänhet av
slöjderna.*

(ordinarie
anslag.)

2—6. **Befrämjande i allmänhet av slöjderna.** Med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1920 års riksdag därom gjorda framställning bestämde nämnda riksdag för år 1921 de i den ordinarie anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» ingående reservationsanslagen till reseunderstöd åt olika kategorier av inom hantverk och industri sysselsatta personer till följande belopp, nämligen:

reservationsanslaget till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena till 75,000 kronor,

reservationsanslaget till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri till 25,000 kronor,

reservationsanslaget till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industrien till 20,000 kronor samt

reservationsanslaget till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen, till 35,000 kronor.

Det sammanlagda belopp, med vilket ifrågavarande reseunderstödsanslag för år 1921 upptogs och som alltså uppgick till 155,000 kronor, översteg med nära 50 procent det belopp, som för berörda ändamål under de närmast föregående åren stått till förfogande.

I statsverkspropositionen till 1921 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för år 1922 upptaga förenämnda olika reservationsanslag med enahanda belopp som för år 1921. Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen allenast med den ändringen, att med hänsyn till då förefintliga betydande besparingar å teknikeranslaget detta anslag upptogs med ett till 10,000 kronor nedsatt belopp.

Efter nämnda tidpunkt hava anslag till reseunderstöd av nu ifrågavarande slag anvisats för budgetåret 1923/1924 med sammanlagt 35,000 kronor, för vartdera av budgetåren 1925/1926 och 1926/1927 med sammanlagt 32,400 kronor, för ett vart av budgetåren 1927/1928—1929/1930 åter med sammanlagt 35,000 kronor samt för budgetåret 1930/1931 med sammanlagt 46,000 kronor. Anslagsbeloppen för sistnämnda fyra budgetår blevo av riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bestämda att utgå till de olika personkategorierna på följande sätt:

	Ett vart av budgetåren 1927/1928 —1929/1930	Budgetåret 1930/1931
till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	kronor 15,000	21,000
till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	» 5,400	8,000
till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industri och hantverk	» 7,100	9,500
till reseunderstöd åt andra tekniker än bergstekniker.....	» 7,500	7,500
Summa kronor	35,000	46,000.

Det i anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» ingående anslaget till manufakturernas befrämjande utgick tidigare med ett belopp av 13,500 kronor om året. På Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag nedsattes anslaget av 1923 års riksdag till 8,000 kronor och av 1925 års riksdag till 4,000 kronor, med vilket belopp anslaget sedermera utgått.

Från detta anslag hava under en längre följd av år anvisats bidrag till Chalmers tekniska institut i Göteborg för upprätthållande av verk-

samheten vid den i samband med institutet stående mekanisk-tekniska materialprovningsanstalten. Därutöver hava ur anslaget utanordnats diverse mindre belopp till främjande av olika, slöjdväsendet närstående ändamål.

Med skrivelse den 20 september 1930 har nu kommerskollegium till Kungl. Maj:t överlämnat en till kollegium inkommen skrift från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation, däri styrelsen hemställer om höjning av anslaget till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri till 18,000 kronor.

För egen del anför kommerskollegium bland annat följande:

Kommers-
kollegium.

»Kommerskollegium, som under senare år vid upprepade tillfällen fått mottaga framställningar från hantverksorganisationen och andra sammanslutningar inom industrien och hantverket om väsentliga höjningar av anslagen till reseunderstöd åt nu ifrågavarande näringsutövare, har också för egen del vid de årliga anslagsäskandena med styrka framhållit nödvändigheten av en höjning av förevarande anslag.

Såsom skäl härför har kollegium huvudsakligen framhållit, att det för bevarande av Sveriges konkurrenskraft gentemot utlandet givetvis vore av största värde, att utövare i olika ställningar av svensk industri och svenskt hantverk bereddes ökade tillfällen att hålla sig underkunniga om utvecklingen inom vederbörande näringsgrenar genom att bedriva studier utomlands eller genomgå kurser inom landet.

Kollegium har sålunda för ett vart av budgetåren 1926/1927—1928 1929 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att anslagen till ifrågavarande reseunderstöd i riksstaten upptoges med ett sammanlagt belopp av 54,000 kronor samt för budgetåret 1929/1930 med ett sammanlagt belopp av 72,000 kronor.

För innevarande budgetår hade kollegium under åberopande av ovanberörda allmänna skäl samt med hänsyn jämväl till det speciella behovet av medel för studiebesök vid Stockholmsutställningen 1930 hemställt om ökning av ifrågavarande anslag till ett sammanlagt belopp av 90,000 kronor.

Vederbörande departementschefer hava under senare år vid olika tillfällen — senast i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag — uttalat, att en höjning av anslagen vore välbehövlig, men har likväl — såsom framgår av ovanstående tablå — sådan höjning genomförts endast i jämförelsevis ringa utsträckning.

De tidigare framförda allmänna skälen för höjning av anslagen till reseunderstöd åt olika slag av yrkesutövare måste alltjämt anses gälla med oförminskad styrka. Den nu rådande allmänna depressionen måste givetvis medföra än skarpare konkurrens på världsmarknaden och behov av att genom nya rationaliseringsåtgärder stärka industriens konkurrenskraft. Skall vårt land kunna utgå ur depressionen med bibehållen, efter världskriget tillkämpad ställning, är nödvändigt, att industriens och hantverkets utövare hålla sig fullt underkunniga om de tekniska och organisatoriska förbättringar, som utomlands kommit till användning. De av depressionen i vårt land framtvungade driftsinskränkningarna och minskningarna av personal torde också under närmaste tiden bereda

ökade tillfällen för de svenska yrkesmännen att ägna tid åt studier i utbildningssyfte inom eller utom landet.

Kollegium finner därför önskligt, att anslagen i fråga snarast möjligt höjas. Då ett återförande av anslagen till samma totala storlek som för år 1914 eller 108,000 kronor, med hänsyn till den ställning statsmakterna hittills intagit till tidigare gjorda framställningar om höjning av förevarande anslag, icke nu torde kunna genomföras, anser sig kollegium för närvarande böra stanna vid att för ifrågavarande ändamål förorda anvisande av något mindre än 60 procent av 1914 års totala anslagsbelopp eller 60,000 kronor.

Av de särskilda anslagsposterna torde numera anslaget till reseunderstöd åt tekniker, vilket anslag alltsedan budgetåret 1925/1926 icke undergått någon förhöjning och som under senare år alltmer tagits i anspråk för större reseunderstöd till studier i avlägsna länder, vara mest i behov av förstärkning. Anslaget till understöd åt verkmästare och förmän har redan successivt förstärkts av 1927 och 1930 års riksdagar, och anser sig kollegium med hänsyn härtill för närvarande icke böra ifrågasätta någon större förhöjning av detsamma. Kollegium föreslår, att sistnämnda anslag i riksstaten upptages till samma belopp som anslaget till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri.

Vad slutligen angår det under förevarande anslagstitel upptagna anslaget till manufakturernas befrämjande — 4,000 kronor — torde för nästkommande budgetår ej föreligga skäl till någon ändring.»

Kommerskollegii skrivelse utmynnar i en hemställan, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 måtte under anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» upptagas ett sammanlagt belopp av 64,000 kronor, därav 4,000 kronor till manufakturernas befrämjande och återstoden 60,000 kronor såsom särskilda reservationsanslag till reseunderstöd att fördelas på följande sätt:

- till reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena kronor 25,000,
- till reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri kronor 10,000,
- till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industri och hantverk kronor 10,000,
- till reseunderstöd åt andra tekniker än bergstekniker kronor 15,000.

Vad först angår det i anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» ingående anslaget till manufakturernas befrämjande, tillstyrker jag, att anslaget i den riksstat, varom nu är fråga, upptages med oförändrat belopp, 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vidkommande därefter de i samma anslagstitel ingående särskilda reservationsanslagen till reseunderstöd tillåter jag mig framhålla, att det för utvecklandet av yrkeskunskapen inom vårt lands industri och hantverk torde vara av synnerlig vikt, att åt personer, tillhörande olika yrkesgrupper inom sagda näringsgrenar, så långt sig göra låter, beredes

tillfälle att å ort och ställe taga del av och studera de nya uppfinningar, arbetsmetoder och organisatoriska anordningar, vilka i den period av hastigt fortskridande teknisk utveckling, vari vi befinna oss, tid efter annan å skilda platser prövas, utexperimenteras och bringas i tillämpning. Utan överdrift torde det kunna sägas, att just på industriens och hantverkets område möjligheten till personligt studium av förhållanden andra än dem, under vilka det dagliga arbetet bedrives, är en av de mera betydelsefulla förutsättningarna för ökandet av den individuella yrkeskunskapen och därmed också för utvecklandet av den produktionsgren, i vars tjänst denna yrkeskunskap är ställd.

För beredandet av dylika studiemöjligheter har den statliga stipendieverksamhet, varom här är fråga, en viktig uppgift att fylla. Starka skäl synas mig följaktligen tala för att denna verksamhet även i fortsättningen uppehålls. Med hänsyn till de allmänna sparsamhetssträvandena nödgas jag emellertid avstå från att nu tillstyrka äskande av anslag till dylika understöd till högre belopp än de av riksdagen för löpande budgetår beviljade. Jag tillstyrker förty, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anslag äskas för reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena med 21,000 kronor, för reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri med 8,000 kronor, för reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industri och hantverk med 9,500 kronor och för reseunderstöd åt andra tekniker än bergstekniker med 7,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga
dels det i den *ordinarie* anslagstiteln »Befrämjande
 i allmänhet av slöjderna» ingående anslaget till
 manufakturernas befrämjande med .. kronor 4,000,
dels ock de i samma anslagstitel ingående reservationsanslagen med följande belopp, nämligen
 reservationsanslaget till reseunderstöd åt arbetare
 i de särskilda näringsyrkena med kronor 21,000,
 reservationsanslaget till reseunderstöd åt idkare av
 hantverk och annan mindre industri med kronor 8,000,
 reservationsanslaget till reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industri och hantverk
 med kronor 9,500
 och reservationsanslaget till reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshanteringen, med kronor 7,500.

7. **Befrämjande av hemslöjden.** Det under riksstatens tionde huvudtitel uppförda ordinarie anslaget till befrämjande av hemslöjden är för närvarande upptaget med ett belopp av 15,000 kronor. Av anslaget utgå — förutom arvode av 3,000 kronor till en extra instruktör i hemslöjd — huvudsakligen understöd till hushållningssällskap och landsting samt, i ett fåtal fall, till hemslöjdsföreningar. Understöden hava under senare år beviljats för anskaffande av stil- och tidsenliga modeller för hemslöjdsalster samt för anordnande i vissa fall av undervisningskurser i hemslöjd m. m.

[40.]
*Befrämjande
av hemslöjden.*
(ordinarie
anslag.)

Beträffande uppkomsten av ifrågavarande anslag må här i korthet erinras om följande.

För befordrande av undervisning i husslöjd höjde 1872 års riksdag anslaget till »Befrämjande i allmänhet av slöjderna» med 2,500 riksdaler. Motiveringen härför, som återfinnes i riksdagens skrivelse den 11 maj 1872 (nr 14), innehöll, att »riksdagen funnit önskligt, det åtgärder vidtoges för att, i enlighet med tidens framsteg och anspråk, höja den på flera orter inom landet sedan gammalt bestående hemslöjden, för vilket ändamål först och främst vore behöfligt att bereda tillgång på tidsenliga modeller och en sakkunnig ledning vid valet av sådana, som, på samma gång de lättast lämpade sig för den arbetandes särskilda färdighet, snarast kunde bidra till avsättning». Redan påföljande år höjdes beloppet till 10,000 riksdaler för »befordrande av husslöjder» och år 1875 med ytterligare 10,000 kronor till 20,000 kronor. År 1887 höjdes beloppet ånyo, denna gång med 5,000 kronor, till 25,000 kronor och upptogs då fortfarande under den under riksstatens sjätte huvudtitel uppförda anslagstiteln »Befrämjande i allmänhet av slöjderna». Därifrån utbröts det såsom självständigt anslag fr. o. m. år 1901, då det överflyttades till nionde huvudtiteln, och uppfördes med oförändrat belopp, 25,000 kronor. Sedan anslaget med år 1921 överflyttats till tionde huvudtiteln, sänktes det till följd av kristidens statliga besparingssträvanden med budgetåret 1923/1924 till 20,000 kronor samt därpå följande budgetår med ytterligare 5,000 kronor till 15,000 kronor, med vilket belopp det sedermera utgått.

I sitt under år 1917 avgivna betänkande föreslog den s. k. hemslöjdskommittén bland andra åtgärder för den svenska hemslöjdens understödjande och utveckling anvisande för nedannämnda ändamål av följande årliga statsanslag, nämligen:

Till nybildade hemslöjdsföreningars organisationskostnader....	kronor	2,000
Till hemslöjdsföreningarna eller i län, där dylika saknades, hushållningssällskapen för deras verksamhet till hemslöj- dens främjande:		
För undervisning	kronor	60,000
För stipendier vid de fasta skolorna	»	3,000
För tillvaratagande av äldre slöjd, för mönster och modeller samt anordningar för provvävnad	»	20,000
För utgivande av mönsterböcker, läro- böcker och broschyrer	»	5,000
För utställningar jämte prisbelöningar ...	»	25,000
		» 113,000
		Kronor 115,000.

I skrivelse den 24 september 1930 har kommerskollegium, under erinran hurusom kollegium den 31 mars 1930 avgivit utlåtande över hemslöjdskommitténs nyssberörda betänkande och förslag, hemställt, att anslaget till befrämjande av hemslöjden måtte upptagas med ett till 25,000 kronor förhöjt belopp.

Till stöd härför har kollegium anfört bland annat följande:

*Kommers-
kollegium.*

»I sitt förenämnda utlåtande har kollegium ansett verkligt behov ej längre föreligga för statsbidrag till nybildade föreningar. För stöd-
jande av verksamheten inom redan bestående föreningar föreligger där-
emot ett kännbart behov av sådant bidrag. Kollegium framhöll härom
i utlåtandet följande: 'Av landets hemslöjdsföreningar torde endast ett
fåtal hava en någorlunda solid ekonomisk ställning och kunna i någon
mån av egna medel bidraga till sin ideella verksamhet, vilken i många
fall utgör den övervägande delen av föreningarnas arbete. Såväl för
upprätthållande av den ideella som den ekonomiska verksamheten äro
åtskilliga föreningar ej sällan nödsakade lita till den enskilda offer-
viljan.'

Beträffande så det av kommittén begärda anslaget å 113,000 kronor
— som skulle ersätta det nuvarande anslaget till befrämjande av hem-
slöjden — anförde kollegium: 'Sedan kommittén avgav sitt betänkande,
har, som bekant, en genomgripande omorganisation utförts beträffande
yrkesundervisningen och särskilda årliga anslag av riksdagen anvisats
för ändamålet under riksstatens åttonde huvudtitel. I den mån hem-
slöjdsföreningarna önska bibehålla eller utvidga sin undervisnings-
verksamhet, torde det stå dem öppet att härför söka statsbidrag enligt
de för nämnda statsanslag fastställda principer.'

För tillgodoseende åter av de tre av kommittén sist upptagna grup-
perna av arbetsuppgifter syntes det kollegium synnerligen befogat och
skäligt, att anslaget till befrämjande av hemslöjden återfördes till det
belopp, 25,000 kronor, med vilket det före kristidens nödtvungna be-
skärningar utgick.

Den första av dessa grupper av arbetsuppgifter avser tillvaratagande
av äldre slöjd, anordnande och utlämnande av mönster och modeller samt
anordningar för provvävnad. Tillvaratagandet av äldre slöjd sker i

första rummet genom inventeringar i bygderna, renovering eller avbildande samt beskrivning och iordningställande i övrigt av funna föremål för att sedan använda dem såsom studiematerial och förebilder för framställning av nya hemslöjdsalster. Vid skapandet av traditionsbetonad ny slöjd hava givetvis dessa äldre föremål en mycket stor betydelse. Ett tillvaratagande av detta slag bedrives för närvarande i nästan alla län i större eller mindre omfattning och drager ej obetydliga kostnader, vilka många gånger lagt hinder i vägen för utförande av inventering i sådan tid, att uppköpare hunnit förekommas och att alstret kunnat bevaras åt bygden. — Mönster och modeller tillhandahållas vanligen kostnadsfritt till ortens hemslöjdare. I fråga om textilier medföljer ofta en arbetsbeskrivning, s. k. vävnota, mot en mindre ersättning. Endast få föreningar torde äga någorlunda tillfredsställande kollektioner av mönster och modeller.

Då det icke är tillfyllest att genom fotografering, blåkopiering, teckning eller mönsterritning avbilda de gamla textila slöjdföremålen, har man i allmänhet upprättat provvävnadsanstalter, där man för slöjdarnas bruk kopierar föremålet eller detalj därav. Ofta mångfaldigas detaljkopian för att i större omfattning kunna tjäna ortsbefolkningen såsom förebild. Vid provvävnadsanstalterna framarbetas jämväl nya mönster, och äro dessa anstalter följaktligen av största betydelse för nyskapandet av hemslöjdsalster. Hos flertalet föreningar torde dessa provvävnadsalster vara tämligen otillfredsställande.

Endast ett fåtal ekonomiskt relativt bättre ställda hemslöjdsföreningar hava kunnat utge mönsterböcker, läroböcker och broschyrer i hemslöjd. Uppenbart är, att dylika tryckta publikationer till billigt pris hava stor betydelse för en mera allmän vägledning och stimulering av hemslöjdsarbetet.

Vad så angår utställningar och prisbelöningar torde någon närmare motivering om behovet av bidrag för dylika ändamål knappast erfordras.

De arbetsuppgifter, som ovan nämnts, åsyfta i huvudsak den lokala verksamheten i bygderna. Den betydande omfattning, hemslöjdsrörelsen tagit, ej minst sedan hemslöjdskommittén avgav sitt förenämnda betänkande, nödvändiggör givetvis centralorgan för sammanhållande och ledning av rörelsen samt för representation utåt. Då hemslöjdsföreningarna, såsom ovan nämnts, själva äro i starkt behov av statsbidrag för sin verksamhet, kunna de icke bidraga med nämnvärda medlemsavgifter för dylikt centralorgan.

Såsom av vad ovan anförts framgår, torde ett återförande av ifrågasatt anslag till dess *nominella* belopp åren 1887—1923 vara synnerligen väl befogat, och vill kollegium ej underlåta att framhålla, att den höjning av ifrågasatt anslag med 10,000 kronor, som nu begäres, endast utgör en ringa del av vad hemslöjdskommittén på sin tid ifrågasatte för motsvarande och närliggande ändamål.»

På sätt kommerskollegium framhållit har sedan den tid, då hemslöjdskommittén avgav sitt ovan omförmälda betänkande, en genomgripande omorganisation vidtagits beträffande yrkesundervisningen i allmänhet, för vars främjande staten under åttonde huvudtiteln anvisat betydande anslag. Enligt vad jag inhämtat utgår också för det speciella slag av dylik undervisning, varom nu är fråga, understöd till be-

Departements-
chefen.

lopp, högst väsentligt överstigande det nu ifrågavarande under tionde huvudtiteln upptagna anslaget. I den mån hemslöjdsföreningarna önska bibehålla eller utveckla sin undervisningsverksamhet, torde det sålunda stå dem öppet att härför söka statsbidrag enligt de för förstnämnda anslags utgående fastställda principer. I likhet med kommerskollegium saknar jag därför anledning tillstyrka bifall till hemslöjdskommitténs framställning, i vad densamma avser anvisande under tionde huvudtiteln av anslag enligt angiven specifikation för det ändamål, varom nu är fråga.

Å andra sidan förhåller det sig ju så, att de statsbidrag, som för närvarande utgå till de olika hemslöjdsföreningarna för tillgodoseende av vissa arbetsuppgifter, som icke avse undervisning, äro synnerligen obetydliga, och gäller detta alldeles särskilt i fråga om de till föreningarna i södra och mellersta Sverige utgående bidragen. Med hänsyn härtill skulle det givetvis varit i hög grad tillfredsställande, om en viss förhöjning av anslaget nu kunnat vidtagas för möjliggörande av i någon mån ökade bidrag till dessa grenar av föreningarnas verksamhet. På grund av den försiktighet med avseende å medelsanvisningen, som det statsfinansiella läget påkallar, finner jag mig emellertid förhindrad att nu förorda en höjning av anslaget.

Å riksstaten för budgetåret 1931/1932 bör alltså uppföras:

Hemslöjden, *oförändrat ordinarie* anslag kronor 15,000.

[41.] 8. Understöd åt föreningen för svensk hemslöjd. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen åt föreningen för svensk hemslöjd, såsom bidrag för uppehållande av dess verksamhet, anvisat å extra stat för vart och ett av åren 1907—1922 ett förslagsanslag, högst, å 15,000 kronor, för första halvåret 1923 ett dylikt anslag å 5,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 ett extra anslag av 10,000 kronor samt för vart och ett av följande budgetår ett dylikt anslag av 8,000 kronor.

Rörande utbetalningen av det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 till föreningen beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter genom beslut den 11 april 1930, varvid stadgats skyldighet för föreningen att före den 1 maj 1932 till såväl chefen för handelsdepartementet som kommerskollegium avgiva redogörelse för användandet av understödet och berättelse rörande föreningens verksamhet under år 1931.

Utöver av riksdagen, enligt vad ovan sagts, beviljade anslag har Kungl. Maj:t med anledning av framställningar från ifrågavarande förening, efter kommerskollegii tillstyrkan, ur manufakturförslagslånefonden tilldelat föreningen ytterligare understöd för vart och ett av åren 1918—1921 med 5,000 kronor, för år 1922 med 4,000 kronor, för första halvåret 1923 med 2,000 kronor samt för vart och ett av följande

Understöd
åt föreningen
för svensk
hemslöjd.
(extra anslag.)

budgetår med 4,000 kronor att av föreningen tillgodonjutas på samma villkor, som bestämts för åtnjutande av riksstatsanslaget för motsvarande tidsperioder.

Nu har föreningens styrelse i en den 18 juni 1930 dagtecknad skrift, med bifogande av tryckt exemplar av föreningens årsberättelse för år 1929, anhängit, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att åt föreningen såsom bidrag för uppehållande av dess verksamhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag till enahanda belopp som det senast för löpande budgetår beviljade eller 8,000 kronor. Efter att i korthet hava erinrat om vad i ämnet förut förekommit ävensom, med ledning av årsberättelsen, hava lämnat en redogörelse för föreningens ekonomiska ställning vid utgången av år 1929 har styrelsen framhållit, bland annat, att föreningen till följd av minskade inkomster måst vidtaga menliga inskränkningar i sin verksamhet. För sitt fortbestånd vore föreningen i största behov av bidrag från staten. I högsta grad önskvärt vore, att föreningen kunde komma i åtnjutande av ett anslag å riksstaten till det belopp, som före år 1923 beviljats föreningen, eller 15,000 kronor. Då det statsfinansiella läget fortfarande torde nödvändiggöra en stark begränsning av statsutgifterna, ville föreningens styrelse emellertid inskränka sig till att begära anslag allenast till lika högt belopp som det senast för löpande budgetår beviljade, i förlitande på att anslag från manufakturförslagslånefonden fortfarande komme att tilldelas föreningen.

*Hemslöjds-
föreningens
styrelse.*

I utlåtande av den 26 augusti 1930, varmed kommerskollegium till Kungl. Maj:t överlämnat nyssberörda från hemslöjdsföreningen inkomna skrift, har kollegium tillstyrkt tilldelande åt föreningen av det begärda anslagsbeloppet. För det nya anslagets åtnjutande borde enligt kollegii mening uppställas motsvarande villkor, som gälla för det för innevarande budgetår beviljade anslaget.

*Kommers-
kollegium.*

Även för budgetåret 1931/1932 läser åt föreningen bära utgå under stöd av statsmedel. Jag tillstyrker lika med kommerskollegium, att anslaget å riksstaten till föreningen för sagda budgetperiod upptages med ett belopp av 8,000 kronor. Huruvida åt föreningen — utöver ett dylikt anslag — må kunna, liksom tidigare alltsedan år 1918 ägt rum, beredas något tillskott av fondmedel, torde i sinom tid få göras till föremål för övervägande.

*Departements-
chefen.*

Med stöd av vad jag sålunda anfört och under framhållande, att de för statsbidragets åtnjutande hittills stadgade villkor torde bära äga tillämpning jämväl i fortsättningen, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att åt föreningen för svensk hemslöjd såsom bidrag till uppehållande av dess verksamhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av .. kronor 8,000.

[42.] 9. **Understöd åt svenska slöjdföreningen.** Med anledning av vid 1920 års riksdag inom dess båda kamrar väckta motioner anvisade samma års riksdag för möjliggörande av fortsättning och ytterligare utvidgning av svenska slöjdföreningens verksamhet å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, å 20,000 kronor.

Understöd åt svenska slöjdföreningen.
(extra anslag.)

Beträffande de skäl, som föranledde beviljandet av ifrågavarande statsanslag, tillåter jag mig hänvisa till vad ovannämnda motioner (nr 84 i första och nr 154 i andra kammaren) därom innehålla.

Även för åren 1922—1930 har riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljat extra anslagsmedel såsom bidrag för uppehållande av föreningens verksamhet. Anslaget, som för år 1930 är anvisat å riksstaten för budgetåret 1930/1931, har utgått med för år 1922 20,000 kronor, för år 1923 12,000 kronor samt för vart och ett av åren 1924—1930 10,000 kronor.

Rörande utbetalningen av det av riksdagen för år 1929 till föreningen beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter genom beslut den 11 april samma år, varvid stadgats skyldighet för föreningen att före utgången av maj månad 1931 till kommerskollegium ej mindre avgiva berättelse över föreningens verksamhet under år 1930 och redogörelse för föreningens ekonomiska ställning vid utgången av samma år än även avlämna tjugi exemplar av föreningens tidskrift för att genom kollegii försorg utdelas till tekniska undervisningsanstalter för deras bibliotek samt till användande såsom belöning åt därav förtjänta lärjungar vid dessa undervisningsanstalter.

Utöver av riksdagen, enligt vad ovan sagts, beviljade anslag har Kungl. Maj:t med anledning av framställningar från ifrågavarande förening, efter kommerskollegii tillstyrkan, ur manufakturförslagslånefonden tilldelat föreningen ytterligare understöd för år 1923 å 2,000 kronor, för år 1924 å 4,000 kronor, för år 1925 å 6,000 kronor och för ett vart av åren 1926—1929 å 8,000 kronor att av föreningen tillgodonjutas på samma villkor, som bestämts för åtnjutande av riksstatsanslaget för motsvarande år. Slutligen har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1928 av lotterimedel tilldelat föreningen ett belopp av 75,000 kronor till täckande av vissa förluster och engångskostnader.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget utlåtande den 26 augusti 1930 överlämnad skrift av den 6 i samma månad har nu ordföranden i föreningens styrelse, professorn O. Hjortzberg hemställt, att Kungl. Maj:t ville av riksdagen äska ett anslag av 20,000 kronor för

uppehållande av föreningens verksamhet under budgetåret 1931/1932. Till stöd härför anför professor Hjortzberg bland annat följande:

»I min underdåniga skrivelse av den 8 augusti 1929 framhöll jag de kostnader, som föreningen torde komma att vidkännas beroende på det ökade arbetet, som jag på goda grunder misstänkte skulle uppstå med anledning av Stockholmsutställningen 1930. Detta mitt antagande har också besannat sig ity att föreningen måst vidkännas ett betydande arbete vid förberedandet av utställningen i fråga. Föreningen har även direkt deltagit i Stockholmsutställningen med ett större antal förebildliga, prisbilliga, enkla bostadsmöbler, som utgöra det närmaste resultatet av föreningens 1929 utlysta möbelpriståvlan. Ävenledes har föreningen låtit anordna ett mottagnings- och propagandarum för att därmed för en större allmänhet åskådliggöra föreningens banbrytande arbete alltsedan 1845 på hemselöjdens, konsthantverkets och konstindustrins områden. I och för information har föreningen där haft särskild personal anställd. För att låta sina medlemmar i största utsträckning taga del av Stockholmsutställningen, till vilken föreningen tagit initiativet, har föreningen måst vidkännas utgifter för ett antal demonstrationer. Ävenledes har föreningen ansett sig böra representera de svenska konstindustriella och konsthantverkliga intressena vid utländska föreningars och enskilda personers besök.

*Professor
O. Hjortzberg.*

Enligt min uppfattning är det av den största betydelse för Svenska slöjdföreningen, att, sedan Stockholmsutställningen 1930 avslutats, kunna vidare utveckla alla de olika problem på skilda områden inom konstindustrin och konsthantverket, som aktualiserats genom denna. Bland de närmast liggande uppgifterna är den att utnyttja de möbeltyper, som genom föreningens försorg framkommit på utställningen, så att de kunna inom kortast möjliga tid bli tillgängliga som mönsterblad för en större allmänhet. Det har nämligen visat sig, att allmänhetens behov på detta område är synnerligen stort. Vidare bör föreningen givas ekonomisk möjlighet att med största energi ej endast upprätthålla utan också vidare utveckla sin informations- och propagandaverksamhet inom sina olika verksamhetsområden. I högsta grad önskvärt vore det att föreningens viktigaste litterära organ, Svenska slöjdföreningens tidskrift, även i fortsättningen kunde utges i den större omfattning som under innevarande år varit fallet.

Det faktum att man i allt vidare kretsar fått intresse för de idéer, som föreningen gjort till sina, gör att styrelsen med tillförsikt ser framtiden an. Men anser sig styrelsen å andra sidan ej kunna fullfölja sina önskemål, såframt ej tillräckliga medel ställas till densammas förfogande. Jag underlåter icke att ånyo bringa till Eders Kungl. Maj:ts kännedom att föreningens verksamhet en följd av år lämnat förlust. Det synes mig därför rättvist, att statsanslaget utginge med sådant belopp, att icke endast den årliga deficiten täckes, utan även så att föreningen givas möjlighet till vidare utveckling, den svenska konstindustrin och konsthantverket till fromma.»

I sitt ovanberörda utlåtande har kommerskollegium anført bland annat följande:

»Slöjdföreningens styrelse har vid upprepade tillfällen gjort framställning om återförande av ifrågavarande riksdagsanslag till samma be-

*Kommers-
kollegium.*

lopp, med vilket det för åren 1921 och 1922 utgått. Kollegium har för sin del tillstyrkt mindre förhöjningar av nämnda anslag, senast för löpande budgetår, med ett till 12,000 kronor förhöjt belopp. Kollegium har därvid framhållit den stora betydelsen för Sverige med dess framåtsträvande konstslöjd att äga en fullt kvalificerad centralorganisation för ändamålet med tillräckliga inkomster för att fylla sina uppgifter. Det synes kollegium uppenbart, att den svenska konstslöjdens utveckling och dess därmed förbundna ökade representerande på inhemska och utländska utställningar måste — fränsett föreningens direkta deltagande i dylika utställningar — medföra betydande för- och efterarbeten, för vilka kostnaderna ej kunna bestridas med de medel, som ställts till förfogande för utställningarnas anordnande.

Ehuru kollegium på grund av vad sålunda anförts anser goda skäl föreligga för relativt stor ökning av riksstatsanslaget till föreningens allmänna verksamhet, anser sig kollegium dock — i likhet med närmast föregående år — böra för närvarande inskränka sig till att föreslå en höjning med 2,000 kronor. Vid bifall härtill, och under förutsättning att föreningen tilldelas lika stort bidrag av fondmedel som under de närmast föregående åren, kommer det totala anslagsbeloppet till föreningen för år 1931 att uppgå till det av föreningen nu begärda beloppet 20,000 kronor.

Såsom villkor för åtnjutande av anslag för år 1931 torde böra uppställas motsvarande villkor som hittills.»

*Departements-
chefen.*

För uppehållande av sin verksamhet synes svenska slöjdföreningen även fortsättningsvis böra komma i åtnjutande av understöd av statsmedel.

Någon ökning av det nu utgående anslaget anser jag mig emellertid — bland annat med hänsyn till de betydande belopp av lotterimedel, som under de senare åren anvisats såväl till föreningen själv som för olika med föreningens verksamhet i nära sammanhang stående ändamål — icke kunna tillstyrka. Även i fortsättningen lärer föreningen kunna utöver riksstatsanslaget beredas något tillskott av fondmedel. Jag tillstyrker sålunda, att anslaget å riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptages med oförändrat belopp, 10,000 kronor.

Såsom villkor för statsbidragets utbekommande torde skyldighet böra stadgas för föreningen att avgiva berättelse över sin verksamhet samt att avlämna visst antal exemplar av sin tidskrift i enlighet med vad som genom Kungl. Maj:ts ovanberörda beslut den 11 april 1930 föreskrivits.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att åt svenska slöjdföreningen såsom bidrag för
uppehållande av dess verksamhet under år 1931 å
riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra*
anslag av kronor 10,000.

10. **Arvoden åt torvingenjörer m. m.** Sedan 1901 års riksdag anvisat medel för anställande av en torvingenjör, erhöll denne från och med år 1903 till sitt biträde en assistent. Härefter ägde ett successivt utökande av personalen rum såväl före världskriget som framför allt under kris-tiden, så att slutligen under år 1920 torvstaten utgjordes av 1 förste torvingenjör, 4 torvingenjörer, 3 torvassistenter samt 3 torvbiträden. Se-dermera vidtogos emellertid betydande inskränkningar i fråga om denna personal; för närvarande kvarstå vid den å extra stat uppförda torvsta-ten två årsanställda torvingenjörer och en torvingenjör med anställning under högst sex månader av budgetåret.

[43.]
Arvoden åt
torvingenjörer
m. m.
(extra anslag.)

Det av 1930 års riksdag till arvoden åt torvingenjörer m. m. för inne-varande budgetår anvisade anslaget å 20,000 kronor har jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 11 april 1930 disponerats på följande sätt:

Arvoden åt två torvingenjörer å 4,000 kronor	kronor	8,000
Rese- och traktamentspenningar jämte expensersättningar å 750 kronor för vardera av dessa torvingenjörer	»	8,000
Ålderstillägg å 1,000 kronor till vardera av dessa torvin- genjörer	»	2,000
Arvode till en under en tid av högst sex månader av bud- getåret anställd torvingenjör	»	2,000
Summa kronor		20,000.

I skrivelse den 25 augusti 1930 har kommerskollegium meddelat, att det behov av arbetskrafter, innevarande budgetårs anslag avsåge att tillgodo-se, föreläge även för nästkommande budgetår. På grund därav och då ändring av anslagsbeloppet ej heller vore betingat av andra skäl, har kollegium hemställt om åtgärds vidtagande för beredande för budgetåret 1931/1932 av oförändrat anslag till torvstaten.

Kommers-
kollegium.

Med hänsyn till de senaste årens utveckling på torvhanterings om-råde, som medfört, att nya anläggningar endast ytterst sällan komma till stånd och att en successiv avveckling av den statliga torvlåneverksam-heten för närvarande äger rum, och på grund av den i samband härmed inträdda minskningen i torvstatens arbetsbörda har torvstatens personal väsentligt reducerats. I torvstatstjänstemännens arbetsuppgifter ingår emellertid icke blott att verkställa de undersökningar, som erfordras för erhållande av nya torvlån, utan jämväl bland annat att medverka vid tillsynen över lånens vederbörliga återbetalande. Statskontoret, som ju i främsta rummet har att vaka över lånebeloppens återbetalande, behö-ver nämligen härvid sakkunnigt biträde av dessa tjänstemän, som på ort och ställe kunna följa företagens skötsel. För att bland annat nämnda nödvändiga tillsyn skall kunna i erforderlig utsträckning utövas, finner

Departements-
chefen.

jag mig icke kunna tillstyrka, att nedsättning för närvarande vidtages i anslaget i fråga.

Till avlönande av två torvingenjörer under hela budgetåret 1931/1932 och en torvingenjör under en tid av högst sex månader av samma budgetår läres sålunda böra avses ett belopp av (4,000 + 4,000 + 2,000) 10,000 kronor. För personliga ålderstillägg åt förstnämnda båda torvingenjörer torde upptagas en anslagspost å (1,000 + 1,000) 2,000 kronor. Även posten till resekostnads-, traktaments- och expensersättningar torde böra bibehållas oförändrad och alltså upptagas med 8,000 kronor. Jag vill erinra därom, att de i sistnämnda anslagspost ingående expensersättningarna å 750 kronor åt vardera av de för helt år anställda torvingenjörerna utgå först vid budgetårets slut och endast i den mån behållningen å anslagsposten sådant medgiver.

Vid bifall till vad jag här ovan förordat skulle anslaget till torvstaten för nästinstundande budgetår, liksom för innevarande budgetår, uppgå till (10,000 + 2,000 + 8,000) 20,000 kronor.

För åtnjutande av de personliga ålderstilläggen torde, i likhet med vad senast för löpande budgetår är fastställt, böra föreskrivas, att vederbörande torvingenjörer fortfarande med gott vitsord tjänstgöra i nämnda egenskap.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvoden åt torvingenjörer m. m., i enlighet med vad av mig förordats, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 20,000.

[44.] 11 och 12. **Understöd till Sveriges hantverksorganisation.** Åt Sveriges hantverksorganisation har för åren 1913—1922 såsom bidrag till dess allmänna verksamhet lämnats statsunderstöd med 7,000 kronor årligen, varav för ett vart av åren 1914—1922 4,000 kronor beviljats av riksdagen å extra stat och 3,000 kronor anvisats av Kungl. Maj:t ur manufakturförslagslånefonden. För år 1923 nedsattes anslaget till 3,000 kronor och för år 1924 nedsattes det ytterligare till 2,500 kronor. Med sistnämnda belopp utgick anslaget även för ett vart av åren 1925—1927. För ett vart av åren 1928—1930 har riksdagen anvisat dels såsom bidrag till organisationens allmänna verksamhet ett extra anslag av 4,000 kronor, dels ock såsom bidrag till organisationens verksamhet genom det år 1922 upprättade hantverksinstitutet ett dylikt anslag av 7,000 kronor.

Utöver ovannämnda statsbidrag har Kungl. Maj:t lämnat understöd till hantverksinstitutet — förutom från åttonde huvudtitelns anslag till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning — från manufakturförslagslånefondens räntemedel. Understöden av fondmedlen hava utgått med 20,000 kronor för vardera av åren 1922 och 1923 samt med 15,000 kronor för ett vart av åren 1924—1930. Dessa understöd hava varit be-

*Understöd
till Sveriges
hantverks-
organisation.
(extra anslag.)*

gränsade av det villkoret, att de skulle utgöra högst $\frac{2}{3}$ av vad organisationen själv för ändamålet tillsköt, dock högst ovan angivna belopp.

Rörande utbetalningen av det utav riksdagen för år 1930 såsom bidrag till organisationens allmänna verksamhet beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter genom beslut den 11 april samma år, varvid stadgats skyldighet för organisationen att före den 1 maj 1931 till chefen för handelsdepartementet avgiva redogörelse för användningen av understödet och berättelse rörande organisationens verksamhet under år 1930, att efter beprövande av redaktionen för svensk hantverkstidning offentliggöra reseberättelser, som av idkare av hantverk och annan mindre industri ävensom av arbetare i de särskilda näringsyrkena avgivas rörande av dem med statsmedel företagna studieresor, samt att till kommerskollegium avlämna 80 exemplar av organisationens publikationer för att genom kollegii försorg utdelas till de tekniska undervisningsanstalterna för deras bibliotek samt till användande såsom belöning åt därav förtjänta lärjungar vid dessa undervisningsanstalter.

Nu har styrelsen för Sveriges hantverksorganisation i en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget utlåtande den 26 augusti 1930 överlämnad skrift av den 2 juli samma år anhållit, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till förmån för organisationen för budgetåret 1931/1932 bevilja statsbidrag till enahanda belopp som de senast för löpande budgetår beviljade eller 4,000 kronor såsom bidrag till organisationens allmänna verksamhet och 7,000 kronor såsom bidrag till upprätthållande av organisationens hantverksinstitut. Till stöd härför åberopar styrelsen vad som anförts i organisationens under de senaste åren gjorda framställningar i förevarande ämne, nämligen att förutsättningen för att organisationens verksamhet skulle kunna fortgå i huvudsaklig överensstämmelse med dittills följd plan och den mycket lovande utvecklingen vidare fullföljas vore, att organisationen även i fortsättningen kunde påräkna understöd till enahanda belopp som de senast anvisade.

*Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorganisa-
tion.*

I sitt förberörda utlåtande har kommerskollegium uttalat, att organisationens verksamhet, som med hjälp av de ökade riksstatsanslagen väsentligt utvidgats, syntes kollegium bedrivas på ett förtjänstfullt sätt och vara till avsevärt gagn för hantverkets utveckling. Med hänsyn därtill och då de av organisationen begärda bidragen otvivelaktigt vore behöfliga för uppehållande av verksamheten i den omfattning, densamma genom nämnda utvidgningar numera erhållit, finge kollegium förorda bifall till framställningen.

*Kommers-
kollegium*

Då Sveriges hantverksorganisation även för år 1931 torde vara i behov av statsbidrag av enahanda storlek som de, vilka under de tre senaste

*Departements-
chefen.*

åren utgått till föreningen, tillstyrker jag organisationsstyrelsens av kommerskollegium biträdda framställning i ämnet.

För det för organisationens allmänna verksamhet avsedda understödets åtnjutande torde motsvarande villkor böra gälla som de genom Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut för år 1930 fastställda.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels under ovan angivna villkor såsom bidrag till Sveriges hantverksorganisations allmänna verksamhet under år 1931 å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 4,000,

dels ock såsom bidrag till organisationens verksamhet genom hantverksinstitutet under år 1931 å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 7.000.

[45.] 13. **Befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare.**

*Befrämjande
av praktisk
lärlingsutbild-
ning hos hant-
verksmästare.
(extra anslag.)*

För befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare hava alltsedan år 1917 av riksdagen anvisats anslag. Dessa anslag hava avsett *dels* — och huvudsakligen — statsunderstöd åt hantverksmästare för utbildande av lärlingar samt därmed förbundna utlärlingspenningar och statspremier, *dels ock* statsunderstöd till hantverksföreningar, anslutna till Sveriges hantverksorganisation, för utdelande av penningpremier till därav förtjänta lärlingar.

Bestämmelser rörande de olika formerna för statsunderstöden hava av Kungl. Maj:t fastställts den 2 november 1917. Ändringar hava skett den 25 oktober 1918, den 9 juli 1920 och den 3 maj 1929.

Vad först angår *statsunderstöden till hantverksmästarna*, vilka understöd ursprungligen bestämdes till 300 kronor per lärling, utgå dessa numera med 400 kronor per lärling för en lärotid av tre år. Av detta belopp utbetalas 125 kronor vid första, 100 kronor vid andra och 75 kronor vid tredje läroårets slut, sedan för varje gång av ombud för Sveriges hantverksorganisation avgivits utlåtande, huruvida mästaren, för såvitt på honom ankomme, bedrivit lärlingens utbildande på ett för utbildningens fullbordande vid tredje årets slut ändamålsenligt sätt. Återstående 100 kronor utbetalas, *sedan styrkt* blivit, att lärlingen genom avlagt prov eller på annat sätt visat sig vara utlärd i yrket. Dessutom är *lärlingen* själv, om han efter avlagt prov undfått Sveriges hantverksorganisations utlärlingsbevis, berättigad till en utlärlingspenning av 20 kronor och kan, om han i utlärlingsbeviset tillerkänts högsta vitsord för skicklighet i yrket, dessutom erhålla statspremium av högst 100 kronor.

I fråga om planen för den praktiska utbildningens anordnande finnas, utöver bestämmelsen om lägst tre års lärotid, endast allmänt hållna föreskrifter. Sålunda åligger det mästaren bland annat att bedriva lärling-

ens utbildande på sådant sätt, att denne, för såvitt på mästaren beror, kan efter den föreskrivna lärotidens utgång genom prov visa sig kompetent att erhålla hantverksorganisationens utlärlingsbevis, samt att ställa sig till efterrättelse de anvisningar eller föreskrifter rörande lärlingsutbildningen, som av kommerskollegium eller eljest kunna komma att utfärdas.

Anslagsbeloppen till statsunderstöd åt hantverksmästare samt till utlärlingspenningar och statspremier hava utgått med synnerligen varierande belopp, beroende därpå, att anslag ej anvisats samtidigt för understöd till fullständig utbildning av en lärlingsgrupp i taget, utan endast för ett läroår i sänder, att understöden ökats såväl till storlek som antal samt att de, från att till en början hava anvisats i förskott för ett läroår, sedan utgått i efterskott och från och med år 1923 under vissa år successive helt indragits. Från och med budgetåret 1927/1928 hava emellertid ånyo anvisats anslag för utbildande av *nya* lärlingsgrupper.

Jämlikt medgivande av 1930 års riksdag har antalet lärlingsunderstöd ökats från 75 till 100 stycken för den lärlingsgrupp, vars utbildning påbörjas under löpande budgetår.

Vad angår anslaget till *hantverksföreningar* för utdelande av lärlingspremier har detta utgått med 3,000 kronor för ett vart av åren 1918—1921, 4,000 kronor för år 1922, 2,000 kronor för budgetåret 1923/1924, 1,000 kronor för ett vart av budgetåren 1924/1925—1927/1928 samt 2,000 kronor för ett vart av budgetåren 1928/1929 och 1929/1930. För innevarande budgetår utgår anslaget med ett till 3,000 kronor förhöjt belopp.

Det å riksstaten för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare slutar å ett belopp av 43,945 kronor.

Med skrivelse den 28 augusti 1930 har nu kommerskollegium överlämnat en till kollegium inkommen framställning från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation angående avlåtande av förslag till riksdagen om dels bemyndigande för kollegium att bevilja nya lärlingsunderstöd till samma antal som det av 1930 års riksdag fastställda eller 100 stycken, dels ock anvisande av ett statsbidrag å 3,000 kronor åt hantverksföreningarna för utdelande av lärlingspremier.

*Styrelsen för
Sveriges hant-
verksorgani-
sation.*

För egen del anför kommerskollegium — efter erinran om vad i saken tidigare förekommit — bland annat följande:

»Medelsbehovet för budgetåret 1931/1932 för ifrågavarande ändamål — motsvarande understöd enligt de fastställda bestämmelserna för de årsgrupper lärlingar, vilkas utbildning jämlikt medgivanden av 1928—1930 års riksdagar redan pågår eller under den närmaste framtiden kommer att påbörjas — framgår av nedanstående tablå.

*Kommers-
kollegium.*

Lärlingsgrupp för budgetår	Anslagets användning	Anslagsbehov	
1928/1929	3:e utbildningsåret	75 st. å 75 kronor	5,625
	Återstående belopp	75 » » 100 »	7,500
	Utläringspenningar	75 » » 20 »	1,500
	Statspremier	75 » » 100 »	7,500
			22,125
1929/1930	2:a utbildningsåret	75 » » 100	7,500
1930/1931	1:a »	100 » » 125 »	12,500
Summa kronor 42,125.			

Med tillstyrkande av hantverksorganisationens framställning hemställer kommerskollegium, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga kommerskollegium att enligt av Kungl. Maj:t föreskrivna grunder bevilja statsunderstöd åt hantverksmästare för utbildande av högst 100 lärningar med utbildningstid från tidpunkt under budgetåret 1931/1932,

dels ock till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 45,125 kronor.

Departements-
chefen.

I enlighet med kommerskollegii hemställan bör anslag, motsvarande understöd enligt de fastställda bestämmelserna för de årsgrupper lärningar, vilkas utbildning jämlikt medgivande av 1928—1930 års riksdagar redan pågår, anvisas å riksstaten för budgetåret 1931/1932.

Likaledes torde, såsom hittills varit fallet, något belopp nu böra ställas till förfogande för att användas till understöd åt hantverksföreningar för utdelande av lärlingspremier. Mot det av kollegium i dylikt hänseende tillstyrkta beloppet 3,000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet utgår under löpande budgetår, har jag icke någon erinran att göra.

Slutligen tillstyrker jag, att antalet lärningar i den nya lärlingsgrupp, vars utbildning bör påbörjas under nästkommande budgetår, sättes till samma antal som det av riksdagen senast medgivna eller 100 stycken.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga kommerskollegium att enligt av Kungl. Maj:t föreskrivna grunder bevilja statsunderstöd åt hantverksmästare för utbildande av högst 100 lärningar med utbildningstid från tidpunkt under budgetåret 1931/1932,

dels ock till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av kronor 45,125.

14. **Uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten.** [46.]
 Den 27 september 1922 fastställde Kungl. Maj:t stadgar för svenska industriens standardiseringskommission, vars uppgift, bland annat, är att befordra en riktigt avvägd standardisering inom industriell produktion och teknisk verksamhet samt medverka till att härför erforderliga undersökningar och arbeten utföras ävensom att utgöra centralorganisation för standardiseringsarbetena inom landet. *Uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten.* (extra anslag.)

Kommissionen utgöres av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande samt minst 18, högst 24 ledamöter. Av ledamöterna, vilka väljas för en tid av tre år, utses en av envar av cheferna för försvars-, kommunikations- och handelsdepartementen. Övriga ledamöter utses av Sveriges industriförbund, ingenjörsvetenskapsakademien, järnkontoret, svenska teknologföreningen m. fl. sammanslutningar. Kommissionens räkenskaper granskas av två revisorer, av vilka den ene utses av chefen för handelsdepartementet.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 23 maj 1924 tillerkändes kommissionen ett understöd av 25,000 kronor, att utgå från manufakturförlagslånefondens räntemedel med 15,000 kronor under år 1924 och 10,000 kronor under år 1925.

Vidare har riksdagen till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten anvisat för budgetåret 1925/1926 ett extra anslag av 20,000 kronor, för budgetåret 1926/1927 ett dylikt anslag av 25,000 kronor, för ett vart av budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 ett dylikt anslag av 35,000 kronor samt för budgetåret 1930/1931 ett dylikt anslag av 40,000 kronor.

Rörande utbetalningen av det för sistnämnda budgetår beviljade anslaget har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter genom beslut den 11 april 1930, varvid föreskrivits, att ena hälften skulle utbetalas efter den 1 juli samma år och återstoden, sedan kommissionen hos kommerskollegium på ett tillfredsställande sätt styrkt, att från enskilt håll till den industriella standardiseringsverksamhetens befrämjande lämnats antingen bidrag i penningar, utfört arbete eller annan antaglig form eller ock utfästelser om dylikt bidrag till belopp eller värde, motsvarande under budgetåret 1930/1931 minst 150 procent av statsanslaget, minskat med ett belopp av högst 3,000 kronor, motsvarande avgifter till vissa internationella sammanslutningar. Vidare har stadgats skyldighet för kommissionen att senast den 1 oktober 1931 till chefen för handelsdepartementet och kommerskollegium avlämna redogörelse för kommissionens verksamhet under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931, vilken redogörelse jämväl skulle innefatta redovisning för de lyftade anslagsmedlens användning.

Utöver nyssnämnda, av riksdagen beviljade anslag har Kungl. Maj:t såsom ytterligare understöd till uppehållande av ifrågavarande verksamhet ur manufakturförlagslånefonden anvisat för budgetåret 1925/1926 ett belopp av 10,000 kronor, för vardera av budgetåren 1926/1927 och 1927/1928

ett belopp av 15,000 kronor samt för ett vart av budgetåren 1928/1929, 1929/1930 och 1930/1931 ett belopp av 17,000 kronor att till kommissionen utbetalas under liknande villkor, som bestämts rörande utbetalningen av riksstatsanslaget.

Jag ber även att få erinra om, att Kungl. Maj:t beviljat vissa ytterligare understöd för standardiseringsarbetets befrämjande, nämligen dels såsom bidrag till resekostnader åt vissa personer för beivrande av kongresser och dylikt, dels till ersättande av utav svenska teknologföreningen förskottade medel till täckande av svenska elektrotekniska kommitténs årsavgifter till den internationella elektrotekniska kommissionen m. m., dels ock såsom bidrag till standardiseringskommissionens deltagande i viss utställning å byggnadsområdet. Slutligen hava under femte huvudtiteln särskilda understöd utgått för arbetet med standardisering av byggnadsmaterial.

Nu har standardiseringskommissionen i en den 30 augusti 1930 dagtecknad skrift, med bifogande av, bland annat, tryckt exemplar av kommissionens årsredogörelse för år 1929, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för anvisande av ett belopp av 72,000 kronor såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten under budgetåret 1931/1932.

Av en kommissionens skrift bilagd tablå över fördelningen av de hittills för befrämjande av standardiseringen beviljade statsanslagen framgår bland annat, att av de för löpande budgetår beviljade allmänna anslagen å sammanlagt 57,000 kronor ett belopp av 10,000 kronor avsatts för kommissionens egen räkning för standardiseringsarbetet i allmänhet, 16,000 kronor tilldelats Sveriges maskinindustrieförening — därav ett belopp av 1,000 kronor avsetts för internationellt standardiseringsarbete — 8,500 kronor Sveriges elektroindustrieförening, 3,000 kronor svenska avdelningen av internationella elektrotekniska kommittén, 7,000 kronor jordbrukstekniska föreningen, 1,000 kronor kommittén för standardisering av byggnadsmaterial, 2,500 kronor Svenska teknologföreningen och 3,500 kronor Jernkontoret, allt för standardiseringsarbeten inom respektive branschområden, varjämte slutligen ett belopp av 5,500 kronor tills vidare reserverats.

Till stöd för sin nu föreliggande framställning har kommissionen — efter att bland annat hava erinrat om de hittills beviljade statsbidragen — anfört följande:

Svenska industriens standardiseringskommission.

»Den industriella standardiseringsverksamheten i Sverige har sålunda alltsedan sitt första framträdande i mer organiserad form ansetts förtjäna statsmakternas ekonomiska stöd. Genom det hittills på detta område bedrivna arbetet hava ock synnerligen beaktansvärda resultat er nåtts beträffande såväl ändamålsenlig normgivning som nedbringande

av ett alltför stort antal typvarianter. En mycket stor mängd viktiga arbetsuppgifter vänta dock alltså på sin lösning. Intresset för standardiseringen inom Sverige är emellertid i kraftig tillväxt. Jämsides med att arbetet inom de redan befintliga organisationerna utvidgats hava flera grenar inom den produktiva verksamheten trätt i förbindelse med kommissionen för erhållande av dess medverkan vid handläggning av olika standardiseringsfrågor. Beträffande närmare detaljer om standardiseringsverksamhetens omfattning och utveckling under 1929 får kommissionen hänvisa till sin årsredogörelse för nämnda år, vilken bifogas. Kommissionen anser sig emellertid böra särskilt framhålla den ökade livaktighet, som gör sig gällande ifråga om samarbetet mellan olika länders standardiseringsorganisationer. Det är därför av utomordentlig betydelse att det på internationell basis bedrivna standardiseringsarbetet, vari allt flera länder börjat deltaga, jämväl från svensk sida ägnades en noggrann fortlöpande uppmärksamhet så att de svenska intressena därvid bliva beaktade. De skäl, som föranlett statsmakterna att under senare år stödja standardiseringsarbetet, göra sig sålunda alltså gällande med minst samma styrka som tidigare. Kommissionen får därför i underdånighet anhålla om vidtagande av åtgärder för beredande av fortsatt ekonomiskt stöd från det allmänna åt den industriella standardiseringsverksamheten.

Rörande beräkningen av storleken hos det statsbidrag, varav nämnda verksamhet är i behov under budgetåret 1931/1932, vill kommissionen till en början erinra därom, att för *kommissionens egen verksamhet* under senare år beräknats ett belopp av 10,000 kronor. Till icke oväsentlig del användas dessa medel till standardiseringsutredningar, vilka stå under kommissionens omedelbara ledning. Det utvidgade internationella samarbetet har emellertid medfört ökade kostnader för kommissionen därigenom, att såväl arbetsuppgifterna tilltagit som de direkta utgifterna stigit. Kommissionen har sålunda numera att räkna med en fast årlig avgift av omkring 870 kronor i årsbidrag till den internationella standardiseringsassociationen. Någon minskning i förenämnda belopp 10,000 kronor synes sålunda ej kunna vidtagas, utan att kommissionens arbete allvarligt äventyras.

Vad därefter beträffar det standardiseringsarbete, som utföres av specialorganisationer inom olika områden av industriell och teknisk verksamhet, har till kommissionen inkommit framställningar om understöd från Sveriges maskinindustrieförening med 23,000 kronor, Sveriges elektroindustrieförening med 16,000 kronor, Svenska elektrotekniska kommittén med 4,000 kronor, Jordbrukstekniska föreningen med 10,000 kronor, Jernkontoret med 5,000 kronor samt Svenska teknologföreningen med 7,000 kronor. Sistnämnda förening har emellertid i sin framställning begärt statsbidrag jämväl till Svenska elektrotekniska kommittén. Det för föreningens egna arbeten avsedda beloppet uppgår till 4,000 kronor. I avseende å dessa framställningar, vilka i avskrift bifogas, anser sig kommissionen böra framhålla följande.

Den maskinindustriella standardiseringen har under det senaste året ytterligare utvecklats, och ett flertal standard äro under förberedelse. Inom Sveriges maskinindustrieförening finnes inrättad en särskild byrå med fast anställd personal, vilken uteslutande sysselsättes med beredning av de föreningen åvilande standardiseringsärendena. Av kostnadsskäl har emellertid endast ett begränsat antal av de viktigare ärendena kun-

nat upptagas till behandling. En minskad medelstillgång skulle på grund därav kunna medföra avsevärda rubbningar i den av föreningen bedrivna standardiseringsverksamheten. Kommissionen anser därför det av föreningen för dess eget standardiseringsarbete begärda beloppet vara väl motiverat. Likaledes har kommissionen intet att invända mot föreningens hemställan om 3,000 kronor därutöver såsom bidrag till täckande av de kostnader, som äro förenade med de åt föreningen lämnade uppdragen att vara tekniskt sekretariat ifråga om vissa internationella standardiseringsfrågor.

För *det elektrotekniska standardiseringsarbetet* begäres tillhopa 21,500 kronor. Därav skulle 16,000 kronor belöpa på det av elektriska standardiseringskommittén bedrivna arbetet. Svenska elektrotekniska kommittén hemställer om ett understöd av 4,000 kronor, varav 2,000 kronor skulle användas till täckande av den till International Electrotechnical Commission utgående årsavgiften och återstoden beräknats såsom bidrag för bekostande av det genom kommittén upprätthållna samarbetet med nyssnämnda internationella organisation samt för kommitténs egna utredningar. Vidare begär Svenska teknologföreningen ett statsbidrag av 1,500 kronor för Svenska elektroingenjörsföreningens arbete inom standardiseringsområdet. För sin del anser sig kommissionen böra vitsorda betydelsen av det under senaste åren på det elektriska området utförda standardiseringsarbetet. På grund av elektricitetens alltmer ökade användningsområde måste det anses vara ett intresse av vikt ej endast för industrien utan kanske framför allt för konsumenterna, att standardiseringsarbetet på detta område bedrivs med all möjlig skyndsamhet. Genom sin företagareverksamhet beredes staten även betydande omedelbara fördelar därav. Kommissionen anser sig i detta sammanhang böra erinra om att vattenfallsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen och statens elektriska inspektion genom utsedda ombud direkt deltaga i hithörande arbeten. Kommissionen är därför av den uppfattningen, att de begärda beloppen för standardiseringsverksamheten å det elektriska området, sammanlagt 21,500 kronor, äro för ändamålet behöfliga.

Det av *Jordbrukstekniska föreningen* äskade anslaget avses för pågående standardiseringsarbete beträffande redskap och maskiner i lantbrukets tjänst. Till stöd för sin hemställan har föreningen bland annat anfört, att nära nog varje standardiseringsuppgift på lantbruksmaskinområdet kräver omfattande utredningar och experimentella undersökningar. Som kommissionen vid tidigare tillfällen framhållit, är kommissionen av den övertygelsen, att hithörande arbeten äro av stor betydelse såsom ett led i strävandena att förbättra jordbrukets räntabilitet. Det synes därför rimligt, med hänsyn till det ekonomiska stöd statsmakterna i andra hänseenden ansett sig böra bereda jordbruket, att det anslag, varom här är fråga, ej tillmätas för knappt. Kommissionen tillstyrker sålunda, att för Jordbrukstekniska föreningens standardiseringsverksamhet beräknas ett statsanslag av 10,000 kronor.

Inom *järnhanteringen* bedrivs standardiseringsverksamheten av Jernkontoret i samarbete med kommissionen. Under 1929 har publicerats ett förslag till svensk standard för gruvmateriel och maskindetaljer vid gruvor. Därjämte ha under året även igångsatts arbeten för bland annat utarbetande av standard för vissa slag av handelsjärn, vilka arbeten, när de bliva slutförda, torde medföra avsevärda lättnader för ifrågavarande industrigren. Som denna alltjämt tryckes av ogynnsamma konjunkturer.

rer, torde de försök, som av näringen själv göras att på denna väg förbättra sin ställning, i särskilt hög grad vara förtjänta av statsmakternas uppmuntran. Någon anledning att minska på det begärda beloppet 5,000 kronor anser kommissionen därför ej föreligga.

Vad till sist *Svenska teknologföreningens* framställning beträffar, avser den utöver förut angivna belopp ett anslag av 2,500 kronor för de inom föreningens avdelning för mekanik pågående normeringsarbetena. Kommissionen, som anser sig böra vitsorda ifrågavarande normeringsarbetens stora betydelse, har tidigare för nämnda ändamål tilldelat föreningen bidrag, nämligen år 1929 3,000 kronor och år 1930 2,500 kronor, vilket sistnämnda understöd enligt vad föreningen uppgivit emellertid visat sig otillräckligt. Kommissionen finner sig därför ej kunna ifrågasätta någon reducering av det av föreningen begärda beloppet.

Enligt vad sålunda anförts skulle för kommissionens egen verksamhet ävensom för standardiseringsarbetet i övrigt, i den mån det ombesörjes av ovan angivna organisationer, vara behöfligt ett statsbidrag av tillhopa 72,000 kronor, fördelat på sätt nedan framgår:

Bidrag till kommissionens egen verksamhet	kronor 10,000
» » standardisering inom maskinindustrien	» 23,000
» » » » elektroindustrien	» 21,500
» » » » järnhanteringen	» 5,000
» » » » av för jordbruket behöfliga industriprodukter	» 10,000
» » Svenska teknologföreningens normeringsarbete inom det mekaniska facket	» 2,500
Kronor 72,000.»	

Kommissionen fortsätter härefter sålunda:

»Utöver de grenar av den industriella standardiseringsverksamheten, vilka avses i här ovan omförmälda framställningar, finnas emellertid flera andra, som äro av betydelse och förtjänta av uppmuntran från statens sida. Åtskilliga sådana äro angivna i årsberättelsen. Framhållas bör dock särskilt standardiseringsarbetet inom *byggnadsindustrien* ävensom den verksamhet, som bedrives av *Sveriges varvsindustriförenings standardiseringskommitté*, för vilka båda arbeten bidrag av statsmedel lämnats under tidigare år; vidare den pågående standardiseringen av *sjukhusmateriel*, av *brandskyddsmateriel*, av *velocipeddetaljer*, av *delar till lokomotiv m. m.* Visserligen utföras hithörande arbeten i regel av närmast intresserade grupper själva, vilka jämväl bära de med verksamheten i övrigt förenade kostnaderna, men trots detta påkallas dock i regel kommissionens sakkunniga medverkan vid erforderliga utredningars planering och igångsättande, vilket arbete icke kan undgå att medföra vissa kostnader. De skäl, som kunna anföras till statens stödande av standardiseringsverksamheten över huvud, torde enligt kommissionens mening alldeles särskilt starkt göra sig gällande ifråga om upptagande av nya områden för standardisering. Emellertid anser sig kommissionen, med hänsyn till det inledningsvis berörda uttalande, som av statsutskottet gjordes vid innevarande års riksdag i samband med prövningen av anslaget till den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1930/1931, för närvarande förhindrad hemställa om statsbidrag till standardiseringsverksamhetens utvidgande till nya områ-

den. Redan beviljandet av det ovan angivna belopp 72,000 kronor, som är erforderligt för redan i gång varande uppgifters fullföljande, skulle innebära en höjning av nu utgående statsbidrag, till den del detsamma ej är uppfört å riksstaten, från 17,000 till 32,000 kronor.

Kommissionen vill dock ej underlåta nämna, att kommissionen genom angivande av särskilda anslagsposter till olika organisationer icke avsett att därmed fastlägga den slutliga fördelningen av det statsbidrag, som må komma att anvisas för de olika ändamålen. Kommissionen anser sig därför böra vid en kommande fördelning vidtaga de förskjutningar i understödens relativa belopp, som genom inträffade omständigheter kunna anses påkallade.

Det har inledningsvis blivit nämnt, att Kungl. Maj:t såsom villkor för statsbidragets tillgodonjutande för innevarande budgetår bestämt att bidrag från enskilt håll skola under samma tid lämnas till minst 150 procent av statsbidraget minskat med 3,000 kronor. Självfallet är kommissionen beredd att tillsammans med de med kommissionen samarbetande organisationerna garantera, att enskilda bidrag i nu nämnd omfattning lämnas till standardiseringsarbete jämväl för nästkommande budgetår.»

Över standardiseringskommissionens framställning har kommerskollegium den 24 september 1930 avgivit infordrat utlåtande, därvid kollegium anfört bland annat följande:

Kommerskollegium.

»För standardiseringsarbetet inom industrien har kollegium under åtskilliga år förordat understöd från statens sida, och den allmänna motivering, varpå detta förord grundats, torde alltjämt äga giltighet. Standardiseringen har otvivelaktigt visat sig såsom en viktig faktor i teknikens och industriens anpassning efter de i mycket förändrade förhållanden, som produktionen under det senaste decenniet haft att möta. Den internationellt organiserade verksamhet på detta område, som i vårt land uppburits av standardiseringskommissionen, har från auktoritativt håll mottagits med mycket erkännande både för sina arbetsmetoder och för sina teoretiska och praktiska resultat. Grundad anledning synes föreligga att i fortsättningen vänta en ökad nytta för folkhushållningen av arbetet ifråga, alltefter som de vunna resultaten vinna allmänna tillämpning inom industrien och nya områden hinna bearbetas ur standardiseringssynpunkt. Kollegium får därför livligt förorda, att den industriella standardiseringen fortfarande understödes med statsmedel.

Till upprätthållande av ifrågavarande arbete har riksdagen för budgetåret 1930/1931 under tionde huvudtiteln anvisat ett extra anslag av 40,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 11 april 1930 för samma ändamål tilldelat standardiseringskommissionen ett ytterligare statsunderstöd av 17,000 kronor från manufakturförslagslånefondens räntemedel. Till kommissionens förfogande har av statsmedel under innevarande budgetår alltså ställts ett sammanlagt belopp av 57,000 kronor för dess allmänna verksamhet.

Kommissionen ansöker nu för budgetåret 1931/1932 om anslag av statsmedel å tillhoppa 72,000 kronor. För år 1929/1930 begärde kommissionen på sin tid 80,500 kronor och för 1930/1931 83,000 kronor.

Såsom framgår av riksdagens skrivelse (nr 10 A, 36:o, 1930) rörande utgifterna för budgetåret 1930/1931 under tionde huvudtiteln, har riksdagen vid beviljande av förenämnda extra anslag å 40,000 kronor emeller-

tid uttalat den bestämda förväntan, att ytterligare höjning av anslaget icke, åtminstone för den närmaste tiden, ifrågasättes.

Vid sådant förhållande torde en ökning av riksdagsanslaget för nu ifrågavarande ändamål för närvarande få anses utesluten. Kommissionen synes dock avse att få till stånd en höjning av den del av totalanvisningen, som hittills utgått av fondmedel och senast utgjort 17,000 kronor, med icke mindre än ytterligare 15,000 kronor, så att sammanlagda anslagssumman skulle uppgå till 72,000 kronor.

De skäl, som kommissionen anfört till stöd för denna sin framställning, äro enligt kommerskollegii mening visserligen i och för sig ganska vägande. Emellertid måste kollegium, liksom tidigare och under hänvisning bland annat till sitt utlåtande den 13 oktober 1928, bestämt avråda från den begärda ökningen av anvisningen ur fondmedel. Såvitt kollegium kan bedöma, stå i sådant hänseende inga andra medel till förfogande än de för ändamålet förut anlitade räntemedlen å manufaktur-förlagsslånefonden. Dessa äro redan i icke ringa mån så att säga bundna vid viktiga understödsändamål, för vilka andra medelstillgångar icke lämpligen kunnat beredas, och den belastning, som ett årligt anslag av 17,000 kronor för standardiseringsarbetet innebär, anser kollegium vara så högt tilltagen, att den icke kan ökas utan åsidosättande av betydelsefulla intressen.

Kollegium får i detta sammanhang erinra, att manufaktur-förlagsslånefondens räntemedel utgöra en av de få tillgångar, som åtminstone delvis kunna disponeras till extraordinära understöd åt åtgärder av den vikt för tekniska och industriella näringar, att det allmänna anses böra lämna desamma något ekonomiskt stöd. Med näringslivets fortgående utveckling och ändrade tidsförhållanden uppstå, enligt vad erfarenheten givit vid handen, tid efter annan nya problem, till vilkas lösning statsbidrag enligt Kungl. Maj:ts beslut kommit att utgå i form av understöd från sagda räntemedel. Att reservera allt för stor del av dessa medel för sannolikt årligen återkommande understöd skulle inskränka möjligheten att taga hänsyn till nya, måhända angelägna och brådskande ändamål och därmed binda rörelsefriheten till förfång för utvecklingen.

På grund av det anförda föreslår kommerskollegium, att understödet måtte utgå med oförändrat belopp eller sammanlagt 57,000 kronor under nästkommande budgetår.

Rörande fördelningen av anslagsmedlen på olika grenar av standardiseringsarbetet anser kollegium så lång erfarenhet numera föreligga inom kommissionen, att det bör helt ankomma på densamma att inom ramen av statsanslaget verkställa sådan fördelning i huvudsaklig överensstämmelse med i ansökningen framlagd plan.

Av anslagsbeloppet torde högst 17,000 kronor beräknas utgå av manufaktur-förlagsslånefondens räntemedel och återstoden, 40,000 kronor, äskas av riksdagen.

Såsom villkor för åtnjutande av statsunderstöd synes böra gälla samma förutsättning som under innevarande budgetår, nämligen att de enskilda intressenternas bidrag fastställes till minst 150 procent av utgående understöd av statsmedel, dock att ett belopp av 3,000 kronor, motsvarande vissa standardiseringskommissionen påvilande årsavgifter i internationella sammanslutningar, helt undantages från krav på ekonomisk motprestation av nu ifrågavarande slag.»

*Departements-
chefen.*

Genom det arbete, som hittills utförts av svenska industriens standardiseringskommission och de med densamma samverkande branschorganisationerna, hava å viktiga produktionsområden beaktansvärda resultat i standardiseringsavseende redan vunnits, beträffande såväl ändamålsenlig normgivning som nedbringande av alltför stort antal typvarianter. En mångfald viktiga arbetsuppgifter på hithörande område väntar emellertid alltjämt på sin lösning. För ett rationellt tillvaratagande av vårt lands produktionsresurser och uppehållande av vår industris konkurrenskraft liksom även med hänsyn till de direkta konsumentintressena framstår det därför såsom ett viktigt önskemål, att det svenska standardiseringsarbetet på ett efter våra förhållanden avpassat sätt fullföljes och utvecklas, varvid även nödig kontakt med standardiseringsarbetet i utlandet bör upprätthållas.

Standardiseringskommissionens och de olika branschorganisationernas arbete bör liksom hittills utföras under fri och frivillig samverkan mellan de därav närmast intresserade. Att arbetet till övervägande del bekostas av industrien själv finner jag under sådana förhållanden vara i sin ordning. De skäl, som under de senare åren föranlett statsmakterna att lämna ekonomiskt stöd till den industriella standardiseringsverksamheten, gälla dock enligt min mening alltjämt. Jag finner mig sålunda böra tillstyrka, att även under nästinstundande budgetår bidrag av statsmedel beviljas för denna verksamhets uppehållande och utveckling.

I avseende å statsbidragets storlek och sättet för dess beredande lärer, på sätt såväl kommissionen som kommerskollegium erinrat, med hänsyn till 1930 års riksdags i samband med anvisande av anslag å riksstaten för löpande budgetår gjorda uttalande någon ytterligare höjning av denna del av bidragsbeloppet få anses utesluten. Jag tillstyrker sålunda, att riksstatsanslaget upptages med oförändrat belopp. Med hänsyn till de stora krav, som alltjämt ställas på manufakturförlagslånefondens räntemedel, anser jag, lika med kollegium, icke heller tillrådligt att utöver det belopp, 17,000 kronor, som senast utgått, för nu ifrågavarande ändamål taga i anspråk ytterligare något belopp av fondtillgångarna. Enligt mitt förslag skulle sålunda för standardiseringsverksamhetens uppehållande ställas till förfogande ett belopp av 57,000 kronor eller enahanda belopp som för löpande budgetår.

För åtnjutande av statsbidraget torde enahanda villkor böra stadgas som de, vilka under nu löpande budgetår äro i berörda hänseende gällande.

Med tillkännagivande, att jag i sinom tid kommer att hos Kungl. Maj:t göra särskild framställning om anvisande från manufakturförlagslånefondens räntemedel av det belopp, som enligt mitt förslag skulle därav bestridas, får jag alltså nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till uppehållande av den industriella standardiseringsverksamheten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av .. kronor 40,000.

15. Undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna vara för kronans räkning inmutade. På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar hava 1921—1927 års riksdagar beviljat anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg voro eller kunde bliva för kronans räkning inmutade. De särskilda anslagsbeloppen — som anvisats å 1921 och 1922 års tilläggsstater och därefter å riksstaten för varje helt budgetår — hava utgjort respektive 40,000, 75,000, 140,000, 55,000, 50,000, 100,000 och 100,000 kronor.

[47.]
*Undersök-
nings- och för-
svarsarbeten
å områden,
som genom
Sveriges geo-
logiska under-
sökning för-
sorg äro eller
kunna vara
för kronans
räkning in-
mutade.*

Under punkt 37 i tionde huvudtiteln av 1928 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för fullföljande av förberörda arbeten å riksstaten för budgetåret 1928/1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 70,000 kronor. I anledning av Kungl. Maj:ts berörda förslag hemställdes i en inom riksdagen väckt motion (II: 239), att ifrågavarande anslag måtte höjas till 100,000 kronor samt att därutöver ett anslag å 50,000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att efter framställning av Sveriges geologiska undersökning användas till inköp av jordägarandelar i av staten inmutade fyndigheter å enskild mark i de fall, där Kungl. Maj:t funne sådant förvärv vara till fördel för staten. (extra anslag.)

I sin skrivelse nr 10 A anförde sedermera riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och berörda motion följande. De motiv, motionären anført till stöd för sina förslag, hade riksdagen funnit värda beaktande. Vad särskilt anginge förslaget om ställande av medel till Kungl. Maj:ts disposition till inköp av jordägarandelar i av staten inmutade fyndigheter å enskild mark, syntes riksdagen de för förslaget därutinnan anförda skälen tungt vägande, och hade riksdagen sålunda ansett sig böra bevilja medel för ändamålet i fråga. Enligt riksdagens mening syntes dock icke ett särskilt anslag för ändamålet böra uppföras i riksstaten, utan torde visst belopp, vars storlek riksdagen ansåge böra bestämmas till högst 30,000 kronor, inräknas i anslaget för verkställande av undersöknings- och försvarsarbetena och användas i överensstämmelse med vad motionären föreslagit. Det gamla anslaget borde för den skull erhålla förändrad benämning och syntes lämpligen kunna betecknas: »Undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna vara för kronans räkning inmutade, m. m.» Ett så högt belopp som det av motionären föreslagna för själva undersöknings- och

försvarsarbetena ansåge sig riksdagen emellertid icke kunna anvisa, utan syntes sammanlagda anslaget för såväl ifrågavarande arbeten som inköp av jordägarandelar böra begränsas till 100,000 kronor. Skulle det för inköp av jordägarandelar i av staten inmutade fyndigheter å enskild mark avsedda beloppet — helt eller delvis — icke tagas i anspråk, borde enligt riksdagens mening vad som odisponerat återstode få användas för de undersöknings- och försvarsarbeten, varom fråga vore.

Genom beslut den 13 juli 1928 ställdes ett belopp av 70,000 kronor till Sveriges geologiska undersöknings förfogande för bedrivande av undersöknings- och försvarsarbeten. Sedan det visat sig, att förutsättning för framställande av för kronan fördelaktigt förslag till inköp av jordägarandelar icke förelåg efter användning av nyssnämnda belopp, medgav Kungl. Maj:t den 28 september 1928 på därom av geologiska undersökningen gjord framställning, att ett ytterligare belopp av 28,000 kronor finge användas till nyssnämnda arbeten.

Även för vartdera av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 har riksdagen för verkställande av liknande undersöknings- och försvarsarbeten anvisat ett anslag å 100,000 kronor. Enär en betydande del av dessa års arbeten avsett och fortfarande avse kronoparker samt möjligheter till acceptabla förvärv av jordägarandelar ej synts föreligga inom enskilda tillhöriga områden, hava anslagen i deras helhet avsetts skola användas enbart för ovannämnda arbetens bedrivande och alltså icke till någon del för inköp av jordägarandelar. Ifrågavarande båda årsanslag hava i vederbörlig ordning ställts till Sveriges geologiska undersöknings förfogande.

I skrivelse den 23 september 1930 har Sveriges geologiska undersökning hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå nästkommande riksdag att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett anslag av 150,000 kronor för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten inom områden, som genom Undersökningens försorg voro eller kunde varda för kronans räkning inmutade.

Innan jag ingår på en redogörelse för berörda framställning, skall jag tillåta mig att i detta sammanhang erinra om ett med ifrågavarande anslagsfråga intimt sammanhängande spörsmål. Jag syftar härvid på den av 1930 års riksdag begärda utredningen rörande statens gruvegendom i Västerbotten.

I anledning av likalydande motioner (I: 28 och II: 73) har 1930 års riksdag i sin skrivelse nr 400, under erinran om bland annat att förslag till utnyttjande av statens gruvegendom i Västerbotten redan tidigare förelagts riksdagen men att detta förslag av vissa skäl fått falla, anhållit, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående statens gruvegendom i nämnda landskap, ävensom rörande förutsätt-

Av 1930 års riksdag begärd utredning rörande statens gruvegendom i Västerbotten.

ningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom, samt därefter för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Enligt riksdagens mening syntes utredningen i främsta rummet böra avse erhållande av en möjligast uttömmande kännedom rörande malm-tillgångarnas sammansättning och brytningsvärde samt angående de med en eventuell drift sammanhängande frågorna om kapitalinvestering, transportförhållanden, avsättningsmöjligheter o. s. v., varjämte en plan borde utarbetas angående själva formen för fyndigheternas utnyttjande.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 14 augusti 1930 av riksdagens ifrågavarande skrivelse anförde t. f. chefen för handelsdepartementet bland annat följande:

T. f. departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 14 augusti 1930.

»Den gruvegendom, som avses i riksdagens nu ifrågavarande skrivelse, omfattar en mängd malmfyndigheter, spridda över ett större område och ofta belägna på betydande avstånd från varandra. Fyndigheterna innehålla ett flertal olika malmsorter med skiftande marknadsvärde; även malmer av ett och samma slag förete med hänsyn till beskaffenhet och sammansättning avsevärda variationer. Då den av riksdagen begärda utredningen skall omfatta såväl malm-tillgångarnas art och brytningsvärde som frågan om lämpligaste sättet för fyndigheternas utnyttjande, är det därför tydligt, att ett sådant utredningsarbete måste kräva relativt lång tid och, på grund av nödvändigheten att i betydande utsträckning verkställa undersökning å fältet, jämväl medföra avsevärda kostnader, delvis av improduktiv karaktär. Emellertid synas de olägenheter, som orsakas av ett tidsödande utredningsarbete, kunna i detta fall i viss mån frångå, för den händelse — allt eftersom utredningen fortskrider och utan avvaktande av dess slutförande i sin helhet — successiva förslag till utnyttjande av en viss eller vissa av de ifrågavarande fyndigheterna framläggas till prövning och avgörande. Genom ett dylikt förfarande vinnes det ur flera synpunkter angelägna syftet, att en exploatering av statens gruvegendom kan taga sin början inom en icke alltför avlägsen framtid. En sådan väg för utredningsarbetets bedrivande synes mig också framkomlig. Då kännedomen om vissa fyndigheter torde vara ganska ingående och den erforderliga återstående utredningen för framläggande av ett förslag till deras utnyttjande således lär bli av jämförelsevis ringa omfattning, torde det till och med kunna ifrågasättas, huruvida icke ett förslag i detta avseende skulle kunna komma till stånd i sådan tid, att frågan härom kunde av Kungl. Maj:t eventuellt föreläggas 1931 års riksdag.

Den av riksdagen begärda utredningen, som sålunda enligt min mening bör igångsättas och bedrivas på sätt ovan angivits, synes mig lämpligast böra anförtros kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning gemensamt. Skulle ämbetsverken finna sig behöva mot ersättning anlita biträde av särskilda sakkunniga, lära de hava att hos Kungl. Maj:t göra den framställning, som av omständigheterna påkallas.

Under återopande av vad nu anförts hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning att i huvudsaklig överensstämmelse med de av mig an-

givna riktlinjer verkställa den av riksdagen begärda utredningen angående statens gruvegendom i Västerbotten ävensom rörande förutläggningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom samt till Kungl. Maj:t efter hand inkomma med de förslag, som av utredningen kunna föranledas.»

Den av t. f. departementschefen sålunda gjorda hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen.

Enligt vad jag under hand inhämtat torde det icke vara helt uteslutet, att förslag angående nyttiggörande av en del av ifrågavarande gruvegendom kan avgivas av de båda ämbetsverken i sådan tid, att detsamma kan underställas den nu sammanträdande riksdagen.

Jag övergår nu till en redogörelse för Sveriges geologiska undersöknings förenämnda framställning om anslag för verkställande av ytterligare undersöknings- och försvarsarbeten.

Undersökningen har i detta ämne anfört följande:

*Sveriges
geologiska
undersökning.*

»Hittillsvarande arbeten hava inom *Norsjö* socken samt inom *Vindelgransele—Horpträsk—Kristineberg*s distriktet av Lycksele och Malå socknar ävensom inom åtskilliga andra förut oundersökta malmhaltiga områden huvudsakligen bestått i magnetiska och elektriska mätningar och i geologiska utredningar av malmblock-indikationer. Endast i ringa utsträckning hava nya blottningsarbeten hittills medhunnits inom dessa områden.

Inom *Kuorbevarområdet* i Malå, där Sveriges geologiska undersökning redan 1921 upptäckte en första svavelkis-kopparmalmsindikation samt vid under några senare år företagna geologiska arbeten ytterligare sådana, har genom sistlidne års magnetiska samt innevarande års förenade magnetiska och elektriska undersökningar uppdagats en malmförande jordbetäckt zon med ett flertal magnetiska och elektriska indikationer. Inom en av dessa har påträffats en kopparmalmsförekomst av mycket anmärkningsvärd beskaffenhet. Emedan malmen inom denna förekomst är av särdeles hög kvalitet, har det befunnits nödigt att ägna huvudparten av senare delen av sommarens och höstens arbeten åt ifrågavarande område, och hava härunder framkommit nya anledningar i form av malmblock, utvisande att ytterligare malmförekomster kunna förväntas inom de för kronans räkning inmutade delarna av detsamma.

På grund av den mäktiga jordbetäckningen och bergbyggnadens beskaffenhet inom området krävas emellertid omfattande undersökningsarbeten såväl för utrönandet av storleken av den redan funna kopparmalmsfyndigheten som för lokalisering och utredning av den eller de övriga fyndigheter, som här torde förekomma. En stor del av dessa arbeten måste uppenbarligen bestå i diamanthörsningar, vilka emellertid icke lämpligen kunna igångsättas förrän nästa år, sedan större upplysningar om malmförningens uppträdande i berggrunden erhållits genom ytterligare grävningsarbeten och elektriska detaljmätningar. Det är uppenbart, att ett mycket betydande undersökningsprogram härstädes föreligger sedan innevarande budgetårs anslag, i huvudsak redan under höstens lopp, blivit förbrukat.

Härtill kommer, att blottningar, grävningar och sannolikt även något diamanthörningar erfordras inom Vindelgränse—Hornträsk—Kristinebergsområdet för utrönandet av beskaffenheten av indikationerna inom detta område.

Dessutom återstå vissa elektriska mätningar och blottningar inom ett område gränsande intill det redan undersökta Malänäsfältet i Norsjö socken.

Slutligen tillkommer, att åtminstone några medel borde finnas disponibla för undersökning av eventuella nya upptäckter utanför de ovan nämnda områdena.

Ej minst med hänsyn till den av sistlidne års riksdag beslutade utredningen angående statens gruvegendom i Västerbotten, ävensom rörande förutsättningarna och formen för utnyttjandet av denna egendom, och vilken utredning Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt kungl. kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning att verkställa, synes det önskvärt, att de föreslagna undersökningsarbetena få så vitt möjligt utan större dröjsmål utföras. Därest t. ex. det nya kopparmalmsområdet i Malå skulle visa sig innehålla större tillgångar av god kopparmalm, kommer detta område synbarligen att bli en viktig faktor att taga hänsyn till vid uppgörandet av planerna för utnyttjandet av de övriga Västerbottensfälten. Detsamma gäller givetvis om övriga eventuella nya fynd.

På undersökningarnas nuvarande ståndpunkt är det icke möjligt att giva någon detaljerad beräkning för anslagets storlek och användning. Det är dock uppenbart, att realiserandet under nästkommande budgetår av ovan angivna allmänna plan i en omfattning, som synes önskvärd och möjlig, kräver ett relativt betydande belopp. På grund av de tidigare årens erfarenheter beräknas anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 till 150,000 kronor. Geologiska undersökningen anholder att senare, när mera underlag än nu föreligger för avvägning mot varandra av de enskilda utgiftsposterna, få underställa Eders Kungl. Maj:t en förslagsberäkning av de olika poster som ingå i detta belopp.

Med stöd av det anförda får Sveriges geologiska undersökning i underdånighet anholder, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå nästkommande riksdag att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor för verkställande av undersökningar och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade.

Kommerskollegium har i ett häröver den 20 oktober 1930 avgivet utlatande uttalat sig på följande sätt:

Den av Eders Kungl. Maj:t den 14 augusti 1930 kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning alagda utredningen angående statens gruvegendom i Västerbotten synes enligt riksdagens därom uttalade önskemål i främsta rummet böra avse erhållande av en kännedom, så utförmående som möjligt, rörande bland annat malmtillgångarnas sammansättning och brytningsvärde. Därvid torde särskilt frågan om kopparmalmstillgångarna bli av betydelse för de därav berörda statsintressena. För att vinna detta ändamål utan att utredningen onödigtvis försenas torde statsverket få vara berett på att vidkännas vissa extra kostnader. De i framställningen omnämnda fyndigheterna vid Kuor-

Kommerskollegium.

bevare synas böra ägnas särskild uppmärksamhet och omedelbart göras till föremål för vidare undersökning i betydande omfattning. Kollegium får därför förorda bifall till den gjorda framställningen.»

*Promemoria
från chefen
för Sveriges
geologiska
undersökning.*

I en den 17 november 1930 avlämnad promemoria har chefen för Sveriges geologiska undersökning sedermera avgivit närmare redogörelse för de undersöknings- och försvarsarbeten, som under nästkommande budgetår enligt hans mening borde komma till utförande, ävensom för de beräknade kostnaderna för samma arbeten. Promemorian har följande lydelse:

»I anslutning till Sveriges geologiska undersöknings underdåniga framställning den 23 september 1930 rörande anvisandet för budgetåret 1931/1932 av ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna vara för kronans räkning inmutade, får jag härmed avgiva följande förslagsberäkning rörande användningen av det ifrågavarande anslagsbeloppet.

Såsom i nyssnämnda skrivelse omförmäldes, hava under sommaren 1930 undersökningsarbetena bedrivits i huvudsaklig överensstämmelse med det av geologiska undersökningen ingivna och av Kungl. Maj:t fastställda förslaget till användning av anslaget för innevarande budgetår.

Vid mitten av sommaren framgick, att Kuorbevarområdet i Malå hyste synnerligen anmärkningsvärda kopparmalmsanledningar. En av dessa har lokaliserats och kunnat övertväras genom en jordschaktning till en bredd av 31.2 meter tvärs över strykningen. Fullständiga analyser av malmens beskaffenhet hava ännu ej medhunnits, men kopparhalterna äro approximativt fastställda över hela blottningen. Om man frånräknar en bredd av 2.5 meter i nordvästra kanten med endast 0.62 procent koppar och en bredd av 3 meter längst i sydost med endast 0.82 procent koppar, återstår en sammanhängande bredd av 24.75 meter av brytvärd kopparmalm. Frånsett en zon av 1.75 meter i nordväst med 2.58 procent koppar och en rand av 1 meter i sydost med 2.5 procent koppar äro kopparhalterna genomgående mycket höga, växlande mellan lägst 4.6 procent och 14.8 procent koppar. På en sammanhängande bredd av 20.2 meter är kopparhalten enligt de hittills föreliggande analyserna i genomsnitt över 11.8 procent. Guld och övriga värdefulla beståndsdelar äro ännu ej tillräckligt noga bestämda. Man har endast hunnit konstatera, att guld är förhanden ehuru i betydligt växlande proportioner; flertalet hittills gjorda bestämningar visa på låg guldhalt, men det synes också finnas partier med avsevärd guldhalt (enligt de preliminära bestämningarna upp till cirka 7 gram per ton).

De anförda data utvisa, att den ifrågavarande kopparmalmen är av osedvanligt hög kvalitet. Till och med om kopparhalten skulle sjunka avsevärt inom ännu ej blottade delar av fyndigheten eller mot djupet, skulle denna ändock utgöra en ytterst värdefull sådan, därest malm-tillgångarna äro någorlunda betydande. Huru med denna sak förhåller sig, kan avgöras endast genom ytterligare blottningar av malmens utgående i dagen under jordbetäckningen samt genom diamantborrningar.

Emellertid framgår av undersökningarna av blockfördelningen och av påträffade malmblock, att det också inom de av geologiska undersök-

ningen inmutade övriga områdena i Kuorbevaretrakten måste finnas ytterligare åtminstone några anmärkningsvärda fyndigheter av koppar- och koppararsenikmalm, som ännu icke äro uppdagade. Sedan genom sistlidne sommars och hösts förenade magnetiska och elektriska mätningar den malmförande zonens förlopp under jordbetäckningen i huvudsak följts och ett flertal anmärkningsvärda elektriska drag påträffats, blir det en uppgift att genom grävningsarbeten och eventuellt diamantborrningar söka lokalisera jämväl nyssnämnda fyndigheter. Därjämte kräves härför ytterligare någon elektrisk mätning.

För att så långt som möjligt kunna redan i år fullfölja de lovande resultaten inom Kuorbevareområdet har det i anslagsäskandet till 1930 års riksdag skisserade ävensom i förslaget till arbetsplan den 30 juni afgivna programmet för arbetena inom Vindelgransele—Hornträskområdet måst i motsvarande grad inskränkas. De elektriska mätningarna hava dock i huvudsak fortgått enligt programmet. En del av de genom dessa mätningar erhållna nya dragen hava blottats genom grävningar, varvid emellertid hittills påträffats endast relativt fattiga svavelkiskoncentrationer. Såsom framhållits i geologiska undersökningens tidigare skrivelser finnas inom detta vidsträckt malmförande område flera tidigare av Undersökningen upptäckta mera anmärkningsvärda anledningar av bly-, zink- och kopparmalm, vilka endast kunna undersökas genom diamantborrningar eller mera omfattande grävningar. Särskilt i betraktande av den större aktualitet, som undersökningarna inom Kuorbevareområdet nu erhållit efter de sista fynden därstädes, synes det mig riktigast att även under det stundande budgetåret uppskjuta de diamantborrningar, som jag haft för avsikt att föreslå till utförande inom Vindelgransele—Hornträsk—Nadagubbliden-trakten. Däremot föreslås, att den relativt mindre betydande del av det elektriska rekognosceringsprogrammet, som ännu återstår innan detta för geologiska undersökningens vidkommande är slutfört, måtte utföras under instundande budgetår. Likaså böra till grävningsarbeten, dels sådana, som ej i år kunnat utföras, dels sådana, som kunna föranledas av nästa sommars arbeten, upptagas ett tillräckligt belopp.

Såsom tredje punkt på geologiska undersökningens program för innevarande budgetår voro upptagna mindre omfattande magnetiska, elektriska och geologiska undersökningar avseende försök att lokalisera under tidigare år av geologiska undersökningen uppdagade och genom malm-block markerade indikationer av zink- och svavelkismalm inom Norsjöbygden och i närheten till Malänäsområdet. De ifrågavarande arbetena hava delvis lett till utmönstrandet såsom värdelösa av vissa indikationer men också till uppdagandet av en ny svavelkisförekomst väster om de tidigare undersökta Malänäsfyndigheterna. Det återstår emellertid att genom ytterligare elektriska och magnetiska undersökningar fullfölja sommarens arbeten inom Norsjöbygden samt att genom diamantborrningar och grävningar närmare utreda utsträckningen och beskaffenheten av den nu påvisade malmen. I betraktande av den betydelse, som nya fynd inom Norsjöbygden kunna få för den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen angående kronans nyttiggörande av sina malmförekomster inom Skelleftefältet, torde dessa arbeten böra utföras så snart som möjligt eller under instundande budgetår.

Vid sidan av ovannämnda arbeten har geologiska undersökningen under den förflutna sommaren och hösten även påträffat en del andra

malmindikationer, vilka emellertid icke avses att göras till föremål för några mera kostbara arbeten, därest icke ytterligare geologiska undersökningar bringa nya och särskilt lovande uppslag. I sistnämnda fall torde alltefter det nya uppslagets beskaffenhet få senare avgöras, huruvida detta kan böra fullföljas på bekostnad av någon av de övriga programpunkterna.

Med ledning av ovanstående har jag sökt beräkna anslagsbehoven för instundande budgetår på följande sätt:

För Kuorbevarområdet:

Elektriska mätningar	cirka kronor	10,000
Magnetiska »	» »	1,000
Grävningar och sprängningar (inklusive diverse materiel)	» »	22,000
Diamantborrningar	» »	30,000
	cirka kronor	63,000.

För Vindelgransele—Hornträskområdet:

Elektriska mätningar	cirka kronor	10,000
Grävningar och sprängningar	» »	16,000
	cirka kronor	26,000.

För Norsjöbygden:

Elektriska mätningar	cirka kronor	13,500
Magnetiska »	» »	1,500
Grävningar	» »	5,000
Diamantborrningar	» »	12,000
	cirka kronor	32,000.

För gemensamma omkostnader (för avlöning åt en bergsingenjör och ledare för de gruvtekniska arbetena, rese- och traktamentsersättningar till bergsingenjören, 2 geologer och 1 extrageolog, hantlangning, malm-analyser m. m.) beräknas efter samma normer som för innevarande budgetår ett belopp av cirka 29,000 kronor.

Sammanfattningsvis beräknas sålunda anslaget fördelning på följande sätt:

Undersökningar inom Kuorbevarområdet, förslagsvis ..	kronor	63,000
Undersökningar inom Vindelgransele—Hornträskområdet, förslagsvis	»	26,000
Undersökningar inom Norsjöbygden, förslagsvis	»	32,000
Gemensamma omkostnader, förslagsvis	»	29,000
	kronor	150,000.

Härvid måste liksom vid föregående tillfällen framhållas, att de resultat, som undan för undan framkomma, kunna framkalla större eller mindre jämkningar såväl mellan de olika områdena som mellan de enskilda posterna inom dessa.»

Då jag nu har att taga ställning till det av chefen för Sveriges geologiska undersökning framställda och av kommerskollegium tillstyrkta anslagsäskandet, anser jag mig till en början höra hänvisa till de uttalanden i ämnet, som vid föregående tillfällen, när fråga förelegat om anslag till arbeten av nu förevarande slag, gjorts av mina företrädare i ämbetet.

I likhet med dem finner jag uppenbart, att de av Sveriges geologiska undersökning under de senare åren inom ifrågavarande områden av Västerbottens län bedrivna arbetena, genom vilka påvisats betydande tillgångar av värdefulla mineralråmnen, vilkas förekomst i vårt land tidigare var okänd eller som, så vitt var känt, endast sparsamt förekommo, böra fullföljas, ävensom att de vid undersökningsarbetena vunna resultatet böra vederbörligen tillvaratagas. Då därjämte de fortsatta undersökningsarbetena komma ovannämnda, nu pågående utredning angående statens gruvegendom i Västerbotten direkt till godo, i det att ju genom samma arbeten bland annat lär erhållas den mera ingående kännedom om vissa malmfyndigheters sammansättning och brytningsvärde, som riksdagen enligt sin förberörda skrivelse nr 400 funnit önskvärd, tillstyrker jag, att erforderligt anslagsäskande för ifrågavarande arbetens utförande göres hos riksdagen.

Givetvis är det omöjligt att kunna på förhand exakt beräkna storleken av de kostnader, som för nästa budgetår kunna uppkomma för de av mig förordade arbetenas bedrivande. För att ifrågavarande arbeten må kunna bedrivas med önskvärd intensitet, synes det mig emellertid tillrådligt att icke fastställa anslaget för ändamålet till lägre belopp än det, varå geologiska undersökningens ovannämnda preliminära kostnadskalkyl slutar. Härvid utgår jag emellertid från att anslaget ställes till Kungl. Maj:ts disposition för att endast i mån av uppkommande behov och efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande utbetalas till Undersökningen.

Under erinran att Undersökningen icke heller för nästkommande budgetår ifrågasatt några anslagsmedel för inköp av jordägarandelar, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 150,000.

[48.]
*Kostnader för
 under kom-
 merskollegii
 förvaltning
 stående gruv-
 egendom.*
 (extra anslag.)

16. Kostnader för under kommerskollegii förvaltning stående gruvegendom. I ett den 31 mars 1922 dagtecknat betänkande hade gruvlagstiftningssakkunniga bland annat framlagt förslag till åstadkommande av en ur många synpunkter önskvärd centralisering av den för det dåvarande på ett flertal olika myndigheter uppdelade förvaltningen av kronans gruvägarintressen. Sedan berörda förslag underkastats överarbetning i vissa hänseenden, åvägabragtes genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 maj 1923 en fastare ordning i avseende å förvaltningen av kronans gruvegendom. Enligt sagda beslut har förvaltningen av berörda egendom generellt anförtrotts åt kommerskollegium, dock att härifrån gjorts vissa undantag, bland annat för vad angår den gruvegendom, som för närvarande förvaltas av Mertainens gruvaktiebolag.

Sedermera anvisade riksdagen för budgetåret 1924/1925 — förutom visst anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg vore eller kunde vara för kronans räkning inmutade — ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor för tillvaratagande i övrigt av kronans gruvegendom. Å sistnämnda anslag fanns vid ingången av budgetåret 1927/1928 en behållning av 9,150 kronor 9 öre.

I en den 19 november 1927 dagtecknad skrivelse hade emellertid kommerskollegium hemställt, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärd för beredande å 1928/1929 års riksstat av ett extra reservationsanslag av 70,000 kronor för tillvaratagande av kronans gruvegendom.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1928 av detta ärende anförde dåvarande chefen för handelsdepartementet, på sätt det vid statsverkspropositionen beträffande utgifter för kapitalökning fogade statsrådsprotokollet över handelsärenden för sagda dag utvisar, bland annat, att för bestridande av *dels* utöver det då tillgängliga beloppet eventuellt erforderliga utgifter för försvar av vissa utav de gruvor, som dåmera av staten övertagits enligt det den 29 juni 1927 mellan staten samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och aktiebolaget Nordsvenska malmfält ingångna avtalet, *dels* de inlösnings- och driftkostnader, som fölle på kronans del, i händelse kronan komme att begagna sina jordägarandelar i det av Västerbottens gruvaktiebolag bedrivna gruvföretaget i Granbergsliden i Norsjö socken, *dels* ock slutligen kostnader för jämväl andra åtgärder än de nu nämnda för bevarande av kronans gruvegendom, vilka kunde visa sig böra vidtagas, det vore nödvändigt, att nya medel bereddes på 1928/1929 års riksstat.

Med hänsyn till arten av de utgifter, för vilka ifrågavarande anslagsmedel vore avsedda, borde anslaget upptagas såsom kapitalökningsanslag samt anvisas att utgå av fasta lånemedel.

I enlighet med departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bestridande av kostnader för inlösen av anläggningar i gruvföretaget vid Granbergsliden samt för kronans deltagande i gruv-

arbetet vid nämnda företag m. m. för budgetåret 1928/1929 under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» anvisa ett reservationsanslag av 70,000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag bifölls av riksdagen (skr. nr 24).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu kommerskollegium hemställt, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärd för beredande för budgetåret 1931/1932 av ett förslagsanslag av 10,000 kronor för bevarande av kronans under kollegii förvaltning stående gruvegendom.

Till stöd för sin berörda framställning anför kollegium — efter att hava erinrat om tillkomsten av förenämnda av riksdagen anvisade anslag av 70,000 kronor — följande:

»Av ifrågavarande anslag har kommerskollegium ännu icke utbetalat mera än 2,075 kronor. Därutöver har, enligt vad kollegium under hand erfarit, statskontoret anbefallts utbetala 11,000 kronor därav till Mertai-nens gruvaktiebolag.

*Kommers-
kollegii
skrivelse den
30 augusti
1930.*

Under innevarande och kommande budgetår bliva alltjämt medel erforderliga för bevarande av kronans gruvegendom.

Därvid torde man böra skilja på mera tillfälliga engångskostnader och årligen återkommande, relativt fasta kostnader.

Till den förra gruppen bör då hänföras den ovan omförmälda inlösen av anläggningar i gruvföretaget vid Granbergsliden, för vars gäldande intill 20,000 kronor av ovanberörda reservationsanslag genom nådigt brev den 3 augusti 1929 ställts till kollegii förfogande.

Sedan kollegium enligt i samma nådiga brev meddelat uppdrag gjort anmälan om begagnande av kronans jordägarandel i utmälen Granbergsliden nr 3, 4 och 17 i Holmtjärnsfältet, föranstaltade kollegium den 14 oktober 1929 om förteckning och värdering av de för arbetet inom utmälen anskaffade nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som kronan kunde vara enligt gruvstadgans 18 § skyldig att ersätta. Då emellertid, trots upprepad skriftväxling, enighet ännu icke nåtts mellan kollegium och innehavaren av inmutarandelen, Västerbottens gruvaktiebolag, rörande omfattningen av kronans ersättningsskyldighet, har någon utbetalning ännu icke verkställts. Det belopp, bolaget vill lägga till grund för ersättningens beräkning, är 21,850 kronor, under det att kollegium endast godkänt ett belopp av 9,600 kronor.

Något gruvarbete bedrives icke för närvarande inom Holmtjärnsfältet och ett upptagande av arbetet därstädes under de närmaste åren synes mindre sannolikt, varför medel till förlag för gruvdriften därstädes icke nu synas behöva beräknas.

Även om det är ovisst när regleringen av kronans mellanhavande med Västerbottens gruvaktiebolag rörande ersättning för byggnader, redskap och förråd vid Granbergsliden kan komma till stånd, håller kollegium för sannolikt, att denna reglering hinner genomföras under innevarande budgetår eller åtminstone under budgetåret 1931/1932, varför något nytt anslag härför icke torde behöva ifrågakomma, därest Eders Kungl. Maj:t bifaller en framställning, som kollegium har för avsikt att i vederbörlig ordning göra om rätt till fortsatt anlitande av anslaget under sistnämnda budgetår.

Den senare gruppen eller de relativt fasta, årligen återkommande kostnaderna utgöres av försvarsavgifter samt — för utmål, i vilka kronan endast är delägare — därjämte av kostnad för vilostandsresolutioner och arvoden till gruvföreståndare.

Efter det att på grund av nådiga beslut den 27 september 1924 och den 14 mars 1930 åtgärder för försvar av ett större antal inom statsgruvefält belägna, kronan helt tillhöriga utmål icke längre vidtagas, uppgår antalet kronan helt eller delvis tillhöriga utmål, vilka förvaltas av kollegium och ej äro utarrenderade, till något över 250. Den årliga kostnaden för försvaret av dessa växlar i hög grad allt efter som avgift erlägges eller resolutioner måste lösas för ett större eller mindre antal men kan uppgå till 10,000 à 15,000 kronor. Under budgetåret 1931/1932 beräknas kostnaden komma att utgöra något under 10,000 kronor.

Vid beslutet den 17 maj 1923 om överflyttande till kollegium av förvaltningen av kronans gruvegendom undantog Eders Kungl. Maj:t bland annat den gruvegendom, som då förvaltades av Mertainens gruvaktiebolag. Denna förvaltning drager även vissa kostnader och av det ovan anförda framgår, att till täckande härav jämväl tagits i anspråk anslag, som anvisats efter framställning från kollegium, varför kollegium ansett sig böra omnämna förhållandet i detta sammanhang.

Den förra av de ovannämnda grupperna avser utgifter för förvärvande åt kronan av nya tillgångar och torde vara av den art, som brukar täckas med lånemedel, varemot den senare gruppens utgifter icke kunna anses tillföra kronan några nya tillgångar och därför enligt kollegii uppfattning böra i regel bestridas av andra statsinkomster än lånemedel. Dessa senare utgifter äro betingade och reglerade av gällande författningar samt av sådan natur, att de icke utan att skada kronans rätt kunna underlåtas eller uppskjutas. Kollegium anser det därför lämpligast, att anslaget till bevarande av kronans gruvegendom erhöile förslagsanslags natur.

Kollegium får därför hemställa om vidtagande av åtgärd för beredande av ett förslagsanslag för budgetåret 1931/1932 om tiotusen kronor för bevarande av kronans under kollegii förvaltning stående gruvegendom.»

*Kommerskollegii
skrivelse den
22 september
1930.*

I en senare till finansdepartementet ingiven, den 22 september 1930 dagtecknad skrivelse har kommerskollegium i detta ämne ytterligare anført i huvudsak följande.

Såsom kollegium i sin föregående skrivelse erinrat om, hade av förberörda reservationsanslag å 70,000 kronor ett belopp av 20,000 kronor ställts till kollegii förfogande.

Inlösning av den i samma skrivelse omförmälda gruvegendom hade numera skett och dragit en kostnad av allenast 5,050 kronor.

Enligt av Kungl. Maj:t den 7 februari 1930 kollegium lämnat uppdrag hade vidare till viss person såsom arvode för ombudsmannaskap (i en kronans gruvegendom avseende rättegång) utbetalats ett belopp av 2,000 kronor.

Slutligen hade Kungl. Maj:t den 1 augusti 1930 bemyndigat kollegium att under innevarande budgetår använda högst 6,000 kronor för bestridan-

de av kostnaderna för försvar m. m. av kronans under kollegii förvaltning stående gruvegendom. Av sistnämnda belopp hade hittills använts endast 95 kronor, men beräknade kollegium, att återstående 5,905 kronor komme att disponeras under resten av budgetåret.

Av ovannämnda belopp, 20,000 kronor, som ställts till kollegii förfogande, kunde alltså (20,000 — 5,050 — 2,000 — 6,000) 6,950 kronor påräknas kvarstå oanvända vid utgången av innevarande budgetår.

Kollegii skrivelse utmynnar i följande uttalande:

»Då gruvarbete inom utmälen Granbergsliden nr 3, 4 och 17 ej nu bedrives och, så vitt kollegium nu kan bedöma, ej lärers under närmaste framtiden återupptagas, torde någon reservation av medel för deltagande i sådant arbete ej nu vara påkallad.

Den 30 sistlidne augusti har kollegium i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t i handelsdepartementet hemställt om vidtagande av åtgärd för beredande av ett förslagsanslag för budgetåret 1931/1932 om 10,000 kronor för bevarande av kronans under kollegii förvaltning stående gruvegendom. Därest detta anslag beviljas, torde kollegium icke under sistnämnda budgetår behöva medel ur fonden för förslag till statsverket för sin ifrågavarande förvaltningsverksamhet.»

Sedan kommerskollegium vidare i skrivelse den 20 oktober 1930 hemställt, att ett belopp av 15,000 kronor av ovannämnda anslag å 70,000 kronor måtte ställas till kollegii förfogande för bestridande av kostnader för deltagande från kronans sida i vissa undersökningar av den kronan och Västerbottens gruvaktiebolag gemensamt tillhöriga fyndigheten Rackejaur inom kronoparken Skäppträskåheden i Malå socken av Västerbottens län för vinnande av närmare kännedom om fyndighetens beskaffenhet, har Kungl. Maj:t den 7 november 1930 bemyndigat kollegium att för bestridande av på kronan ankommande del av kostnaderna för de i kollegii ifrågavarande framställning avsedda undersökningar av Rackejaurfyndigheten använda intill 15,000 kronor av meranämnda reservationsanslag.

*Kommerskollegii
skrivelse den
20 oktober
1930.*

Av den här förut lämnade redogörelsen framgår bland annat, att av det utav 1928 års riksdag under Utgifter för kapitalökning: Fonden för förslag till statsverket anvisade reservationsanslaget å 70,000 kronor för bestridande av kostnader för inlösen av anläggning i gruvföretaget vid Granbergsliden m. m. tagits eller beräknas komma att tagas i anspråk ett sammanlagt belopp av (5,050 + 2,000 + 6,000 + 15,000 + 11,000 =) 39,050 kronor, vadan behållningen å anslaget för närvarande utgör 30,950 kronor. Denna behållning torde, såvitt nu kan bedömas, icke till någon del behöva tagas i anspråk för utgifter för förvärvande åt kronan av nya gruvtillgångar eller till andra ändamål för vilka anslaget är avsett, varför samma behållning vid innevarande budgetårs utgång lärers komma att återfalla till budgeten.

*Departements-
chefen.*

För bestridande åter av de årligen återkommande kostnaderna för gruvförsvarsavgifter samt — för utmål i vilka kronan endast är delägare — kostnader för viloståndsresolutioner och arvoden till gruvföreståndare, vilka utgifter icke kunna anses tillföra kronan några nya tillgångar och för vilkas täckande det därför synes mig i princip riktigt att andra statsinkomster än lånemedel komma till användning, torde nya medel böra beredas på nästkommande budgetårs riksstat. Mot det av kommerskollegium ifrågasatta anslagsbeloppet, 10,000 kronor, har jag icke någon erinran att göra. Med hänsyn till vad kollegium därutinnan anfört torde anslaget böra erhålla förslagsanslags natur.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader för under kommerskollegii förvaltning stående gruvegendom å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 10,000.

[49.]

Kostnader för under Mertainens gruvaktiebolags förvaltning stående egendom.

(extra anslag.)

17. **Kostnader för under Mertainens gruvaktiebolags förvaltning stående egendom.** Jag ämnar nu underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om särskilt anslag till Mertainens gruvaktiebolag för bestridande av kostnader för under dess förvaltning stående gruvegendom.

Såsom under föregående punkt omförmäts har av det där omnämnda, utav 1928 års riksdag anvisade reservationsanslag å 70,000 kronor ett belopp av 11,000 kronor anvisats till Mertainens gruvaktiebolag för bestridande av vissa utgifter, såsom gruvförsvarsavgifter samt tillsyns- och underhållskostnader.

Detta bolag började sin verksamhet år 1901 med ett aktiekapital av 5,000,000 kronor, som förblivit oförändrat. Bolagets ändamål är att bearbeta, förädla eller på annat sätt tillgodogöra sig malmer och mineralier, att uppköpa och försälja malm, att utöva förlags- och rederirörelse samt annan därmed sammanhängande verksamhet ävensom att eventuellt självt idka eller genom förvärvande av andelar eller aktier i gruvor eller bolag deltaga i idkande av gruvdrift eller annan sådan verksamhet, vartill beskaffenheten hos bolaget tillhörande egendomar eller med bolaget förbundna gruvor eller bolag kan giva anledning eller som bolaget eljest anser för sig lämplig.

Enligt bestämmelse i § 6 i 1907 års malmavtal mellan staten och Luosavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. fl. överlät detta bolag med äganderätt till svenska staten samtliga aktier i Mertainens gruvaktiebolag. Rätten att utnyttja gruvorna är emellertid begränsad genom samtidigt träffad överenskommelse, vilken i 1927 års malmavtal något modifierades.

Bolaget har aldrig drivit någon egentlig gruvrörelse och har efter 1907 närmast tjänstgjort som statens organ för förvaltning av vissa staten

tillhöriga gruvor, nämligen från början dels dem, som vid överlåtelsen av aktierna tillhörde bolaget, och dels dem, som genom samma avtal överlätos direkt till staten, vartill sedan lades de gruvor, som staten 1908 inköpte från aktiebolaget Svappavaara malmfält. Bolaget äger några hemmansdelar i Svappavaara och Saivorova samt förvaltar några aktiebolaget Svappavaara malmfält tidigare tillhöriga hemmansdelar i Svappavaara.

För malmkommissionens räkning utfördes under åren 1918—1920 diverse undersökningsarbeten inom Mertainens malmfält, för vilka redogörelse lämnats i kommissionens slutbetänkande. Då av dessa undersökningar syntes framgå, att malmfyndigheten vid Mertainen icke vore i betryggande grad skyddad genom befintliga utmål, har bolaget verkställt inmutningar därstädes och under åren 1929 och 1930 fått ytterligare 15 utmål anvisade, så att antalet utmål inom Mertainens malmfält nu uppgår till 30.

Bolagets regelbundet återkommande utgifter utgöras i första hand av försvarsavgifter och andra direkta utgifter för gruvornas försvar samt i andra hand av omkostnader för tillsyn och underhåll m. m. av fastigheter och skog jämte utskylder samt slutligen av arvoden för styrelse och revisorer m. m. Som tillfälliga utgifter torde böra betecknas de med förvärvandet av de nya utmålen förbundna kostnaderna för undersökning, försvarsarbeten och utmålsläggning.

Bolagets enda fasta inkomster utgöras av arrenden och hyror. Genom försäljning av virke från skogarna inflyta dessutom vissa belopp med längre tids mellanrum. Inkomsterna hava emellertid icke varit tillräckliga att möta utgifterna, utan har bolaget erhållit tillskott av statsmedel till täckande av skillnaden.

Detta tillskott, som under en följd av år utgått med 8,000 kronor, fördelade med hälften från vartdera av sjunde och tionde huvudtitelns anslag till extra utgifter, uppgick för år 1929 till sammanlagt 10,000 kronor, av vilket belopp hälften täcktes från vartdera av nämnda extra utgiftsanslag. Det senast av bolaget för år 1930 erhållna tillskottet av statsmedel har utgått med 5,000 kronor från sjunde huvudtitelns anslag till extra utgifter och, såsom redan nämnts, med 11,000 kronor från mera nämnda av 1928 års riksdag anvisade anslag å 70,000 kronor, vilket anslag vid löpande budgetårs utgång emellertid kommer att bortfalla.

Jämväl i fortsättningen torde årliga tillskott av statsmedel erfordras för bestridande av kostnaderna för förvaltningen av den Mertainens gruvaktiebolag tillhöriga egendomen. Med hänsyn härtill torde ett särskilt anslag för ändamålet böra upptagas å riksstaten. Med utgångspunkt från storleken av ifrågavarande utgifter för de båda nästförflutna åren torde för budgetåret 1931/1932 anslaget, vilket lärer böra anvisas å extra stat, icke böra bestämmas lägre än till 10,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader för under Mer-
tainens gruvaktiebolags förvaltning stående egendom
å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra*
anslag av kronor 10,000.

E. Ingenjörsvetenskapsakademien.

[50.]

Ingenjörsvetenskapsakademien.
(ordinarie
anslag.)

1. Ingenjörsvetenskapsakademien. Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för upprätthållande av en ingenjörsvetenskapsakademi beviljade 1919 års riksdag på Kungl. Maj:ts i propositionen nr 210 därom gjorda framställning för år 1920 ett ordinarie förslagsanslag, högst 40,000 kronor. Anslaget har sedermera utgått med, för år räknat, oförändrat belopp.

På sätt närmare framgår av ovanberörda proposition, förutsattes vid akademiens stiftande, att staten skulle bestrida grundavlöningarna, således icke dyrtidstilläggen, till akademiens befattningshavare ävensom de egentliga administrationskostnaderna, närmast lokalhyran. Från denna utgångspunkt beräknades det statsbidrag, varav akademien kom i åtnjutande. Då någon minskning i nyssberörda utgiftsposter icke lär kunna vidtagas för nu ifrågavarande budgetår, torde anslaget fortfarande böra upptagas med enahanda belopp, som förut utgått.

I riksstaten för budgetåret 1931/1932 torde alltså uppföras:

Upprätthållande av verksamheten vid ingenjörsvetenskapsakademien,
oförändrat ordinarie anslag kronor 40,000.

[51.]

Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet.
(extra anslag.)

2. Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet. I en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten proposition, nr 307, med därvid fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag lämnade Kungl. Maj:t riksdagen en närmare redogörelse för resultaten av en i anledning av skrivelse från riksdagen den 13 maj 1916, nr 128, verkställd utredning, huruvida och på vilket sätt, med synpunkt företrädesvis inriktad på upprättande av någon vetenskaplig-praktisk institution, staten skulle kunna medverka till varaktigt befrämjande av en planmässig kraft- och bränslepolitik. I samband härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet såsom förslagsanslag, högst, att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda närmare villkor, anvisa *dels* å tilläggsstat för år

1920 under sjunde huvudtiteln ett belopp av 150,000 kronor, därav 50,000 kronor skulle användas till inköp av apparatutrustning, dels ock å extra stat för år 1921 under tionde huvudtiteln ett belopp av 200,000 kronor.

Kungl. Maj:ts berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Vid föredragning den 9 juli 1920 av riksdagens i ämnet avlätna skrivelse, i vad densamma avsåg det å tilläggsstat för år 1920 beviljade anslaget, godkände Kungl. Maj:t efter kommerskollegii hörande en av ingenjörsvetenskapsakademien ingiven organisationsplan för forskningarnas bedrivande. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att sistnämnda anslag finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av akademien därom avgivet förslag. I detta hade akademien, under hänvisning till en förslaget bilagd sammanställning av »uppgifter för ett blivande svenskt bränsleinstitut», approximativt uppdelat anslagsbeloppet, i den mån det ej avsåge inköp av apparatutrustning, i mindre summor för igångsättande av förberedande undersökningar rörande några i sammanställningen upptagna spörsmål, som akademien ansåg i första rummet böra komma under behandling. Bland dessa märktes vetenskapliga undersökningar av företrädesvis teknisk natur rörande torv, skiffrar och skifferprodukter samt vedkolningsprodukter ävensom tekniskt-vetenskapliga undersökningar i förening med upplysningsverksamhet i bränslebesparande syfte dels i förbränningsfrågor med särskild hänsyn till träbränslets användning, dels på ångalstringsområdet.

Beträffande anslaget å extra stat för år 1921 förordnade sedermera Kungl. Maj:t den 19 november 1920, att detsamma finge av akademien användas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av akademien avgivet förslag, innebärande fortsättning samt i viss mån utvidgning av de under år 1920 påbörjade undersökningarna.

Även för år 1922, för första halvåret 1923 samt för samtliga följande budgetår hava till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet beviljats anslag, vilka uppgått till för år 1922 200,000 kronor, för första halvåret 1923 75,000 kronor, för vart och ett av de följande sex budgetåren 100,000 kronor samt för vardera av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 90,000 kronor. Härvid bör anmärkas, dels att anslaget vid 1922 års riksdag erhöll reservationsanslags natur, dels att i det å riksstaten för budgetåret 1924/1925 uppförda anslaget var inrymt ett understöd å 7,500 kronor till tvenne utom akademien stående personer för bedrivande av försök med oljeframställning ur alunskiffer, dels ock att beträffande det för löpande budgetår beviljade anslaget — i likhet med vad under de fem närmast föregående budgetåren ägt rum — förutsatts, att någon mindre del av detsamma må, om sådant befinnes lämpligt, efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande kunna tagas i anspråk för understödande av utom akademien stående förtjänta forskare.

Vidare har 1930 års riksdag i anledning av utav Kungl. Maj:t i samma års statsverksproposition, punkt 44 av tionde huvudtiteln, därom gjord framställning för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor till anskaffande av en anläggning för oljeutvinning ur trä m. m.

Sedan ingenjörsvetenskapsakademien inkommit med förslag till planer för användningen av ifrågavarande båda anslag, upptagande beträffande oljeutvinningsanläggningen dels 70,000 kronor för apparatutrustning m. m. dels ock kostnader för försöksdrift med anläggningen under ett år, av vilka sistnämnda kostnader ett belopp av 40,000 kronor beräknades kunna utgå från det för tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet avsedda anslaget, har Kungl. Maj:t genom brev den 29 augusti 1930 anbefallt statskontoret att till akademien, på rekvisition, utbetala ej mindre 85,000 kronor av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskning inom kraft- och bränsleområdet än även hela det för samma budgetår anvisade anslaget till anskaffande av en anläggning för oljeutvinning ur trä m. m. att av akademien användas i huvudsaklig överensstämmelse med de av akademien avgivna planerna.

I skrivelse den 20 september 1930 har ingenjörsvetenskapsakademien nu till Kungl. Maj:t inkommit med framställning om anslag för fortsättande under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 av forskningsverksamhet inom ovan omförmälda områden. Akademien anför i förevarande ämne bland annat följande:

Ingenjörsvetenskapsakademien.

»Akademien har i en denna dag ingiven berättelse lämnat redogörelse för de under det sistförflutna budgetåret bedrivna forskningsarbetena och för användningen av de för ändamålet till förfogande ställda medlen. Såsom därav torde framgå, hava icke oviktiga resultat vunnits i flera betydelsefulla avseenden.

Det forskningsområde, som under de senare åren trängt fram i förgrunden, omfattar de möjligheter, som föreligga att med kemisk och termisk behandling av trämaterial förädla och omvandla detta till värdefullare produkter antingen genom framställning — direkt eller indirekt — av brännoljor eller genom bearbetning på andra kemiska produkter, som kunna antingen hava ett relativt högt marknadsvärde eller vara av betydelse ur synpunkten av landets försörjning i händelse av hinder i den normala importen från utlandet. De undersökningar, som avse behandling av trämaterial direkt, och de, som avse bearbetning av produkter från träkolningsprocessen, hava sins emellan ganska nära samband. Båda grupperna måste anknytas till en ökad och fördjupad insikt i vedens kemi, och de erfarenheter och rön, som vinnas på det ena området, visa sig ofta hava direkt inflytande på det andra av de nämnda forskningsområdena.

Under innevarande arbetsår kommer att uppsättas en anläggning i

teknisk skala för hydrering av ved, medelst vilken de tidigare i laboratoriet vunna resultaten kunna provas i avseende på den tekniska och ekonomiska utförbarheten i praktisk drift. De undersökningar, som med avseende på framställning av oljor och andra ämnen kunna utföras med ifrågavarande apparatur, lära icke hinna slutföras under innevarande arbetsår, utan måste beräknas komma att i väsentlig mån falla på budgetåret 1931/1932.

Över de forskningsuppgifter, som syfta till en förädling av träkolninnens produkter, har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 augusti 1929 lämnats en översikt med angivande av de punkter, som närmast tagits under bearbetning. Av berättelsen av dagens datum framgår vilka resultat, som vunnits under budgetåret. Att exakt bedöma huru mycket av det uppställda programmet, som under innevarande år låter sig genomföra, är självfallet icke möjligt. Så mycket är dock tydligt, att arbetsprogrammet i sin helhet måste beräknas taga i anspråk jämväl budgetåret 1931/1932 för att kunna i sina väsentliga delar realiseras.

Närmast gäller att ytterligare förädla A-tjäran i samband med en i fabriksdrift utprovad metod för bearbetning av nämnda produkt. Den nu så gott som värdelösa B-tjäran, som vid träkolningen erhålles i ganska stor mängd, skall närmare undersökas. Därjämte föreligga andra uppgifter, t. ex. fenolernas tillgodogörande, framställning av impregneringsmedel, utarbetande av en metod för framställning av aceton enligt kontaktförfarandet m. m.

Ett användningsområde för trä, som väl under alla förhållanden kommer att bibehålla sin betydelse, särskilt för vissa delar av landet, oavsett de förädlingsprocedurer, som eventuellt kunna komma att visa sig ekonomiskt möjliga att omsätta i praktiken, är såsom bränsle.

Så egendomligt det än kan förefalla, är det emellertid ett faktum, att förbränningsprocessen överhuvudtaget är till sin natur ganska föga känd. Under de senare åren har studiet av förbränningsens natur upptagits på flera håll. Det har särskilt inriktats på att utreda förbränningsförloppet inom en motors cylinder. Forskningen på området har givit vissa uppslag, som antyda möjligheten att ernå en mera rationell och såhunda ekonomisk förbränning jämväl i vanliga eldstäder, såsom för ångpannor, ugnar, värmepannor och andra hushållseldstäder. Såsom i den förut omnämnda berättelsen rörande akademiens arbeten på kraft- och bränsleforskningsområdet berörts hava därvidlag uppslag framkommit, som synas kunna bliva av betydelse för en fortsatt utveckling. Dessa syfta särskilt till förbättrande av förbränningen av trä och träavfall samt andra för vårt land viktiga bränslen såsom torv, vilka samtliga uppvisa väsentligt olika egenskaper gentemot de i utlandet av naturliga skäl företrädesvis studerade fossila bränslena.

Trots att vårt land är väl försett med vattenkraft, kan det likväl icke undvikas, att ångkraftstationer alltjämt bliva erforderliga dels såsom komplement till vattenkraften, i den mån dennas variationer icke sammanfalla med kraftkonsumtionens, dels för industriella processer, där ånga är ett nödvändigt hjälpmedel. Ångpannetekniken spelar därför även för vårt lands vidkommande en icke obetydlig roll, något som också kan utläsas av det förhållandet, att viktiga förbättringar på ångkraftteknikens område under årens lopp utgått från svenska initiativ och uppfinningar, av vilka flera banat sig väg ut på världsmarknaden.

Såsom mål för de fortsatta strävandena uppställa sig följande spörsmål till besvarande. Kunna de i moderna ångpannor orimligt stora förbränningsrummen genom en modifiering av förbränningsens förlopp nedpressas till ernående av en billigare anläggning, särskilt av betydelse för reservverk? Till vilket belopp är det ekonomiskt riktigt att avväga den kompletterande ångkraften gentemot vattenkraft? I vilken utsträckning och under vilka omständigheter är det av ekonomisk fördel betingat att uttaga kraft ur ånga avsedd för fabrikations- och uppvärmningsändamål och i samband därmed vilken grad av ökad betydelse bör för våra förhållanden tillmätas ett väsentligt förhöjt ångtryck, exempelvis ett tryck av omkring 100 atm?

Till utredandet av dessa spörsmål hörer dels såsom förut berörts ett vetenskapligt bearbetande av förbränningsproblemet i och för sig, dels ett studium av de praktiska förhållandena i fråga om kraftens användning och fördelning. Akademien avser att även i fortsättningen ägna dessa viktiga frågor den uppmärksamhet och behandling, som det med tillgängliga medel låter sig göra.

De förbränningstekniska studier, som ovan berörts, kunna förväntas hava inflytande jämväl på konstruktionen av ugnar för olika ändamål. Ett specialproblem, som hittills saknar en tillfredsställande lösning, utgöres av användningen av träavfall i värmeledningspannor. Behovet av en lösning på detta problem har kommit till synes jämväl genom motioner vid 1930 års riksdag. De av akademien tidigare företagna och föranledda arbetena i angivna syfte förtjäna utan tvivel att vidare fullföljas.

Inom området för den forskning på kraft- och bränsleområdet, som av akademien bedrives, faller en viktig grupp av arbeten, som berör metoder och instrument för mätningar inom värme- och ångtekniken, ett område där utvecklingen ännu icke nått upp till den fulländning och precision, som karakteriserar exempelvis mätningstekniken på det elektriska området. Akademien har i sina tidigare berättelser, bl. a. för det sist förflutna budgetåret, kunnat redovisa ett flertal arbeten, som otvivelaktigt verksamt befrämjat utvecklingen på mätteknikens område, och akademien förväntar att även i fortsättningen kunna härutinnan gagna teknik och industri i strävandena till bästa möjliga hushållning med värme och bränsle.

Förutom upptagande till behandling av sådana distinkta forskningsuppgifter, som blivit i det föregående exemplifierade, innefattar akademiens verksamhet på kraft- och bränsleområdet jämväl tillhandahållande på begäran av råd och upplysningar, bl. a. rörande i utlandet gjorda rön av betydelse för en ekonomisk bränsleanvändning, spridande av kunskap härom till intresserade kretsar genom föredrag, konferenser och publikationer samt, i den mån sådant låter sig göra, vidmakthållande av en propaganda för bränsleekonomi. Liksom hittills varit fallet torde akademien också alltjämt hava en uppgift att fylla genom att tillhandagå myndigheter, företag och enskilda med sakkunniga yttranden i frågor, som beröra speciellt bränsleområdet.

De huvudlinjer för verksamheten på kraft- och bränsleområdet, som i det föregående uppdragits, kunna icke utan avsevärda kostnader fullföljas. Akademien anser emellertid icke lämpligt att för närvarande ifrågasätta anslag till större belopp än det, som utgått för vardera av näst-föregående och innevarande budgetår. De viktiga arbetena på det ke-

miska bränsleförädlingsområdet torde allttjämt böra tillmätas den betydelse, att de i första hand böra tillgodoses. Övriga uppgifter torde böra upptagas till behandling i den mån, som medlen i övrigt tillåta.»

Kommerskollegium tillstyrker i ett den 24 september 1930 avgivet utlåtande, att åtgärd måtte vidtagas för beredande av det utav akademien sökta anslaget.

Kommerskollegium.

Innan jag ingår på att för egen del uttala mig i föreliggande anslagsfråga, ber jag att i detta sammanhang få bringa i erinran, hurusom 1930 års riksdag i sin skrivelse nr 286, i samband med anvisandet av ovannämnda båda anslag till tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet och till en oljeutvinningsanläggning, i anledning av två vid samma riksdag väckta, likalydande motioner (I:186 och II:299) anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida och i vad mån försöksarbeten enligt ingenjören David W. Berlins vid Stränghult i Kronobergs län i liten skala prövade torvkolningsmetod lämpligen skulle kunna komma till utförande med anlitande av förefintliga statliga anläggningar, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill berörda övervägande kunde föranleda.

Av riksdagen begärd utredning rörande viss torvkolningsmetod.

Sedan Kungl. Maj:t den 13 juni 1930 anbefallt kommerskollegium och järnvägsstyrelsen att efter ingenjörsvetenskapsakademiens hörande gemensamt verkställa utredning i det av riksdagen ovan angivna hänseendet samt därmed ävensom med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, inkomma till Kungl. Maj:t, hava de båda ämbetsverken i ett den 30 oktober 1930 dagtecknat utlåtande på anförda skäl förklarat sig icke kunna tillstyrka anslag till försök med ifrågavarande torvkolningsmetod eller upplåtande för närvarande av någon förefintlig statlig anläggning därför.

För närmare kännedom om innehållet i berörda utlåtande jämte därvid fogade bilagor tillåter jag mig att hänvisa till handlingarna i ärendet.

Beträffande frågan om fortsatt anslag till ingenjörsvetenskapsakademien för bedrivande av forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet förhåller det sig ju så, att stora belopp av statsmedel under en följd av år hava blivit anslagna för denna verksamhet, vilken som bekant i huvudsak äsyftar utfinnandet av möjligheter att effektivare än hittills utnyttja landets kraft- och bränsletillgångar samt nedbringa kostnaderna för deras tillgodogörande. Det av akademien utförda arbetet har redan givit åtskilliga för vår nationella hushållning fruktbärande resultat, och anledning föreligger att hoppas, att ett fortsatt systematiskt bearbetande av här ifrågavarande spörsmål skall bliva av stor betydelse för ett rationellt tillgodogörande av vårt lands bränsletillgångar ävensom för en rationell bränsleekonomi överhuvud. Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, de av akademien till behandling upptagna spörsmålen sålunda äga, anser jag det angeläget, att ifrågavarande forskningsverksamhet så långt

Departementschefen.

som möjligt hålles vid makt. Då akademien för sådant ändamål i övervägande grad är beroende av statligt stöd, tillstyrker jag, att anslaget för budgetåret 1931/1932 upptages med enahanda belopp, som senast utgått eller 90,000 kronor. Därvid förutsätter jag emellertid, att, på sätt som avsetts för senast nu löpande budgetår, någon mindre del av anslagssumman må, om sådant befinnes lämpligt, efter Kungl. Maj:ts närmare beprövande kunna tagas i anspråk för understödjande av utom akademien stående förtjänta forskare.

Närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslaget torde, i likhet med vad som skett under föregående år, få efter av akademien avgivet förslag meddelas av Kungl. Maj:t.

Vad därefter angår ovannämnda av riksdagen begärda samt av kommerskollegium och järnvägsstyrelsen verkställda utredning på torvkolningsområdet finner jag mig på de av ämbetsverken anförda skäl förhindrad att framlägga något förslag i förevarande ämne.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 90,000.

F. Diverse.

[52.]
Rese- och
traktaments-
penningar.
(ordinarie
anslag.)

1. **Rese- och traktamentspenningar.** I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är det ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar upptaget med 45,000 kronor. I anslutning till vad chefen för finansdepartementet vid behandlingen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anført rörande utbrytande ur huvudtitlarnas allmänna reseanslag av resekostnaderna för vissa grupper av förrättningsmän har jag förut i dag framlagt förslag om äskande av medel för bestridande av utgifter för resekostnads- och traktamentsersättningar åt de hos kommerskollegium anställda befattningshavarna samt åt befattningshavarna vid bergsstaten, sprängämnesinspektionen och statens elektriska inspektion. Vid bifall till berörda förslag bör det anslag, varom nu är fråga, nedsättas med ett belopp av (16,000 + 8,500 + 2,500 + 13,000 =) 40,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, nu kronor 45,000,
med » 40,000
till » 5,000.

2. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., oförändrat**
ordinarie förslagsanslag kronor 85,000.

3. **Tryckningskostnader.** För utjämning av huvudtitelns slutsumma
 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[53].

Trycknings-
kostnader.(ordinarie
anslag.)

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till trycknings-
 kostnader, nu kronor 79,911,
 med » 50
 till » 79,961.

4. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** I riksstaten för
 budgetåret 1930/1931 är det ordinarie reservationsanslaget till kommittéer
 och utredningar genom sakkunniga upptaget med 140,000 kronor. För
 jämförelse må nämnas, att anslaget utgjorde för år 1922 150,000 kronor,
 för första halvåret 1923 75,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 likaledes
 75,000 kronor, för budgetåret 1924/1925 60,000 kronor, för budgetåret 1925/
 1926 55,000 kronor, för budgetåret 1926/1927 40,000 kronor, för budgetåret
 1927/1928 30,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 50,000 kronor och för
 budgetåret 1929/1930 110,000 kronor. Därvid är emellertid att märka, att
 enligt därtill av 1929 års riksdag i skrivelse nr 159 och av 1930 års riks-
 dag i skrivelse nr 135 lämnade medgivanden ovannämnda för budgetåren
 1928/1929 och 1929/1930 beviljade anslag förstärkts med från de för nämnda
 budgetår anvisade anslagen till oförutsedda utgifter överförda medel till
 belopp av 55,000 kronor respektive 90,000 kronor.

[54.]

Kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.(ordinarie
anslag.)

Visserligen har till följd av att en del under innevarande eller närmast
 föregående budgetår i verksamhet varande sakkunnigberedningar fullgjort
 sina respektive uppdrag numera en viss avbelastning av utgifter å anslaget
 ägt rum. Men åtminstone en av de kvarvarande beredningarna — 1928
 års tullkommitté — lärer dock fortfarande kunna beräknas draga högst
 avsevärda kostnader, därvid hänsyn nu jämväl bör tagas till de med all
 sannolikhet betydande utgifter, som komma att föranledas av tryckningen
 m. m. av kommitténs betänkanden. Hänsyn bör även tagas till nödvändig-
 heten att för det omfattande förarbetet i större handelstraktatfrågor under-
 stundom anlita jämväl utom departementet stående sakkunnig arbetskraft
 ävensom därtill, att kostnaderna för svenska förhandlingsdelegationer i vissa
 fall fortfarande torde komma att bestridas från tionde huvudtitelns nu
 ifrågavarande anslag. Slutligen torde ett visst belopp böra avses för till-
 äventyrs erforderliga nya sakkunnigberedningar.

Vid övervägande av här ovan berörda förhållanden har jag funnit mig
 böra föreslå, att anslaget även för budgetåret 1931/1932 uppföres med
 140,000 kronor.

Å riksstaten för budgetåret 1931/1932 bör alltså uppföras:

Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, *oförändrat ordinarie*
reservationsanslag kronor 140,000.

5. **Extra utgifter, oförändrat ordinarie** reservationsanslag kronor 25,000.

[55.]

*Tillfällig
löneförbättring för viss
personal inom
den civila
statsförvaltningen.*

6. **Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

(extra anslag.)

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig löneförbättring åt viss personal inom den civila statsförvaltningen för budgetåret 1931/1932 under tionde huvudtiteln beräkna ett *extra* förslagsanslag av kronor 65,000.

[56.]

*Provisoriskt
dyrortstillägg
åt vissa be-
fattnings-
havare i
statens tjänst.*

7. **Provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående beredande av provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

(extra anslag.)

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, för budgetåret 1931/1932 under tionde huvudtiteln beräkna ett *extra* förslagsanslag av kronor 70,000.

[57.]

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*

8. **Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

(extra anslag.)

att till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 700,000.

9. **Företagsräkning.** I anledning av en av kommerskollegium i skrivelse den 8 oktober 1928 gjord framställning, varöver infordrade utlåtanden avgåvos av statistiska centralbyrån och socialstyrelsen, uppdrog Kungl. Maj:t den 14 juni 1929 åt kommerskollegium att i samråd med nyssnämnda båda ämbetsverk utarbета och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till plan för anordnande av en företagsräkning inom olika näringsgrenar, dock under särskilt iakttagande vid uppdragets fullgörande av att kostnaderna för räkningen i största möjliga utsträckning begränsades.

Efter överläggningar med representanter för Sveriges industriförbund, Sveriges hantverksorganisation, Stockholms handelskammare, Sveriges allmänna sjöfartsförening och den socialekonomiska vetenskapen avgav kommerskollegium i samråd med ovannämnda båda ämbetsverk i skrivelse den 23 december 1929 förslag i förevarande ämne.

Enligt detta förslag beräknades företagsräkningen under den tid av cirka 2½ år, som dess utförande ansågs kräva, draga en total kostnad av i runt tal 275,000 kronor, varav 65,000 kronor för budgetåret 1930/1931, allt exklusivt vissa resekostnader, vilka lämpligen borde bestridas av det å tionde huvudtiteln anvisade anslaget till rese- och traktamentspenningar.

Kollegii uttalande i denna fråga var av följande lydelse:

»Anordnandet av en företagsräkning, beträffande vilken frågas tidigare behandling hänvisas till kommerskollegii underdåniga framställning i ämnet den 8 oktober 1928 samt statistiska centralbyråns och socialstyrelsens utlåtanden över nämnda framställning, äger som allmänt syftemål att åstadkomma en inventering av landets näringar med utgångspunkt från de särskilda företagen som grundläggande enheter. Medan folkräkningens yrkesstatistik behandlar själva *befolkningens* fördelning på olika huvudslag av verksamhet, har företagsräkningen sålunda till uppgift att klarlägga de inom skilda näringsgrenar förekommande *företagens* antal, verksamhetsart, rättsform (enskilda personer, aktiebolag, ekonomiska föreningar o. s. v.), personal, utrustning med mekanisk kraft m. m. Företagsräkningen utgör på detta sätt ett komplement till yrkesstatistiken, vilket är nödvändigt för varje djupare inblick i näringslivets organisation, byggnad och funktioner.

Nämnas må, att anordnandet av företagsräkningar ingår bland de grenar av ekonomisk statistik, som behandlas i 1928 års, av Sverige biträdda internationella konvention i Genève beträffande ekonomisk statistik. Enligt nämnda konvention skall en dylik räkning utföras beträffande jordbruket med binärningar om möjligt vart tionde år i enlighet med av internationella lantbruksinstitutet i Rom utarbetad plan. Beträffande industriella och om möjligt kommersiella näringar skall ävenledes företagsräkning verkställas såvitt möjligt minst vart tionde år.

Då någon allmän företagsräkning hittills icke utförts i Sverige, saknas närmare erfarenheter rörande dess anordnande på lämpligaste och mest praktiska sätt. Vid planläggningen blir det därför nödvändigt att ingå på en noggrann prövning av frågans olika specialspörsmål under beaktande av såväl erfarenheterna vid liknande räkningar i utlandet

[58.]
Företagsräkning.
(extra anslag.)

Kommerskollegii
skrivelse den
23 december
1929.

som de särskilda förhållanden inom Sveriges näringsliv och förvaltning, vilka äro av betydelse för räkningens genomförande. De frågor, som äro att överväga, synas i huvudsak beröra: 1) räkningens omfattning, 2) sättet och tidpunkten för primärmaterialets insamling, 3) valet av räkneenheter, 4) primäruppgifternas innehåll och frågeformulärens avfattning, 5) materialets bearbetning och gruppering samt 6) de med räkningen förenade kostnaderna. Med avseende på nämnda olika huvudspörsmål får kollegium anföra följande.

I. Räkningens omfattning.

En allmän företagsräkning bör principellt sett omfatta alla företag, som äro verksamma inom landets egentliga näringar, d. v. s. jord- och skogsbruk med binäringar, industri, hantverk, handel i vidsträckt bemärkelse samt transportväsen. I fråga om verksamhetsgrenar, som icke äga karaktären av näring i vanlig bemärkelse, såsom statlig och kommunal förvaltning, religionsvård (även frikyrklig), undervisningsväsende, försvarsväsende, fattig-, ålderdoms- och sjukvård, fångvård och annan social verksamhet samt s. k. fria yrken, såsom läkare, konstnärer, författare etc., hava utländska räkningar av ifrågavarande art gått mer eller mindre långt i begränsning. Den tyska räkningen 1925 medtog sålunda vissa kulturella och sociala yrkesgrenar, inom vilka kunde tänkas råda konkurrensförhållande mellan offentlig och enskild verksamhet, såsom t. ex. teater, musik, biografer, sport, yrkesundervisning, sjukhus, vård- och kuranstalter, veterinärväsen, sjukkassor m. m. Ungefär samma principer gällde vid 1929 års företagsräkning i Schweiz, varemot 1925 års danska räkning icke medtog anstalter och inrättningar för kulturella och sociala ändamål av nyssberörda slag. Av stat, kommuner och olika offentliga institutioner bedriven rörelse, fallande inom jordbruk, industri, handel, transportväsen etc., har givetvis genomgående medtagits vid räkningarna.

Den danska räkningen var så tillvida ofullständig, som jordbruket med binäringar icke omfattades av densamma, beroende på att man här redan ägde statistik, som ansågs i viss mån ersätta en företagsräkning. De tyska och schweiziska räkningarna avsågo däremot även jordbruket. För Sveriges vidkommande synes läget i viss mån likartat med förhållandena i Danmark. Beträffande jordbruket föreligger sålunda för det första en årlig skördestatistik med uppgifter om totalproduktionen av olika växtslag. Vidare förekomma allmänna jordbruksräkningar, den senaste avseende år 1927, på grundval av uppgifterna till fastighetstaxeringarna, genom vilka räkningar upplysning erhålles om antalet brukningsdelar av olika storleksklasser, arealens storlek och användning för olika växtslag samt husdjurens antal och fördelning på olika djurslag. Härtill komma vissa specialundersökningar, såsom en av lantbruksakademien föranstaltad representativ undersökning rörande den animaliska livsmedelsproduktionen på jordbruk av olika storlek samt undersökningar rörande jordbrukets produktionskostnader m. m.

I vår jordbruksstatistik saknas emellertid uppgifter rörande åtskilliga viktiga förhållanden, som en företagsräkning avser att belysa. Bland dessa må särskilt framhållas jordbruksföretagens personal, deras maskinella utrustning samt omfattningen och arten av förekommande binäringar. Frågan blir då, huruvida företagsräkningen för jordbruks-

statistikens komplettering i berörda avseenden bör omfatta även jordbruket. Härvid synes böra tagas i betraktande, att jordbrukets inbegripande skulle medföra en mycket betydande kostnadsökning för räkningen. Enligt 1919 års jordbruksräkning utgjorde antalet brukningsdelar cirka 430,000, vilken siffra torde ge en föreställning om det omfattande arbete, som räkningen här skulle innebära. Icke minst torde själva insamlingen av de erforderliga primäruppgifterna bli förenad med stora kostnader, då det sannolikt skulle visa sig nödvändigt att, på sätt som är vanligt vid företagsräkningar i utlandet, för berörda ändamål upprätta en organisation av särskilda lokala medhjälpare (räknare). Jämte förhållandet, att en huvuddel av de uppgifter, som en företagsräkning avser att fylla, tillgodoses av redan befintlig statistik för jordbruket, tala alltså kostnadsskäl mot räkningens utsträckning till nämnda näringsgren. Härtill kommer, att enklare utvägar synas vara tänkbara för jordbruksstatistikens ifrågavarande komplettering, såsom t. ex. en utvidgning av de nuvarande jordbruksräkningarna eller eventuellt anordnandet av mera begränsade representativa lokalundersökningar.

Liksom jordbruket synes även skogsbruket, i den mån det gäller sådant i direkt förening med jordbruk, böra uteslutas från räkningen, enär någon separat redovisning beträffande skogsbruket å vanliga bondehemman o. d. icke som regel torde kunna ifrågasättas. Däremot bör det eftersträvas att vid räkningen få med det mera industrialiserade skogsbruket, d. v. s. utom kronoskogarna särskilt trävarubolagens och andra större skogsegendomars skogsbruk, då detta drives som särskild förvaltningsgren. Beträffande jordbrukets s. k. binärningar i övrigt synes företagsräkningen böra bli i möjligaste mån fullständig. Sålunda bör fisket inbegripas liksom även olika som bihantering till jordbruket drivna företag av industriell eller kommersiell art, såsom exempelvis sågverk, kvarnar, mejerier, handelsverksamhet o. s. v., i den mån rörelsen i fråga utgör särskild förvaltningsenhet. Sägverks- och kvarndrift m. m. enbart för husbehov bör alltså icke medräknas.

Förutom i fråga om jordbruket synes begränsning av företagsräkningen böra ske med avseende på sådana ovan omnämnda verksamhetsgrenar, vilka icke äga karaktären av näring i vanlig bemärkelse, såsom statlig och kommunal förvaltning, religionsvård, undervisningsväsende, försvarsväsende, fattig- och fångvård, inrättningar för kulturella och konstnärliga ändamål samt s. k. fria yrken, då fråga ej är om affärsföretag i form av exempelvis advokat-, arkitekt- och ingenjörsbyråer o. d. Ett undantag från denna princip torde emellertid böra göras beträffande enskilda anstalter och hem för sjukvård och annan vårdverksamhet, vilka på grund av det intresse, som ur social synpunkt knyter sig till desamma, synas böra medtagas vid räkningen.

Någon begränsning av räkningen i så måtto, att de minsta företagen skulle uteslutas, är icke lämplig, då härigenom näringslivets omfattning och verksamhetsformer samt ekonomiska och sociala struktur bleve endast ofullständigt belysta. Räkningen bör alltså, såsom skett vid de senaste danska, tyska och schweiziska räkningarna, omfatta alla näringsföretag oberoende av storlek.

II. Sättet och tidpunkten för primärmateriallets insamling.

För uppnående av företagsräkningens syfte är en fullt effektiv metod för primäruppgifternas insamling självfallet av grundläggande betydelse. Vid de senaste tyska och schweiziska räkningarna förfor man härutinnan på så sätt, att genom kommunalmyndigheternas försorg särskilda räknare, var och en med sitt bestämt avgränsade distrikt, utsågos, vilka hade till uppgift att utdela och insamla frågeformulär samt att biträda de uppgiftsskyldiga med anvisningar och hjälp vid formulärens ifyllande. Vid den danska räkningen användes en enklare metod, i det kommunalmyndigheterna hade att upprätta namn- och adressförteckningar å de inom respektive kommuner befintliga företagen samt att med ledning av dessa distribuera och insamla frågeformulären. Förstberörda system med särskilda lokala räknare bör givetvis, effektivt genomfört, garantera ett fullständigt och kvalitativt gott primärmaterial. Å andra sidan innebär systemet en mycket tung och omständlig procedur, förenad med stora kostnader, därest de lokala medhjälparna ej kunna erhållas utan arvode. I Tyskland utbetalades från statens sida intet sådant arvode, utan det överlämnades åt kommunerna att bära eventuella kostnader i samband med materialinsamlingen, medan i Schweiz ett belopp av 6 centimes per invånare anvisades som bidrag till räknarnas gottgörelse.

Därest ett fullgott material kan såsom i Danmark anskaffas utan tillhjälp av en särskild lokalorganisation för ändamålet, vore detta ur kostnadssynpunkt givetvis att föredraga. Det synes därför i första rummet böra undersökas, vilka möjligheter som härutinnan föreligga. Till grund för materialinsamlingen, d. v. s. distribuering av frågeformulär etc., skulle i så fall läggas särskilt upprättade namn- och adressförteckningar å samtliga företagare. Den enda fullständiga källa, som erbjuder sig för upprättandet av sådana förteckningar, torde vara mantals- och taxeringslängderna. Det gäller alltså att undersöka, på vad sätt dessa skulle kunna utnyttjas för ifrågavarande ändamål.

I mantalslängderna upptagas som bekant hemmans och lägenheters jordeboksnamn och -nummer samt mantal med angivande av där bosatta personers titel eller yrke, namn, födelseår och -dag, födelseort m. m. Uppgifterna avse alltså de levande personerna, varemot upplysning ofta ej erhålles om juridiska personer, såsom aktiebolag och andra bolag, ekonomiska föreningar, kommuner, sterbhus, konkursbo etc., annat än i den mån dessa äro ägare till fastighet. Om den stora grupp av företag, som drivas av juridiska personer, ge alltså mantalslängderna ingen fullständig kännedom. Även i fråga om de företag, som drivas av enskilda personer, lämna berörda längder endast delvis klara uppgifter, beroende på den otydlighet som ofta vidlåder yrkesangivningen. Samma yrkesbeteckning användes nämligen i en mängd fall för såväl företagare som arbetare, t. ex. skomakare, skräddare, modist, chaufför, strykerska, sömmerska, tvätterska, bagerska, bagare, snickare, trädgårdsmästare, reparatör, smed, montör, åkare, målare, barberare, bokbindare, gårdfarihandlare, murare, konditor, stenhuggare, plåtslagare o. s. v. Vidare förekommer stundom, att näringsidkare upptagas under yrkesbenämningar, som icke ge någon antydning om deras företagarverksamhet, t. ex. rådman, konsul, gårdsägare, änkefru, hustru, kapten, vaktmästare, ombudsman, kamrer o. s. v. Genom jämförelse med inkomst-

taxeringslängden kan visserligen i många fall avgöras, huruvida en person är företagare eller icke, men även här lämnas man ofta i ovisshet. Detta gäller för det första om alla de tveksamma fall, då personen i fråga icke finnes upptagen i taxeringslängden på den grund, att beskattningsbar inkomst saknats. Vidare möjliggöra icke heller taxeringslängderna en identifiering av vissa grupper juridiska personer, t. ex. enkla bolag och handelsbolag, då ju dessas inkomst taxeras å de särskilda delägarna. Slutligen tillkommer, att, även om inkomst för viss person finnes upptagen under rubriken 'inkomst av rörelse eller yrke eller eljest', kan ingen slutsats dragas beträffande yrkets eller rörelsens art, när personens yrkesbenämning ej därom lämnar upplysning, varjämte inkomsten i fråga ju icke med säkerhet kan antagas alltid ha härflutit från företagarverksamhet.

Av ovanstående torde framgå, att mantals- och taxeringslängderna icke utan vidare kunna läggas till grund för den förteckning över företagare, som erfordras till ledning för distributionen av företagsräkningens frågeformulär. En möjlighet att använda desamma för ifrågasvarande ändamål föreligger visserligen på så sätt, att det kunde uppdragas åt mantalsskrivningsförrättare och kommunalombud att kommun- eller distriktsvis upprätta förteckningen, varvid förekommande oklarhet i uppgifterna kunde avhjälpas genom nämnda funktionärers lokal- och personkänedom. Denna utväg synes emellertid icke behöva tillgripas beträffande företagare, som använda främmande arbetskraft, ty dessa finnas redan nu upptagna i de förteckningar å arbetsgivare, som årligen uppgöras för riks försäkringsanstaltens räkning i samband med mantalsskrivningarna. Ifrågasvarande arbete utföres som regel av mantalsskrivningsförrättarna i egenskap av riks försäkringsanstaltens ombud mot viss ersättning samt med utnyttjande av kommunalombudens lokalkänedom. Från anstaltens sida nedlägges mycket arbete på att få berörda förteckningar fullständiga och korrekta, vilket mål också är för år i allt högre grad uppnått. För närvarande upptaga desamma cirka 470,000 arbetsgivare, varav cirka 50,000 med mera än 4 arbetare eller andra anställda. Beträffande företagare med främmande arbetskraft synes därför här, så vitt kan slutas av en preliminär undersökning, ett gott och värdefullt källmaterial föreligga.

Företagsräkningen skulle emellertid även omfatta företagare utan främmande arbetskraft, och för en förteckning över dessa synas särskilda åtgärder nödvändiga. Lämpligaste utvägen torde vara, om det genom samverkan mellan företagsräkningen och riks försäkringsanstalten kunde ordnas så, att anstaltens mantalsombud mot någon mindre ersättning åtoge sig att vid den mantalsskrivning, som äger rum närmast före företagsräkningen, komplettera den vanliga arbetsgivarförteckningen med en tilläggsförteckning över företagare utan främmande arbetskraft. Företagsräkningen kunde sedan grundas på berörda tilläggsförteckning i förening med utdrag ur arbetsgivarförteckningen beträffande där ingående företagare.

På ovan angivna väg skulle det alltså, så vitt för närvarande kan bedömas, vara möjligt att åstadkomma förteckningar å förefintliga företag, som i fråga om fullständighet torde få anses fylla ganska högt ställda anspråk. Det kan inskjutas, att ett system med särskilda räk-nare bland annat med hänsyn till landets stora utsträckning knappast synes erbjuda garanti för ett fullständigare material. Om man alltså

skulle använda sig av ovan berörda förteckningar, blir närmast frågan, åt vem deras upprättande skulle uppdragas. I fråga om företagare utan främmande arbetskraft hänvisas härvid till vad ovan redan anförts. Beträffande företagare med främmande arbetskraft kan man tänka sig, att de behövliga utdragen ur riksförsäkringsanstaltens arbetsgivareförteckningar utföras antingen av anstaltens mantalsombud mot viss ersättning eller också av företagsräkningens egen personal. För full enhetlighets vinnande och med hänsyn till vikten av att berörda förteckningar effektivt utnyttjas synes det senare alternativet böra äga företräde.

Nu får emellertid observeras, att förteckningarna för att fylla sitt ändamål måste vara i möjligaste mån aktuella vid räkningens verkställande. I berörda hänseende äro vissa brister givetvis förhanden, då desamma icke kunna föreligga förrän ganska lång tid efter de från 15 november till årets slut pågående mantalsskrivningarna. Särskilt gäller detta förteckningarna över företag med främmande arbetskraft. Arbetsgivareförteckningarna, varå dessa skulle grundas, skola sändas till riksförsäkringsanstalten i allmänhet först den 1 maj (för vissa städer den 1 april). Därest arbetet med utdrag av däri upptagna företagare omedelbart kan taga sin början, bör förteckningen i denna del kunna föreligga färdig någon gång i juli månad, d. v. s. ungefär ett halvt år efter mantalsskrivningen. Förteckningarna över företagare utan främmande arbetskraft böra kunna ställas till företagsräkningens förfogande någon kortare tid efter mantalsskrivningens avslutande. För att avhjälpa bristerna i förteckningarnas aktualitet torde det, vid sidan av genomgång av anmälningar till aktiebolags- och handelsregistren m. m., vara lämpligt att före räkningstillfället översända desamma till mantalsskrivningsförrättare och kommunalombud i och för justering, vilket arbete torde kunna avslutas med augusti månad.

Om man väljer ovan skisserade metod, blir bestämmandet av tidpunkten för själva räknematerialets insamling tydligen beroende av de angivna förberedande procedurerna. Tänker man sig dessa avslutade ungefär med augusti, skulle således räkningen tidigast kunna företagas någon dag i september. I själva verket torde nämnda månad också från olika synpunkter vara en mycket lämplig tid. Sommarledigheterna äro då avslutade, och såväl företagare som arbetare befinna sig i stort sett på sina respektive arbetsplatser. Verksamheten är vidare i full gång även inom flertalet säsongnäringar med åtföljande relativt obetydlig omflyttning av arbetskraft mellan skilda näringar. Tilläggas kan, att de senaste räkningarna i Danmark, Tyskland och Schweiz varit förlagda till ungefär likartade tidpunkter, nämligen respektive den 15 juli, 16 juni och 22 augusti. Därest beslut om företagsräkningen fattades vid 1930 års riksdag, kunde arbetet å förteckningarna påbörjas vid samma års mantalsskrivning samt själva räkningen avhållas i september 1931.

Räknematerialets insamling synes närmast böra uppdragas åt lokalmyndigheterna, d. v. s. magistrater, stadsstyrelser och landsfiskaler. För ändamålet böra dessa, sedan de tidigare förberetts på saken, några dagar före räkningstillfället tillställas behövliga instruktioner och formulär jämte namn- och adressförteckning å respektive förvaltningsområdets företagare.

Slutligen må framhållas, att frågan om det källmaterial, varur uppgifterna å förekommande företag skulle hämtas, är av den grundläggande betydelse för räkningens fullständighet, att en noggrann undersökning på denna punkt med nödvändighet kräves före arbetets igångsättande.

En lämplig utväg synes härvid vara att låta räkningen föregås av en provundersökning i exempelvis en stads- och en landskommun, varigenom tillförlitligheten av arbetsgivareförteckningarna, med tilläggsförteckningar över företagare utan främmande arbetskraft, kunde effektivt undersökas. Sådan undersökning torde vara särskilt behövlig med avseende på storstäderna. En provundersökning skulle dessutom vara av stor betydelse för klarläggande av många andra svårigheter och problem i samband med räkningens genomförande, vilket klarläggande synes desto behöfligare, som ju äldre erfarenheter å området saknas. För att den med provundersökningen åsyftade erfarenheten skall bli så allsidig som möjligt torde undersökningen böra avse även jordbruket.

III. Valet av räkneenheter.

En fråga av stor principiell och praktisk betydelse är, vilket slag av företagsenheter som bör läggas till grund för räkningen. Man kan i huvudsak tänka sig tre olika enhetsbegrepp användbara som räkneenheter, nämligen a) varje firma, d. v. s. all verksamhet som drives under ett och samma firmanamn respektive av en och samma företagare, b) varje lokalt avgränsad driftsenhet eller arbetsställe och c) de s. k. tekniska enheterna eller företagens å skilda produktionsstadier arbetande avdelningar. I fråga om valet av det ena eller andra slaget av enheter som utgångspunkt har förfarandet i utlandet varit växlande. Vid de äldre tyska företagsräkningarna liksom vid den senaste danska utgick man från de tekniska enheterna, medan 1925 års tyska och 1929 års schweiziska räkning bygga på den lokala driftsenheten eller arbetsstället som grundenhet. Den högre enheten, firman, framkommer genom sammanförande av alla av samma firma eller företagare drivna arbetsställen.

En redovisning på grundval av de tekniska enheterna förutsätter, att varje kombinerad anläggning, t. ex. en textilfabrik med spinneri, väveri, färgeri, appreturverk eller ett järnverk med masugnar, bessemerverk, martinverk, grov-, medium- och finvalsverk, hammarsmedja, gjuteri och mekanisk verkstad, ifyller ett frågeformulär för var och en av de olika avdelningarna. Då arbetet med uppgifterna härigenom ökas och kompliceras, synes det sannolikt, att företagen skola frestas att lämna en mera summarisk redovisning än som är förenligt med principens fulla genomförande, vilket dessutom kan motiveras av att gränsen mellan enheterna ofta är obestämd, samtidigt som själva enhetsbegreppet inom åtskilliga verksamheter kan synas oklart och svävande. Det blir av nämnda anledning ej sällan beroende på rent godtyckliga synpunkter, huru många tekniska enheter som redovisas, och även med de mest ingående instruktioner kan ingen garanti erhållas för att enhetliga redovisningsgrunder komma till användning. Det framgår också av meddelanden rörande den danska räkningen, att ifrågavarande system medfört stora svårigheter. I ett mycket stort antal fall erhöles sålunda ingen uppdelning på tekniska enheter, varför det blev nödvändigt att i samband med materialets bearbetning söka få en uppdelning till stånd, varvid ej sällan sannolikhetsberäkningar och konstruktiva metoder måste tillgripas.

Av ovan antydda skäl synes det mest praktiskt att såsom i Tyskland och Schweiz anknyta räkningen till de lokala driftsenheterna eller arbetsställena såsom grundenheter. Sagda förfarande överensstämmer

också med det för industri- och bergverksstatistiken gällande redovisningssättet. Å andra sidan måste givetvis sådana uppgifter inhämtas, att en bearbetning kan lämna upplysning beträffande såväl tekniska enheter som firmor, då räkningen i annat fall icke skulle fylla moderna anspråk i fråga om åskådliggörandet av näringslivets inre struktur. Det blir anledning att närmare ingå på denna fråga i samband med behandlingen av frågeformulärens innehåll.

IV. *Primäruppgifternas innehåll och frågeformulärens avfattning.*

Vid de danska, tyska och schweiziska företagsräkningarna har för andra näringar än jordbruket använts ett enda gemensamt frågeformulär. Metoden äger den fördelen, att materialinsamlingen som helhet för- enklas, men utesluter givetvis ett inträngande i olika företagsgrenars egenart, då frågeställningen måste vara så allmänt avfattad, att den kan anpassas på alla slag av företagare. För att vinna inblick i förhållanden av mera speciell art skulle tydligen erfordras specialformulär för ett antal viktigare verksamhetsgrenar. Då man emellertid icke alltid på förhand torde kunna fastställa företagens huvudbransch, skulle vid materialets insamling på här ifrågasatt sätt svårigheter kunna uppstå för en riktig distribution av specialformulären. Det kunde även tänkas lämpligt att använda olika formulär för större och mindre företagare, men jämväl i detta fall möta svårigheter, då gränslinjen alltid måste bli i viss mån godtycklig och man på förhand ofta skulle sakna närmare kännedom om företags storlek. Frågan om lämpligheten av ett eller flera frågeformulär synes emellertid tillsvidare böra lämnas öppen, i det avgörandet torde böra grundas på de erfarenheter, som den ovan förordade provundersökningen kan väntas ge.

I fråga om arten av de uppgifter, som skola införskaffas, innehåller 1928 års internationella konvention rörande ekonomisk statistik följande. Företagsräkningen skall utvisa bland annat: 1) Antalet sysselsatta personer med fördelning efter kön och om möjligt ålder liksom fördelningen på olika yrkeskategorier. 2) För industriella företag nominella styrkan av primärmotorer med fördelning om möjligt på ångmaskiner, förbrännings- och explosionsmotorer samt motorer för vattenkraft jämte nominalstyrkan av elektriska motorer med angivande av huruvida energien alstras av företaget självt eller erhålles utifrån. För varje motorslag bör skiljas på normalt använda motorer och sådana i reserv.

Utöver de i konventionen omnämnda uppgifterna erfordras vid räkningen upplysningar i ett flertal andra frågor i och för klargörandet av företags art och verksamhet. Sålunda erfordras uppgifter rörande:

1) företags namn, adress och innehavare med angivande, huruvida innehavaren är enskild person, aktiebolag, annat bolag, ekonomisk förening, stat eller kommun;

2) företagsledarens namn, då denne är annan person än innehavaren (t. ex. direktör i bolag);

3) företagarens (företagsledarens) huvudyrke och arten av förvärvsverksamhet vid sidan av huvudyrket (biyrke);

4) företags art (industri, hantverk, handel, transportrörelse etc.) och specialitet samt de viktigaste slagen av dels framställda produkter, dels varor, varmed uteslutande drives handel;

5) i fråga om handelsrörelse dess karaktär av gross- eller detaljhandel eller bådadera eller ock kommissionshandel eller agentur;

6) företagets (arbetsställets) egenskap av ensamt företag, huvudföretag eller filialavdelning och för huvudföretags vidkommande förekommande filialföretags namn, adress, art och personal samt i fråga om filialföretag namn och adress å det huvudföretag, varav företaget utgör filial;

7) då företaget omfattar flera tekniskt eller i fråga om verksamhetens art sinsemellan skilda avdelningar, varje sådan avdelnings verksamhetsart och personalantal.

Även beträffande vissa andra förhållanden, som det är av vikt att känna, synas uppgifter böra införskaffas, såsom t. ex. beträffande i företagens drift använda person- och lastautomobiler, omnibusar, traktorer och fartyg samt rörande företagens omsättningsbelopp och förbrukningen av elektrisk energi. Omsättningsbeloppens redovisning torde möta vissa betänkligheter från företagens sida, då det här gäller affärsförhållanden, som vanligen bruka hållas hemliga. Betänkligheterna i fråga synas emellertid kunna avlägsnas genom att betryggande garantier lämnas för att omsättningsbeloppen icke offentliggöras annat än som summor för större grupper av företag ävensom för primäruppgifternas absoluta hemlighållande.

I fråga om yrkesspecificeringen av förvaltningspersonal och arbetare är det av stor betydelse, att denna sker på sådant sätt, att full jämförbarhet åstadkommes så väl med den yrkesstatistik, som lär komma att utarbetas i samband med 1930 års folkräkning, som med socialstyrelsens fortlöpande lönestatistik.

En särskild svårighet föreligger beträffande yrkesutövare, som stå på gränsen mellan företagare och anställda, varpå de s. k. hemarbetarna utgöra det viktigaste exemplet. De tyska och schweiziska räkningarna medtaga ifrågavarande yrkesutövare, varvid dessa i den förra behandlas likformigt med övriga företagare, medan den senare å frågeformuläret avdelat ett särskilt avsnitt med förenklad frågeställning för hemarbetare. Den danska räkningen synes däremot ha förbigått hemarbetarna. Även i fråga om idkare av hemindustri föreligger liknande svårighet. Gränsen mellan hemarbetare och hemindustri torde dessutom vara synnerligen obestämd. Då den tilltänkta metoden för materialets insamling icke öppnar möjlighet att vinna fullständigare kännedom om ifrågavarande yrkeskategorier, synes det nödvändigt att i huvudsak lämna dem utanför räkningen.

V. *Materialets bearbetning och gruppering.*

Huvudindelningsgrunden vid materialets bearbetning och gruppering torde liksom vid dess införskaffande böra bli de lokalt avgränsade arbetsställena. Då emellertid särskilt inom industrien är vanligt, att verksamhet, som även förekommer isolerad, utövas kombinerad, t. ex. spinneri och väveri, järnproduktion och mekanisk verkstad, får övervägas, huruvida arbetsstället, såsom delvis sker i vår industristatistik, skall grupperas efter sin huvudtillverkning eller om särskilda kombinerade grupper även skola upptagas. Den tyska räkningen har tillämpat sistberörda system, då man ansett, att härigenom erhålles en riktigare bild av verkligheten än genom det andra systemet, vilket ju medför, att vissa anläggningar icke komma till synes i statistiken.

Utom nu berörda gruppering av materialet torde böra eftersträvas att genomföra en indelning dels efter ekonomiska enheter (firmor), dels efter tekniska enheter. Materialet för dessa indelningar skulle utgöras av uppgifterna i förra fallet rörande filialavdelningar respektive huvudföretag, i senare fallet rörande det lokala företags fördelning på skilda avdelningar.

Vid nyssberörda två indelningar torde någon längre gående lokal specificering ej behöva företagas. Däremot synes en sådan erforderlig i fråga om arbetsställesnas redovisning. Utom gruppering av materialet efter företagens lokalisering måste sådan givetvis företagas från ett flertal andra synpunkter, såsom verksamhetens art, arbetsställesnas storlek med hänsyn till antalet sysselsatta personer, personalens olika kategorier, förekomsten av mekanisk drivkraft o. s. v. I vilken grad ifrågavarande grupperingar böra gå i detalj, torde få avgöras på ett längre framskridet stadium, då materialets art och omfattning kunna bättre överblickas.

Som grund för grupperingen av olika slags verksamhet erfordras ett fullständigt yrkesschema, upptagande alla slag av verksamhet inom räkningens ram med ingående specificering samt klarläggande av, till vilken huvudgrupp verksamheten skall hänföras vid en mera summarisk gruppering.

VI. Företagsräkningens kostnader.

Det erbjuder naturligen stora svårigheter att med större säkerhet beräkna kostnaderna för en företagsräkning, då ju tidigare direkta erfarenheter å området saknas. Såsom en hållpunkt för beräkningen må först anföras, att antalet företagare inom de av företagsräkningen berörda verksamhetsgrupperna, alltså bland annat jordbruket undantaget, med ledning av 1920 års folkräkning och med hänsyn tagen till att en del småföretagare i folkräkningen torde redovisats som arbetare synes kunna anslås till omkring 250,000 st. Vid räkningens genomförande blir första uppgiften att upprätta de namn- och adressförteckningar, som enligt vad ovan ifrågasatts skulle ligga till grund för materialinsamlingen. Källan skulle härvid utgöras av dels riksförsäkringsanstaltens arbetsgivareförteckningar, dels kompletterande, av anstaltens mantalsombud upprättade förteckningar över företagare utan främmande arbetskraft. För sistberörda förteckningar torde arvode till mantalsombuden böra utgå enligt ungefär samma normer, som riksförsäkringsanstalten tillämpar vid arbetsgivareförteckningarnas utarbetande, d. v. s. 20 öre per företagare. Om man gissningsvis anslår det antal av räkningen berörda företagare, som ej använda främmande arbetshjälp, till 100,000, skulle kostnaden på denna punkt belöpa sig till 20,000 kronor. De behöfliga frågeformulären torde få tryckas i cirka 600,000 exemplar till en kostnad av omkring 10,000 kronor. Huruvida lokalutrymme för räkningen kan beredas i någon av staten redan disponerad byggnad synes ovisst. Skall förhyrning av lokal ske, torde en årlig kostnad av cirka 7,000 kronor få beräknas inklusive ljus och värme. Möbler, hyllor o. d. måste även anskaffas, i den mån sådana ej kunna erhållas ur statens nuvarande förråd. För räkningen erfordras vidare viss uppsättning av maskinella hjälpmedel, såsom särskilt skriv- och räknemaskiner. Av förstnämnda slaget torde, då skivarbetet blir betydande såväl vid före-

tagsförteckningars upprättande som i samband med materialets bearbetning (påminnelser, anmärkningsskrivelser, tabeller, textredogörelse o. s. v.), få anskaffas åtminstone 4 st. à 500 kronor per styck, och av räknemaskiner dels några smärre sådana, kanske 3 st. à 500 kronor per styck, för handkraft att användas vid speciella mera begränsade räknearbeten, dels 3 st. elektriskt drivna Burroughsmaskiner à 6,500 kronor per styck för större summeringsarbeten o. d. Möjligen kan det dock visa sig praktiskt att i stället för Burroughsmaskiner använda automatiska Hollerithmaskiner, varav ett aggregat (1 tabulator med automatkontroll och 1 sorteringsmaskin med räkneverk) betingar i årlig hyra omkring 7,200 kronor (respektive 60 och 100 dollars per månad), och för stansningsapparaterna, varav kanske 5 st. skulle erfordras, utgör priset cirka 550 kronor per styck. Av stanskort skulle minst 2 st. för varje arbetsställe behövas, d. v. s. cirka 500,000 st., vilket med ett pris av 5 kronor 40 öre per 1,000 st. gör en kostnad av 2,700 kronor. Vidare skulle kostnad uppstå för maskinernas frakt, tull och installation m. m. med cirka 2,200 kronor. Kostnaden för cirkulärtryck, kuvert, papper, arbetstabeller, skrivmaterialier, uppslagsböcker, telefoner, städning, elektrisk kraft för räknemaskinerna och andra expenser torde kunna anslås till 20,000 kronor för hela räkningen. För slutredogörelsens tryckning torde få beräknas en totalkostnad av någonting omkring 30,000 kronor.

Vad slutligen beträffar den erforderliga personalen, torde denna få beräknas till ungefär 14 personer, därav 1 ledare, 1 sekreterare, 1 heltidsamanuens, 10 kvinnliga biträden samt 1 vaktmästare. Ledaren synes böra avlönas med belopp motsvarande avlöning för extra byråchef samt sekreteraren med belopp motsvarande avlöning för extra förste aktuarie. Amanuensen torde böra åtnjuta avlöning motsvarande 16:e lönegraden i gällande lönereglemente. Den kvinnliga personalen bör innefatta en föreståndare med placering som extra kansliskrivare och 2 biträden för mera kvalificerade arbeten med placering som extra kansli-biträden. Återstående 7 kvinnliga biträden synas böra placeras i 2:a lönegraden samt vaktmästaren i 4:e lönegraden. Större delen av berörda personal synes erforderlig redan ungefär ett halvt år före själva räkningstillfället för utförande av olika förberedande arbeten, såsom upprättande av adressförteckningar, genomgång av kalendrar och kataloger för att få förteckningarna så fullständiga som möjligt, förteckningarnas utsändande till mantalsombuden för justering, avfattning av frågeformulär, uppsättandet av olika erforderliga instruktioner och cirkulär m. m. För materialets införskaffande och bearbetning torde få anslås en tid av ungefär 2 år, vartill kommer viss tid för resultatens slutliga sammanställning samt redogörelsens avfattning och tryckning. Då under sistberörda tid liksom under förberedelsearbetena endast viss del av den beräknade personalen synes erforderlig, torde man såsom ett genomsnitt kunna anslå den sammanlagda anställningstiden för hela den beräknade personalen till $2\frac{1}{2}$ år.

Utom ovan beräknade personalbehov erfordras arbetskraft för den provundersökning, som av förut anförda skäl synes böra föregå företagsräkningen. Då närmare plan för provundersökningen ännu ej utarbetats, kan någon säkrare beräkning av kostnaderna härför ej göras, men man synes dock på ett ungefär kunna uppskatta desamma till 10,000 kronor.

Enligt ovanstående beräkningar och uppskattningar skulle kostnader-

na för företagsräkningen komma att uppgå till ungefär nedanstående belopp. Å personalens avlöning har beräknats dyrtidstillägg enligt för sista kvartalet 1929 gällande grunder.

1 ledare à 11,652 (10,020 + 1,632) under 2 ¹ / ₂ år	kronor	29,130
1 sekreterare à 8,436 (7,212 + 1,224) under 2 ¹ / ₂ år	»	21,090
1 amanuens à 4,800 (4,104 + 696) under 2 ¹ / ₂ år	»	12,000
1 kansliskrivare à 3,672 (3,144 + 528) under 2 ¹ / ₂ år	»	9,180
2 kanslibiträden à 2,940 (2,520 + 420) under 2 ¹ / ₂ år	»	14,700
7 skrivbiträden à 2,148 (1,836 + 312) under 2 ¹ / ₂ år	»	37,590
1 vaktmästare à 2,400 (2,052 + 348) under 2 ¹ / ₂ år	»	6,000
Arvode till mantalsombud	»	20,000
Frågeformulär 600,000 exemplar	»	10,000
Lokalhyra à 7,000 kronor per år under 2 ¹ / ₂ år	»	17,500
Inköp av 4 skriv- och 3 räknemaskiner	»	3,500
Burroughs- eller Holerithmaskiner med tillbehör	»	20,000
Papper, skrivmaterialier, cirkulärtryck, kuvert, arbetstabeller, telefon, städning och övriga expenser	»	20,000
Redogörelsens tryckning	»	30,000

Summa kronor 250,690.

Till ovanstående belopp skulle komma den till 10,000 kronor anslagna kostnaden för en provundersökning, eventuell kostnad för möbelinköp o. d. Med hänsyn därjämte till beräkningens osäkerhet och eventuella oförutsedda utgifter synes därför en höjning av den beräknade totalkostnaden böra vidtagas till i runt tal 275,000 kronor. Det förutsättes, att möjligen uppkommande besparingar å vissa poster skola få disponeras för täckande av eventuella underskott å andra. Vidare förutsättes, att resekostnader i samband med räkningen kunna bestridas av det å 10:e huvudtiteln anvisade anslaget för rese- och traktamentspenningar (10 F. 2).

För bestridande av ovan beräknade kostnader skulle medel i viss utsträckning, därest företagsräkningen kommer till stånd enligt här framlagda plan, behöva anvisas redan för budgetåret 1930/1931. Ifrågavarande behov avser för det första den förordade provundersökningen, för vilken kostnaden uppskattats till 10,000 kronor, vidare upprättandet av förteckningar över företagare utan främmande arbetskraft i samband med 1930 års mantalsskrivning, vilket skulle kosta uppskattningsvis 20,000 kronor, oberäknat blanketter, cirkulär o. d., samt slutligen kostnad för personal, lokaler, viss maskinell uppsättning, möbler o. d. (eventuellt), skrivmaterialier m. m. ungefär under tiden mars—juni 1931, då de förberedande arbetena för räkningen skulle pågå. Om sistberörda kostnader anslås till omkring 30,000 kronor samt för blankettryck o. d. upptages en kostnad av 5,000 kronor, skulle hela det för nästa budgetår erforderliga beloppet uppgå till 65,000 kronor.

Företagsräkningens genomförande medför även behov av författningsföreskrifter rörande olika förhållanden i samband med räkningen. Till denna fråga torde emellertid collegium få återkomma, därest beslut fattas, att räkningen skall utföras.»

Någon framställning i nu angivna syfte avläts emellertid icke av Kungl. Maj:t till 1930 års riksdag.

Genom enskilt initiativ blev likväl frågan om anordnande av en företagsräkning föremål för behandling vid samma riksdag. I likalydande motioner, I:44 och II:78, hemställdes nämligen, att riksdagen måtte för anordnande av en dylik räkning i huvudsaklig överensstämmelse med den av kommerskollegium framlagda planen för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 65,000 kronor.

*Motioner vid
1930 års
riksdag.*

I skrivelse den 28 maj 1930, nr 294, uttalade sedermera riksdagen bland annat följande.

*1930 års riksdags
skrivelse
nr 294.*

Då gagnet av en företagsräkning, anordnad enligt det förslag, kommerskollegium framlagt och i motionerna åberopats, syntes uppenbart och tidpunkten för vidtagande av förberedande åtgärder i samband med den stundande folkräkningen därjämte syntes särskilt lämplig, hade riksdagen — ehuru ett ärende av denna natur i regel borde undergå Kungl. Maj:ts prövning, innan det förelades riksdagen — ansett sig böra i så måtto bifalla motionärernas hemställan, att riksdagen beviljat medel för möjliggörande av uppgiftsinsamling enligt kollegii förslag i samband med förberedelser till folkräkningen. Medel hade ock till något mindre belopp ansetts böra tillhandahållas kollegium för verkställande av andra förberedelser, som icke tålde uppskov.

Vad beträffade det för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslaget, hade detta synts riksdagen böra bestämmas till 25,000 kronor.

Riksdagen finge alltså anmäla, att riksdagen i anledning av förenämnda motioner för insamling av uppgifter och påbörjande av andra förberedande åtgärder i syfte att anordna en företagsräkning i huvudsaklig överensstämmelse med av kommerskollegium avgivet förslag för budgetåret 1930/1931 under tionde huvudtiteln anvisat ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor.

Sedan kommerskollegium, efter remiss, den 21 juni 1930 inkommit med förslag till plan rörande användningen av ifrågavarande anslag, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 27 i samma månad åt kollegium att, i huvudsaklig överensstämmelse med sistnämnda förslag och med användande av det utav riksdagen anvisade anslaget, vidtaga de för ifrågavarande företagsräknings förberedande erforderliga åtgärder.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 27
juni 1930.*

I skrivelse den 13 oktober 1930 har nu kommerskollegium — med erinran om vad i saken tidigare förekommit däribland anvisandet av förberörda anslagsbelopp å 25,000 kronor för insamling av uppgifter m. m. för en företagsräkning — anmält, att för företagsräkningens genomförande erfordrades för budgetåret 1931/1932 ett anslag av 85,000 kronor.

Kollegii uttalande i fråga härom lyder sålunda:

Kommers-
kollegii
skrivelse den
13 oktober
1930.

»Vad beträffar den allmänna kostnadsramen för den tilltänkta företagsräkningen synes det vara anledning att fasthålla vid de i kollegii berörda skrivelse av den 23 december 1929 framlagda kalkylerna — —.

I sagda skrivelse beräknade kollegium som nämnt ett belopp av 65,000 kronor att komma på budgetåret 1930/1931 för bestridande av de med räkningen förenade kostnaderna under denna tid. Beträffande de i denna summa ingående specialposterna får kollegium hänvisa till skrivelserna. Det belopp, som i enlighet med vad ovan anförts, tillsvidare och under löpande budgetår finnes disponibelt, d. v. s. 25,000 kronor, är avsett att i huvudsak användas till arvoden åt riks försäkringsanstaltens mantalsombud i och för upprättandet i samband med innevarande års mantalsskrivning av de i kollegii merberörda skrivelse omnämnda förteckningarna över »företagare utan främmande arbetskraft». Dessa arvoden ha i samråd med riks försäkringsanstalten beräknats till lägsta möjliga belopp. Då emellertid berörda kostnader delvis bero av de förtecknade företagens antal och detta antal icke är känt, är det omöjligt att för närvarande avgöra, huruvida ovannämnda anslag blir tillräckligt. Givetvis kan man ej heller bedöma, om medel komma att finnas över till bestridande av kostnaderna för de förarbeten å räkningen, vilka senast i maj 1931 måste igångsättas med särskild personal. Kollegium torde längre fram få anledning inkomma med vidare yttrande i detta ärende.

De med företagsräkningen förenade kostnader, som komma att löpa på budgetåret 1931/1932, beräknar kollegium till följande belopp i avrundade tal:

ledare (under 10 månader)	kronor 10,000
övrig manlig kanslipersonal	» 13,300
kvinnlig kanslipersonal	» 24,700
expeditionsvakt	» 2,400
hyra	» 7,000
maskinell utrustning	» 3,500
trycksaker, expenser och diverse	» 24,100.

För räkningens genomförande skulle sålunda för budgetåret 1931/1932 behöva tagas i anspråk ett ungefärligt belopp av sammanlagt 85,000 kronor.»

I ett häröver den 28 oktober 1930 avgivet utlåtande har statskontoret anfört följande:

Statskontoret.

»Av kommerskollegium verkställda beräkningar rörande kostnaderna under budgetåret 1931/1932 för en företagsräkning äro, såsom framgår av kollegiets i handlingarna återopade skrivelse den 23 december 1929, uppgjorda under förutsättning, att vid densamma skulle anställas en ledare och en sekreterare, därvid avlöning skulle utgå till ledaren med belopp, motsvarande avlöning för en extra byråchef, och till sekreterare med belopp, motsvarande avlöning till extra förste aktuarie. Det torde i anledning härav böra erinras, att såsom ledare för 1920 års folkräkning var anställd en extra förste aktuarie, vilken, enligt vad statskontoret inhämtat, under en längre tid var chef för en personal uppgående till 50—60 personer. Under sådana omständigheter anser statskontoret, att

en för den förestående företagsräkningen anställd ledare, vilken skulle utöva ledarskap för endast 13 personer, icke bör erhålla högre löneställning än som tillkommer förste aktuarie. Såsom hans närmaste biträde torde det icke vara erforderligt anställa en sekreterare, utan synes det vara tillfyllest med en aktuarie eller notarie.

Övrig personal, som tages i anspråk för företagsräkningen och som icke redan innehar extra ordinarie tjänst, torde böra erhålla anställning såsom extra befattningshavare.

Mot den av kommerskollegium uppgjorda kostnadsberäkningen har statskontoret, i den mån statskontoret ansett sig kunna bedöma densamma, i övrigt icke funnit något att erinra.»

I anledning av statskontorets uttalande att ledaren av företagsräkningen och dennes närmaste biträde icke borde, såsom kommerskollegium föreslagit, erhålla löneställning som byråchef respektive sekreterare eller förste aktuarie utan allenast som förste aktuarie respektive notarie eller aktuarie, har kommerskollegium i ett den 17 november 1930 avgivet utlåtande anfört följande:

»Redan i utlåtande den 23 december 1929, däri kollegium framlade en plan för företagsräkningens organisation, framhöll kollegium nödvändigheten av att såsom ledare för företagsräkningen anställdes en person med extra byråchefs löneställning. I anslutning härtill har också i kollegii utlåtande den 13 oktober 1930 med anslagsberäkning för budgetåret 1931/1932 för företagsräkningen uppförts avlöning för en ledare med 10,000 kronor, beräknad för en tid av sammanlagt 10 månader.

Statskontoret har i sitt utlåtande föreslagit, att för ledaren ej måtte beräknas högre löneställning än som tillkommer extra förste aktuarie. Den av statskontoret åberopade parallellen med 1920 års folkräkning torde emellertid i förevarande avseende ej vara tillämplig. Det bör nämligen ihågkommas, att vid ifrågavarande folkräkning ledningen visserligen var anförtrodd en person med förste aktuaries löneställning, men byråchefen å byrån för befolkningsstatistik, vars huvuduppgift är folkräkningen, torde ha övat en verksam uppsikt över arbetet och ha stått i nära förbindelse med ledaren vid planläggningen av materialets bearbetning och överinseendet däröver. Vad angår 1930 års folkräkning har statistiska centralbyrån, enligt vad kollegium inhämtat, i sina riksdagspetita hemställt om avlöning åt ledaren såsom extra byråchef.

En anordning i avseende å ledningen för företagsräkningen, motsvarande den, som statistiska centralbyrån träffade för 1920 års folkräkning, är emellertid icke gärna möjlig att genomföra. Kollegii statistiska byrå är av den storlek — personalen uppgår till omkring 40 personer — och har så vitt skilda och omfattande arbetsuppgifter, att chefen för byrån är helt upptagen med byråns ordinarie arbetsuppgifter — de olika näringsstatistiska berättelserna för handel, sjöfart, industri och bergshantering samt tidskriften Kommersiella Meddelanden — vartill kommer en tidvis betydande utredningsverksamhet även åt kollegii övriga byråer samt slutligen en för vart år allt större upplysningsverksamhet, till betydande del beroende på internationella förhållanden.

Då företagsräkningen är den kanske mest betydande specialundersökning, som anförtratts kollegium, blir ledningen av densamma givetvis ett

Kommers-
kollegii
skrivelse den
17 november
1930.

synnerligen arbetstyngt och ansvarsfullt uppdrag, som icke rimligen torde kunna läggas på chefen för statistiska byrån. Kollegium har således måst räkna med att ledaren för företagsräkningen på ett självständigt sätt ej blott handhar den dagliga ledningen av personalens arbeten, utan att han också på eget ansvar har hand om den mera vetenskapliga bearbetningen av materialet. Därtill kommer att undersökningen måste lokalt läggas utanför kollegium och helst då på någon plats i närheten av folkräkningsarbetets lokal.

En annan anledning för kollegium att hemställa om avlöningsförmåner såsom extra byråchef för företagsräkningens ledare är den, att det givetvis skulle möta betydande svårigheter att för arbetet förvärva en verkligt dugande förmåga, om allenast förste aktuarieavlönning stode till förfogande. Då avlöningsskillnaden mellan en extra byråchef och en extra förste aktuarie uppgår i avrundat belopp till endast 2,800 kronor för år (frånsett dyrtidstillägg), torde det vara god ekonomi att icke för den besparingens skull utsätta sig för äventyret att icke erhålla en fullt kvalificerad person som företagsräkningens ledare. Skillnadsbeloppet i fråga uppgår ju till en mycket obetydlig del av den till cirka 275,000 kronor uppskattade totalkostnaden för företagsräkningen.

Som närmaste man under ledaren bör enligt kollegii mening krävas en person i extra sekreterares eller extra förste aktuaries löneställning. Att såsom statskontoret föreslagit nedsätta dennes löneförmåner till avlöning såsom extra notarie eller aktuarie vill kollegium avstyrka. På denne befattningshavare kommer nämligen att vila en hel del mycket ansvarsfulla uppgifter i fråga om materialets bearbetning. Under sådana förhållanden torde det ej vara tillrädligt att nöja sig med en person med allenast de kvalifikationer, som motsvara den ifrågavarande lägre löneställningen. Också i detta fall skulle besparingen bliva förhållandevis så ringa — oberäknat dyrtidstillägg omkring 1,200 kronor för år — att besparingen ingalunda kan anses uppväga risken av att använda ej tillräckligt kvalificerad arbetskraft.

Under åberopande av det anförda vill kollegium bestämt vidhålla de i kollegii skrivelse den 13 oktober 1930 gjorda kostnadsberäkningarna för företagsräkningen.»

*Departements-
chefen.*

Vad angår kostnaderna för den företagsräkning, vilken jämlikt riksdagens beslut lärer böra komma till stånd, torde en definitiv beräkning nu icke kunna framläggas, liksom givetvis icke heller för närvarande med visshet kan förutses, under huru lång tid arbetet kan komma att fortgå. För egen del har kommerskollegium approximativt uppskattat de med arbetet i fråga förenade kostnaderna till ett sammanlagt belopp av omkring 275,000 kronor, därvid kollegium ansett, att arbetet skulle kräva en tid av cirka 2 1/2 år.

Det för ändamålet under nästkommande budgetår erforderliga beloppet har kollegium beräknat till 85,000 kronor. Därvid har kollegium, på sätt redan omnämnts, bland annat utgått från att ledaren och hans närmaste biträde skulle erhålla avlöning med belopp, motsvarande avlöning till extra byråchef respektive sekreterare eller förste aktuarie. Statskontoret har däremot på angivna skäl ansett, att ifrågavarande båda personer icke borde erhålla högre löneställning än som tillkommer

förste aktuarie respektive notarie eller aktuarie. Jag delar statskontorets mening härutinnan i fråga om den biträdande ledaren liksom även jag — vid jämförelse med vad som föreslagits beträffande ledningen av folkräkningen — finner en lägre löneställning än den av kollegium för ledaren av företagsräkningen ifrågasatta vara tillräcklig. Med hänsyn till de skäl, som av kollegium anförts för ledarens placering i högre löneställning än förste aktuaries, anser jag mig för egen del böra förorda, att avlöningen åt denne må utgå med belopp, motsvarande avlöning för befattningshavare å extra stat i 26:e lönegraden. I likhet med statskontoret anser jag vidare, att såväl nuvarande personal i extra anställning inom kollegium, vilken tages i anspråk för företagsräkningen, som särskild för ändamålet anställd personal icke må på grund härav anses såsom extra ordinarie befattningshavare. Med hänsyn till vad som sålunda föreslagits torde det av kollegium ifrågasatta anslagsbeloppet kunna i motsvarande mån nedsättas. För egen del förordar jag, att anslaget bestämmes till 80,000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlöningar åt personal m. m. vid företagsräkningen för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 80,000.

Sammanfattning.

Tionde huvudtitelns <i>ordinarie</i> anslag, som för budgetåret 1930/1931 uppgå till	kronor	9,690,371,
komma vid bifall till de av mig framställda förslagen att för budgetåret 1931/1932 uppgå till	»	9,715,671.
Summan av de <i>extra</i> anslagen, som för budgetåret 1930/1931 uppgå till	»	4,196,529,
kommer, därest de av mig framställda förslagen vinna bifall, att för budgetåret 1931/1932 uppgå till	»	3,648,529.
Huvudtitelns slutsumma, för budgetåret 1930/1931 utgörande	»	13,886,900,
skulle sålunda för budgetåret 1931/1932 uppgå till	»	13,364,200,
innebärande en minskning av	»	522,700.

I vad departementschefen sålunda hemställt och föreslagit instämma statsrådets övriga ledamöter; och behagar Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit tillstyrkt.

Ur protokollet:

N. Tolstoy.

Sammandrag och register

till

Tionde huvudtiteln för budgetåret 1931/1932.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
A. Departementet.					
	1	1	Departementschefen	24,000	
	1	2	Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förlagsanslag</i>	136,800	
1	1	3	Departementets verksamhet, <i>förlagsanslag</i>		15,900
2	2	4	Ökad föredragning i regeringsrätten		10,000
Säger för departementet				160,800	25,900
B. Centrala verk med underlydande stater.					
Kommerskollegium:					
3	2	1	Kommerskollegium, <i>förlagsanslag</i>	540,150	
4	5	2	Kommerskollegii verksamhet, <i>förlagsanslag</i>		27,784
5	6	3	Bergsstaten, <i>förlagsanslag</i>	108,000	
Sprängämnesinspektionen:					
	7	4	Inspektionen, <i>förlagsanslag</i>	10,500	
6	7	5	Inspektionens verksamhet, <i>förlagsanslag</i>		9,300
Statens elektriska inspektion:					
7	8	6	Inspektionen, <i>förlagsanslag</i>	30,100	
8	11	7	Inspektionens verksamhet, <i>förlagsanslag</i>		26,600
Fartygsinspektionen:					
	12	8	Inspektionen, <i>förlagsanslag</i>	185,700	
9	12	9	Inspektionens verksamhet		101,620
Undervisningsanstalter för sjöfart:					
10	16	10	Navigationsskolorna	* 203,000	
11	18	11	Provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna, <i>förlagsanslag</i>		* 5,700
12	18	12	Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart, <i>förlagsanslag</i>	* 23,000	
13	19	13	Navigationslärarkursen, <i>reservationsanslag</i>		
14	19	14	Praktisk lärarkurs, <i>reservationsanslag</i>		* 2,500
15	19	15	Praktisk utbildning av däcksbefäl för den svenska handelsflottan, <i>reservationsanslag</i>		* 10,000
16	19	16	Kompletteringskurs vid tekniskt läroverk, <i>reservationsanslag</i>		* 2,400
17	20	17	Maskinlaboratorier, <i>reservationsanslag</i>		* 15,000
				226,000	35,600
18	20	18	Skeppsmättningskostnad, <i>förlagsanslag</i>	10,000	
Lots- och fyrväsendet:					
19	23	19	Lots- och fyrrinrättningen, <i>förlagsanslag</i>	6,224,360	
20	36	20	Säkerhetsanstalter för sjöfarten, <i>reservationsanslag</i> ..		528,000
21	63	21	Patent- och registreringsverket, <i>förlagsanslag</i>	1,300,000	

* Beräknat belopp.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
22	65	22	Kostnaderna för den överståthållarämbetet och länsstyrelserna åliggande befattning med registreringar och anmälningar till förenings- m. fl. register, <i>förslagsanslag</i>		10,000
23	67	23	Försäkringsinspektionen, <i>förslagsanslag</i>	85,000	
24	68	24	Statens provningsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	341,100	
			Säger för centrala verk med underlydande stater	9,110,910	738,904
C. Handel och sjöfart.					
25	72	1	Handelshögskolan i Stockholm		40,000
26	73	2	Exportstipendier, <i>reservationsanslag</i>		12,000
27	76	3	Auktoriserade handelskamrar i riket		24,000
28	77	4	Svenska handelskamrar i utlandet		60,500
29	81	5	Sveriges allmänna exportförening		20,000
30	84	6	Internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik, <i>förslagsanslag</i>		600
31	85	7	Ersättning åt sjömanshusen		162,000
32	88	8	Läkarundersökning av sjöfolk, <i>förslagsanslag</i>		40,000
33	89	9	Arvoden åt två disaschörsassistenter		1,000
34	90	10	Internationell patrulleringstjänst i norra Atlanten, <i>förslagsanslag</i>		9,500
35	91	11	Drift- och underhållskostnader för statens isbrytarfartyg, <i>förslagsanslag</i>		200,000
36	94	12	Anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg, <i>reservationsanslag</i>		1,000,000
37	96	13	Internationell byrå i Paris för utställningar, <i>förslagsanslag</i>		2,000
			Säger för handel och sjöfart		1,574,600
D. Bergsbruk, industri, hantverk och slöjd.					
38	98	1	Reseunderstöd åt personer, som önska i främmande länder förvärva ökad insikt och skicklighet i vad till bergshantering hör, <i>reservationsanslag</i>	4,000	
			Befrämjande av slöjderna:		
			Befrämjande i allmänhet av slöjderna:		
39	98	2	Manufakturernas befrämjande	4,000	
			<i>Reservationsanslag:</i>		
39	98	3	Reseunderstöd åt arbetare i de särskilda näringsyrkena	21,000	
39	98	4	Reseunderstöd åt idkare av hantverk och annan mindre industri	8,000	
39	98	5	Reseunderstöd åt verkmästare och förmän inom industri och hantverk	9,500	
39	98	6	Reseunderstöd åt teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshantering	7,500	46,000
					50,000
			Befrämjande av hemslöjden:		
40	103	7	Befrämjande av hemslöjden	15,000	
41	106	8	Föreningen för svensk hemslöjd	8,000	
42	108	9	Svenska slöjdföreningen	10,000	
				15,000	18,000
				65,000	18,000

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
43	111	10	Arvoden åt torvingenjörer m. m.		20,000
			Sveriges hantverksorganisation:		
44	112	11	Sveriges hantverksorganisations allmänna verksamhet		4,000
44	112	12	Sveriges hantverksorganisations verksamhet genom hantverksinstitutet		7,000
					11,000
45	114	13	Befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hant- verksmästare		45,125
46	117	14	Industriella standardiseringsverksamheten		40,000
47	125	15	Undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som ge- nom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, <i>reservationsanslag</i>		150,000
48	134	16	Kostnader för under kommerskollegii förvaltning stå- ende gruvegendom, <i>förslagsanslag</i>		10,000
49	138	17	Kostnader för under Mertainens gruvaktiebolags förvalt- ning stående egendom		10,000
			Säger för bergsbruk, industri, hantverk och slöjd	69,000	304,125
E. Ingenjörsvetenskapsakademien.					
50	140	1	Ingenjörsvetenskapsakademien	40,000	
51	140	2	Tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet, <i>reservationsanslag</i>		90,000
			Säger för ingenjörsvetenskapsakademien	40,000	90,000
F. Diverse.					
52	146	1	Rese- och traktamentspenningar, <i>förslagsanslag</i>	5,000	
	147	2	Skrivmaterialier och expenser, ved m. m., <i>förslagsanslag</i>	85,000	
53	147	3	Tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	79,961	
54	147	4	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>reserva- tionsanslag</i>	140,000	
	148	5	Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>	25,000	
55	148	6	Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>		* 65,000
56	148	7	Provisoriskt dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, <i>förslagsanslag</i>		* 70,000
57	148	8	Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, <i>för- slagsanslag</i>		700,000
58	149	9	Företagsräkning, <i>reservationsanslag</i>		80,000
			Säger för diverse	334,961	915,000
			Summa	9,715,671	3,648,529

* Beräknat belopp.

Elfte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Härefter redogöres för de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, varvid förekommer följande:

A. Civila pensionsväsendet.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler följande under nr 1—9 upptagna anslag:

[1.] **1. Pensionering av civila tjänst innehavare.** Till pensionering av civila tjänst innehavare beviljade 1907 års riksdag ett ordinarie förslagsanslag av 100,000 kronor. Anslaget, som sedermera efter därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar gång efter annan förhöjts, är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 uppfört med 4,300,000 kronor.

Enligt budgetredovisningarna hava de direkta utgifterna från förevarande anslag under sistförflutna fem budgetår uppgått till följande belopp, i runda tal:

1925/1926	kronor	3,486,000
1926/1927	»	3,689,000
1927/1928	»	3,952,000
1928/1929	»	4,252,000
1929/1930	»	4,512,000.

Den årliga stegringen utgör i medeltal omkring 256,500 kronor, i följd varav de direkta utgifterna kunna uppskattas för innevarande budgetår till 4,768,500 kronor och för budgetåret 1931/1932 till 5,025,000 kronor.

A anslaget i fråga inflyta emellertid uppbördsmedel, vilka till största delen utgöras av de bidrag från civila pensionsfonden, varmed denna fond

deltager i förevarande utgifter för pensionering enligt lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall pensionsfonden för följande år deltaga i dessa utgifter med härefter angivna andelar:

för räkenskapsåret	1925/1926		7.2	procent
»	»	1926/1927		8.1 »
»	»	1927/1928		9.0 »
»	»	1928/1929		10.0 »
»	»	1929/1930		11.1 » .

För budgetåret 1930/1931 har procentsatsen ännu icke fastställts, men torde, enligt vad för beräkningen härav särskilt anlitad sakkunnig uppläst, kunna approximativt sättas till 11.9.

Ifrågavarande bidrag omföres till anslaget under budgetåret efter det, å vars direkta pensionsutgifter bidraget belöper. Med tillämpning av nyssnämnda procentsatser å förut angivna direkta utgifter skulle bidragen hava uppgått till omkring 356,000 kronor under budgetåret 1928/1929 och till omkring 395,200 kronor under budgetåret 1929/1930. De i budgetredovisningarna upptagna uppbördsmedlen överstego för vart och ett av dessa år med ungefär 8,000 respektive 36,100 kronor förenämnda belopp, d. v. s. utgjorde, i runda tal, respektive 364,000 kronor och 431,300 kronor, i följd varav nettoutgifterna för anslagen stannade vid 3,888,000 kronor respektive 4,080,700 kronor.

Då de direkta utgifterna under budgetåret 1929/1930 uppgått till 4,512,000 kronor, utgör pensionsfondens härå beräknade bidrag, i runt tal, 500,800 kronor. Om, såsom antagligt är, ytterligare något belopp i uppbördsmedel ernås, skulle med uppskattade direkta utgifter för innevarande budgetår av 4,768,500 kronor nettoutgifterna stiga till, i runt tal, 4,267,700 kronor. Under nästkommande budgetår, då de direkta utgifterna beräknats till 5,025,000 kronor, skulle pensionsfondens bidrag uppgå till 567,400 kronor, varjämte något ytterligare belopp i uppbördsmedel torde vara att påräkna. Med hänsyn härtill och då av det anförda framgår, att utgifterna å ifrågavarande anslag år för år stegras, torde anslaget böra för budgetåret 1931/1932 uppföras med, i runt tal, 4,500,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja *ordinarie* förslagsanslaget till pensionering
av civila tjänsteinnehavare,

nu		kronor	4,300,000,
med		»	200,000
till		»	4,500,000.

2. Förvaltningsbidrag till civilstatens änke- och pupillkassa, oförändrat ordinarie anslag kronor 50,000.

[2.] 3. Pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning antog 1922 års riksdag, såsom ett provisorium i avvaktan på en definitiv pensionsreglering, kungörelser angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt angående pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., varjämte riksdagen anvisade särskilda anslag till pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och till pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer. Bestämmelser i ämnet upptogs i två den 15 juni 1922 utfärdade författningar, nämligen *dels* kungörelse (nr 360) angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels ock* kungörelse (nr 361) angående pensionstillägg åt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Den definitiva pensionsregleringen för f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer kom till stånd vid 1925 års riksdag. Den innebar i huvudsak, att pensionerna av äldre typ genom s. k. kompensationsförhöjning uppbragtes till ett sådant läge, att samma dyrtidstilläggsgrunder, som gällde beträffande nyreglerade pensioner, skulle kunna utan minskning i förmån tillämpas även på dem, att grunderna för dyrtidstilläggen å dessa pensioner uteslutande anpassades till dyrtidstilläggsgrunderna för nyreglerade pensioner, samt att utöver kompensationsförhöjningen en ytterligare förhöjning tillkom vissa innehavare av oreglerade pensioner. Någon rubbning avsågs ej uti de pensionstillägg m. fl. dylika tilläggsförmåner, som enligt riksdagens särskilda medgivande utgingo såsom förbättring av vissa pensioner av äldre typ.

Bestämmelserna rörande den definitiva pensionsregleringen innefattades i två författningar av den 18 juni 1925, nämligen *dels* kungörelse (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels ock* kungörelse (nr 275) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Enligt riksdagens särskilda årliga beslut hava kostnaderna för pensionstillägg, pensionsförhöjning och dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, bestritts av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt täckas. Därjämte har riksdagen årligen under elfte huvudtiteln anvisat extra förslagsanslag *dels* till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, *dels ock* till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare. Från dessa medel och anslag hava även kostnaderna för pensionstillägg enligt 1922 års bestämmelser utgått.

Rörande den närmare innebörden i övrigt av den provisoriska och definitiva pensionsregleringen torde jag få hänvisa till propositionerna nr 125 år 1922 och nr 198 år 1925 samt till elfte huvudtiteln av 1928 års statsverksproposition.

För sistlidet och innevarande budgetår hava anslagen för pensionsreglering anvisats med 2,900,000 kronor för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och med 2,400,000 kronor respektive 2,500,000 kronor för f. d. militära befattningshavare.

Anslaget till pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer har under budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 belastats med utgifter till följande belopp, i runda tal: 2,932,000 kronor, 2,930,000 kronor och 2,936,000 kronor. Ehuru belastningen å anslaget i sinom tid torde komma att nedgå, lärer dock försiktigheten bjuda att även för nästkommande budgetår anvisa ett anslag av 2,900,000 kronor.

Vad åter angår anslaget till pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare, utvisar detta följande belastningssiffror, i runda tal, för budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930, nämligen: 2,500,000 kronor, 2,650,000 kronor och 2,540,000 kronor. Direktionerna över arméns och flottans pensionskassor hava beräknat utgifterna för budgetåret 1931/1932 till 1,900,000 kronor för armén och 505,000 kronor för marinen eller tillhopa 2,405,000 kronor. Med beaktande av nedgången i belastningen å anslaget från budgetåret 1928/1929 till 1929/1930 finner jag emellertid anslaget kunna bestämmas till något lägre belopp, och får för min del föreslå, att anslaget begränsas till 2,350,000 kronor.

Kostnaderna för pensionstillägg och pensionsförhöjning åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, torde böra såsom för närvarande bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt täckas.

Förslag om anslag för beredande av pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare kommer jag att under punkt 23 framlägga.

På grund av vad sålunda anförts får jag nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 2,900,000;

dels ock besluta, att kostnaderna för pensionstillägg och pensionsförhöjning åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilka varit anställda vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, sta-

tens vattenfallsverk och statens domäner eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar, skola bestridas av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt täckas.

[3.] 4. Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. Under återopande av vad jag förut denna dag under »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att till beredande av dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 3,100,000.

[4.] 5. Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. Under återopande av vad jag förut denna dag under »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,850,000.

6. Statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga extra provinsialläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 13,000.

[5.] 7. Statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettsläkare. Det till bestridande av statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettsläkare i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget har sedan budgetåret 1926/1927 varit upptaget till 15,000 kronor.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisningar hava nettoutgifterna å ifrågavarande anslag under budgetåren 1927/1928—1929/1930 belöpt sig å, i runda tal, 12,700 kronor, 9,400 kronor och 8,500 kronor.

Med hänsyn till berörda belastningssiffror har jag ansett en nedsättning av anslaget motiverad och får föreslå, att anslaget fixeras till 10,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettläkare,

nu		kronor 15,000,
med		» 5,000
till		» 10,000.

[6.] 8. **Bidrag till sjuksköterskors pensionering.** Till bidrag till sjuksköterskors pensionering finnes i riksstaten uppfört ett *ordinarie* förslagsanslag å 2,000 kronor. Anslaget har utgått med samma belopp alltsedan budgetåret 1925/1926.

Av riksräkenskapsverkets budgetredovisningar framgår, att utgifterna å berörda anslag, som för budgetåret 1927/1928 utgjorde 725 kronor och under budgetåret 1928/1929 nedgick till allenast 25 kronor, belöpte sig å 900 kronor under budgetåret 1929/1930. En nedsättning av anslaget synes mig för den skull befogad och får jag förorda, att anslaget begränsas till 1,000 kronor.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till bidrag till sjuksköterskors pensionering,

nu		kronor 2,000,
med		» 1,000
till		» 1,000.

[7.] 9. **Statens bidrag till pensionering av barnmorskor.** *Ordinarie* förslagsanslaget till statens bidrag till pensionering av barnmorskor är i riksstaten uppfört med 5,000 kronor. Anslaget har utgått med samma belopp från och med budgetåret 1928/1929. Dessförinnan utgjorde anslaget 9,000 kronor.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisningar hava nettoutgifterna å ifrågavarande anslag under budgetåren 1927/1928—1929/1930 uppgått till, i runda tal, 3,800 kronor, 3,100 kronor och 2,000 kronor. Även detta anslag synes mig sålunda med hänsyn till angivna belastningssiffror kunna begränsas. Jag vill förorda, att anslaget bestämmas till 3,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till statens bidrag till pensionering av barnmorskor,

nu		kronor 5,000,
med		» 2,000
till		» 3,000.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson, anmäler härefter följande under nr 10 upptagna anslag:

10. Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 285,000.

Chefen för finansdepartementet anmäler härefter de under nr 11—19 upptagna anslagen:

11. Pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 90,000.

12. Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 5,000.

13. Bidrag till universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 9,000.

14. Bidrag till pensionsinrättningen för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid universitetet i Lund, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 7,200.

15. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., *oförändrat ordinarie anslag* kronor 157,276.

16. Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 100,000.

[8.] 17. Tilläggpensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna. Nu gällande bestämmelser i fråga om pensionsförhållandena för lärarinnorna vid vissa statsunderstödda enskilda läroanstalter innefattas i särskilda kungörelser den 23 december 1910 (nr 145), den 31 december 1917 (nr 965), den 18 november 1921 (nr 702, 703 och 704), den 14 december 1923 (nr 425) samt den 20 maj 1927 (nr 173, 174 och 175).

För budgetåret 1930/1931 är för beredande av tilläggpensioner åt vissa av nämnda lärarinnor i riksstaten uppfört ett extra förslagsanslag å 354,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om utverkande av anslag till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Till stöd för framställningen har styrelsen anfört följande:

»Till grund för beräkningen av det belopp, som för varje budgetår erfordrats för ifrågavarande ändamål, hava tidigare lagts vissa beräkningar, som finnas anförda på sid. 25 i nådiga propositionen nr 137 till 1917 års riksdag, på sid. 15 o. f. av nådiga propositionen nr 288 till 1921 års riksdag, samt, i fråga om tiden efter år 1926, dessutom de beräkningar, som anförts i skolöverstyrelsens underdåniga framställning den 20 maj 1926 angående vissa förändrade bestämmelser rörande bland annat här ifrågavarande tilläggspensioner. Då ovannämnda beräkningar emellertid icke omfattade så lång tidsperiod, att de syntes överstyrelsen kunna läggas till grund för överstyrelsens framställning i ärendet rörande budgetåret 1929/1930, hemställde överstyrelsen i 1928 års riksdagspetita, punkt 49, med ledning av den höjning i anslaget, som under senare åren visat sig erforderlig, att ifrågavarande anslag för budgetåret 1929/1930 måtte sättas till 330,000 kronor. Anslaget blev också i 1929 års statsverksproposition upptaget till sistnämnda belopp och sagda belopp blev även av riksdagen beviljat. I motsvarande punkt (nr 55) av sina den 31 augusti 1929 avgivna riksdagspetita framhöll överstyrelsen sedermera, att utgifterna under förevarande anslag under en följd av år varit stadda i ständigt stegring, att denna stegring med ledning av förhållandena under de senare åren numera torde kunna beräknas till omkring 22,000 kronor om året samt att till följd härav det för budgetåret 1929/1930 beviljade beloppet av 330,000 kronor torde komma att visa sig något för lågt. Med anledning härav hemställde överstyrelsen, att anslaget för budgetåret 1930/1931 skulle bestämmas till 354,000 kronor. Detta belopp blev ock av Eders Kungl. Maj:t begärt och av riksdagen beviljat.

Nu hava enligt preliminär uppgift från riksbokslutsbyrån de verkliga utgifterna under ifrågavarande anslag under budgetåret 1929/1930 uppgått till 331,458 kronor 16 öre. Då överstyrelsens beräkningar i detta avseende visat sig så pass riktiga och överstyrelsen saknar hållpunkter för en noggrannare beräkning, utgår överstyrelsen därifrån, att beloppet för budgetåret 1931/1932 bör sättas 22,000 kronor högre än för budgetåret 1930/1931, alltså till 376,000 kronor.»

På grund av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande enligt av riksdagen godkända grunder av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 376,000 kronor.

Statskontoret, som den 4 november 1930 avgivit utlåtande i ärendet, har icke funnit något att erinra beträffande skolöverstyrelsens beräkning av det erforderliga anslagsbeloppet.

För nästkommande budgetår erfordras för beredande av medel till författningsenligt utgående tilläggspensioner åt befattningshavare, varom nu är fråga, anslag till högre belopp än det, som beräknats för inneva-

rande budgetår. Jag ansluter mig till myndigheternas förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 376,000.

Statens pensionsanstalt.

18. Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 5,310,000.

[9.] 19. Pensionsavgifter till statens pensionsanstalt. Det ordinarie förslagsanslaget till pensionsavgifter till statens pensionsanstalt är i innevarande års riksstat uppfört med 4,200,000 kronor, med vilket belopp anslaget varit upptaget från och med budgetåret 1928/1929. För budgetåret 1927/1928 utgjorde anslaget 4,100,000 kronor och dessförinnan 3,255,000 kronor.

Av riksräkenskapsverkets budgetredovisningar framgår, att belastningen å förevarande anslag under sistförflutna tre budgetår uppgått till följande belopp, i runda tal:

1927/1928	kronor 4,055,000
1928/1929	» 4,173,000
1929/1930	» 4,294,000.

Enligt vad jag under hand inhämtat från statens pensionsanstalt, kunna utgifterna från anslaget för innevarande budgetår beräknas uppgå till 4,400,000 kronor. Utgifterna under anslaget synas sålunda konstant stiga med ungefär 100,000 kronor för budgetår.

Med hänsyn till den sålunda visade utgiftsstegringen torde en höjning av anslaget vara erforderlig för nästkommande budgetår. Då, såsom nämnts, utgifterna å anslaget för innevarande budgetår kunna beräknas till 4,400,000 kronor och anslagsstegringen utgör omkring 100,000 kronor för budgetår, får jag föreslå, att anslaget för budgetåret 1931/1932 bestämmas till 4,500,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till pensionsavgifter till statens pensionsanstalt,

nu	kronor 4,200,000,
med	» 300,000
till	» 4,500,000.

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Hansén, anmäler härefter följande under nr 20—25 upptagna anslag:

Handelsflottans pensionsanstalt.

20. Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 120,000.

[10.] 21 och 22. Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt m. m. På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för varje helt budgetår från och med år 1910 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt beviljat ett extra förslagsanslag å 31,000 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i anstaltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke äro fartygsbefälhavare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor för år.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt för varje helt budgetår från och med år 1913 beviljat ett extra anslag av likaledes 31,000 kronor. Ändamålet med förevarande anslag har varit att medelst ökat antal pensioner inom dessa klasser för vederbörande nedbringa väntetiden för pensions erhållande.

Vid föredragning den 11 april 1930 av riksdagens skrivelse den 18 februari samma år, nr 11 A, däri riksdagen anmält sitt beslut rörande omförmälda två anslag, i vad angick budgetåret 1930/1931, förordnade Kungl. Maj:t, vidkommande det förstnämnda anslaget, att direktionen över handelsflottans pensionsanstalt skulle äga att till envar, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för anstalten och direktionens därå grundade beslut komme att för senare halvåret 1930 och första halvåret 1931 eller någon del av dessa tidsperioder uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter trettio kronor, för år räknat.

Beträffande det till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser för budgetåret 1930/1931 beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t samma dag,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda

erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å den tid, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har nu *direktionen över handelsflottans pensionsanstalt* gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av extra anslagsmedel för enahanda ändamål, i vad anginge budgetåret 1931/1932, med samma belopp, som beviljats senast för löpan- de budgetår.

Då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jäm- väl för budgetåret 1931/1932, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte före- slå riksdagen

*Chefen för
handels-
departementet.*

att för budgetåret 1931/1932 anvisa
dels till förbättring av pensioneringen från han- delsflottans pensionsanstalt ett *extra*
förslagsanslag av kronor 31,000,
dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensions- anstalt ett *extra* anslag av kronor 31,000.

[11.] 23. Tilläggs pensioner under år 1931 åt pensionstagarna vid han- delsflottans pensionsanstalt. På framställning av Kungl. Maj:t har riks- dagen för vart och ett av åren 1919—1922 för beredande av tilläggs pen- sioner åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggs- stat anvisat ett förslagsanslag av 106,000 kronor. För beredande under åren 1923—1930 av dylika pensioner har å riksstaten för varje budgetår från och med budgetåret 1923/1924 anvisats anslag till enahanda belopp.

Vid föredragning den 11 april 1930 av riksdagens skrivelse den 18 februari samma år, nr 11 A, däri riksdagen anmält sitt beslut i fråga om tilläggs pensioner under samma år, bemyndigade Kungl. Maj:t di- rektionen över handelsflottans pensionsanstalt att till envar, som i enlig- het med bestämmelserna i reglementet för anstalten och direktionens därå grundade beslut under år 1930 eller någon del därav uppbure pen- sion från anstalten, utbetala tilläggs pension med följande belopp, näm- ligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klas- sen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, därvid skulle iakttagas, att tilläggs pensio- nerna skulle till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskreve i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

I sin förutnämnda skrivelse den 29 augusti 1930 har nu *direktionen över handelsflottans pensionsanstalt* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av tilläggspensioner jämväl för år 1931 till pensionstagarna vid anstalten samt för ändamålet hos riksdagen begära anvisande av medel till samma belopp som för år 1930 eller 106,000 kronor.

Ordföranden för handelsdepartementet.

Då tilläggspensioner torde böra beredas även för år 1931, tillstyrker jag, att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 medel för ändamålet ställas till förfogande. Någon ändring i tilläggspensionernas belopp eller i grunderna för desammas utgående ifrågasätter jag ej.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för beredande under år 1931 av tilläggspensioner åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 106,000,

dels förklara, att tilläggspensionerna skola till pensionstagarna utgå med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, samt

dels medgiva, att tilläggspensionerna må till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskriver i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

[12.] 24. **Bidrag till förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt.** Vid handelsflottans pensionsanstalt äro sedan år 1907 anställda en kamrerare och sekreterare, en kanslist och en vaktmästare. Enligt den nämnda år fastställda avlöningsstaten för befattningshavarna hos anstalten utgingo följande arvoden, nämligen till kamreraren och sekreteraren 2,500 kronor, till kanslisten 1,000 kronor samt till vaktmästaren 600 kronor, allt för år räknat. Dessa arvoden liksom kostnaderna i övrigt för anstaltens förvaltning hava bestritts ur anstaltens s. k. förvaltningskostnadsfond.

För åren 1917—1923 hava genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t ifrågavarande arvoden undergått höjningar, vilka närmare framgå av statsrådsprotokollet till 1923 års statsverksproposition i förevarande del. Efter det att arvoden till ifrågavarande befattningshavare utgått under åren 1921 och 1922 med respektive 4,000, 1,700 och 1,100 kronor samt

för första halvåret 1923 med hälften av angivna belopp, sänktes arvoden för senare hälften av sistnämnda år till respektive 3,300, 1,400 och 850 kronor för år eller till samma belopp, som utgått för åren 1919 och 1920. Med enahanda belopp hava arvoden utgått även för åren 1924—1930.

Jämte de medel, som allt sedan år 1920 av riksdagen beviljats för möjliggörande av berörda arvodesförhöjningar till personalen vid pensionsanstalten — i den mån desamma ej kunnat bestridas av anstalten själv — har från och med år 1922 jämväl beviljats ett bidrag av 600 kronor för täckande av höjd hyreskostnad för anstalten.

I sin förutnämnda skrivelse den 29 augusti 1930 har nu *direktionen över handelsflottans pensionsanstalt* gjort framställning om anvisande åt pensionsanstalten av medel för år 1931 med ett belopp av 1,600 kronor, därav 1,000 kronor såsom bidrag till beredande av arvoden med enahanda belopp som för åren 1924—1930 åt anstaltens befattningshavare och återstoden, 600 kronor, såsom bidrag till anstaltens hyreskostnad.

Mot direktionens ifrågavarande framställning, vilken avser anvisande åt pensionsanstalten av medel för år 1931 till enahanda belopp, som senast för år 1930 utgått såsom bidrag till arvoden åt anstaltens personal och till täckande av dess hyreskostnad, har jag icke någon erinran att göra.

Chefen för handelsdepartementet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande under år 1931, i enlighet med vad av mig förordats, av förvaltningskostnader vid handelsflottans pensionsanstalt å riksstaten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag
av kronor 1,600.

[13.] 25. Ersättning för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig. I en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 117, föreslog Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, riksdagen att dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, dels ock, vid bifall därtill, för beredande av sådan ersättning, som i berörda författningsförslag avsåges, å riksstaten för budgetåret 1923/1924 under elfte huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor.

Ovannämnda författningsförslag, som i huvudsak grundade sig på ett av marinförvaltningen, riksförsäkringsanstalten och kommerskollegium

den 17 januari 1922 avgivet betänkande i ämnet, åsyftade beredande genom statens försorg och på dess bekostnad av ersättning, huvudsakligen i form av livräntor, dels åt personer, vilka under arbete för statens räkning eller eljest å svenskt fartyg eller för oskadliggörande inom svenskt område av mina eller annat krigsredskap skadats till följd av olycksfall, förorsakat av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, dels ock, om olycksfallet medfört döden, åt deras efterlevande.

Sedan riksdagen i skrivelse den 15 maj 1923, nr 171, anmält, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, utfärdade Kungl. Maj:t den 1 juni 1923, i överensstämmelse med riksdagens beslut, förordning i ämnet (nr 138), varjämte Kungl. Maj:t i kungörelse samma dag (nr 139) meddelade närmare föreskrifter för förordningens tillämpning.

Även för vartdera av budgetåren 1924/1925 och 1925/1926 har för ifrågavarande ändamål anvisats ett extra förslagsanslag av 150,000 kronor. För ett vart av budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 har anvisats ett dylikt anslag å 100,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 ett anslag å 85,000 kronor samt för vartdera av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 ett anslag å 80,000 kronor.

I 2 § 2 mom. c) av berörda förordning stadgades ursprungligen, att, om i förordningen avsett olycksfall medfört den skadades död, i ersättning skulle utgivas till den avlidnes fader eller moder, adoptivfader eller adoptivmoder eller, om båda föräldrarna eller adoptivföräldrarna levde, till båda gemensamt, därest de varit av den avlidnes arbete *huvudsakligen beroende* och annan till livränta berättigad ej funnes, en livränta å ett årligt belopp av 600 kronor.

I skrivelse den 30 maj 1924, nr 218, anmälde emellertid riksdagen, att riksdagen i anledning av en inom riksdagen väckt motion — i vilken framhållits, att till följd av ovannämnda författningsbestämmelses lydelse ett mycket stort antal i och för sig behjärtansvärda ansökningar om livränta måst avvisas — för sin del antagit förslag till förordning om ändrad lydelse av ifrågavarande författningsrum av sådan innebörd, att förberörda livräntebelopp skulle utgå i de fall, där föräldrarna eller adoptivföräldrarna varit av den avlidnes arbete *beroende*. Förslaget skulle enligt sin avfattning tillämpas retroaktivt, så att livräntebelopp, som komme att utdömas på grund av författningsrummets nya lydelse, utginge från och med den dag, då författningen ursprungligen trätt i kraft, eller den 1 juli 1923.

I överensstämmelse med riksdagens ifrågavarande beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 13 juni 1924 förordning i ämnet (nr 199). I samband därmed anbefalldes riksförsäkringsanstalten — jämväl i enlighet med vad av riksdagen i dylikt avseende uttalats — att till förnyad behandling upptaga de framställningar om ersättning av nu avsett slag, vilka på grund av förevarande författningsrums ursprungliga lydelse blivit

av anstalten avslagna, däribland även sådana, som sedermera blivit av försäkringsrådet prövade.

På grund av träffade överenskommelser utgives ersättning i enlighet med de i förordningen för ersättning till svensk medborgare eller hans efterlevande stadgade grunder numera jämväl till dansk medborgare eller hans efterlevande och till efterlevande efter norsk medborgare.

I skrivelse den 21 augusti 1930 har nu *riksförsäkringsanstalten* hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett extra förslagsanslag av 75,000 kronor. Till stöd härför har anstalten anfört följande:

»Under de tre senast förflutna budgetåren har riks-försäkringsanstalten för ifrågavarande ändamål utbetalt respektive 91,443, 85,260 och 79,924 kronor.

Då beloppet av utgående ersättningar fortfarande torde komma att årligen minskas till följd av livräntetagares avgång genom dödsfall eller annan anledning, utan att nya livräntetagare i nämnvärd omfattning tillkomma, synes anslaget för budgetåret 1931/1932 kunna nedsättas till 75,000 kronor.»

Mot riks-försäkringsanstaltens ifrågavarande framställning har jag intet att erinra.

*Chefen för
handelsde-
partementet.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ersättning, varom stadgas i förordningen den 1 juni 1923 (nr 138) angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, med däri genom förordning den 13 juni 1924 (nr 199) gjord ändring, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 75,000.

B. Militära pensionsväsendet.

Lantförsvaret.

Chefen för finansdepartementet anmäler vidare följande under nr 1—6 upptagna anslag:

Arméns pensionskassa.

1. Ersättning för mistade löneinhållningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 19,021.
2. Ersättning för nådars- och begravningshjälpsbesparingar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 28,080.
3. Ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 106,000.

[14.] 4 och 5. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Enligt skrivelse den 13 juni 1883 (nr 59) beviljade nämnda års riksdag ett årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1½ procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka enligt gällande stadganden kunde läggas till grund för bestämmande av fyllnadspension.

Genom kungörelse den 18 juni 1926 (nr 253) har Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens i skrivelse den 5 maj 1926 (nr 185) meddelade beslut förordnat, att i avseende å den militära pensioneringens provisoriska ordnande skulle tillsvidare från och med den 1 juli 1926 gälla, bland annat,

att vid bestämmande av pension och fyllnadspension för beställningshavare, å vilken avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen vore tillämpligt, skulle så anses, som om beställ-

ningshavaren i sin vid avgången innehavande beställning atnjutit lön enligt vederbörlig under år 1921 gällande stat, med iakttagande av att beställningshavare, vilken avginge från beställning, som före ingången av år 1922 varit uppdelad på skilda löneklasser, eller från beställning, med vilken enligt nämnda stat varit förenad rätt till ålderstillägg, skulle anses hava vid avgången tillhört högsta löneklass, respektive atnjutit högsta ålderstillägg.

I kungörelse den 23 oktober 1925 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande arméns och marinens övergångsstat har föreskrivits, bland annat, att i fråga om till övergångsstat överflyttad beställningshavares rätt till pension samt skyldighet att avgå från beställning de för motsvarande personal å aktiv stat meddelade bestämmelser skola lända till efterrättelse.

Enligt § 25 i förordningen den 5 november 1915 (nr 518) angående arméns reservstater skall för sådan delägare i arméns nya änke- och pupillkassa, som övergått på reservstat, utgå statsbidrag med samma belopp som vid tiden närmast före övergången.

Ordinarie anslaget till bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén har i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med 136,860 kronor. Därjämte har för samma budgetår till ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1928—30 juni 1930 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén anvisats ett extra anslag av 5,273 kronor.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 augusti 1930 anfört följande:

Till följd av förenämnda bestämmelser i kungörelsen den 18 juni 1926 måste avlöningsförmånerna enligt 1921 års stater fortfarande läggas till grund i fråga om beräkning av statsbidraget till nya änkekassan, med iakttagande dock av att statsbidraget för beställning, som i sagda stat var uppdelad på skilda löneklasser eller förenad med rätt till ålderstillägg, måste beräknas efter lönen i högsta löneklass respektive med högsta ålderstillägg.

I fråga åter om sådana enligt den nya försvarsordningen eller sedermera men före 1930 års ingång nytillkomna, nu på ordinarie stat tillsatta beställningar hade Kungl. Maj:t efter därom av direktionen avgivet förslag genom brev den 16 maj 1930 föreskrivit vilka löner innehavare av sådana beställningar vid bestämmande av deras pension och fyllnadspension skulle anses innehava, och statsbidraget hade sålunda beräknats å däri angivna löner.

Genom beslut av 1930 års riksdag hade vidare för budgetåret 1930/1931 å fortifikationens stat uppförts en beställning såsom elektroingenjör av 1:a graden och en såsom elektroingenjör av 2:a graden i stället för den i samma stat förut befintliga men aldrig tillsatta beställningen såsom radioingenjör. För beräkningen av statsbidraget för innehavarna av dessa beställningar hade direktionen i fråga om innehavare av beställningen såsom elektroingenjör av 1:a graden utgått från att denne måste anses innehava samma lön enligt 1921 års stater, eller 4.900 kronor, som

innehavare inom samma lönegrad av sådan beställning, som återfunnes i 1921 års stater, ansåges innehava, samt i fråga om lönen enligt 1921 års stater för innehavaren av beställningen såsom elektroingenjör av 2:a graden, inom vilken lönegrad vid armén icke funnes upptagen någon sådan beställning, som återfunnes i 1921 års stater, likställt honom med den i hans lönegrad placerade flygingenjören av 3:e graden, som enligt förenämnda brev den 16 maj 1930 skulle anses innehava en lön enligt 1921 års stater av 3,400 kronor.

Enligt framställningen bifogade översikter utgjordes totalbeloppet för budgetåret 1930/1931

dels av de å aktiv stat för arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt de från armén till kustartilleriet och flygvapnet överflyttade med delaktighet i nya änkekassan fortfarande bibehållna löntagare på förenämnda sätt beräknade avlöningsförmåner, som kunde läggas till grund för uträknande av statsbidraget till nya änkekassan för budgetåret 1931/1932 kronor 6,219,480.

dels ock av de å övergångsstat för arméns befäl och underbefäl med vederlikar på samma sätt beräknade liknande avlöningsförmåner » 2,672,180
eller tillhopa kronor 8,891,660,

varå 1½ procent utgjorde 133,374 kronor.

På grund av att nya änkekassan, enligt vad förut nämnts, vore tillförsäkrad statsbidrag för till beställning å reservstat överflyttad personal hade nya änkekassan den 30 juni 1930 en statsbidragsfordran för innehavare av dylika beställningar av 3,872 kronor 43 öre.

På grund av vad sålunda anförts har direktionen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1931/1932 dels upptaga ordinarie anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén med 133,374 kronor dels ock till förstärkande av arméns nya änkekassas statsbidragsanslag för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 anvisa ett extra anslag av 3,872 kronor 43 öre.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningens civila departement* instämt i denna hemställan med den ändring, att förstärkningsanslaget ansetts böra bestämmas till i jämna krontal 3,872 kronor.

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

Direktionens över arméns pensionskassa ifrågavarande förslag anser jag mig böra tillstyrka med den jämkning, arméförvaltningens civila departement förordat. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

dels minska det *ordinarie* anslaget till bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,
nu kronor 136,860,
med » 3,486
till » 133,374;

dels ock till ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 3,872 kronor.

[15.] 6. Arméns pensionskassas egen pensionering m. m. Under en följd av år har riksdagen beviljat ett extra förslagsanslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. Ifrågavarande anslag har för budgetåret 1929/1930 upptagits med 4,200,000 kronor samt för budgetåret 1930/1931 med 4,300,000 kronor. Liksom tidigare varit fallet, har pensionskassan tillförbundits att till gengäld under angivna budgetår avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 augusti 1930 har *direktionen över arméns pensionskassa* anmält, att en utgiftsstegring av omkring 100,000 kronor för varje budgetår ännu en tid framåt vore att förvänta, samt på grund därav hemställt, att för budgetåret 1931/1932 måtte för här ifrågavarande ändamål anvisas ett anslag av 4,400,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet utlåtande instämt i denna hemställan.

Med hänsyn till den alltjämt ökade utgiftsbelastningen å förevarande anslag anser jag mig böra tillstyrka en förhöjning av anslaget i enlighet med direktionens berörda förslag. Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 4,400,000, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för nämnda budgetår densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

Chefen för försvarsdepartementet, statsministern Ekman, anmäler de under nr 7—9 upptagna anslagen:

Vadstena krigsmanshuskassa.

7. Vadstena krigsmanshuskassa, oförändrat ordinarie
 anslag kronor 137,640.

[16.] 8. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Ordinarie anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 470,000 kronor.

Bestämmelser angående den förhöjning i gratialen, varom här är fråga, hava meddelats i kungörelse den 6 november 1914 (nr 370).

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 12 juni 1914, nr 188, ävensom en i ämnet väckt motion beslöt 1914 års senare riksdag medgiva viss förhöjning i gratialen åt avskedat manskap vid armén. Kostnaderna härför skulle bestridas av, bland annat, ett under dåvarande tionde huvudtiteln uppfört ordinarie anslag till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, vilket anslag befanns böra höjas från 294,000 kronor till 648,000 kronor. Enligt de kostnadsberäkningar, som lågo till grund för uppskattandet av ifrågavarande anslags storlek, skulle under en tid av 14 år eller till och med år 1928 erfordras ett konstant årligt anslag av 648,000 kronor, varefter anslaget skulle årligen minskas till vissa för vart och ett av åren 1929—1936 beräknade belopp. För åren 1931 och 1932 skulle enligt nämnda kostnadsberäkningar medelsbehovet under anslaget utgöra 526,000 kronor respektive 481,000 kronor. För tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 borde därför beräknas halva summan av årsbehovet för åren 1931 och 1932 eller $\left(\frac{526,000 + 481,000}{2} = \right)$ 503,500 kronor. Emellertid

har det visat sig, att under de senare budgetåren å ifrågavarande, enligt nyssberörda grunder beräknade anslag uppstått avsevärda besparingar. Medelsbehovet torde med hänsyn härtill kunna upptagas till lägre belopp än de förut omförmälda beräkningarna giva vid handen, och finner jag mig i sådant hänseende böra för nästkommande budgetår föreslå en summa av 450,000 kronor.

Jag får således hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska ordinarie anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap,

nu		kronor 470,000.
med		» 20,000
till		» 450,000.

[17.] 9. Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Ordinarie förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 510,000 kronor.

Bestämmelser angående ifrågavarande ytterligare förhöjning i gratialen äro meddelade i kungörelsen den 20 augusti 1919 (nr 539).

Då enligt den av särskilda sakkunniga verkställda utredning, som låg till grund för beslutet om berörda förhöjning i gratialen, medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål under åren 1931 och 1932 uppskattats till 580,600 kronor respektive 571,700 kronor, skulle för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 beräknas halva summan av nämnda årsbehov eller $\left(\frac{580,600 + 571,700}{2} \right) = 576,150$ kronor, vilket belopp, såsom varande maximalbelopp, dock torde kunna avrundas nedåt till 570,000 kronor. Från detta belopp bör emellertid — med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 24 februari 1922, varigenom föreskrivits, att räntan av indelningsverkets besparingsfond skulle överföras till förevarande anslag — dragas beloppet av de räntemedel, som beräknas komma att under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 inflyta av nämnda fond, i runt tal 65,000 kronor, vadan anslaget torde bära för budgetåret 1931/1932 uppföras med $(570,000 - 65,000 =) 505,000$ kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap,		
nu		kronor 510,000,
med		» 5,000
till		» 505,000.

Sjöförsvaret.

Chefen för finansdepartementet anmäler härefter de under nr 10—14 upptagna anslagen, nämligen:

Flottans pensionskassa.

10. Pensionsfonden, oförändrat *ordinarie* anslag kronor 36,320.

11. Gratiaifonden, oförändrat *ordinarie* anslag kronor 16,650.

12. Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond, oförändrat ordinarie anslag kronor 45,560.

[18.] **13. Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar.** Ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med ett belopp av 675,000 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 augusti 1930 anmält, att medelsbehovet å detta anslag för budgetåret 1931/1932 av *direktionen* approximativt beräknats till 685,000 kronor.

Marinförvaltningen har förklarat sig icke hava något att erinra mot den verkställda anslagsberäkningen.

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

Med godkännande av *direktionens* över flottans pensionskassa uppskattning av medelsbehovet under förevarande anslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till pensionering	
av flottans befäl och underbefäl med vederlikar,	
nu	kronor 675,000.
med	» 10,000
till	» 685,000.

[19.] **14. Pensionering av flottans gemenskap.** I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är det ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap uppfört med 305,000 kronor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 augusti 1930 har *direktionen över flottans pensionskassa* anført, att storleken av detta anslag för budgetåret 1931/1932 av *direktionen* approximativt beräknats till 300,000 kronor.

Marinförvaltningen, som den 18 september 1930 avgivit utlåtande i ämnet, har därvid icke haft något att erinra mot den sålunda verkställda anslagsberäkningen.

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

Ej heller jag har funnit anledning till erinran mot sagda beräkning. Emellertid har Kungl. Maj:t i en förut till riksdagen avlåten proposition framställt förslag om ändrade villkor för underhåll och pensioner till avskedat indelt manskap vid armén och marinen m. m. Kostnaderna för genomförandet av detsamma hava, vad marinen beträffar, beräknats

till 16,000 kronor, i följd varav ifrågavarande anslag torde böra fastställas till (300,000 + 16,000 =) 316,000 kronor.

Under återopande härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap,		
nu	kronor	305,000.
med	»	11,000
till	»	316,000.

Gemensamma anslag.

Chefen för försvarsdepartementet anmäler härefter de under nr 15—17 upptagna anslagen:

15. Invalidhusfonden, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,350.

[20.] 16. Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Kostnaderna för ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, bestridas dels av beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond, dels ock av ett för ändamålet i riksstaten uppfört *ordinarie förslagsanslag*, å vilket för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 1,210,000 kronor.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, till 1927 års riksdag antog riksdagen en ny förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Denna förordning, som av Kungl. Maj:t utfärdats den 18 juni 1927 (nr 234), har trätt i kraft den 1 januari 1928. Genom ifrågavarande författning har den äldre förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) angående dylik ersättning upphävt, dock att ersättningsanspråk, som grundas på olycksfall, som inträffat, eller sjukdom, som yppats, före den 1 januari 1928 skall bedömas enligt äldre bestämmelser.

I en till försvarsdepartementet ingiven, den 21 augusti 1930 dagtecknad promemoria har *riksförsäkringsanstalten* beträffande här ifrågavarande medelsbehov för budgetåret 1931/1932 anført följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 december 1926 hade riks-försäkringsanstalten, bland annat, verkställt beräkning av kostnaderna för ersättningar enligt bestämmelserna i förordningen den 18 juni 1909 (nr 89) med tilläggsförfattningar, under förutsättning att dessa bestämmelser den 1 januari 1928 skulle upphöra att gälla, utom i avseende å olycksfall.

som inträffat, eller sjukdom, som yppats, före nyssnämnda dag. Vidare hade anstalten beträffande kostnaderna för ersättning enligt den av Kungl. Maj:t i proposition nr 179 år 1927 föreslagna nya förordningen angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, i skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 9 februari 1927 framlagt vissa beräkningar.

Enligt de sålunda gjorda beräkningarna — vilka emellertid, enligt vad riksförsäkringsanstalten vid deras framläggande betonat, vore att betrakta såsom mycket approximativa, enär de till grund för desamma liggande antagandena i flera avseenden vore synnerligen osäkra — skulle samtliga ifrågavarande kostnader uppgå till följande belopp:

	1927/1928 kr.	1928/1929 kr.	1929/1930 kr.	1930/1931 kr.	1931/1932 kr.
1909 års förordning	1,100,000	855,000	720,000	620,000	535,000
Kungl. Maj:ts förslag	135,000	780,000	1,015,000	1,180,000	1,325,000
	1,235,000	1,635,000	1,735,000	1,800,000	1,860,000.

Sedan 1927 års riksdag fastställt ersättningarna till något högre belopp än de i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna, hade riksförsäkringsanstalten vid beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1928/1929 uppskattat denna ökning till 25,000 kronor, vilket belopp beräknats jämväl för budgetåret 1929/1930. Hela kostnadsbeloppet hade alltså för sistnämnda två budgetår beräknats till respektive 1,660,000 och 1,760,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 hade riksförsäkringsanstalten med hänsyn till dåmera vunnen erfarenhet beräknat kostnaderna till förslagsvis 1,500,000 kronor. De av riksförsäkringsanstalten sålunda gjorda beräkningarna hade godkänts av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Enligt räkenskaperna hade riksförsäkringsanstalten utgivit i ersättning enligt ifrågavarande bestämmelser följande belopp:

	1927/1928 kr.	1928/1929 kr.	1929/1930 kr.
Enligt 1909 års förordning	1,040,444: 94	930,669: 82	827,526: 50
» 1927 » »	9,980: 10	232,360: 64	520,879: 40
	1,050,425: 04	1,163,030: 46	1,348,405: 90.

Under budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 hade alltså i jämförelse med de beräknade kostnaderna uppstått besparingar av respektive omkring 185,000, 497,000 och 412,000 kronor.

Såsom av det anförda framginge, hade kostnaderna enligt 1909 års förordning icke nedgått så hastigt, som tidigare antagits, under det att kostnaderna enligt 1927 års förordning visserligen fortfarande avsevärt understigit de beräknade, men dock befunnit sig i kraftig ökning. Med

hänsyn härtill syntes kostnaderna för budgetåret 1931/1932 böra beräknas till förslagsvis 1,750,000 kronor.

Beträffande det belopp, som borde anvisas såsom anslag under elfte huvudtiteln, syntes detta bliva beroende på det belopp, som kunde utgå från beväringsskaps invalid- och pensionsfond, varom statskontoret syntes böra lämna upplysning.

Statskontoret har den 30 augusti 1930 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört, att i nu gällande riksstat vore, såsom riksförsäkringsanstalten erinrat, såsom bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada. ådragen under militärtjänstgöring, upptaget ett förslagsanslag å 1,210,000 kronor. Detta belopp motsvarade vad som för ändamålet beräknats vara erforderligt utöver det belopp, som enligt beräkning kunde bestridas av beväringsskaps invalid- och pensionsfond utan anlåtande av fondens kapital. Enligt nu verkställd beräkning syntes nämnda fond kunna påräkna för budgetåret 1931/1932 inkomster å tillhoppa 280,000 kronor, därav 180,000 kronor räntemedel och resten bötesmedel. Vid sådant förhållande och då riksförsäkringsanstalten, på grund av vad erfarenheten under de senast förflutna åren givit vid handen, funnit den totala kostnaden för ifrågavarande ändamål kunna för sistnämnda budgetår beräknas uppgå till 1,750,000 kronor, syntes förslagsanslaget ifråga böra för budgetåret 1931/1932 upptagas i riksstaten till 1,470,000 kronor.

Vad sålunda föreslagits finner jag mig böra tillstyrka. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Chefen för
försvars-
departe-
mentet.*

att höja *ordinarie* förslagsanslaget till bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

nu		kronor 1,210,000,
med		» 260,000
till		» 1,470,000.

[21.] 17. Pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare. Uti skrivelse den 2 maj 1924, nr 11 A, anmälde riksdagen, att riksdagen i anledning av en inom densamma väckt motion dels tillerkänt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av det år, för vilket pensionstillägg utginge, uppnått en levnadsålder av 67 år eller däröver och som styrkt sig vara i behövande omständigheter, ett pensionstillägg tillsvidare av 50 kronor för år räknat, dels ock för detta ändamål för budgetåret 1924/1925 anvisat ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 20 juni 1924 kungörelse (nr 283) angående pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

I riksstaten för budgetåret 1930/1931 har för beredande av pensionstillägg åt här ifrågakvarande personal upptagits ett belopp av 280,000 kronor.

*Chefen för
försvarsde-
partementet.*

Jämväl för budgetåret 1931/1932 synas medel böra anvisas till beredande av pensionstillägg enligt omförmälda grunder åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare. Med ledning av från vederbörande myndigheter inkomna uppgifter torde den för ändamålet erforderliga anslagssumman böra bestämmas till 265,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare i enlighet med de i kungörelsen den 20 juni 1924 (nr 283) angivna grunder för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 265,000.

Chefen för finansdepartementet anmäler här efter de under nr 18—22 upptagna anslagen:

[22.] 18. **Pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen.** Från och med år 1919 har riksdagen årligen anvisat särskilda anslag till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen. För budgetåret 1930/1931 anvisade sålunda 1930 års riksdag till beredande av dylik förmån i enlighet med de i kungörelserna den 20 respektive den 29 augusti 1919 (nr 538 och 569) samt den 9 och den 15 juni 1922 (nr 335 och 336) angivna grunder ett extra förslagsanslag av 2,555,000 kronor. Härjämte förklarade riksdagen, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med de i kungörelsen den 15 juni 1922 angivna grunder tilldela personal, som under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 augusti 1930 har *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att utgifterna till beredande av pensions-

förbättring åt viss personal vid armén för budgetåret 1931/1932 beräknats komma att uppgå till 2,200,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet utlåtande an-
fört, att departementet icke hade något att erinra mot den av direktionen
verkställda beräkningen av ifrågavarande anslag.

Vidare har *direktionen över flottans pensionskassa* uti skrivelse till
Kungl. Maj:t den 28 augusti 1930 meddelat, att marinens medelsbehov
under förevarande anslag för budgetåret 1931/1932 approximativt beräk-
nats till 480,000 kronor.

Marinförvaltningen har i avgivet utlåtande förklarat sig icke hava nå-
got att erinra mot den av direktionen över flottans pensionskassa verk-
ställda anslagsberäkningen.

Jämväl för budgetåret 1931/1932 torde medel böra äskas för bere-
dande under sagda budgetår av pensionsförbättring enligt förenämnda
pensioneringsgrunder icke blott åt den personal vid armén och marinen,
som redan fått dylik förmån sig tillförsäkrad för sin återstående livstid,
utan även åt personal, vilken under samma budgetår avgår från tjänsten.

*Chefen för
finansdeparte-
mentet.*

På grund härav och då jag i fråga om storleken av det för ändamålet
erforderliga anslagsbeloppet anser mig böra utgå från de av direktio-
nerna över arméns och flottans pensionskassor gjorda beräkningarna,
torde till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén och
marinen för budgetåret 1931/1932 böra anvisas ett belopp av (2,200,000 +
480,000 =) 2,680,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl.
Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss
personal vid armén och marinen i enlighet med de i
kungörelserna den 20 respektive den 29 augusti 1919
(nr 538 och 569) samt den 9 och den 15 juni 1922 (nr
335 och 336) angivna grunder för budgetåret 1931/
1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag

av kronor 2,680,000,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter
Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet
må i enlighet med de i kungörelsen den 15 juni 1922
(nr 336) angivna grunder tilldela personal, som un-
der tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 avgår från tjän-
sten, pensionsförbättring att utgå under pensionsta-
garens återstående livstid.

[23.] **19. Pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare.** Under återopande av vad jag under punkten 2 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 2,350,000.

[24.] **20. Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare.** Under återopande av vad jag förut denna dag under »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,650,000.

[25.] **21. Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare.** Under återopande av vad jag förut denna dag under »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 500,000.

[26.] **22. Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.** Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare har hittills utgått och torde jämväl hädanefters böra utgå med ett för varje pensionär eller understödstagare bestämt belopp.

Beträffande grunderna för ifrågavarande dyrtidstillägg ber jag få hänvisa till propositionen nr 131 till 1922 års riksdag samt till elfte huvudtiteln i 1923 och 1928 års statsverkspropositioner. Jag vill här blott erinra, att dyrtidstilläggen, som tidigare utgått med växlande, i regel högre belopp än nu, från och med år 1922 nedsatts till 150 kronor för år. De för innevarande budgetår gällande bestämmelserna om dyrtidstilläggets storlek och om utbetalandet därav innefattas i en kungörelse den 14 mars 1930 (nr 56).

För nästkommande budgetår synes mig icke heller någon ändring av

dyrtidstilläggen till ifrågavarande pensionärer och understödstagare böra ifrågasättas.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen bestridas från ett under elfte huvudtiteln uppfört extra förslagsanslag, som för innevarande budgetår anvisats med 1,120,000 kronor och under budgetåret 1929/1930, då anslaget var upptaget med 1,150,000 kronor, belastats med omkring 1,141,000 kronor. I betraktande därav att utgifterna från anslaget så småningom nedgå, har jag i enlighet med verkställda beräkningar ansett anslaget för budgetåret 1931/1932 icke behöva bestämmas högre än till 1,075,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) för beredande av dyrtidstillägg under budgetåret 1931/1932 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av juli månad år 1931 uppnått en levnadsålder av 60 år eller däröver, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 1,075,000;

b) förklara, att dyrtidstillägget till varje dylik vid ingången av juli månad år 1931 till pension eller därmed jämförligt understöd från statsverket, statsunderstödd pensionsinrättning eller Vadstena krigsmanshuskassa berättigad f. d. befattningshavare skall utgå med ett belopp av 150 kronor;

c) medgiva, att dyrtidstillägget må till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

C. Allmänna indragningsstaten.

Chefen för finansdepartementet anför slutligen följande:

[27.] 1. Diverse föremål. Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten har i riksstaten för i det följande förtecknade budgetår uppförts med härefter angivna belopp, vid sidan av vilka i nedanstående sammanställning angivits nettoutgifterna från anslaget, allt i runda tal:

Budgetår	Anslag kronor	Nettoutgifter kronor
1925/1926	1,800,000	1,634,000
1926/1927	1,887,000	1,804,000
1927/1928	1,850,000	1,911,000
1928/1929	1,800,000	1,931,000
1929/1930	2,070,000	2,049,000.

För innevarande budgetår är anslaget upptaget med 2,150,070 kronor.

Med hänsyn till föreliggande belastningssiffror synes mig tillräcklig anledning icke föreligga att ifrågasätta någon ändring av anslagsbeloppet för nästkommande budgetår. Anslaget torde sålunda med erforderlig jämkning för avrundande av huvudtiteln's anslagssumma böra bestämmas till 2,150,057 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska *ordinarie* förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten,

nu		kronor 2,150,070,
med		» 13
till		» 2,150,057.

Utdelande av understöd åt efterlevande efter vissa i statens tjänst anställda personer.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om 1930 års riksdags i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning givna bemyndigande för Kungl. Maj:t (R. skr. nr 74) att i huvudsaklig överensstämmelse med av riksdagens bankoutskott angivna riktlinjer till ett sammanlagt belopp av förslagsvis 30,000 kronor om året besluta om understöd åt änkor och barn efter anställningshavare i statens tjänst, att utgå å allmänna indragningsstaten eller, beträffande understöd åt efterlevande efter personer, anställda vid de affärsdrivande verken, av de medel, av vilka verkets omkostnader bestridas.

Genom särskilda beslut den 3 juli och den 17 oktober 1930 har Kungl. Maj:t med stöd av sagda bemyndigande beviljat understöd åt tillsammans 73 änkor efter i statens tjänst anställda personer samt uppfostringsbidrag åt 20 barn efter dylika personer till ett sammanlagt årsbelopp av 29,928 kronor. Av dessa understöd och uppfostringsbidrag utgå

från allmänna indragningsstaten: ett understöd å 300 kronor, 2 understöd å 324 kronor, 45 understöd å 384 kronor samt ett understöd å 444 kronor, ävensom 13 uppfostringsbidrag å 96 kronor och 4 sådana bidrag å 120 kronor, tillhoppa 20,400 kronor;

av telegrafverkets medel: 2 understöd å 384 kronor, tillhoppa 768 kronor;
av trafikmedel: 20 understöd å 384 kronor samt ett uppfostringsbidrag å 120 kronor, tillhoppa 7,800 kronor;

av vattenfallsverkets medel: 2 understöd å 384 kronor, tillhoppa 768 kronor; samt

från statens domäners fond: 2 uppfostringsbidrag å 96 kronor, tillhoppa 192 kronor.

Av elfte huvudtiteln *ordinarie* anslag, som för budgetåret 1930/1931 uppgå till kronor 20,575,027, komma vid bifall till av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till pensionering av civila tjänst- innehavare med	kr. 200,000	
» pensionsavgifter till statens pen- sionsanstalt med	» 300,000	
» pensionering av flottans befäl och underbefäl med veder- likar med	kr. 10,000	
» pensionering av flottans gemen- skap med	» 11,000	
» bidrag till ersättning i anled- ning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring med	» 260,000	kr. 781,000.

Däremot komma följande *ordinarie* anslag att sänkas, nämligen:

till statens andel i kostnaden för pensionering av vissa över- åriga lasaretsläkare med	kr. 5,000	
» bidrag till sjuksköterskors pen- sionering med	» 1,000	
» statens bidrag till pensionering av barnmorskor med	» 2,000	
» bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och under- befäl med vederlikar vid ar- mén med	» 3,486	
» förhöjning i gratialen åt av- skedat manskap med	» 20,000	
» ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedat manskap med	» 5,000	
» allmänna indragningsstaten med	» 13	» 36,499.

De *ordinarie* anslagen skola alltså i det hela ökas med kr. 744,501 och komma för budgetåret 1931/1932 att uppgå till » 21,319,528

Summan av de av mig tillstyrkta *extra* anslagen understiger vad under elfte huvudtiteln anvisats för budgetåret 1930/1931 kr. 22,543,873 med » 1,149,401 och utgör alltså » 21,394,472

Huvudtitelns slutsumma, som för budgetåret 1930/1931 utgör kr. 43,118,900 skulle alltså, under förutsättning av bifall till mitt förslag, komma att minskas med » 404,900 och sålunda för budgetåret 1931/1932 uppgå till » 42,714,000.

Vad föredragande departementscheferna sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

Sammandrag och register

till

Elfte huvudtiteln för budgetåret 1931/1932.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Civila pensionsväsendet.					
1	1	1	Pensionering av civila tjänst innehavare, <i>förslagsanslag</i>	4,500,000	
	2	2	Förvaltningsbidrag till civilstatens änke- och pupillkassa	50,000	
2	3	3	Pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i> ...		2,900,000
3	5	4	Dyrtdistillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>		3,100,000
4	5	5	Dyrtdistillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl., <i>förslagsanslag</i>		1,850,000
	5	6	Statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga extra provinsialläkare, <i>förslagsanslag</i> ...	13,000	
5	5	7	Statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettsläkare, <i>förslagsanslag</i>	10,000	
6	6	8	Bidrag till sjuksköterskors pensionering, <i>förslagsanslag</i>	1,000	
7	6	9	Statens bidrag till pensionering av barnmorskor, <i>förslagsanslag</i>	3,000	
	7	10	Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete, <i>förslagsanslag</i>	285,000	
	7	11	Pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, <i>förslagsanslag</i>	90,000	
	7	12	Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning ...	5,000	
	7	13	Bidrag till universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn	9,000	
	7	14	Bidrag till pensionsinrättningen för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid universitetet i Lund	7,200	
	7	15	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.	157,276	
	7	16	Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, <i>förslagsanslag</i>	100,000	
8	7	17	Tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, <i>förslagsanslag</i>		376,000
	9	18	Statens pensionsanstalt: Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering	5,310,000	
9	9	19	Pensionsavgifter till statens pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	4,500,000	
	10	20	Handelsflottans pensionsanstalt: Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	120,000	

Punkte	Sid.	Nr		Ordinarie anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
10	10	21	Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		31,000
10	10	22	Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt		31,000
11	11	23	Tilläggs pensioner under år 1931 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		106,000
12	12	24	Bidrag till förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt		1,600
13	13	25	Ersättning för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig, <i>förslagsanslag</i>		75,000
Säger för civila pensionsväsendet				15,160,476	8,470,600
B. Militära pensionsväsendet.					
<i>Lantförsvaret.</i>					
Arméns pensionskassa:					
16	1		Ersättning för mistade löneinnehållningar	19,021	
16	2		Ersättning för nådårs- och begravningshjälpsbesparingar	28,080	
16	3		Ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel	106,000	
14	16	4	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	133,374	
14	16	5	Ytterligare bidrag för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	3,872	
15	19	6	Arméns pensionskassas egen pensionering m. m., <i>förslagsanslag</i>	4,400,000	286,475
	20	7	Vadstena krigsmanshuskassa	137,640	4,403,872
16	20	8	Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap	450,000	
17	21	9	Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedad manskap, <i>förslagsanslag</i>	505,000	
				1,379,115	4,403,872
<i>Sjöförsvaret.</i>					
Flottans pensionskassa:					
Ersättning för minskade inkomster:					
	21	10	Pensionsfonden	36,320	
	21	11	Gratialfonden	16,650	52,970
	22	12	Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	45,560	
18	22	13	Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, <i>förslagsanslag</i>	685,000	
19	22	14	Pensionering av flottans gemenskap, <i>förslagsanslag</i>	316,000	
				1,099,530	

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
<i>Gemensamma anslag.</i>					
	23	15	Invalidhustonden	60,350	
20	23	16	Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>förslagsanslag</i> ...	1,470,000	
21	25	17	Pensionstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>		265,000
22	26	18	Pensionsförbättring åt viss personal vid armén och marinen, <i>förslagsanslag</i>		2,680,000
23	28	19	Pensionsreglering för f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		2,350,000
24	28	20	Dyrtdistillägg åt f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		1,650,000
25	28	21	Dyrtdistillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>		500,000
26	28	22	Dyrtdistillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>		1,075,000
				1,530,350	8,520,000
Säger för militära pensionsväsendet				4,008,995	12,923,872
 C. Allmänna indragningsstaten.					
27	29	1	Diverse föremål, <i>förslagsanslag</i>	2,150,057	
Summa				21,319,528	21,894,472

308146. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

Oförutsedda utgifter.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler efter gemensam beredning med övriga departementschefer frågan om anvisande av anslag å riksstaten till oförutsedda utgifter och anför därvid följande:

[1.] 1. **Oförutsedda utgifter i allmänhet.** För bestridande av oförutsedda utgifter har riksdagen på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar å riksstaterna för budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 uppfört förslagsanslag å respektive 1,000,000 kronor och 1,000,037 kronor att stå till Kungl. Maj:ts förfogande

dels för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild, specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

dels ock för bestridande av utgifter å inkomsttiteln »Diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

Enligt Kungl. Maj:ts särskilda härefter angivna beslut hava under år 1930 följande utgifter anvisats att utgå från förevarande anslag, nämligen:

å justitiedepartementets föredragning:

Till ersättning för vissa av förre landsfiskalen C. R. A. Carlsén förskingrade belopp (riksdagens skrivelse 1930 nr 66; kungl. brev $28/3$ 1930)	5,724: 76
» ersättning för vissa av framlidne fjärdingsmannen L. Holmberg förskingrade belopp ($11/7$ 1930)	120: —
» ersättning för vissa av förre fjärdingsmannen G. F. Forstén förskingrade belopp ($11/7$ 1930)	2,423: 71
» ersättning för belopp, som förskingrats av framlidne landsfiskalen J. Melén ($1/8$ 1930)	19,668: 69
» ersättning för belopp, som förskingrats av förre fjärdingsmannen A. P. Almberg ($1/8$ 1930)	1,361: 93
» gottgörelse för förskjutna ersättningar i anledning av förre fjärdingsmannen E. H. Westmans förskingringar ($12/9$ 1930)	1,579: 29
» ersättning åt sakkunniga för utredning av rättsliga spörsmål, uppkomna i samband med återfinnandet av Andréexpeditionens dagböcker och övriga tillhörigheter ($20/9$ 1930)	3,000: —
» ersättning för belopp, som förskingrats av förre kontorsbiträdet B. Westman under förordnanden såsom landsfiskal i Dikanäs och Vilhelmina landsfiskalsdistrikt ($24/10$ 1930)	1,296: 59
» ersättning för belopp, som förskingrats av förre landsfiskalen i Färila distrikt N. Dahl ($24/10$ 1930)	17,395: 64
» ersättning för belopp som förskingrats av förre fjärdingsmannen J. T. Nilsson ($4/12$ 1930)	2,943: 85
Säger	55,514: 46

å utrikesdepartementets föredragning:

Till bestridande av kostnaderna för inköp av beskickningshus i Haag (riksdagens skrivelse 1930 nr 181; kungl. brev $2/4$ 1930), högst	120,000: —
» iordningställande av förenämnda beskickningshus (riksdagens skrivelse 1930 nr 181; kungl. brev $16/5$ 1930)	43,000: —
Säger	163,000: —

å försvarsdepartementets föredragning:

Till bestridande av kostnaderna för reparation av pansarskeppet Manligheten ($9/1$ 1930)	15,414: 85
» bestridande av kostnaderna för reparation av torpedkryssaren Örnen m. m. ($9/1$ 1930)	2,849: 35
» gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i	

Kronor

anledning av skogsbrand vid Kviberg (riksdagens skrivelse 1930 nr 171; kungl. brev $\frac{9}{5}$ 1930)	31,542: 08
Till f. detektivkonstapeln E. A. Clementz (riksdagens skrivelse nr 213; kungl. brev $\frac{23}{5}$ 1930)	20,000: —
» bestridande av vissa kostnader för återuppförande av en nedbrunnen matsalspaviljong å Marma skjutfält ($\frac{27}{6}$ 1930)	112,000: —
» bestridande av kostnaderna för återuppförande av en nedbrunnen mätstation i Karlskrona fästning m. m. ($\frac{15}{8}$ 1930), högst	19,650: —
» bestridande av kostnaderna för återuppförande av en nedbrunnen mässbyggnad å Ljungbyhed ($\frac{4}{13}$ 1930)	68,000: —
» bestridande av kostnaderna för reparation av vissa flottans fartyg ($\frac{1}{12}$ 1930)	31,936: 10
» bestridande av kostnaderna för expedition med kanonbåten Svensksund för hemtransport från norsk hamn till Stockholm av stoften av medlemmarna av Andréexpeditionen m. m. ($\frac{19}{12}$ 1930)	17,226: 83
	Säger 318,619: 21

å socialdepartementets föredragning:

Till bestridande av kostnaderna för återresa till Ryssland av ett antal gammalsvenskbybor ($\frac{30}{12}$ 1930).....	10,490: 95
--	------------

å kommunikationsdepartementets föredragning:

Till reparation av genom brand uppkomna skador å det av länsstyrelsen i Stockholms län disponerade f. d. Preisiska huset i Stockholm (kungl. brev $\frac{4}{9}$ 1930), högst	80,000: —
--	-----------

Avgår:

Av Stockholms stads brandförsäkringskontor å statsverkets giroräkning i riksbanken insatt ersättning för samma brand	4,576: 66	75,423: 34
Till bestridande av kostnaderna för iordningställande av ett enligt beslut av 1892 års riksdag (skrivelse nr 78) till Stockholms stad för breddning av Styrmansgatan med äganderätt överlämnat område av kvarteret Spiltan (kungl. brev $\frac{14}{11}$ 1930), högst	30,000: —	
	Säger 105,423: 34	

å finansdepartementets föredragning:

Till bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Maj:t Drottning Victorias begravning (riksdagens skrivelse 1930 nr 362; kungl. brev $\frac{13}{6}$ 1930)	62,000: —
---	-----------

å ecklesiastikdepartementets föredragning:

Till förstärkning av åttonde huvudtitelns ordinarie reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga (riksdagens skrivelse 1930 nr 30; kungl. brev $28/3$ 1930)	60,000: —
» understöd åt skulptören T. Strindberg och köpmannen E. Andrée för resa till Tromsö i samband med mottagandet av lämningarna efter Andréexpeditionen ($2/10$ 1930)	1,128: —
» ersättning för Andréekommissionens utgifter för resa till Tromsö och vistelsen därstädes ($11/10$ 1930)	7,111: 42
» ersättning för kostnader för Andréekommissionen, bestridda av svenske vice konsuln i Tromsö ($24/10$ 1930).....	671: 72
» vetenskaplig bearbetning m. m. av fynden efter Andréexpeditionen ($24/10$ 1930), högst.....	17,300: —
» kommittén för mottagandet i Stockholm av stoften av medlemmarna av Andréexpeditionen ($21/10$ och $4/12$ 1930)	12,521: 02
Säger 98,732: 16	

å jordbruksdepartementets föredragning:

Till förstärkning av nionde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga (riksdagens skrivelse 1930 nr 48; kungl. brev $7/3$ 1930)	195,000: —
--	------------

å handelsdepartementets föredragning:

Till marinförvaltningen för täckande av utav ämbetsverkets medel bestridd restkostnad för förhyrning av Stockholms stads isbrytarfartyg »Isbrytaren II» under iskampanjen 1929 ($1/3$ 1930)	17,299: 76
» Stockholms stads hamnstyrelse såsom gottgörelse för av styrelsen utgiven ersättning för övertidsarbete åt styrmän och annan däckspersonal å »Isbrytaren II» under ovan avsedda kampanj ($7/3$ 1930)	460: 55
» förstärkning av tionde huvudtitelns ordinarie reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga (riksdagens skrivelse 1930 nr 135; Kungl. Maj:ts beslut $11/4$ 1930)	90,000: —
» ersättande av viss Kronan ådömd räntegottgörelse ($16/5$ 1930)	575: —
» täckande av en å tionde huvudtitelns anslag till extra utgifter för budgetåret 1928/1929 uppkommen brist (riksdagens skrivelse 1930 nr 257; Kungl. Maj:ts beslut $30/5$ 1930)	20,341: 56
Säger 128,676: 87	

Av denna sammanställning framgår, att Kungl. Maj:t från ifrågavarande anslag under år 1930 anvisat sammanlagt högst 1,137,456 kronor 99 öre.

Ifrågavarande anslag torde — under benämningen »oförutsedda utgifter i allmänhet» — för statsregleringsperioden 1931/1932 böra bestämmas till 1 miljon kronor. För dispositionen av anslaget lära de för innevarande budgetår stadgade villkoren böra gälla.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

dels att genom utdrag av statsrådsprotokollet i detta ärende anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t, enligt vad förut sagts, under år 1930 anvisat till utgående från ifrågavarande anslag,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till bestridande av oförutsedda utgifter i allmänhet å riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra ett förslagsanslag av kronor 1,000,000, att stå till Kungl. Maj:ts förfogande

a) för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

b) för bestridande av utgifter å inkomsttiteln »Diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

[2.] 2. Beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet. I den skrivelse (nr 392, den 11 juni 1930), vari riksdagen anmälde sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 255 angående anslag till bekämpande av arbetslösheten, hemställde riksdagen tillika, att Kungl. Maj:t måtte låta

verkställa skyndsamt utredning, huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag kunde bära beviljas för att efter Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällen av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning.

Med anledning härav tillkallade chefen för socialdepartementet enligt Kungl. Maj:ts den 26 september 1930 givna bemyndigande fyra utredningsmän att inom departementet biträda med utredning angående anordnande av allmänna arbeten till motverkande av arbetslöshet. Enligt direktiven för utredningen bör denna så bedrivas, att resultat därav kan föreligga senast den 15 januari 1931.

I en den 18 december 1930 dagtecknad promemoria har utredningsmännens ordförande, generaldirektören G. Malm, lämnat en förberedande redogörelse för utredningsmännens arbete. I denna promemoria anföres, att utredningsmännen genom hänvändelse till vissa ämbetsverk gjort en snabbinventering av befintliga möjligheter i fråga om tillgång på lämpliga arbeten för ifrågavarande syfte, av utredningsmännen benämnda beredskapsarbeten. Vid denna inventering hade utrönt, att ett rätt omfattande förråd av lämpliga arbetsuppgifter finnes. I promemorian redogöres vidare i stora drag för huru utredningsmännen tänka sig organisationen av ifrågavarande arbeten anordnad ävensom för de villkor och bestämmelser, som i väsentliga hänseenden bära gälla för dem.

Enligt vad jag inhämtat, hava utredningsmännen preliminärt stannat vid den uppfattningen, att för ändamålet bör å riksstaten för nästa budgetår uppföras ett reservationsanslag å 3,000,000 kronor.

Eftersom utredningsmännens förslag ännu icke avgivits och än mindre yttranden i ämnet hunnit inhämtas, är det givetvis icke möjligt att nu fatta ståndpunkt till frågan. Då det emellertid är önskvärt, att, därest efter närmare prövning anordningar i det avsedda syftet anses bära vidtagas, medel härför finnas tillgängliga, torde ett anslag för ändamålet bära preliminärt beräknas i budgetförslaget. Anslaget synes icke lämpligen bära uppföras under någon av de särskilda departementens huvudtitlar utan torde bära inordnas under den vid sidan av dessa stående titeln »oförutsedda utgifter». I överensstämmelse med riksdagens och utredningsmännens uppfattning bör anslaget erhålla karaktären av reservationsanslag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition, som må komma att avlåtas i ämnet, till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag av kronor 3,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

303273. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

Riksdags- och revisionskostnader m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler härefter frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 20 november 1930 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för budgetåret 1931/1932 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat anslagen till riksdags- och revisionskostnader m. m. för sagda tidsperiod till sammanlagt 4,380,000 kronor. I denna summa ingå anslag till härefter angivna belopp, varvid till jämförelse upptagits motsvarande anslag för innevarande budgetår, tillhopa 4,311,800 kronor:

	Riksstaten för budgetåret 1930/1931 Kr.	Beräkning för budgetåret 1931/1932 Kr.
Riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus, <i>förslagsanslag</i>	3,300,000	3,375,000
Avlöningar och pensioner m. m. vid riksgälds- och riksdagsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	480,000	490,000
Kontorsexpenser, inlösningsprovisioner och andra omkostnader för statsskulden, <i>förslagsanslag</i> ..	300,000	300,000
Riksdagsbiblioteket:		
Avlöningar, arvoden m. m., vikariatsersättningar och expenser, <i>förslagsanslag</i>	63,000	63,000
Riksdagsbibliotekets komplettering och utvidgning, <i>reservationsanslag</i>	22,000	22,000

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml.

	Riksstaten för budgetåret 1930/1931 Kr.	Beräkning för budgetåret 1931/1932 Kr.
Riksdagsbiblioteket:		
Tryckning av ny upplaga av bibliotekets katalog, <i>förslagsanslag</i>	14,000	—
Bindning av en del av den nya katalogupplagan, <i>reservationsanslag</i>	2,800	—
Avlöningar, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>	65,000	65,000
Avlöningar, resekostnader och expenser för militieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>	65,000	65,000
Summa	4,311,800	4,380,000.

Anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus har i riksstaterna för budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 varit uppfört med 3,250,000 kronor respektive 3,290,000 kronor samt för budgetåret 1929/1930 med 3,300,000 kronor. De direkta utgifterna för anslaget hava belöpt sig till följande belopp i runda tal, nämligen: 3,306,000 kronor för budgetåret 1927/1928, 3,264,000 kronor för budgetåret 1928/1929 och 3,484,000 kronor för budgetåret 1929/1930. Då emellertid anslaget tillförts uppbördsmedel, utgörande för nämnda budgetår respektive omkring 4,000 kronor, 5,000 kronor samt 17,000 kronor, hava nettoutgifterna för ändamålet belöpt sig till respektive omkring 3,302,000 kronor, 3,259,000 kronor samt 3,467,000 kronor.

Enligt riksgäldskontorets årsbok för budgetåret 1929/1930 hava nettoutgifterna från ifrågavande anslag under de tre sistförflutna budgetåren fördelats på härefter angivna poster sålunda:

	Budgetåret 1927/1928 Kr.	Budgetåret 1928/1929 Kr.	Budgetåret 1929/1930 Kr.
Riksdags- och revisionskostnader:			
Riksdagsmannaarvoden	1,652,000	1,658,000	1,653,000
Resekostnadsersättning åt riksdagens ledamöter	116,000	105,000	102,000
Avlöning åt riksdagens personal m. m.	561,000	564,000	611,000
Tryckpapper, trycknings- och häftningskostnader	630,000	558,000	584,000
Övriga kostnader för riksdagen	116,000	155,000	314,000
Kostnader för statsrevisionen	127,000	129,000	121,000
Kostnader för riksdagens hus	100,000	90,000	82,000
Summa	3,302,000	3,259,000	3,467,000.

Härtill må erinras, att bland »Övriga kostnader för riksdagen» ingingo för budgetåret 1929/1930 utgifter för 1929 års kyrkomöte med omkring 122,000 kronor. Om kostnaderna för nämnda kyrkomöte frånräknas, skulle sammanlagda utgifterna under anslaget för budgetåret 1929/1930 hava uppgått till i runt tal 3,345,000 kronor; för budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 uppgingo utgifterna, såsom nämnts, till 3,302,000 kronor och 3,259,000 kronor.

Emot fullmäktiges förslag i avseende å beräkningen av anslaget för riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus har jag intet att erinra. Då jag jämväl i övrigt biträder fullmäktiges beräkningar av anslagen å förevarande utgiftstitel, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa de anslag, tillsammans uppgående till 4,380,000 kronor, vilka finnas upptagna i bifogade tabell (Bilaga).

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet.

Kurt Björklund.

Bilaga.

Tabell över anslagen till riksdags- och revisionskostnader m. m.

		Extra anslag Kronor	Extra anslag Kronor
1	Riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus, <i>förslagsanslag</i>		3,375,000
2	Avlöningar och pensioner m. m. vid riksgälds- och riksdagsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>		490,000
3	Kontorsexpenser, inlösningsprovisioner och andra omkostnader för statsskulden, <i>förslagsanslag</i>		300,000
	Riksdagsbiblioteket:		
4	Avlöningar, arvoden m. m., vikariatsersättningar och expenser, <i>förslagsanslag</i>	63,000	
5	Riksdagsbibliotekets komplettering och utvidgning, <i>reservationsanslag</i>	22,000	85,000
6	Avlöningar, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>		65,000
7	Avlöningar, resekostnader och expenser för militieombudsmannen och hans expedition, <i>förslagsanslag</i>		65,000
	Summa		4,380,000

Räntor å statsskulden m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler härefter frågan om anvisande av anslag å riksstaten till betalning av räntor å statsskulden m. m. samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 20 november 1930 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för budgetåret 1931/1932 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat räntor å statsskulden m. m. till sammanlagt 82,391,800 kronor, därav till räntor å den fonderade statsskulden 73,625,590 kronor, till räntor å den tillfälliga statsskulden 10,000 kronor samt till räntor å fonder m. m. 8,756,210 kronor.

Mot fullmäktiges ifrågavarande beräkningar har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för betalning av räntor å statsskulden m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa de anslag, tillsammans uppgående till 82,391,800 kronor, vilka finnas upptagna i bifogade tabell (Bilaga).

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

Bilaga.

Tabell över anslagen till räntor å statsskulden m. m.

				Extra anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Den fonderade statsskulden.					
<i>Av staten upptagna obligationslån.</i>					
1	Ränta	å 1886 års	3 $\frac{1}{2}$ % lån, <i>förslagsanslag</i>	1,563,738	
2	»	» 1887 »	3.6 % »	3,012,817	
3	»	» 1888 »	3 % »	725,494	
4	»	» 1890 »	3 $\frac{1}{2}$ % »	403,636	
5	»	» 1894 »	3 % »	506,358	
6	»	» 1899 »	3 $\frac{1}{2}$ % »	820,872	
7	»	» 1900 »	3 $\frac{1}{2}$ % »	1,271,200	
8	»	» 1904, 1906 och 1907 årens	3 $\frac{1}{2}$ % lån	4,404,960	
9	»	» 1908 års	3 $\frac{1}{2}$ % lån	1,906,800	
10	»	» 1911 »	3 $\frac{1}{2}$ % »	2,520,000	
11	»	» 1913 »	4 $\frac{1}{2}$ % »	3,240,000	
12	Vinster	» 1921 »	premieobligationslån	3,000,000	
13	Ränta	» 1923 »	4 $\frac{1}{2}$ % lån	1,280,691	
14	Vinster	» 1923 »	premieobligationslån	6,000,000	
15	Ränta	» 1923 »	5 % lån	3,329,120	
16	»	» 1924 »	5 $\frac{1}{2}$ % lån	6,154,500	
17	»	» 1927 »	4 $\frac{1}{2}$ % »	3,036,011	
18	»	» 1929 »	4 $\frac{1}{2}$ % »	9,250,628	
19	»	» 1930 »	4 $\frac{1}{2}$ % » , <i>förslagsanslag</i>	12,276,000	64,702,825
<i>Lån hos statsinstitutioner och fonder.</i>					
20	Ränta	å lån hos statens pensionsanstalt,	<i>förslagsanslag</i>	5,350,000	
21	»	» » » » pensionsförsäkringsfonden,	<i>förslagsanslag</i>	600,000	
22	»	» » » » postverkets pensionsfond,	<i>förslagsanslag</i>	120,000	
23	»	» » » » telegrafverkets pensionsfond,	<i>förslagsanslag</i>	460,000	
24	»	» » » » statens järnvägars pensionsfond,	<i>förslagsanslag</i>	325,000	
25	»	» » » » postverkets förnyelsefond,	<i>förslagsanslag</i>	200,000	
26	»	» » » » vattenfallsverkens förnyelsefonder,	<i>förslagsanslag</i>	1,000,000	8,355,000

		Extra anslag Kronor	Extra anslag Kronor
<i>Av staten övertagna lån.</i>			
27	Ränta å Örebro—Svartå järnvägsaktiebolags obligationslån	9,340	
	Räntor å järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinentens obligationslån:		
28	Av år 1898	28,680	
29	» » 1902	16,940	45,620
	Räntor å Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags obligationslån:		
30	Av $\frac{1}{7}$ 1896	21,080	
31	» $\frac{1}{9}$ 1896	5,280	
32	» år 1903	81,900	108,260
			163,220
<i>Övrig fonderad statsskuld.</i>			
33	Årsanslaget till Hans Maj:t Konungen, <i>reservationsanslag</i>	300,000	
34	Ränta å köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	90,000	
35	Ränta å konung Carl XIII:s hemgiftskapital, <i>reservationsanslag</i>	7,500	
36	Ränta å Göta kanals reparationsfond	7,045	404,545
	Säger för den fonderade statsskulden		73,625,590
B. Den tillfälliga statsskulden.			
1	Diskont å växlar, <i>förslagsanslag</i>		10,000
C. Fonder m. m.			
1	Ränta å pensionsfonden för vissa riksdagens verk, <i>förslagsanslag</i>		9,000
2	Ränta å byggnadsfonden för riksdags- och riksbanks- hus, <i>förslagsanslag</i>		9,500
3	Ränta å Bergsjö bredspårsfond, <i>förslagsanslag</i>		1,700
4	Ränta å medgiven och beräknad, ännu icke verkställd upplåning, <i>förslagsanslag</i>		8,736,010
	Säger för fonder m. m.		8,756,210
	Summa		82,391,800

303220. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPFSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anmäler de frågor, som tillhöra regleringen av utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932, och anhåller därvid att först få redogöra för vissa allmänna grundsatser, vilka pläгат tillämpas i fråga om lånemedels och andra statsinkomsters användning för dylika utgifter.

Departementschefen anför:

En grundregel i svenska statens lånepolitik har sedan gammalt varit, att upplånade medel skola användas endast för produktiva ändamål. I stort sett kan ock sägas, att den svenska statsskulden är produktivt placerad. Erfarenheten har emellertid visat, att i viss utsträckning de tillgångar, i vilka lånemedel investerats, icke givit en avkastning, som till fullo täckt utgifterna för de ifrågavarande lånemedlens förräntning. Med hänsyn härtill hava statsmakterna under de senare åren målmedvetet inriktat sina strävanden på att sörja för att full förräntning, beräknad efter fem procent, skall ernås i avseende å investerade lånemedel.

Härvid hava statsmakterna gått fram efter dubbla linjer.

Enligt den ena linjen har vid *nya kapitalplaceringar* användningen av lånemedel begränsats på det sätt, att i de fall, där redan från början full förräntning av det investerade kapitalet förutsetts icke kunna ernås, de nya anslagen fördelats på lånemedel och skattemedel i sådan proportion, att avkastningen av den totala investeringen beräknats motsvara full förräntning av åtminstone de upplånade medlen. Därest icke någon som helst avkastning kunnat påräknas, har anslaget helt täckts av skattemedel.

Den andra linjen har gått ut på att beträffande *redan verkställda kapitalplaceringar* använda skattemedel dels till nedskrivning av utestående oräntabla eller mindre räntabla lånemedel, dels ock för täckning av bokföringsmässigt konstaterade förluster, som uppkommit å lånemedel. I det förra fallet innebär åtgärden icke någon minskning av den produktiva fondens sammanlagda kapital utan allenast en omföring av låne-

Allmänna
grundsatser.

medel till skattemedel. I det senare fallet åter nedskrivs fondens kapital med ett mot de avskrivna förlusterna svarande belopp, och ersättning beredes riksgäldskontoret, i den mån avskrivningen berört i fonderna placerade lånemedel och icke kunnat täckas av fondernas skattemedelsdel.

**Tidigare
åtgärder.**

En redogörelse för vad uti ifrågavarande hänseenden åtgjorts till och med budgetåret 1929/1930 återfinnes i 1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, sid. 2 o. f. Denna redogörelse torde böra här kompletteras med ett omnämmande av de vid 1930 års riksdag i ämnet fattade besluten.

**Beslut vid
1930 års
riksdag.**

Vad först beträffar frågan om begränsning i användningen av lånemedel vid *nya kapitalplaceringar* har 1930 års riksdag, såvitt angår statens affärsverksamhet, för budgetåret 1930/1931 av andra statsinkomster än lånemedel anvisat anslagen för arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare samt å statsbanan Hällnäs—Stensele, för automobilinje Övertorneå—Pajala och för kraftledning från Gällivare för elektrifiering av vissa delar av Norrbottens län.

Beträffande statens utlåningsfonder har för budgetåret 1930/1931 kapitalökningen för statens avdikningslånefond, egnahemslånefonden, jordförmedlingsfonden, täckdikningslånefonden, spannmålslagerhusfonden, statens mejerilånefond och kommuns kogslånefonden täckts av andra statsinkomster än lånemedel till den del, som bestämts av vissa för varje fond uträknade procenttal. För bestridande av anslag till fonden för räntefria studielån och till lånefonden för inköp av ädla avelsston hava andra statsinkomster än lånemedel uteslutande kommit till användning.

Vad angår frågan om användning av skattemedel till nedskrivning och förlusttäckning i avseende å lånemedel i *redan verkställda kapitalplaceringar* må erinras, att 1930 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, beslutat *dels* nedskrivning av vissa av statens under statskontorets förvaltning stående utlåningsfonders lånekapital med tillhoppa 20.98 miljoner kronor, *dels ock* täckande av bokföringsmässigt konstaterade lånemedelsförluster av sammanlagt omkring 5.46 miljoner kronor.

**Förslag till
1931 års
riksdag.**

Efter denna redogörelse för vad vid 1930 års riksdag i förevarande hänseende förekommit anhåller jag få anmäla nu föreliggande spörsmål på detta område.

*Lånemedels
användning
vid nya kapitalplace-
ringar.*

Förut har Kungl. Maj:t på föredragning av vederbörande departementschefer, såsom bilagda protokollsutdrag (bil. 1, 2, 3, 4 A och B samt 5) utvisa, beslutat avlåtande till instundande riksdag av vissa framställningar, som tillhöra regleringen av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1931/1932.

De grunder för finansieringen av nya kapitalplaceringar, för vilka jag i det föregående redogjort, torde även nu böra vinna tillämpning. Lånemedel för de ifrågavarande anslagsbeloppens täckande böra alltså komma

till användning allenast till så stor del av vederbörande anslag, att avkastningen å den nya kapitalplaceringen i dess helhet kan beräknas motsvara full förräntning av de investerade lånemedlen.

I enlighet härmed förordar jag, att anslagen till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932 täckas av lånemedel respektive av andra statsinkomster på sätt, som framgår av följande »sammanställning över anslagen till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932»:

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid. i bilaga		Att täckas av	
				lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			I. Statens affärsverksamhet.		
			A. Postverket.		
2	1	3	Inköp av inventarier för postverkets behov, <i>reservationsanslag</i>	900,000	
2	2	8	Posthusbyggnad i kvarteret Blåmannen i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	640,000	
2	3	9	Posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	* 300,000	
2	4	9	Om- och tillbyggnad av posthuset i Sundsvall m. m., <i>reservationsanslag</i>	60,000	
2	5	19	Posthusbyggnad i Krylbo, <i>reservationsanslag</i>	30,500	
2	6	25	Inköp för postverkets räkning av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	40,000	
			Säger för postverket	1,970,500	
			B. Telegrafverket.		
2	7	27	Inköp av fastighet samt uppförande av telefonstationsbyggnad för Östermalm i Stockholm (Östermalmsstationen), <i>reservationsanslag</i>	132,000	
2	8	28	Förråds-, garage- och verkstadsbyggnader i Göteborg, <i>reservationsanslag</i>	250,000	
2	9	30	Inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	300,000	
2	10	30	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i>	14,000,000	
			Säger för telegrafverket	14,682,000	

* Beräknat belopp.

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid. i bilaga		Att täckas av	
				lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			C. Statens järnvägar.		
			Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar:		
			Bangårdar:		
			Bangårdsombyggnader:		
2	11	42	Ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö, <i>reservationsanslag</i>	600,000	
			Bangårdsanordningar i övrigt:		
2	12	45	Gångbroar och gångtunnlar, <i>reservationsanslag</i>	100,000	
			Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:		
2	13	46	Fullbordande av dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö, <i>reservationsanslag</i>	520,000	
			Husbyggnader:		
2	14	49	Uppförande av restaurangbyggnad i Laxå, <i>reservationsanslag</i>	70,000	
2	15	51	Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten, <i>reservationsanslag</i>	100,000	
2	16	52	Elektriska belysningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	50,000	
2	17	53	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	600,000	
2	18	55	Elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer, <i>reservationsanslag</i>	23,000,000	
2	19	71	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i> ..	1,000,000	
			Nya statsbanebyggnader:		
2	20	72	Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>		4,000,000
2	21	78	Statsbana Malung—Vansbro, <i>reservationsanslag</i>	* 300,000	
			Säger för statens järnvägar	26,340,000	4,000,000

* Beräknat belopp.

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid. i bilaga		Att täckas av	
				lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			<i>D. Statens vattenfallsverk.</i>		
			Statens kraftverk:		
			Trollhätte kraftverk:		
2 22	79		Kraftstation vid Vargön, <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	3,000,000	
2 23	83		Kostnader i samband med domstols- behandling av frågan om Vänerns reglering, <i>reservationsanslag</i>	200,000	
2 24	84		Veckoreglering av Göta älv, <i>reserva-</i> <i>tionsanslag</i>	300,000	
2 25	85		Tillbyggnad till förvaltningsbyggna- den i Trollhättan, <i>reservationsan-</i> <i>slag</i>	120,000	
			Motala kraftverk:		
2 26	90		Kraftstation vid Malfors, <i>reserva-</i> <i>tionsanslag</i>	1,000,000	
2 27	93		Veckoreglering av Motala ström, <i>re-</i> <i>servationsanslag</i>	200,000	
			Västerås kraftverk:		
2 28	95		Utvidgning av ångkraftstationen i Västerås, <i>reservationsanslag</i>	400,000	
			Ume älvs kraftverk:		
2 29	95		Kraftstation vid Sillre, <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	750,000	
2 30	98		Laxtrappa vid Norrfors kraftverk, <i>reservationsanslag</i>	128,000	
			Lule älvs kraftverk:		
2 31	99		En andra tilloppstunnel vid Porjus kraftstation, <i>reservationsanslag</i>	300,000	
2 32	100		Distributionsanläggningar och därmed sammanshängande arbeten vid statens kraftverk, <i>reservationsanslag</i>	3,300,000	
			Gemensamt anslag:		
2 33	104		Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, <i>reser-</i> <i>vationsanslag</i>	500,000	
			Säger för statens vattenfallsverk	10,198,000	
			Säger för statens affärsverksamhet	53,190,500	4,000,000

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid. i bilaga		Att täckas av	
				lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			II. Fonden för statens aktier.		
1	1	1	Teckning av aktier i Kalix träindustri- aktiebolag, <i>reservationsanslag</i>		* 2,000,000
			III. Statens utlåningsfonder.		
4 A	1	1	Fonden för räntefria studielån, <i>reserva- tionsanslag</i>		170,000
5	1	1	Statens avdikningslånefond, <i>reservations- anslag</i>	1,400,000	600,000
5	2	3	Egnahemslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	7,200,000	800,000
5	4	6	Täckdikningslånefonden, <i>reservationsan- slag</i>	300,000	250,000
5	5	8	Fonden för fiskerinäringens befrämjande, <i>reservationsanslag</i>	220,000	180,000
5	7	12	Gödselvärdslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	* 65,000	* 35,000
5	8	13	Statens mejerilånefond, <i>reservationsanslag</i>	1,800,000	200,000
5	9	15	Lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenerrras, <i>reservationsanslag</i>		200,000
5	10	24	Lånefond för befrämjande av avsättnin- gen av ägg, fläsk m. m., <i>reservations- anslag</i>	* 180,000	* 20,000
			<i>Säger för statens utlåningsfonder</i>	11,165,000	2,455,000
			IV. Statsverkets fond av rusdrycksmedel.		
			Avsättning till statsverkets fond av rus- drycksmedel:		
3	1	1	Enligt 1 § i förordningen angående stats- verkets fond av rusdrycksmedel, <i>för- slagsanslag</i>		400,000
3	1	1	Överskott å statsverkets fond av rus- drycksmedel, <i>förslagsanslag</i>		4,600,000
			<i>Säger för statsverkets fond av rusdrycks- medel</i>		5,000,000

* Beräknat belopp.

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid i bilaga	Att täckas av	
			lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			V. Fonden för förlag till statsverket.	
			Ecklesiastikdepartementet:	
4 B	1		Lån för uppförande och inredning av ett institut för högspänningsforskning vid universitetet i Uppsala, <i>reservationsanslag</i>	* 425,000
			VI. Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.	
3	2	2	Fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922	5,000,000
			VII. Avbetalning å statsskulden.	
			<i>A. Amortering å vissa lån.</i>	
			<i>Av staten upptagna obligationslån.</i>	
3	3	7	1886 års 3 1/2 % lån, <i>förslagsanslag</i> 874,215	
3	3	7	1890 » 3 1/2 % » 1,112,445	
3	3	7	1899 » 3 1/2 % » 690,840	2,677,500
			<i>Av staten övertagna lån.</i>	
3	3	7	Örebro—Svartå järnvägsaktiebolags obligationslån 31,000	
			Järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinentens obligationslån:	
3	3	7	Av år 1898 60,000	
3	3	7	» » 1902 29,000	89,000
			Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags obligationslån:	
3	3	7	Av 1/7 1896 86,000	
3	3	7	» 1/9 1896 22,000	
3	3	7	» år 1903 118,000	226,000
				346,000

* Beräknat belopp.

Utgifter för kapitalökning.

Bilaga	Punkt i bilaga	Sid i bilaga	Att täckas av	
			lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor
			B. Nedskrivning av statens järnvägars låne- kapital.	
3	3	7	Nedskrivning av statens järnvägars låne- kapital	2,500,000
			C. Fonden för statsskuldens amortering.	
3	3	7	Avsättning till fonden för statsskuldens amortering, förslagsanslag	28,076,500
			Säger för avbetalning å statsskulden	33,600,000
			Summa	64,780,500 52,055,000

Av sammanlagda beloppet av de till utgifter för kapitalökning uppförda anslagen, uppgående till 116,835,500 kronor, böra alltså täckas av lånemedel 64,780,500 kronor och av andra statsinkomster 52,055,000 kronor.

Av sammanställningen framgår, vad särskilt angår statens utlåningsfonder, att kapitalökningen beträffande följande fonder föreslås skola täckas av andra statsinkomster än lånemedel till härefter angivna del av anslagen, nämligen:

för statens avdikningslånefond	30 procent
» egnahemslånefonden	10 »
» täckdikningslånefonden	c:a 45 »
» fonden för fiskerinäringens befrämjande	45 »
» gödselvärdslånefonden	35 »
» statens mejerilånefond	10 »
» lånefond för befrämjande av avsättningen av ägg, fläsk m. m.	10 »

Kapitalökningen för fonden för räntefria studielån samt för lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras avses att bestridas helt av andra statsinkomster än lånemedel.

*Ersättning
för lånemedel
i redan verk-
ställda kapi-
talplace-
ringar.*

I en den 14 november 1930 avlåten framställning till Kungl. Maj:t har vattenfallsstyrelsen — i anslutning till ett av styrelsen redan tidigare väckt förslag — uttalat sig för avskrivning, med anlåtande av kraftverkens egna inkomster, å vissa anläggningar vid Harsprånget och Porjus å i runt tal 8.4 miljoner kronor, att fördelas på omkring tio år. I samma skrivelse har vattenfallsstyrelsen även upptagit frågan om nedskrivning av kanalverkens bokförda värden med tillhoppa 15 miljoner kronor,

därav 4.3 miljoner kronor å Trollhätte kanal och 10.7 miljoner kronor å Södertälje kanal. Till denna nedskrivning skulle användas andra statsmedel än verkets inkomster.

I anslutning härtill har vattenfallsstyrelsen därefter, på sätt framgår av vad jag förut denna dag vid beräkningen av inkomstöverskottet från statens vattenfallsverk anført, i sitt förslag till driftkostnadsstat för år 1931 upptagit tillhoppa 550,000 kronor för avskrivning å de bokförda värdena av anläggningarna vid Harsprånget och Porjus. Den sålunda föreslagna avskrivningen ingår i den plan för avskrivning vid kraftverken av inalles 8.4 miljoner kronor, som vattenfallsstyrelsen i sin nyssberörda skrivelse den 14 november 1930 framlagt.

Sedermera hava fullmäktige i riksgäldskontoret i en den 18 december 1930 dagtecknad skrivelse till Kungl. Maj:t — under erinran att numera, med anlitande av medel ur fonden för statsskuldens amortering, avskrivning av statens utlåningsfonders oräntabla kapital ägt rum i den utsträckning, som för närvarande ansetts ändamålsenligt — fäst uppmärksamheten på frågan, huruvida ej amorteringsfonden skulle kunna i lämplig omfattning tagas i anspråk för nedskrivning av det i statens affärsverksamhet m. m. nedlagda, ej räntabla lånekapitalet. Fullmäktige förklara sig därvid närmast äsyfta statens vattenfallsverk. Under hänvisning till vattenfallsstyrelsens av mig nyss omförmälda förslag i dess skrivelse den 14 november 1930 om avskrivning med 8.4 miljoner kronor å anläggningarna vid Harsprånget och Porjus samt om nedskrivning med inalles 15 miljoner kronor av kanalverkens bokförda värden anföra fullmäktige i huvudsak följande.

Därest avskrivningen av värdena å anläggningarna vid Harsprånget och Porjus skulle, på sätt vattenfallsstyrelsen ifrågasatt, ske med användande av kraftverkens eget överskott, komme detta överskott, som skall inlevereras till statsverket, att under den period, då avskrivningen påginge, för varje år minskas med det till avskrivning använda beloppet. Ehuru fullmäktige till fullo uppskattade de skäl, styrelsen anført för sitt förslag, kunde fullmäktige i nuvarande statsfinansiella läge icke förorda, att överskottsmedel på sådant sätt undandrogas budgeten, då möjlighet funnes att även för ifrågavarande avskrivningsändamål anlita fonden för statsskuldens amortering, såsom i varje fall skulle komma att ske beträffande nedskrivning av det i kanalverken investerade lånekapitalet.

Vad angår sistnämnda fråga skulle, även efter den av vattenfallsstyrelsen föreslagna nedskrivningen med 15 miljoner kronor, kanalverkens lånekapital delvis alltjämt förbliva oförräntat, i varje fall under en lång följd av år framåt. Vid sådant förhållande och då amorteringsfondens behållning utan svårighet lämnade möjlighet därtill, ville fullmäktige föreslå en ytterligare nedskrivning av det i Trollhätte kanal nedlagda lånekapitalet med 5 miljoner kronor.

På grund härav hava riksgäldsfullmäktige hemställt, att medgivande för riksgäldskontoret måtte av riksdagen utverkas att av fonden för stats-

skuldens amortering taga i anspråk tillhopa 28.4 miljoner kronor för nedskrivning av i statens kraftverk och kanalverk investerat, icke räntabelt lånekapital.

Över riksgäldsfullmäktiges framställning hava yttranden avgivits av riksräkenskapsverket den 23 december 1930 samt av statskontoret och vattenfallsstyrelsen var för sig den 27 i samma månad.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har frågan om en nedskrivning av värdena å vissa anläggningar vid statens kraftverk och statens kanalverk framförts av såväl vattenfallsstyrelsen som riksgäldsfullmäktige, ehuru från delvis skilda utgångspunkter. I de sålunda föreliggande förslagen med däröver avgivna yttranden hava olika meningar framkommit rörande omfattningen av den ifrågasatta avskrivningen och tidpunkten för dess verkställande, liksom ock beträffande frågan, vilka medel böra för ändamålet anlitas. Även om det skulle låta sig göra att taga ståndpunkt till dessa spörsmål — helt eller delvis — oberoende av den av mig i samband med inkomstberäkningen ifrågasatta utredningen angående en omvärdering av det i statens affärsförvaltning nedlagda lånekapitalet m. m., har dock ett sådant ståndpunktstagande på grund av den korta tid, som stått till buds för ärendets beredning, ännu icke varit möjligt. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att förevarande spörsmål är av natur att icke påverka riksstatsförslaget. Erinras må ock, att Kungl. Maj:t den 30 december 1930 vid fastställande av driftkostnadsstat för vattenfallsverket för år 1931, enligt hemställan av chefen för kommunikationsdepartementet, tills vidare uppskjutit den slutliga prövningen av frågan om disponerande av driftsmedel till avskrivning å anläggningarna vid Harsprånget och Porjus. I anslutning till det anförda synes med den slutliga prövningen av riksgäldsfullmäktiges förevarande framställning böra ännu något anstå.

Täckande av
förluster å
lånemedels-
kapital.

I enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1928 hava statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit med redogörelser över sådana förluster å statens lånemedelsplaceringar, vilka bokförts i räkenskaperna för budgetåret 1929/1930.

Statskontoret har i skrivelse den 17 oktober 1930 lämnat följande uppgift å sådana kapitalförluster under sagda budgetår.

Förluster hänförliga till lånemedel:

Vattenkraftslånefonden:

Jämlikt statskontorets beslut den 1 maj 1930 avskriven kapitalfordran hos Näsbole elektriska distributionsförening
u. p. a. kr. 3,390: 66

Kraftledningslånefonden:

Jämlikt statskontorets beslut den 1 maj 1930 avskriven kapitalfordran hos Näsbole elektriska distributionsförening
u. p. a. kr. 85,000: —

Jämlikt statskontorets beslut den 27 september 1929 avskriven kapitalfordran hos Ölserud-Millesviks elektriska distributionsförening u. p. a.	kr. 20,319: 62	kr. 105,319: 62
Hemslöjdslånefonden:		
Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 december 1929, 21 februari 1930 och 23 maj 1930 avskrivna kapitalfordringar.....	»	34,153: 76
Industrilånefonden:		
Jämlikt statskontorets beslut den 26 juli 1930 avskriven kapitalfordran hos Norregårds torvaktiebolag	»	88,016: 12
	Säger	kr. 230,880: 16

Förluster hänförliga till andra statsinkomster:

Fonden för räntefria studielån:

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juli 1929, 18 oktober 1929 och 31 januari 1930 avskrivna kapitalfordringar kr. 1,532: 89

Dräneringsfonden:

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 november 1929, 28 februari 1930 och 25 april 1930 utbetald gottgörelse till låneförmedlare för låneförluster » 11,393: 09

Norrländska nyodlingsfonden:

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 december 1929 och 23 maj 1930 utbetald gottgörelse till låneförmedlare för låneförluster » 1,047: —

Täckdikningslånefonden:

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1929 utbetalda förvaltningsbidrag till låneförmedlare » 45,774: 80 kr. 59,747: 78

Summa kr. 290,627: 94.

Av riksgäldskontorets skrivelse den 8 november 1930 angående i riksgäldskontorets räkenskaper för budgetåret 1929/1930 bokförda förluster, av beskaffenhet att nu böra för riksdagen anmälas, framgår, att avskrivning skett beträffande Skövde—Axvalls järnvägsaktiebolags skuld för överränta av 37,000 kronor å lån från allmänna järnväglånefonden.

Av de sålunda redovisade förlusterna hänföra sig de inom statskontorets förvaltningsområde uppkomna å sammanlagt 290,627 kronor 94 öre med 230,880 kronor 16 öre till lånemedel och med 59,747 kronor 78 öre till andra statsinkomster, varemot den av riksgäldskontoret anmälda förlusten å 37,000 kronor avser uteslutande andra statsinkomster än lånemedel. För dessa förluster erfordras täckning allenast till den del de hänföra sig till lånemedel, alltså endast beträffande de av statskontoret anmälda lånemedelsförlusterna å 230,880 kronor 16 öre.

Departements-
chefen.

I överensstämmelse med de i 1928 års statsverksproposition angivna grunder böra nu medel ställas till riksgäldskontorets förfogande för täckning av sistnämnda förluster. Täckningen, som skall äga rum medelst andra statsinkomster än lånemedel, bör i anslutning till vad som förut skett verkställas på det sätt, att erforderligt belopp toges i anspråk av fonden för statsskuldens amortering. Denna täckning bör beredas direkt från fonden utan anvisande av anslag å riksstaten.

Hemställan. Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

1) att anslagen till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932 skola täckas av lånemedel i överensstämmelse med vad den av mig i det föregående återgivna »sammanställning över anslagen till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932» utvisar; samt

2) att för täckande av de i statsrådsprotokollet angivna förluster å lånemedelskapital skall av fonden för statsskuldens amortering tagas i anspråk ett belopp av 230,880 kronor 16 öre.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

Bilaga 1.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson anför efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen:

I proposition, nr 252, den 20 maj 1927 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, dels ock å riksstaten för budgetåret 1927/1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor, därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor. Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927 (nr 310) anmälde sitt beslut i frågan.

*Teckning av
aktier i
Kalix träin-
dustriaktie-
bolag.*

I proposition den 27 januari 1928, nr 38, föreslog därefter Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, att vid lämnande av det i förstnämnda proposition avsedda biståndet till återupprättande av industriell verksamhet i Nederkalix socken finge tillämpas de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden den 27 januari 1928. I skrivelse den 17 februari 1928, nr 19, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit.

Ifrågavarande industriella verksamhet har därefter, med bistånd från

statsverket enligt de av statsmakterna sålunda beslutade grunderna, igångsatts av ett för ändamålet bildat aktiebolag, Kalix träindustriaktiebolag.

Under det gångna året har det emellertid visat sig, att på grund av den kraftiga konjunkturförsämringen på trävaru- och pappersmassemarknaden med därmed följande starka prisfall svårigheter uppstått för nämnda bolag med dess svaga kapitaltillgångar att uppehålla driften. Vid verkställda undersökningar har det befunnits, att om driften skall kunna fortsättas, en betydlig ökning av bolagets rörelsekapital är nödvändig. Samtidigt har det framgått att, därest bolaget skulle nedläggas eller för en tid inställa sin verksamhet, därav skulle följa arbetslöshet icke blott för det stora antalet hos bolaget anställda arbetare utan även i mycket stor omfattning i hela trakten, där andra företag för sin drift äro beroende av att rörelsen hos bolaget uppehålls.

Vid sådant förhållande har det ansetts oundgängligt att taga under övertvägande, huruvida ytterligare bistånd från statens sida borde lämnas. Såsom preliminärt resultat av dessa övertväganden har framgått, att för den fortsatta driften en förhöjning av aktiekapitalet med 2 miljoner kronor är av behovet samt att dylikt kapitaltillskott icke kan åstadkommas på annat sätt än genom statens bistånd, vilket lämpligen bör lämnas i form av aktieteckning i bolaget till nyss angivna belopp.

Framställning om dylikt ytterligare bistånd har också av bolaget gjorts i skrivelse den 27 december 1930, vilken av länsstyrelsen med tillstyrkande översänts till Kungl. Maj:t den 29 december 1930.

Ehuru utredningen i ärendet ännu icke är avslutad, har jag ansett mig böra redan vid detta tillfälle omnämna här angivna förhållanden, då det sannolikt kommer att visa sig erforderligt att under riksdagens lopp ingiva framställning om medgivande till nyss avsedda aktieteckning. Med hänsyn härtill torde det även vara lämpligt, att i statsverkspropositionen preliminärt beräknas ett belopp för ändamålet, vilket belopp torde böra uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier». Beloppet torde böra erhålla karaktär av reservationsanslag att täckas av andra inkomster än lånemedel.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition, som må komma att avlätas i ämnet, bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till *teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag* för budgetåret 1931/1932 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1931/1932.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.

803841. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet Jeppsson anmäler frågan om de **anslag till utgifter för kapitalökning**, som ansetts böra för de under departementet lydande affärsdrivande verken äskas av 1931 års riksdag, samt anför därvid:

Statens affärsverksamhet.

Vid framläggande av förslag rörande anslag till de affärsdrivande verken för nästkommande budgetår har jag i allt väsentligt kunnat biträda de äskanden, som gjorts av verkens styrelser. Endast mindre betydande nedsättningar i vissa av de begärda beloppen hava vidtagits. Summan av de anslag, som för de affärsdrivande verkens del enligt mitt förslag skulle äskas av riksdagen, uppgår — med bortseende från anslag till elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer — till 34,190,500 kronor. Detta belopp fördelar sig på de olika verken på sätt framgår av följande tabell, därvid för jämförelses skull jämväl medtagits de belopp, som beviljats för ändamålet å riksstaten för nu löpande budgetår:

	Riksstat budgetåret 1930/1931	Budgetåret 1931/1932
	Kronor	Kronor
Postverket	1,780,000	1,970,500
Telegrafverket	12,496,553	14,682,000
Statens järnvägar	10,697,000	7,340,000
Statens vattenfallsverk	9,525,510	10,198,000
Summa	34,499,063	34,190,500
Härav att utgå av lånemedel . .	29,984,063	30,190,500
av andra statsinkomster	4,515,000	4,000,000

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml.

Utgifter för kapitalökning: bil. 2.

Tillägges det anslagsbelopp å 23,000,000 kronor, som äskas till elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer, uppgår slutsumman av anslagen för affärsverken till 57,190,500 kronor, varav 53,190,500 kronor skulle utgå av lånemedel och 4,000,000 kronor av andra statsinkomster.

Till statens utlåningsfonder erfordras, i vad angår kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, icke något anslagsäskande för nästkommande budgetår.

Postverket.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande postverket för budgetåret 1931/1932. Styrelsen behandlar därvid till en början frågan om anslag för

1. Inköp av inventarier för postverkets behov.

[1.] För inköp av inventarier hava för budgetåren 1928—1931 anvisats respektive 900,000, 800,000 och 800,000 kronor.

Beträffande budgetåret 1931/1932 har *generalpoststyrelsen* hemställt om ett anslag för inventarieanskaffningar av 900,000 kronor. Styrelsen har till stöd för sitt förslag till en början anfört följande:

Anslagsbehovet för den normala utökningen av postverkets inventariestock har under de senare åren varit nära nog konstant. Redan i sitt kapitalökningsförslag för budgetåret 1928/1929 framhöll *generalpoststyrelsen*, att erfarenheterna från ett flertal gångna år givit vid handen, att den normala inventarieanskaffningen icke kunde beräknas under ett budgetår draga lägre kostnad än mellan 700,000 och 800,000 kronor. Förhållandena under de sista budgetåren giva icke *generalpoststyrelsen* anledning att ännu frångå denna sin uppfattning. Vid ingången av budgetåret 1930/1931 har visserligen förefunnits en icke utbetalad summa av i runt tal 180,000 kronor av det för budgetåret 1929/1930 anvisade inventarieanslaget. Denna reservation har emellertid sin grund i leveransförseningar, överskjutna likvider och andra förhållanden. Sålunda har exempelvis den slutgiltiga utredningen i fråga om anskaffande av erforderliga särskilda skyddslås till kassaförvaringsrum vid postdirektionerna, postkontoren och postexpeditionerna icke hunnit färdigställas, så att inköpet av skyddslåsen kunnat äga rum under budgetåret 1929/1930. Dessa omständigheter föranleda, att reservationen icke kan betraktas såsom en besparing i egentlig mening, varigenom behovet av medel under innevarande budgetår minskas. Den detaljerade utredning, som verkställts med utgångspunkt från numera kända förhållanden, har också givit till resultat, att för likvidering av inventarier under budgetåret 1930/1931 torde behöva tagas i anspråk ett belopp av inemot 1,000,000 kronor, eller ungefär samma summa som finnes tillgänglig för ändamålet. Någon besparing å tidigare beviljade anslag lärrer sålunda näppeligen finnas att överföra till budgetåret 1931/1932.

Även för sistnämnda budgetår erfordras, enligt verkställd beräkning, för den normala anskaffningen för utökning av postverkets inventariebestånd ett belopp av omkring 800,000 kronor. Därutöver måste emellertid *generalpoststyrelsen* äska ett belopp för speciellt ändamål, till vilken fråga *generalpoststyrelsen* i fortsättningen skall närmare återkomma.

Generalpoststyrelsen har härefter lämnat en redogörelse i allmänna drag för den beräknade användningen av det anslag, som äskats för budgetåret 1931/1932. Härom anför styrelsen:

Centralupphandlingen av inventarier omfattar för närvarande, bland annat, skriv- och räknemaskiner, amerikanska fack, dupliceringsmaskiner, flaggor, kassaskåp, kassavalvsdörrar, ljusskyltar, mimeografer, numreringsstämplar, ur, velocipeder, vågar, blankettskåp och sorteringsfack för poststationer, uppsatser till kassaexpeditions- och brevbärbord, vissa hyllor och fack, stolar och en del andra postkontorsmöbler.

Under budgetåret 1930/1931 torde utgifterna för den del av centralupphandlingen, som omfattar inventarier, att bekostas med medel ur inventarieanslaget, komma att uppgå till omkring 300,000 kronor. Häri ingå emellertid vissa från budgetåret 1929/1930 överskjutna belopp. För budgetåret 1931/1932 har generalpoststyrelsen funnit sig vid kalkylerandet av det behövliga inventarieanslaget kunna begränsa det för centralupphandlingen avsedda beloppet till cirka 220,000 kronor.

Anskaffningen för *distrikts- och lokalförvaltningarna* av en del sådana inventarier — huvudsakligen postkontors- och postexpeditionsinredningar, möbler och belysningsarmatur samt ej motordrivna transportfordon — vilka icke tillhandahållas centralt och ej heller tillverkas av postverkets verkstad, torde under budgetåret 1931/1932 komma att belöpa sig till minst 150,000 kronor. I detta belopp, som till övervägande del grundar sig på av postdirektörerna, var för sitt distrikt, gjorda och av generalpoststyrelsen granskade beräkningar i fråga om inventariebehovet, äro även inräknade kostnader för en del nödvändiga inköp av möbler och andra inventarier för generalpoststyrelsen och dess underavdelningar (dock ej för postgirokontoret).

För den anskaffning, som under budgetåret 1931/1932 erfordras för en normal utökning av *postgirokontorets* inventariestock och vilken avser bokförings- och räknemaskiner, andra tekniska hjälpmedel, kortskåp och möbler m.m., erfordras, enligt å vederbörande byrå verkställda beräkningar, ett belopp av 100,000 kronor. Det torde vara uppenbart, att den snabbt fortgående utveckling, postgiroverlsen företett och av allt att döma kommer att fortfarande uppvisa åtminstone under de närmaste åren, måste medföra krav på en ej obetydlig årlig anskaffning av sådana inventarier, som äro behövliga för ett rationellt bedrivande av arbetet inom postgirokontoret.

De ökade fordringar, som genom postverksens stegring ställas på postverkets produktiva företag, medföra givetvis, att *maskinuppsättningen vid postverkets verkstad, garage, frimärkstryckeri och blankettryckeri med bokbinderi* behöver kompletteras. För det senast gångna och innevarande budgetår hava för sådana maskinanskaffningar beräknats så blygsamma belopp som 15,000 respektive 25,000 kronor. Under budgetåret 1931/1932 erfordras för ändamålet en summa av ungefär 50,000 kronor. Av detta belopp hänföra sig cirka 30,000 kronor till beräknad kostnad för inköp för blankettryckeriets och bokbinderiets räkning av maskiner, som på grund av postgiroverlsens kraftiga uppsving böra anskaffas för underlättande och förbilligande av tillverkningen utav blanketter i postgiroverlsen.

Inventarietillverkningen å postverkets verkstad — vilken tillverkning bland annat omfattar elektriska brevstämplingsmaskiner, frimärksautomater, brev- och korsbandslådor, kassaskrin, sedelbord, säck- och velocipedställ, datumstämplar och stämpelvalsar, sigill, bordslampor, vissa fack m.m. — har, i den mån den skall bekostas med medel ur inventarieanslaget, med ledning av verkställd detaljerad utredning beräknats draga en kostnad av omkring 95,000 kronor.

Vad beträffar den av postverket bedrivna *trafiken med automobilomnibussar, avsedda för personbefordran och postforsling (postdiligenser)*, har generalpoststyrelsen i särskild skrivelse den 29 augusti 1930 lämnat föreskriven redogö-

relse för den sedan den 1 september 1929 bedrivna postdiligenstrafiken m. m. Ifrågavarande skrivelse innehåller i huvudsak följande:

Av de av Kungl. Maj:t medgivna linjerna bedreves postdiligenstrafik å linjerna Övertorneå—Tärendö—Anttis, Övertorneå—Pello—Pajala, Morjärv—Gyljen, Arvidsjaur—Arjeplog, Bastuträsk—Malåträsk—Sorsele och i anslutning härtill Stensund—Håptjärnliden, Lycksele—Storuman, Umeå—Änäset—Skellefteå, Umeå—Vännäs (endast nattetid i anslutning till de Vännäs passerande nattnälltågen å norra stambanan), Umeå—Nordmaling—Nyåker—Örträsk, Norrfors—Åsele, Anundsjö—Åsele—Dorotea—Arksjö, Åsele—Tågsjöberg, Hoting—Norråker, Sollefteå—Ramsele—Strömsund, Strömsund—Gäddede—Jormvattnet, Munkflohögen—Föllinge—Lillholmsjö, Östersund—Lillholmsjö—Valsjöbyn, Föllinge—Laxsjö—Jämtlands Sikås, Östersund—Hammerdal—Jämtlands Sikås, Östersund—Stugun—Borglunda—Ragunda, Stugun—Gesunden—Ragunda, Svenstavik—Mattmar, Ånge—Röjan—Klövssjö, Röjan—Hede—Funäsdalen—Fjällnäs (Funäsdalen—Fjällnäs endast under sommarmånaderna) och Ljusdal—Sveg—Lillherdal, samtliga i Norrland, ävensom Råda—Sysslebäck—Långflon i Värmland.

Diligenserna hade under budgetåret 1929/1930 framförts i trafik sammanlagt 2,494,281 km., därvid släpvagn eller släde medförts 1,324,528 km. Härtill komme 42,533 km. extra snöplogningsturer å de linjer, där postverket ombesörjt vinterväghållning.

Linjernas sammanlagda längd, som vid utgången av augusti månad 1929 utgjort 3,004 km., uppginge för närvarande till 2,987 km. Denna minskning hade förorsakats av vägomläggningar.

Beträffande det ekonomiska resultatet av postdiligenstrafiken hänvisades till bifogade tabeller, av vilka framginge, att under budgetåret 1929/1930 på samtliga linjer utgifterna — däri inberäknat jämväl kostnader för automobilernas underhåll och reparation, ränta och amortering å i fordonen nedlagt kapital, beräknad administrationskostnad, extra postföring vid maskinskador och trafikförbud för automobil, snöplogning, ävensom försäkrings- m. fl. avgifter — uppgått till 1,149,487 kronor samt inkomsterna av passageraravgifter till 585,012 kronor, av godsavgifter till 21,401 kronor och av ersättning för snöplogning till 65,250 kronor.

Den beräknade ersättningen för postföringens utförande, vilken under driftåret 1928/1929 upptagits till 26 öre per km., hade för det nu förflutna driftåret kunnat sänkas till 20 öre per km. och uppginge till sammanlagt 498,855 kronor. Oaktat denna ej obetydliga sänkning utvisade driftresultatet en vinst av 21,031 kronor. Den verkliga postföringskostnaden utgjorde i medeltal för diligenskilometer 19.77 öre, vilket ungefärligen motsvarade medellegan för åkande lantbrevbärare under år 1929.

Utgifterna i medeltal för diligenskilometer — snöplogningen, vars utgifter helt täcktes av den ersättning, som utbetalades av vägdistriktet, ej medräknad — hade nedgått från 49.05 öre under driftåret 1928/1929 till 44.08 öre under driftåret 1929/1930. Denna sänkning vore till avsevärd del beroende därpå att anskaffningskostnaderna för vinterdrivningsanordningarna och övriga experimentkostnader från trafikens början numera beräknades vara slutamorterade. Hädanefter hänförde sig sålunda det för amortering och räntor beräknade beloppet endast till den nu befintliga vagnparken. Denna hade med hänsyn till trafikens krav utökats och moderniserats. Sålunda vore numera alla vagnar av den äldsta typen slojade och ersatta med kraftigare vagnar av modern typ. För trafiken användes för närvarande 71 automobiler och 47 släpvagnar.

Från och med den 1 september 1930 skulle igångsättas trafik å linjen Pajala

—Muodoslompolo. I samband med tidtabellsomläggningen den 15 september 1930 planerades en mindre utökning av trafiken å linjen Morjärv—Gyljen. Under fortsatt utredning låge frågan om tidpunkten för planerad anknytning av linjen Svenstavik—Mattmar över Oviken till Östersund. Under försommaren 1931 skulle statens järnvägar enligt uppgift påbörja trafiken Övertorneå—Pajala och i samband därmed syntes böra avgöras, huruvida i anslutning därtill postdiligenstrafik borde anordnas å sträckan Pajala—Kiruna eller del därav. Såsom generalpoststyrelsen i föregående redogörelser framhållit, borde utvidgning av diligenstrafiken ske med varsamhet och endast då starka skäl förelåge för sådan utvidgning. I främsta rummet syntes därvidlag böra ifrågakomma sådana trakter, där kommunikationsbehovet icke kunde tillfredsställas tillgodoses av enskilda företagare. Det belopp, som stode till generalpoststyrelsens förfogande för nyanskaffning av materiel under budgetåret 1930/1931, vore tillräckligt för den utökning av trafiken, som därunder kunde ifrågakomma. För därpå kommande budgetår ansåge generalpoststyrelsen sig icke böra räkna med annat än mindre ökning.

I anslutning till vad sålunda anförts har styrelsen i sitt förslag till utgifter för kapitalökning att äskas av 1931 års riksdag endast räknat med en nyanskaffning av automobildilignenser med snöplogar och andra tillbehör till belopp av omkring 80,000 kronor, därav 60,000 kronor för anskaffning av tre nya dilignenser, vilket antal syntes vara erforderligt för att motsvara kravet för normal trafikökning.

Utöver det sålunda för anskaffning av postomnibussar med snöplogar och andra tillbehör beräknade anslagsbehovet har generalpoststyrelsen för anskaffning av *andra motorfordon än postdilignenser* beräknat ett belopp av 100,000 kronor. Därom yttrar styrelsen:

Även för detta ändamål — anskaffande av vanliga transportautomobiler, motorcyklar, traktorer och elektriska plattformsvagnar — är det angeläget, att ett ej alltför snävt belopp finnes tillgängligt. Motorfordonens användning i allmänhet har ju under de senare åren undergått en mycket stark ökning, och det torde vara självfallet, att postverket, för vilket befodringsmedlens snabbhet och ändamålsenlighet i övrigt för postforslingen äro av största betydelse, måste följa utvecklingen och söka tillvarata de möjligheter till posttransporternas underlättande och förbilligande, som motorfordonstrafiken erbjuder. För det budgetår, varom nu är fråga, vill det emellertid synas, som om kostnaderna för inköp av andra motorfordon än postdilignenser skulle kunna begränsas till omkring 100,000 kronor.

Beträffande det speciella ändamål, för vilket generalpoststyrelsen såsom tidigare i skrivelsen nämnts avsåge att begära medel under ifrågavarande anslag, nämligen anskaffning av *viss inredning och utrustning samt särskilda transportanordningar för postgirokontoret* uti den blivande posthusbyggnaden i kvarteret Blåmannen i Stockholm, anför styrelsen:

Nämnda byggnad, som till största delen kommer att upptaga lokaler för berörda avdelning av generalpoststyrelsen, beräknas bliva färdig och tagen i bruk för sitt ändamål före den 1 juli 1932. Det är givetvis angeläget, att generalpoststyrelsen sättes i tillfälle att redan från början förse postgirokontorets nya lokaler med så lämplig tids- och arbetsbesparande utrustning som möjligt. Sålunda bör för underlättande av kommunikationen mellan de olika avdelningarna rörpostanläggning, vilken enbart den beräknas draga en kost-

nad av cirka 45,000 kronor, inmonteras i byggnaden. Vidare måste möbel- och armaturuppsättningen avsevärt utökas i samband med inflyttningen i de större och mer ändamålsenliga lokalerna. Slutligen erfordras viss inredning och utrustning för blivande lunchlokaler med kök. Totalkostnaderna för dessa anskaffningar torde, såvitt nu kan bedömas, icke kunna hållas lägre än omkring 125,000 kronor. Därvid får generalpoststyrelsen jämväl framhålla, att det naturligen är avsett, att samtliga å postgirokontoret nu använda maskiner samt kortskep m. m. skola överflyttas till de nya lokalerna.

Under hänvisning till det förut anförda yttrar styrelsen slutligen följande:

Tillsammans med förenämnda, för tillgodoseende av det normala inventariebehovet erforderliga belopp, sammanlagt 795,000 kronor, skulle sålunda det för budgetåret 1931/1932 behövliga inventarieanslaget uppgå till 920,000 kronor. Därutöver vore det önskligt, att något belopp funnes avsatt för möjliggörande av sådana inventarieinköp, som icke nu kunna förutses men genom vilka fördelar i tekniskt eller ekonomiskt hänseende vore att utvinna för postverket. För att emellertid iakttaga all återhållsamhet vid framställandet av sina anspråk på statskassan har generalpoststyrelsen funnit sig böra begränsa sitt anslagsäskande för nu ifrågavarande ändamål till 900,000 kronor.

Generalpoststyrelsens anslagsäskande avser *dels* såsom vanligt tillgodoseende av det inventariebehov, som sammanhänger med poströrelsens normala utveckling, samt anskaffande av maskiner och andra tekniska hjälpmedel, vilka möjliggöra ett ändamålsenligare bedrivande av poströrelsen samt driftkostnadernas nedbringande, *dels ock* beredande av medel till utrustning och viss inredning samt särskilda transportanordningar för postgirokontoret i Stockholm i samband med dess inflyttning i nya lokaler.

Anslagsbehovet för den normala utökningen av postverkets inventariestock har styrelsen beräknat till 795,000 kronor eller ungefär samma belopp, som för de senaste budgetåren anvisats för ändamålet. För täckande av nyssnämnda kostnader för anordningar i det nya postgirokontoret i Stockholm har styrelsen beräknat ett belopp av 125,000 kronor. Det totala anslagsbehovet, som således skulle uppgå till 920,000 kronor, har styrelsen emellertid ansett sig kunna reducera till ett belopp av 900,000 kronor.

Vad angår den av styrelsen anordnade postdiligenstrafiken, synes densamma hava bedrivits på ett sätt och med ett ekonomiskt resultat, som — frånsatt de fördelar i övrigt, som därmed äro förbundna — torde kunna betraktas såsom tillfredsställande. Generalpoststyrelsen har liksom tidigare framhållit, att utvidgning av diligenstrafiken bör ske med varsamhet och endast då starka skäl föreligga för sådan utvidgning samt att därvidlag i främsta rummet torde böra ifrågakomma sådana trakter, där kommunikationsbehovet icke kan tillfredsställande tillgodoses av enskilda företagare. Lika med styrelsen anser jag dessa riktlinjer böra upprätthållas.

Av den lämnade utredningen framgår, att vid ingången av budgetåret 1930/1931 icke kvarstod någon odisponerad del å inventarieanslaget. Någon besparing å anslaget lärers, såsom generalpoststyrelsen framhållit, icke heller kunna påräknas vid ingången av nästkommande budgetår. Men hänsyn härtill och då generalpoststyrelsens beräkning av erforderligt anslagsbelopp för budget-

*Departements-
chefen.*

året 1931/1932 synes mig vara utförd med tillbörlig försiktighet, anser jag mig böra biträda styrelsens förslag, enligt vilket anslaget skulle upptagas till 900,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp av inventarier för postverkets behov* för budget-
året 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 900,000.

2. Posthusbyggnad i kvarteret Blåmannen i Stockholm.

[2.] Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 247, medgav 1927 års riksdag, att fastigheten nr 12 och 13 i kvarteret Blåmannen i Stockholm — vilken fastighet är belägen utmed Klara Norra Kyrkogata mitt emot centralposthuset — finge förvärfvas för postverkets räkning på de villkor, som angivits i ett i ämnet upprättat köpekontrakt. Köpeskillingen utgjorde enligt kontraktet 650,000 kronor. För köpeskillingens gäldande anvisade 1928 års riksdag ett reservationsanslag å nämnda belopp.

I proposition, nr 25, till 1930 års riksdag framlade Kungl. Maj:t därefter ett av postgiro- och postsparbankskontorens ökade lokalbehov föranlett förslag om uppförande av posthusbyggnad å nämnda fastighet. I denna nybyggnad — vilken genom en gatuöverbyggnad skulle direkt förbindas med centralposthuset — skulle postgirokontoret erhålla tillräckliga och ändamålsenliga lokaler med erforderliga utvidgningsmöjligheter för den framtid, under vilken lokalbehovet för närvarande kan med någon grad av sannolikhet beräknas. Samtidigt skulle postverkets behov av ökade förråds- och lagerutrymmen bliva väl tillgodosett. För postsparbankskontoret skulle slutligen åstadkommas rymliga och i övrigt tjänliga utrymmen genom övertagande i huvudsak av de lokaler, vilka nu disponeras av postgirokontoret. Kostnaden för nybyggnaden uppskattades till 1,540,000 kronor, däri inberäknat kostnaden för rivning av å fastigheten befintliga byggnader. För kostnadens täckande erforderligt anslag förutsattes skola fördelas på två budgetår.

I överensstämmelse med vad i propositionen föreslagits anvisade riksdagen till ifrågavarande ändamål för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 900,000 kronor.

Genom brev den 28 februari 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt byggnadsstyrelsen att i samarbete med generalpoststyrelsen låta å omförmälda fastighet uppföra en posthusbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med av professorn E. Lallerstedt den 26 augusti 1929 uppgjorda ritningar.

I sin skrivelse den 29 augusti 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 har *generalpoststyrelsen* anfört, att såvitt för det dåvarande kunde bedömas kostnaderna för nybyggnaden komme att uppgå till det beräknade beloppet, samt hemställt om anvisande för nästkommande budgetår av återstående, för byggnadsföretaget erforderligt anslag, 640,000 kronor.

I enlighet med generalpoststyrelsens förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *posthusbyggnad i kvarteret Blåmannen i Stockholm*
för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 640,000.

3. Posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm.

[3.] I sin skrivelse den 29 augusti 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 har generalpoststyrelsen gjort framställning om medel för uppförande av en posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm. Totalkostnaden för byggnadsföretaget har vid preliminär beräkning ansetts kunna hållas inom ett belopp av 1,450,000 kronor. Härav har för budgetåret 1931/1932 begärts anvisande av 300,000 kronor.

Förslag i detta ämne torde böra föreläggas 1931 års riksdag. Då ärendet ännu icke hunnit slutligt beredas, torde emellertid i riksstatsförslaget endast böra preliminärt beräknas det av generalpoststyrelsen begärda anslagsbeloppet.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli riksdagen förelagd, till *posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm*
för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag
av kronor 300,000.

4. Om- och tillbyggnad av posthuset i Sundsvall m. m.

[4.] Postkontoret i Sundsvall är inrymt i den av post- och telegrafverken gemensamt ägda byggnad därstädes, som åren 1891—1893 uppfördes å den postverket tillhöriga tomten nr 1 i kvarteret Saturnus och å den av telegrafverket ägda tomten nr 4 i samma kvarter. För telegrafverkets räkning har sedermera, efter det verket förvärvat tomterna nr 5 och 6 i nämnda kvarter, i omedelbar anslutning till post- och telegrafhuset åren 1919—1922 uppförts en byggnad å dessa tomter. Samtliga nyssnämnda tomter sammanslogos år 1922 till en tomt, benämnd 1 + 4 + 5 + 6 i kvarteret Saturnus.

För säkerställande av postverkets behov av utvidgade lokaler vid tidpunkt, då krav på lokalökning skulle göra sig gällande, medgav 1921 års riksdag, att för postverkets räkning finge för en köpeskilling av 130,000 kronor förvärvas den direkt till posthustomten gränsande tomten nr 2 i kvarteret Saturnus.

I sin skrivelse den 29 augusti 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 har *generalpoststyrelsen* hemställt om anvisande av medel för om- och tillbyggnad av post- och telegrafhuset i Sundsvall för en kostnad av 370,000 kronor. Generalpoststyrelsen erinrar till en början om vad som före-

kommit i samband med förvärvande av tomten nr 2 i kvarteret Saturnus samt i fråga om dess utnyttjande och yttrar därvid:

I den skrivelse, vari generalpoststyrelsen motiverade inköpet för postverkets räknning av fastigheten nr 2 i kvarteret Saturnus i Sundsvall, anfördes bland annat följande:

»De av postkontoret i Sundsvall för närvarande disponerade lokalerna inom bottenvåningen i det gemensamma post- och telegrafhuset äro otillräckliga och behöva så snart ske kan utvidgas. I synnerhet är behovet av en särskild paketexpedition trängande. För tillgodoseende av detta behov har ifrågasatts, att postverket skulle från den tidpunkt, då telegrafverkets nybyggnad tagits i bruk, övertaga vissa av telegrafverkets nuvarande lokaler i den gemensamma post- och telegrafbyggnadens bottenvåning. Enligt vad telegrafstyrelsen meddelat generalpoststyrelsen, skulle en dylik anordning låta sig genomföra endast för någon kortare tid framåt, enär lokalerna på grund av telegrafstationens utvidgning antagas snart nog åter behöva disponeras av telegrafverket. Den enda möjligheten för åstadkommande av nödig utvidgning av postkontorslokalen skulle således vara tillbyggnad å fastigheten, men därtill lämna det nuvarande tomtområdet icke tillräcklig plats. Visserligen skulle en del av gårdsplanen kunna överbyggas, men därest en sådan överbyggnad skulle erhålla något så när tillräckliga dimensioner, skulle det återstående gårdsutrymmet bliva i allt för hög grad inskränkt. Det måste därför framstå såsom synnerligen önskvärt, att den intill posthuset gränsande fastigheten kunde förvärfvas för att bereda möjlighet för den utbyggnad av posthuset, som med säkerhet kan väntas i framtiden bliva nödvändig.»

Vid framläggandet av propositionen om inköp av ifrågavarande fastighet vitsordade vederbörande departementschef, att en framtida lokalutvidgning för postkontoret borde lämpligast ske genom användande av nu omhandlade fastighet.

Ehuru behovet av utökade lokaler för postkontoret i Sundsvall förelåg redan år 1920, har generalpoststyrelsen — i trots av den stegring i poströrelsen, som sedan dess inträffat — hittills lyckats tillgodose postkontorets lokalbehov utan att för postverkets räkning taga i anspråk fastigheten nr 2. Detta framskjutande av frågan om sistnämnda fastighets disposition för postverket har stått i full överensstämmelse med vad vederbörande departementschef vid behandlingen av fastighetsfrågan framhållit som en förutsättning för köpet, nämligen att genom utnyttjande i möjligaste mån av dåvarande lokalutrymmen och den angränsande byggnad, som vore under uppförande för telegrafverket, spörsmålet om den ifrågavarande fastighetens disposition för statens räkning med därav följande ändrings- och nybyggnadsarbeten så länge ske kunde undanskötes.

Förklaringen till att fastigheten nr 2 ännu icke behövt tagas i anspråk för postverkets räkning är den, att, sedan telegrafverkets nybyggnad år 1922 färdigställdes, telegrafverket kunnat avstå åt postverket dispositionsrätten till det utrymme om 102 kvadratmeter i den gemensamma byggnadens bottenvåning, som är beläget i hörnet av Rådhus- och Bankgatorna. I detta utrymme inreddes år 1923 en provisorisk lokal för den avdelning av postkontoret, som för det dåvarande mest var i behov av lokalökning, nämligen paketexpeditionen; och har sedan år 1923 inom denna provisoriska expedition arbetet med expedieringen av paket och postförskotts försändelser kunnat utföras, om ock, vad särskilt de sista åren angår, under synnerligen stora svårigheter. Numera är emellertid ej blott paketexpeditionen utan postkontorslokalen i sin helhet fullständigt otillfredsställande.

I fråga om de nuvarande lokalernas otillräcklighet anför generalpoststyrelsen vidare:

Såsom belysande för rörelsens stegring vid postkontoret i Sundsvall kan nämnas, att antalet inlämnade försändelser, som år 1923 — året för den senaste lokalutvidgningen — utgjorde 4,006,550 stycken, år 1929 uppgick till 5,277,310 stycken.

Postkontoret förfogar för närvarande över en golvyta av 627 kvadratmeter, däri inräknad den golvyta om 102 kvadratmeter, som provisoriskt upplåtits av telegrafverket och som, därest ej annan lösning av frågan kan ernås, telegrafverket kan med fog göra anspråk på att återtaga.

Medelstorleken å lokalerna för övriga postkontor i riket, som på grund av rörelsens omfattning kunna jämföras med postkontoret i Sundsvall, utgör för närvarande 964 kvadratmeter.

Sämst lottad i lokalhänseende är, såsom förut framhållits, postkontorets paketexpedition. I denna expedition, med plats för två kassaexpedienter, sker in- och utlämning av paket, utlämning av postförskottsförsändelser samt handläggning av postsparbanksgöromål. Allmänhetens avdelning i expeditionen är blott 24 kvadratmeter. Från allmänhetens sida hava också klagomål framförts över den trängsel, som vid vissa tider på dagen är rådande inom denna avdelning. Utrymmet innanför disken medger icke, att sortering och förvaring av paket och postförskottsförsändelser där kunna verkställas med den reda och snabbhet, som höves. För större paket finnes icke plats inom expeditionen, utan måste dessa förvaras i från expeditionen avlägsnet belägna rum, vilket förhållande givetvis medför besvär och tidsutdräkt vid allmänhetens betjänande.

Även för den andra kassaexpeditionen, »brevkassaexpeditionen», är lokalen numera otillfredsställande. Sålunda är utrymmet vid disken till den grad utnyttjat, att vid tider av stark trafikfrekvens erforderligt antal kassaexpedienter icke låter sig insättas. I förstugan vid ingången till denna kassaexpedition äro de amerikanska facken anordnade. Samtliga fackavdelningar äro uthyrda; hos postmästaren föreliggande framställningar från korrespondenter om erhållande av nya fack kunna på grund av lokalförhållandena icke tillmötesgås.

Det rum, som avdelningen för ankommande och avgående poster disponerar, och som, på grund av sin mindre lämpliga form, svårligen kan på ett rationellt sätt utnyttjas, är därjämte numera otillräckligt.

Inom postkontorslokalen finnes endast ett kassavalv, och detta mäter blott 8 kvadratmeter. I sagda kassavalv skola såväl redogöraren som samtliga kassaexpedienter förvara dem anförtrödda penningar och värdeföremål, varjämte transiterande värdepöster där skola beredas utrymme. Med den omfattning, som postkontorets penningrörelse numera tagit, särskilt på grund av girorörelsens utveckling, erbjuda nuvarande anordningar för förvaring av penningar och värden ej tillräcklig säkerhet.

Jämte de utrymmen, som förut nämnts, finnas i bottenvåningen rum för personalkontrollören och redogöraren.

Till våningen 1 trappa upp äro förlagda brevbärarexpeditionen, tidningsexpeditionen samt rum för postmästaren. I brevbärarexpeditionen äro samtligt sysselsatta 19 personer. Även vid normal trafik är lokalen trång, vid jul och nyår kan arbetet där ordnas endast med största svårighet.

Av förestående beskrivning lär framgå, tillägger styrelsen, att postkontorets lokaler i Sundsvall äro till den grad otillfredsställande såväl ur post-

kontorets som ur allmänhetens synpunkt, att åtgärder för dessa olägenheter avhjälpande icke längre låta sig tillbakavisas.

Beträffande sättet för lokalfrågans lösande yttrar generalpoststyrelsen:

Lokalfrågan för postkontoret i Sundsvall sammanhänger intimt med telegrafverkets lokalförhållanden därstädes, och undersökning har därför verkställts jämväl beträffande sistnämnda förhållanden. På sätt framgår av en generalpoststyrelsens framställning bifogad skrivelse från telegrafstyrelsen, äro ej blott telegrafverkets nuvarande lokaler i Sundsvall till fulla utnyttjade, utan behov föreligger jämväl av att för verkets räkning anskaffa ytterligare lokaler.

Efter förda förhandlingar mellan generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen angående lämpligaste sättet för lokalfrågans lösning ej blott för stunden utan för en längre tid framåt hava styrelserna enats därom, att det nu icke längre kan undanskjutas att för ändamålet taga i anspråk den på sin tid förvärfvade fastigheten nr 2 i kvarteret Saturnus. Nämnda fastighet, som har en areal av 345,55 kvadratmeter, är bebyggd med ett av tegel i tre våningar, jämte vindsvåning och flygeltillbyggnad, uppfört bostadshus.

Verkställd utredning har givit vid handen, att man icke kan, med statens bästa för ögonen, i detta bostadshus låta inreda lokaler för vare sig post- eller telegrafverket, utan måste den nuvarande byggnaden rivas och en nybyggnad uppföras å tomten. Beträffande dispositionen av denna nybyggnad har generalpoststyrelsen, efter noggrant övervägande, kommit till följande resultat. Byggnaden uppföres till samma höjd som och i omedelbar anslutning till samt anpassas, vad exteriören angår, helt efter det nuvarande post- och telegrafhuset. I nybyggnadens bottenvåning anordnas kassaexpedition för postkontoret och i våningen 1 trappa upp brevbärarexpedition. Allmänhetens nuvarande huvudentré till postkontoret i post- och telegrafhuset bibehålles, och tillträde till den nya kassaexpeditionen beredes genom nämnda entré. I samband med nybyggnaden breddas bottenvåningen i post- och telegrafhuset genom tillbyggnad åt gårdssidan, varvid en mindre gårdsflygel måste rivas.

Genom realiserandet av nu skisserade förslag skulle telegrafverket — mot det att postverket allt framgent äger förfoga över lokalerna i bottenvåningen av post- och telegrafhuset i hörnet av Rådhus- och Bankgatorna — få disponera över de lokaler i våningen 1 trappa upp om sammanlagt 165 kvadratmeter, vilka nu användas till brevbärarexpedition och till tjänsterum för postmästaren. Sistnämnda lokaler kunna erhålla direkt förbindelse med de av telegrafverket i Sundsvall för närvarande nyttjade lokalerna i byggnaden.

Generalpoststyrelsen meddelar vidare, att styrelsen uppdragit åt professorn E. Lallerstedt att utarbета ritningar till såväl nybyggnad å tomten nr 2 som ock till- och ombyggnad av post- och telegrafhuset i enlighet med här förut angivna riktlinjer.

I fråga om innebörden av det av Lallerstedt på grund härav upprättade förslaget, vars genomförande enligt verkställd kostnadsberäkning skulle draga en kostnad av 370,000 kronor, lämnar styrelsen följande redogörelse:

Nybyggnaden å tomten nr 2:

I nybyggnadens källarvåning behöver ej inredas pannrum, då nybyggnaden kan uppvärmas genom anknytning till nu befintlig centralvärmeanläggning, vilken betjänar samtliga post- och telegrafverken tillhöriga byggnader i kvarteret. Enär telegrafverket har behov av ytterligare källarlokal, är avsett, att nämnda verk skulle övertaga de flesta av postverkets källarloka-

ler i den gamla byggnaden. På grund härav skulle i nybyggnadens källarvåning inredas, förutom matkällare åt bostadslägenheterna i byggnaden, för postkontoret erforderliga förrådsrum.

Bottenvåningen upptages av kassaexpedition, huvudsakligen avsedd för behandling av paket och postförskotts försändelser, samt rum för postkontorets redogörare ävensom tillräckligt utrymme för de amerikanska facken. Särskilda kassavalv anordnas åt redogöraren och åt expedienterna i den nya kassaexpeditionen. För de till postkontoret ankomna paketen inredes särskilt förvaringsrum.

Våningen 1 trappa upp inrymmer lokal för brevbärarexpedition samt kapp- och toalettrum åt brevbärarna.

I våningen 2 trappor upp inredas arkiv- och förrådsrum för den till Sundsvall förlagda postdirektionen i nedre norra distriktet ävensom två bostadslägenheter, en om 2 rum och kök och en om 1 rum och kök. Genom den planerade ombyggnaden vore, såsom i det följande omnämnes, avsett att taga postdirektionens nuvarande arkiv- och förrådsrum i anspråk för annat ändamål.

I vindsvåningen inrymmes en bostadslägenhet om 2 rum och kök.

Av de planerade bostadslägenheterna erfordras en åt maskinisten vid fastighetskomplexet, en åt en reparatör vid telegrafverket och en åt en expeditions-vakt vid postverket. Maskinisten bebor nu en lägenhet i den byggnad å tomten nr 2, som enligt förslaget skall rivas. Från telegrafverkets sida har framhållits behovet av att erhålla minst en bostadslägenhet om 2 rum och kök inom fastigheten. Såsom förut omnämnts, innebär förslaget till ombyggnad av post- och telegrafhuset rivning av en gårdsflygel, innehållande, bland annat, en bostadslägenhet om 1 rum och kök, för vilken lägenhet ersättning skulle anskaffas i nybyggnaden.

Slutligen installeras i nybyggnaden en *varuhiss*, förbindande de olika våningarna med varandra från källaren till våningen 2 trappor upp.

Om- och tillbyggnaden av post- och telegrafhuset:

Genom borttagande av personalkontrollörens tjänsterum utökas brevkassaexpeditionen så att plats för ytterligare 2 kassaexpedienter erhålles. För sistnämnda expeditioners räkning iordningställes ett nytt kassavalv.

Tillräckliga och lämpliga utrymmen för expeditionen för ankommande och avgående poster och för sorteringen av avgående paket samt fullgoda förbindelser mellan postkontorets olika avdelningar i bottenvåningen vinnas dels genom att en trappa och en del innerväggar borttagas samt ett nu befintligt entre-solerat parti likaledes rives, dels ock genom den förut berörda tillbyggnaden av post- och telegrafhusets bottenvåning åt gårdssidan.

Inom de utrymmen, som nu utgöra lokal för postkontorets paketexpedition, inredas ett rum åt postmästaren, ett rum åt postmästarens biträde och ett rum åt personalkontrollören samt kapp- och toalettrum åt den i bottenvåningen tjänstgörande personalen.

De i våningen 1 trappa upp belägna tre rum, som nu utgöra lokal för postkontorets tidningsexpedition samt arkiv- och förrådsrum åt postdirektionen i nedre norra distriktet, skola delvis fylla nya ändamål; ett rum skall sålunda fortfarande vara lokal för tidningsexpeditionen, medan de två andra skola anordnas till frukostrum.

Genomförandet av det nu framlagda förslaget till nybyggnad samt till om- och tillbyggnad — vad det gemensamma post- och telegrafhuset beträffar — skulle innebära, att postkontoret i Sundsvall komme att erhålla, förutom förrådsrum i källaren, väl disponerade och tidsenliga lokaler med en sammanlagd golvyta av omkring 1.100 kvadratmeter, ett utrymme som torde bliva tillräckligt för avsevärd tid framåt.

Generalpoststyrelsen meddelar i detta sammanhang, att styrelsen hos byggnadsnämnden i Sundsvall gjort framställning om sammanslagning av tomten nr 1 + 4 + 5 + 6 med tomten nr 2, båda i kvarteret Saturnus, till en tomt för gemensamt bebyggande samt att styrelsen såväl beträffande planläggningen av nu ifrågavarande byggnadsföretag som jämväl i fortsättningen förhandlat med byggnadsstyrelsen.

I fråga om sättet för byggnadsföretagets finansiering anför styrelsen:

Den uppgjorda kostnadsberäkningen upptager en slutsumma av 370,000 kronor.

Såsom nämnts skulle nybyggnaden å tomten nr 2 ersätta den byggnad, som nu finnes uppförd å denna tomt. Till övervägande del är sålunda nybyggnadsföretaget ett ersättningsarbete. Vidare är — i analogi med vad som tillämpats i fråga om ombyggnaden av centralposthuset i Stockholm — den del av ombyggnaden inom det nuvarande post- och telegrafhuset i Sundsvall, som icke avser att åstadkomma nya utrymmen utan endast syftar till att genom ändrade dispositioner inom detta hus åstadkomma lokaler, lämpade för rörelsens omfattning och de krav, som numera måste ställas på tidsenliga postkontorslokaler, att anse såsom ersättningsarbete. Under sådana förhållanden synes, om ej hela, så dock en ej ringa del av totalkostnaden för nu föreslaget byggnadsföretag böra gäldas med medel ur postverkets förnyelsefond.

För bedömande av hur stor del, som bör utgå av fondmedel, vill generalpoststyrelsen framhålla följande.

Fastigheten nr 2 i kvarteret Saturnus är, såsom förut nämnts, inköpt för 130,000 kronor, vilket belopp utgör fastighetens bokförda värde. Tomten är för närvarande åsatt ett taxeringsvärde av 10,000 kronor, varför den del av det bokförda värdet, som skall anses motsvaras av byggnadens värde, utgör 120,000 kronor.

Enär fastigheten inköptes vid en tidpunkt, då byggnaden redan var ganska gammal — densamma blev färdig år 1896 — och då byggnaden hittills nyttjats för annat än postalt ändamål, synes det näppeligen fullt rätt, att hela kostnaden för det nu föreslagna nybygget — varigenom för övrigt en större byggnad än den nu befintliga skulle erhållas — anses såsom ersättningsarbete och sålunda bekostas med förnyelsefondsmedel. Å andra sidan kan det givetvis icke vara riktigt, att man genom att använda av staten upplånade medel för täckande av samtliga med nybygget förenade kostnader ökar nu omhandlade fastighets bokförda värde på ett sätt, som faktiskt innebär, att tomtens värde bokföres till 130,000 kronor mot i verkligheten 10,000 kronor. Det synes sålunda generalpoststyrelsen, som om det jämväl ur synpunkten att erhålla riktiga värden å postverkets fastigheter kan anses mest överensstämmande med grunderna för förnyelsefondens användning och avsikten med förnyelsefondernas uppläggande, att för nu omhandlade nybyggnad ett belopp av 120,000 kronor får utgå ur förnyelsefonden.

Vidare synes hela kostnaden för de förenämnda omändringsarbetena inom nuvarande post- och telegrafhuset, vilka arbeten beräknas draga en kostnad av 90,000 kronor, böra bestridas med medel ur förnyelsefonden.

Av det för hela byggnadsfrågans lösande erforderliga beloppet, 370,000 kronor, synas sålunda allenast 160,000 kronor böra utgå av kapitalökningsmedel och återstoden, 210,000 kronor, av förnyelsefondsmedel.

Beträffande den ekonomiska innebörden av det nu framlagda byggnadsförslaget framhåller styrelsen slutligen följande:

Det bokförda värdet å postverkets andel i tomten nr 1 + 4 + 5 + 6 i kvarteret Saturnus i Sundsvall samt i post- och telegrafhuset å denna tomt är 189,600 kronor. Å den av postverket ensamt ägda fastigheten nr 2 utgör, såsom förut nämnts, det bokförda värdet 130,000 kronor.

Under förutsättning att, såsom nyss föreslagits, av de medel, som erfordras för genomförandet av nu omhandlade byggnadsföretag, ett belopp av 210,000 kronor får tagas ur postverkets förnyelsefond, skulle det nya kapital, som behövde anvisas av lånemedel, uppgå till 160,000 kronor. Det sammanlagda statskapital, som skulle komma att bliva nedlagt i fastigheterna, skulle sålunda utgöra (189,600 + 130,000 + 160,000) 479,600 kronor, för vilket kapital skulle erhållas följande lokaler, nämligen:

postkontorslokal (i nybyggnaden samt i postverkets del av det gemensamt ägda huset) om	973 kvm.
postdirektionslokal om	319 »
kontorslokal, avsedd till uthyrning åt telegrafverket, om	165 »
förrådslokaler i källare om	470 »
två bostäder om 2 rum och kök,	
en bostad om 1 rum och kök.	

Medelhyran för de på privat väg förhyrda lokalerna för postkontor av den storleksklass, som postkontoret i Sundsvall tillhör, är 31 kronor 42 öre per kvadratmeter och år. Uppskattas hyran för postkontorslokalen i Sundsvall efter denna beräkningsgrund — ehuru väl lokalen efter omändringen torde bliva betydligt överlägsen de förhyrda lokalerna — erhålles en beräknad årshyra av 30,570 kronor.

För kontorslokalerna, avsedda att nyttjas av postdirektionen och telegrafverket, kan skälig årshyra ej behöva sättas lägre än till 20 kronor per kvadratmeter eller sammanlagt 9,680 kronor.

Om för källarlokalerna beräknas hyra efter 10 kronor per kvadratmeter och år, blir årshyran 4,700 kronor.

Årshyran för bostäderna kan uppskattas till 2,200 kronor.

Enligt förestående skulle sammanlagda hyresinkomsten av lokalerna kunna beräknas till för år 47,150 kronor, vilket motsvarar 9,8 % å kapitalet, 479,600 kronor.

Vid ett bifall till generalpoststyrelsens förslag synas byggnadsarbetena böra påbörjas den 1 oktober 1931. På grund av den tid, som måste åtgå för arbetenas utförande, behöva av den del utav kostnaden, som generalpoststyrelsen här föreslagit skola täckas med medel, anvisade såsom utgifter för kapitalökning, endast 60,000 kronor belasta riksstaten för budgetåret 1931/1932.

Med anvisandet utav återstående del av nu omhandlade medel, 100,000 kronor, kan lämpligen anstå till budgetåret 1932/1933.

Under återopande av det anförda har generalpoststyrelsen hemställt, att för påbörjande av nybyggnad å tomten nr 2 i kvarteret Saturnus i Sundsvall samt till- och ombyggnad av post- och telegrafhuset i samma kvarter, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av professorn Lallerstedt uppgjorda ritningar, måtte *dels* anvisas såsom utgifter för kapitalökning ett belopp av 60,000 kronor för budgetåret 1931/1932, *dels ock* ställas till generalpoststyrelsens förfogande ur postverkets förnyelsefond ett belopp av 210,000 kronor.

Med skrivelse den 29 september 1930 har generalpoststyrelsen sedermera överlämnat yttrande i ärendet den 18 september 1930 av *byggnadsstyrelsen*, som därvid meddelat, att styrelsen icke funnit annat att erinra mot ifrågava-

rande förslag än att, med hänsyn därtill att en del av förslaget avsåge ombyggnadsarbeten, den beräknade kostnadssumman syntes vara väl låg. Byggnadsstyrelsen, som låtit på platsen närmare granska beräkningarna i fråga, ville för sin del föreslå en höjning av kostnadsberäkningen med 19,000 kronor till 389,000 kronor.

För egen del har *generalpoststyrelsen* i detta ämne anført, att styrelsen under för närvarande rådande förhållanden på byggnadsmarknaden och då professor Lallerstedt vidhölle riktigheten av den utav honom gjorda kostnadsberäkningen, saknade anledning frångå densamma.

I utlåtande den 20 september 1930, vilket jämväl avser frågan om en posthusbyggnad i Krylbo — härtill återkommer jag i det följande — har *riksräkenskapsverket* anført i huvudsak:

Generalpoststyrelsens förslag angående om- och tillbyggnad av post- och telegrafhuset i Sundsvall innebure, att förnyelsefondsmedel skulle utnyttjas för byggnadsföretaget med 210,000 kronor.

Enligt vad riksräkenskapsverket under hand inhämtat, beräknades avsättningarna till postverkets förnyelsefond för berörda fastighet till och med år 1930 utgöra 87,258 kronor.

I överensstämmelse med den uppfattning, som riksräkenskapsverket vid tidigare tillfällen hävdade i frågor rörande dispositionen av affärsverkens förnyelsefonder, finge riksräkenskapsverket framhålla, att anlitaendet av förnyelsefondsmedel för av generalpoststyrelsen avsedda ändamål icke rätteligen borde äga rum i större utsträckning än samlade avsättningar för de berörda fastigheterna förefunnes i förnyelsefonden. Kostnaderna för byggnadsföretaget i Sundsvall borde följaktligen enligt riksräkenskapsverkets mening endast intill förenämnda, vid utgången av år 1930 till förnyelsefonden avsatta belopp bestridas av medel ur postverkets förnyelsefond.

Riksräkenskapsverket ville emellertid erinra om att användningen av affärsverkens förnyelsefonder icke alltid begränsats i enlighet med riksräkenskapsverkets sålunda uttalade uppfattning. De genom Kungl. Maj:ts brev den 19 mars 1926 fastställda bestämmelserna rörande de statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket och postverket tillhöriga förnyelsefonderna kunde ock giva anledning till tveksamhet i fråga om den omfattning, i vilken förnyelsefondsmedel kunna utnyttjas. I anslutning till vad riksräkenskapsverket anført i utlåtande den 21 februari 1930 över vattenfallsstyrelsens framställning angående godkännande av avtal rörande förvärv för statens vattenfallsverks räkning av aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag (återgivet i proposition 182/1930) finner riksräkenskapsverket sig ånyo böra framhålla behovet av en allsidig utredning angående användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder.

Departements-
chefen.

Av den förebragta utredningen framgår, att postkontorslokalerna i Sundsvall omfatta utrymmen, endast motsvarande ungefär två tredjedelar av medelstorleken å lokalerna för övriga postkontor, som på grund av rörelsens omfattning kunna jämföras med det ifrågavarande. Det allt för knappa utrymmet har helt naturligt medfört icke ringa olägenheter såväl i själva posttrafiken som för den besökande allmänheten. Klagomål häröver hava framkommit, och förhållandena synas nu vara sådana, att åtgärder för de påtalade olägenheternas avhjälpande icke längre kunna uppskjutas.

Det av styrelsen framlagda förslaget, som även lämnar möjlighet att tillgodose telegrafverkets behov av utökade lokaler, innebär i stort sett dels uppförande av nybyggnad å den för postverket redan för ett tiotal år sedan inköpta tomten nr 2 i kvarteret Saturnus och i omedelbar anslutning till den förefintliga, av de båda verken använda byggnaden, och dels breddning av bottenväningen i sistnämnda byggnad genom tillbyggnad åt gårdssidan. Härtill skulle komma en del av förändrade lokaldispositioner föranledda ombyggnadsarbeten i den befintliga gemensamma byggnaden. Mot det sålunda framlagda förslaget, som enligt inhämtad uppgift utarbetats i samråd med telegrafstyrelsen, har jag icke funnit anledning till erinran.

Kostnaderna för företaget hava i förslaget beräknats till 370,000 kronor, varav 280,000 kronor belöpa å nybyggnaden samt återstoden eller 90,000 kronor å omändringsarbetena inom nuvarande post- och telegrafhuset. Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande ifrågasatt höjning av den beräknade kostnadssumman till 389,000 kronor. Då generalpoststyrelsen emellertid i därefter avgivet yttrande vidhållit den ursprungliga kalkylen och då jag utgår från att vid byggnadsarbetets utförande all sparsamhet kommer att iakttagas, finner jag ej anledning ifrågasätta höjning i den av generalpoststyrelsen framlagda kostnadsberäkningen.

Med avseende å sättet för finansiering av företaget har generalpoststyrelsen föreslagit, att detsamma skulle, såsom till avsevärd del utgörande ersättningsarbeten, till ett belopp av 210,000 kronor bekostas med förnyelsefondsmedel, i följd varav endast 160,000 kronor skulle behöva utgå såsom kapitalökningsanslag. Riksräkenskapsverket har däremot ansett, att av förnyelsefondsmedel allenast ett belopp, motsvarande beräknade avsättningar till förnyelsefond, borde komma till användning för ändamålet. Vid godkännande av sistnämnda uppfattning skulle av förnyelsefondsmedel utgå ett belopp av omkring 87,200 kronor eller, om hänsyn jämväl tages till den avsättning, som äger rum för år 1931, i runt tal 90,800 kronor.

Frågan, i vilken omfattning förnyelsefondsmedel i fall av förevarande art må böra tagas i anspråk, är ett spörsmål, vars besvarande erbjuder vissa svårigheter. Av de efter riksdagens hörande år 1926 fastställda bestämmelser, vilka för närvarande gälla beträffande användningen m. m. av de under kommunikationsdepartementet lydande affärsverkens förnyelsefonder, framgår att fondernas uppgift i främsta rummet är att bestrida kostnader för ersättningsarbeten och ersättningsanskaffning. Bestämmelserna förutsätta emellertid, att förnyelsefondsmedel i vissa fall kunna komma till användning jämväl för utgifter, som hänföra sig till andra ändamål än de nyssnämnda. Då det gäller att taga ställning till det i här avhandlade ärende närmast föreliggande spörsmålet — nämligen huruvida beträffande ersättningsarbeten användningen av förnyelsefondsmedel bör begränsas till vad som beräknas motsvara för objektet i fråga gjorda avsättningar eller om användningen må kunna utsträckas till att erhålla en vidare omfattning — giva bestämmelserna däremot an-

ledning till tveksamhet. Av riksräkenskapsverkets utlåtande framgår också, att i liknande fall olika förfaringssätt tidigare kommit till användning.

Såsom riksräkenskapsverkets yttrande utvisar, har emellertid fråga väckts angående revision av de nuvarande grunderna för förnyelsefondernas användning och placering. I det av ämbetsverket åberopade, i proposition nr 182 till 1930 års riksdag återgivna utlåtandet den 21 februari 1930 över vattenfallsstyrelsens framställning om godkännande av avtal rörande förvärv för statens vattenfallsverks räkning av aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag — vilken framställning gick ut på, att de till omkring 3,700,000 kronor beräknade kostnaderna för berörda förvärv måtte bestridas av förnyelsefondsmedel — uttalade riksräkenskapsverket, att det kunde sättas i fråga, huruvida den tämligen snäva begränsning av användningen av förnyelsefondernas medel, som hittills tillämpats, borde för framtiden bibehållas. Ämbetsverket förordade därför, att frågan om användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder måtte upptagas till särskild omprövning, i syfte att principiellt klargöra, i vad mån en anordning mera överensstämmande med vad som tillämpas i enskild verksamhet borde genomföras även beträffande statens affärsverks tillgångar.

Vid anmälan av denna fråga i berörda proposition nr 182 till 1930 års riksdag uttalade min företrädare i ämbetet med anledning av vad riksräkenskapsverket härutinnan yttrat, att det även enligt hans mening syntes önskvärt att frågan om jämkning i gällande regler för användningen av affärsverkens förnyelsefonder upptoges till omprövning. För vattenfallsverkets del syntes en undersökning därutinnan kunna anknytas till behandlingen av vissa verkets förnyelsefonder vidkommande frågor, vilka berörts av de s. k. ekonomisakkunniga i ett av dem den 30 december 1929 avgivet betänkande.

I anslutning till departementschefens omförmälda uttalande har vattenfallsstyrelsen genom remiss den 19 juni 1930 anbefallts att i samband med avgivande av utlåtande över ekonomisakkunnigas nyssnämnda betänkande jämväl yttra sig i anledning av vad riksräkenskapsverket i förberörda sammanhang anført i fråga om ändring i gällande regler för användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder, såvitt anginge statens vattenfallsverk. Samtidigt hava generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen anbefallts att var för sig yttra sig i samma ämne, såvitt anginge postverket respektive telegrafverket och statens järnvägar.

Av de sålunda infordrade utlåtandena hava ännu endast generalpoststyrelsens och telegrafstyrelsens inkommit. Det synes mig emellertid sannolikt att, sedan samtliga utlåtanden i ämnet avgivits, hela den ur många synpunkter betydelsefulla, av riksdagens år 1930 församlade revisorer jämväl berörda frågan om förnyelsefondernas användning och placering m. m. torde få, i anslutning till vad riksräkenskapsverket vid upprepade tillfällen påyrkat och med stöd av den erfarenhet, som vunnits under den tid de år 1926 fastställda grunderna varit i tillämpning, upptagas till en allsidig utredning genom särskilda sakkunniga.

I avvaktan på de omläggningar eller jämkningar i reglerna beträffande för-

nyelsefondernas användning m. m., vilka kunna komma att framgå såsom resultat av en dylik utredning, synes det mig, med hänsyn till såväl att nu gällande föreskrifter äro tämligen vaga som att praxis vid deras tillämpning i berörda hänseende icke varit fullt enhetlig, vara försvarligt att i förevarande fall av förnyelsefondsmedel taga i anspråk ett belopp, motsvarande vad som med hänsyn till omfattningen av ersättningsarbeten kan anses skäligt. Mot vad generalpoststyrelsen härutinnan föreslagit finner jag icke anledning till invändning.

I anslutning till vad jag sålunda yttrat har jag för avsikt att, därest riksdagen härutinnan ej framställer erinran, hos Kungl. Maj:t tillstyrka medgivande, att för ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbeten m. m. må av förnyelsefondsmedel användas ett belopp av 210,000 kronor. I följd härav finner jag mig böra förorda, att till arbetenas utförande såsom kapitalökningsanslag beredes det av generalpoststyrelsen beräknade beloppet av 160,000 kronor. Härav torde, på sätt styrelsen hemställt, 60,000 kronor böra anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *om- och tillbyggnad av posthuset i Sundsvall m. m.*
för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 60,000.

5. Posthusbyggnad i Krylbo.

[5.] Postkontoret i Krylbo har alltsedan dess inrättande den 1 november 1906 varit inrymt i den lokal, som då för ändamålet uppläts åt postverket och som är belägen å fastigheten Älfhem. Den stegrade poströrelsen samt behovet av bostäder för postpersonalen orsakade emellertid, att generalpoststyrelsen förhållandevis så tidigt som år 1918 igångsatte undersökningar rörande anskaffandet av nya lokaler i Krylbo för postverket. Utredningen hann dock ej slutföras på sådan tid, att frågan kunde framläggas för 1919 års riksdag. Vid sagda riksdag blev emellertid ärendet upptaget till behandling på grund av en i andra kammaren väckt motion om inköp för postverkets räkning av nämnda fastighet Älfhem. I sin skrivelse i ämnet (nr 12 A, punkten 6) uttalade riksdagen, att den visserligen funnit, att behov av bättre lokalförhållanden för postverket föreläge beträffande Krylbo men att det borde i detta sammanhang närmare undersökas, om icke lämplig tomtmark kunde erhållas från statens järnvägar eller statens domäner.

Uti sitt år 1919 avgivna förslag till kapitalökning begärde också generalpoststyrelsen anslag för uppförande av en posthusbyggnad å ett statens järnvägar tillhörigt område i Krylbo, vilken byggnad jämväl skulle inrymma bostäder för postverkets personal i orten samt överliggningsrum för en del tjänstemän vid järnvägsposten. Kostnaden beräknades till 350,000 kronor. Efter förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1920 års riksdag för ändamålet å tilläggs-

stat för år 1920 175,000 kronor och för år 1921 återstoden, 175,000 kronor.

Frågan om uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo kom emellertid snart därefter i ett ändrat läge.

Mot förläggandet av ett postkontor till den då ifrågasatta tomten framfördes nämligen vissa erinringar av Krylbo kommunalfullmäktige samt av 1920 års statsrevisorer, vilka senare därjämte framhöllo, att, om en nybyggnad skulle komma till utförande, det tillika torde böra undersökas, huruvida det kunde vara för statsverket ekonomiskt fördelaktigt att inom densamma bereda utrymme jämväl åt telegrafverket. I anledning härav föreskrev Kungl. Maj:t, att med det beslutade posthusbygget skulle tills vidare anstå.

Sedan frågan om postverkets lokalförhållanden i Krylbo därefter i hela dess vidd upptagits till förnyad prövning, föreslog Kungl. Maj:t, på framställning av generalpoststyrelsen, 1922 års riksdag att *dels* besluta, att den posthusbyggnad i Krylbo, vartill anslag om sammanlagt 350,000 kronor av 1920 års riksdag anvisats, icke skulle komma till utförande, *dels ock* medgiva, att för postverkets räkning måtte få inköpas fastigheten Älfhem å tomterna nr 5 och 6 inom kvarteret Posten samt nr 3 och 4 inom kvarteret Älfhem i Krylbo för en köpeskilling av 70,000 kronor, samt att sagda köpeskilling måtte få utgå av förenämnda för uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo tidigare anvisade anslag om sammanlagt 350,000 kronor. Sedan riksdagen bifallit det framlagda förslaget, uppdrog Kungl. Maj:t genom brev den 21 juni 1922 åt generalpoststyrelsen att för en köpeskilling av 70,000 kronor för statsverkets räkning inköpa fastigheten i fråga. På grund av vissa mellankomna hinder kunde emellertid köpet ej komma till stånd förrän den 30 september 1926. Återstoden av nämnda anslag å 350,000 kronor har i enlighet med särskilda beslut av riksdagen disponerats för vissa andra postverkets ändamål.

Fastighetsköpet innebar förvärvande för postverkets räkning av ett område om mer än 6,000 kvadratmeter, bebyggt med en huvudbyggnad av trä i 2 våningar och en mindre gårdsbyggnad likaledes av trä i 2 våningar.

I sin skrivelse den 29 augusti 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 har *generalpoststyrelsen* hemställt om anvisande av medel för uppförande av ny posthusbyggnad å nyssnämnda fastighet för en kostnad av 175,500 kronor. Efter att hava erinrat om vad som tidigare förekommit i fråga om postkontoret i Krylbo, lämnar styrelsen till en början följande redogörelse för lokalförhållandena vid ifrågavarande postkontor.

Huvudbyggnadens bottenvåning disponeras helt för postkontorets räkning och består av ett rum för kassaexpeditionen, ett rum för postmästaren, ett rum för expeditionen av avgående och ankommande poster, ett rum för brevbärarna samt ett kassavalv. Våningen en trappa upp innehåller en bostadslägenhet om 3 rum och kök. I gårdsbyggnadens bottenvåning finnas en bostadslägenhet om 3 rum och kök och ett samlingsrum för postpersonalen, i våningen en trappa upp 3 överliggningsrum för järnvägspostpersonalen.

Två i byggnaderna befintliga lägenheter, vilka icke disponeras för postverket, äro båda uthyrda.

Från vederbörande postdirektörs och postmästares sida har sedan några år med skärpa framhållits angelägenheten av, att postkontoret erhåller lämpli-

gare lokaler. Och även från allmänhetens respektive samhällets sida hava bestämde krav i samma riktning framställts. Det har gjorts gällande, att postkontorslokalen är undermålig och på intet sätt motsvarar tidens krav. Generalpoststyrelsen kan icke heller bestrida det berättigade i de gjorda utsagorna och framställda kraven. Utan tvivel måste postkontorslokalen med postkontorets allttjämt ökade rörelse och jämväl ökade personal numera betecknas såsom för sitt ändamål otillräcklig och otillfredsställande.

Lokalen har en golvyta av 117 kvadratmeter. Medelstorleken för postkontor av samma storleksklass, som den postkontoret i Krylbo tillhör (klass 3), utgör för närvarande visserligen blott 143 kvadratmeter, men i fråga om postkontoret i Krylbo är att märka, att detta på grund av sin egenskap av omsorteringspostkontor har behov av en större golvyta än med detsamma i övrigt jämbördiga kontor. Beträffande utrymmets otillräcklighet, vad de olika expeditionerna angår, må särskilt anföras följande.

Allmänhetens avdelning, ej fullt 6,5 kvadratmeter, är allför liten. Missförhållandet är särskilt framträdande vid tider av hög trafikfrekvens, såsom vid jul och nyår, under kronoskatteuppbörden, vid månadsskiftena samt vid pensionsutbetalningarna. Vid dylika tillfällen sträcker sig köbildningen ofta nog ut på gården. I den lokala pressen hava också upprepade gånger klagomålen från allmänhetens sida varit inriktade på det otillräckliga utrymme, varöver denna förfogar inom postlokalen.

Kassaexpeditionen saknar plats för insättning av tillräckligt antal kassaplatser. I kassaexpeditionen finnes ej kassavalv.

Brevbärarexpeditionen omfattar en nyttig golvyta av allenast 21 kvadratmeter. Sagda lokal måste även tjäna såsom förvaringsrum för diverse inventarier m. m., varav densammas otillräcklighet och otjänlighet ytterligare be-
lyses.

Expeditionen för avgående och ankommande poster — vilken även handhar omsortering av transiterande poster — disponerar en golvyta av cirka 25 kvadratmeter. Med ett så ringa utrymme bliver det ofta nödvändigt att förlägga behandlingen av till Krylbo ankommande och från Krylbo avgående paket till kassaexpeditionen, vilket på sistsagda expeditions arbete verkar synnerligen betungande.

Bristen på lokalutrymme gör det omöjligt att anordna s. k. amerikanskt fack. Detta förhållande medför väsentliga olägenheter för de större korrespondenterna, vilka i annat fall skulle kunna erhålla sin post avsevärt tidigare och även oftare än vad nu är fallet.

Utrymme för arkiv saknas även. Äldre handlingar måste förvaras i säckar, inlagda i en garderob, något som försvårar och försenar arbetet med reklationsärendens handläggning.

Till allt vad förut sagts kommer, såsom redan antytts, en annan omständighet, från vilken icke kan bortses, nämligen att lokalen på intet sätt motsvarar nutidens krav å en postkontorslokals bekvämlighet. Sålunda saknas frukost-, kapp- och toalettrum. I byggnaden finnes ej inlett vatten eller avlopp. Centralvärmeanläggning finnes ej, utan lokalen uppvärms med kaminer och kakelugnar. Med hänsyn därtill, att vid postkontoret i Krylbo arbetet med de transiterande posterna försiggår nära nog dygnet runt, torde det få anses vara en bjudande plikt för arbetsgivaren-staten att åt den med detta arbete sysselsätta personalen tillhandahålla lämpliga lokaler med de bekvämligheter, som nattarbete påkallar. Så är för närvarande långt ifrån fallet.

Styrelsen framhåller vidare, att vid den tid, då beslut fattades om inköp av fastigheten Älfhem, anledning utan tvivel förelegat att utgå från, att postkontorslokalen skulle räcka en lång tid framåt, men att förhållandena utveck-

lat sig på sådant sätt, att lokalens otillräcklighet numera vore uppenbar. Visserligen hade generalpoststyrelsen allt hitintills undanskjutit frågan om förbättrade postkontorslokaler i Krylbo dels med hänsyn till andra liknande krav, vilkas lösning synts styrelsen ännu mer trängande, dels ock på grund av pågående undersökningar rörande vissa med lokalfrågan i Krylbo sammanhängande spörsmål, men numera funne styrelsen sig icke längre kunna undgå att framföra denna fråga till slutligt avgörande. Rörelsen vid postkontoret i Krylbo kunde, yttrar styrelsen, visserligen icke sägas i och för sig vara av mera betydande omfattning, men kravet på nya lokaler finge, sett från en annan synpunkt, särskilt starkt fog för sig, nämligen med hänsyn till den stora betydelse för posttrafikens handhavande i allmänhet, som nämnda postkontor hade på grund av sitt läge vid en av de postalt sett viktigaste knutpunkterna i riket.

Generalpoststyrelsen övergår härefter till spörsmålen om sättet för lokalfrågans lösande samt om beredande i förevarande sammanhang av lokaler jämväl för telegrafverket. Härom anför styrelsen:

Vid de utredningar, som under de senaste åren verkställt angående lämpligaste sättet för lokalfrågans lösning vid postkontoren, hava undersökts ett flertal olika förslag i syfte att begränsa utgifterna för statsverket. Det av 1920 års statsrevisorer gjorda uttalandet, att man vid nybyggnadsplaner borde undersöka lämpligheten av att anskaffa lokaler jämväl för telegrafverket, har därvid även iakttagits.

Telegrafstyrelsen har, såsom framgår av generalpoststyrelsens framställning bifogat utlåtande i ärendet, meddelat, att telegrafverkets på privat väg förhyrda lokaler i Krylbo icke vore tillfredsställande och att telegrafstyrelsen upptagit frågan om anskaffande av ny lokal för telefonstationen redan år 1927 men att frågan då fått anstå i avvaktan på lösningen av postverkets lokalfråga.

Då lokalfrågan i Krylbo sålunda nu är aktuell för både post- och telegrafverken, hava styrelserna gemensamt behandlat detta spörsmål.

Vid den pågående, av Kungl. Maj:t den 22 oktober 1927 anbefallda utredningen rörande möjligheten att genom ökad användning av för post- och telegrafverken gemensamma lokaler samt anlitande av gemensam personal åstadkomma kostnadsbesparing för statsverket och större bekvämlighet för allmänheten har det visat sig, att inga fördelar vare sig för statsverket eller för allmänheten stå att vinna genom inrymmandet av postkontoret och telefonstationen i Krylbo i gemensamma lokaler, samt att det vid sådant förhållande är nödvändigt, att verkens lokalfrågor ordnas var för sig.

På sätt såväl generalpoststyrelsen som telegrafstyrelsen anse erforderligt, bör lokalfrågan för verken i Krylbo nu lösas så vitt möjligt definitivt och på ett för båda verken möjligast lämpligt sätt under hänsynstagande även till framtida behov; styrelserna äro även ense därom, att spörsmålet ej kan lösas på annat sätt än genom uppförande av en nybyggnad å postverkets tomt i Krylbo.

Beträffande den planerade nybyggnaden samt i fråga om tomtmarkens utnyttjande yttrar styrelsen:

I den planerade nybyggnaden erfordras, förutom lokaler för postkontoret och telefonstationen samt bostad åt värmeledningsskötaren vid fastigheten, även bostäder åt postmästaren och åt en telegraftjänsteman. Med hänsyn till det betydande omexpeditionsarbetet vid postkontoret i Krylbo är det av stor vikt,

att postmästaren i Krylbo, såsom chef för postkontorets personal och ansvarig för postanordningarna, är lätt tillgänglig. Detta åter vinnes bäst därigenom, att bostad beredes honom inom posthuset. För en dylik åtgärd talar även den omständigheten, att postmästaren i Krylbo — liksom postmästarna å andra större järnvägsknutpunkter — måste tjäna såsom mellanhand mellan vederbörande distriktsförvaltning och järnvägspostpersonalen vid meddelande av order och inhämtande av upplysningar. För postdirektionen är det även av stor vikt att vid vilken tid som helst på dygnet kunna komma i kontakt med postmästaren, varvid dennes arbete i hög grad underlättas, om han är boende i posthuset. Från telegrafstyrelsens sida har framställts krav på erhållande av en bostad om 2 rum och kök.

Det postverket tillhöriga markområdet sträcker sig, såsom av tomtkartan framgår, med en bredd av cirka 45 meter mellan Järnvägs-gatan, köpingens huvudgata, och Dalälven. Den planerade nybyggnaden måste, för att erhålla ett lämpligt läge såväl för trafikanterna som med hänsyn till posttransporterna, förläggas utefter Järnvägs-gatan, vilken placering skulle medföra, att den nuvarande posthusbyggnaden ej kan få kvarstå på den plats, den nu innehar. Markområdets storlek medgiver visserligen, att sistnämnda byggnad förflyttas nedåt mot älven, i vilket fall bottenvåningen i det flyttade huset skulle kunna omändras till bostadslägenhet åt postmästaren och en lägenhet för denne ej behöva ingå i planen för nybyggnaden. Verkställd utredning har emellertid givit vid handen, att en dylik förflyttning skulle ställa sig ekonomiskt ofördelaktig. Det synes därför lämpligast att låta i samband med nybyggnaden — vilken skulle uppföras av trä och reveteras — riva det nuvarande posthuset, varvid entreprenören för nybygget skulle äga använda godtagbart material från den gamla byggnaden.

Postverkets tomtområde i Krylbo omfattar en yta av över 6,000 kvadratmeter. Detta är för sitt ändamål onödigt stort. Avsett lär vara, att en ny gata skall utläggas, parallell med Järnvägs-gatan, varigenom området skulle komma att bestå av 2 delar. Möjlighet torde därför finnas att försälja det synnerligen välbelägna och vackra tomtområdet mellan den ifrågasatta nya gatan och älven. De allmänna konjunkturerna äro emellertid för närvarande icke sådana, att generalpoststyrelsen anser sig böra föreslå åtgärder för områdets omedelbara försäljning, utan synes härmed böra anstå till en gynnsammare tidpunkt.

Generalpoststyrelsen meddelar vidare, att professorn E. Lallerstedt på generalpoststyrelsens uppdrag utarbetat ritningar till nybyggnaden samt uppgjort kostnadsförslag för densamma, slutande å 175,500 kronor.

Enligt förslaget skulle, anför styrelsen, följande lokaler erhållas:

i källaren: kabelintag och förrådsrum åt telegrafverket; förrådsrum åt postverket; pannrum och koksrum samt tvättstuga och källarutrymmen för bostäderna;

i bottenvåningen: postkontorslokal om 224 kvadratmeter, anordnad på ett tidsenligt och för poströrelsens avveckling synnerligen ändamålsenligt sätt, en bostad om 2 rum och kök samt en om 1 rum och kök;

i våningen 1 trappa upp: telefonstationslokal om 154 kvadratmeter, till storlek och inredning motsvarande telegrafverkets önskemål, en för postmästaren avsedd bostad om 4 rum, jungfrualkov och kök ävensom en lägenhet om 2 rum och kök.

Generalpoststyrelsen upplyser i detta sammanhang, att styrelsen alltifrån byggnadsföretagets förberedande handläggning samarbetat med byggnadsstyrelsen.

Slutligen anför generalpoststyrelsen med avseende å finansieringen av företaget följande:

Såsom i det föregående anförts, skulle nybyggnaden ersätta det nuvarande posthuset, varför byggnadsföretaget i viss mån kan betecknas såsom ersättningsarbete.

Av liknande skäl, som utförligt anförts i fråga om nybyggnaden i Sundsvall, synes av kostnaderna för nu ifrågavarande nybyggnad åtminstone en del böra bestridas av medel ur postverkets förnyelsefond. I förevarande fall skulle det till och med kunna ifrågasättas, huruvida icke hela kostnaden för nybygget borde bestridas med förnyelsefondsmedel. Enär emellertid den byggnad, som skulle erhållas i stället för det nuvarande posthuset, bleve avsevärt större än sistnämnda hus — nybyggnaden skulle ju dessutom komma att innehålla nya lokaler för telegrafverket — synes det generalpoststyrelsen riktigast, att av kostnaderna för nybygget endast så stor del, som svarar mot det bokförda värdet å det nuvarande, till rivning föreslagna posthuset, bör bestridas med medel ur postverkets förnyelsefond. Med ledning av de fastigheten för närvarande åsatta taxeringsvärdena, kan av fastighetens bokförda värde, 70,000 kronor, ett belopp av 45,000 kronor anses motsvara värdet å posthuset och 25,000 kronor värdet å tomten och den gårdsbyggnad, som är avsedd att bibehållas.

Av de beräknade kostnaderna för nybygget, sammanlagt 175,500 kronor, synas alltså 130,500 kronor böra utgå av medel, anvisade såsom utgifter för kapitalökning, och 45,000 kronor av förnyelsefondsmedel.

Enär den posthusbyggnad, varom här är fråga, icke kan beräknas bli färdig före den 1 juli 1932, synes det generalpoststyrelsen onödigt att belasta riksstaten för budgetåret 1931/1932 med mer än en del av kostnaderna för byggnadsföretaget. Ett belopp av 30,500 kronor torde bli tillfyllest för arbetets bedrivande intill den 1 juli 1932.

Med anvisandet utav återstående del, 100,000 kronor, av nu omhandlade medel kan lämpligen anstå till budgetåret 1932/1933.

Aberopande vad sålunda anförts har generalpoststyrelsen hemställt, att för påbörjande av uppförandet av en nybyggnad å postverkets tomt i Krylbo, i hudsaklig överensstämmelse med av professor Lallerstedt utarbetade ritningar, måtte *dels* anvisas såsom utgifter för kapitalökning ett belopp av 30,500 kronor för budgetåret 1931/1932, *dels ock* ställas till generalpoststyrelsens förfogande ur postverkets förnyelsefond ett belopp av 45,000 kronor.

Med skrivelse den 29 september 1930 har generalpoststyrelsen sedermera överlämnat yttrande i ärendet den 18 september 1930 av *byggnadsstyrelsen*, som därvid meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra mot ifrågavarande ritningsförslag men att den beräknade kostnadssumman för företaget syntes väl knappt tilltagen och att det därför torde bli nödvändigt att iakttaga den största sparsamhet vid byggnadsarbetenas utförande.

Riksräkenskapsverket har, såsom under nästföregående punkt meddelats, den 20 september 1930 avgivit gemensamt utlåtande i fråga om finansieringen av posthusbyggena i Sundsvall och Krylbo och därvid meddelat, att avsättningarna till postverkets förnyelsefond för ifrågavarande fastighet i Krylbo till och med år 1930 utgöra 10,552 kronor. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till det under nämnda punkt lämnade referatet av utlåtandet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, äro de nuvarande postkontors-lokalerna i Krylbo otillräckliga och otillfredsställande. Enligt vad av generalpoststyrelsen meddelats, hava såväl från den lokala ledningens som från allmänhetens sida framställts — av allt att döma välgrundade — krav på avvägbringandet av bättre lokalförhållanden. Den i ärendet förebragta utredningen giver också vid handen, att, därest posttrafiken skall kunna nöjaktigt besörjas samt allmänhetens och personalens berättigade intressen behörigen tillgodoses, nya och tidsenliga lokaler för ifrågavarande postkontor erfordras. Utredningen synes jämväl ådagalägga, att förevarande lokalfråga lämpligen bör lösas genom att en nybyggnad uppföres på den postverket tillhöriga fastighet, där det nuvarande posthuset är beläget. Enligt det av styrelsen framlagda förslaget skulle även telegrafverket, vars lokalfråga i Krylbo sedan några år varit aktuell, erhålla erforderliga lokaler i nybyggnaden samt dessutom fyra bostadslägenheter beredas i densamma, därav en åt postmästaren, vilket befunnits ur tjänstesynpunkt önskvärt. Mot det sålunda föreliggande nybyggnadsförslaget, vilket enligt vad jag inhämtat uppgjorts i samråd med telegrafstyrelsen och som slutar å en kostnadssumma av 175,500 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. Jag vill därför tillstyrka, att det kommer till utförande.

Beträffande den omfattning, vari förnyelsefondsmedel böra tagas i anspråk till bestridande av kostnaderna för byggnadsföretaget, tillåter jag mig hänvisa till vad jag under nästföregående punkt anført i motsvarande ämne och tillstyrker alltså generalpoststyrelsens förslag att av kostnaden, 175,500 kronor, ett belopp av 130,500 kronor bestrides medelst kapitalökningsanslag, medan återstoden, därest riksdagen ej framställer erinran däremot, skulle utgå av förnyelsefondsmedel.

Det av generalpoststyrelsen för nästkommande budgetår förordade anslagsbeloppet, 30,500 kronor, har ej givit mig anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *posthusbyggnad i Krylbo* för budgetåret 1931/1932
anvisa ett reservationsanslag av kronor 30,500.

6. Inköp för postverkets räkning av fastigheter.

[6.] Av anvisade medel till inköp för postverkets räkning av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, återstod vid ingången av år 1930 ett odisponerat belopp av 122,600 kronor. I anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag gjorda framställning har riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisat ett anslag av 80,000 kronor för detta ändamål. Enär något fastighetsförvärv med anlitande av berörda anslag icke förekom under första halvåret 1930, fanns alltså vid ingången av budgetåret 1930/1931 ett sammanlagt belopp av 202,600 kronor disponibelt för inköp av fastigheter. Sedermera

har emellertid Kungl. Maj:t på framställning av generalpoststyrelsen genom beslut den 26 september 1930 bemyndigat styrelsen att för postverkets räkning för en köpeskilling av högst 38,000 kronor inköpa den från Gillershöjdens tomtområde 1^a i Hällefors socken avsöndrade lägenheten nr 4 b i kvarteret Domherren i Hällefors stationssamhälle med en areal av 18.5 ar samt att för köpeskillingens gäldande i riksgäldskontoret lyfta högst nämnda belopp, att utgå av för inköp av fastigheter beviljade anslag.

I skrivelse den 4 oktober 1930 har *generalpoststyrelsen* — under erinran att efter den sålunda uppkomna belastningen å anslaget allenast 164,600 kronor återstode — gjort framställning om anslag för nästkommande budgetår till inköp av fastigheter med 40,000 kronor, varigenom de härför disponibla medlen skulle komma att uppgå till omkring 200,000 kronor eller det belopp, som ansetts böra stå till förfogande för ändamålet under ett budgetår.

Departements-
chefen.

För att ifrågavarande anslag skall vara till avsedd nytta, nämligen att sätta postverket i stånd att i brådskande fall eller då för statsverket särskilt förmånligt erbjudande står till buds säkerställa verkets behov av lokaler, är det erforderligt att ett icke alltför ringa belopp finnes till förfogande. Då jag biträder generalpoststyrelsens uppfattning angående behovet av anslagsmedel till förevarande ändamål, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp för postverkets räkning av fastigheter*, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 40,000.

Inköp av tomter och uppförande därå av enklare bostadsbyggnader.

I omförmälda skrivelse den 29 augusti 1930 har *generalpoststyrelsen* vidare — med framhållande att fall förekomme, då postverket tillhörande funktionärer, som måst stationeras å mindre platser, icke kunnat inom rimlig tid där bereda sig bostäder — gjort framställning om anvisande av anslag å 50,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall användas till inköp av eller förvärvande av förfoganderätt över tomter och till uppförande därå för postverkets räkning av enklare bostadsbyggnader. Till stöd för detta förslag har styrelsen erinrat, att medel tidigare, under de på kristiden närmast följande åren, ställts till styrelsens förfogande för dylikt ändamål samt att de erfarenheter, som därvid vunnits, varit enbart goda.

Generalpoststyrelsens framställning har icke synts mig innefatta tillräckliga skäl att under numera rådande förhållanden tillstyrka anslagsäskande för här ifrågavarande ändamål.

Telegrafverket.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande telegrafverket för budgetåret 1931/1932. Styrelsen avhandlar därvid till en början frågan om

1. Inköp av fastighet samt uppförande av telefonstationsbyggnad för Östermalm i Stockholm (Östermalmsstationen).

[7.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 7) gjorda framställning anvisade riksdagen för inköp för telegrafverkets räkning av den telegrafverkets pensionsfond tillhöriga fastigheten nr 27 i kvarteret Harpan med adress nr 2 vid Karlaplan i Stockholm samt uppförande därstädes av en telefonstationsbyggnad (Östermalmsstationen) ett reservationsanslag av 700,000 kronor. Inköpssumman för fastigheten hade bestämts till fastighetens bokförda värde, 332,009 kronor 50 öre. Kostnaden för den nya byggnaden beräknades till 500,000 kronor. Anslagsbehovet utgjorde således i dess helhet 832,009 kronor 50 öre eller i avrundat tal 832,000 kronor. Byggnadsarbetena hava påbörjats under hösten 1930 samt beräknas bliva avslutade före ingången av år 1932.

I skrivelsen den 29 augusti 1930 med anslagsäskanden hemställer *telegrafstyrelsen*, att återstående, för nybyggnaden erforderligt anslag, 132,000 kronor, måtte anvisas för budgetåret 1931/1932.

Då ärendet behandlades av 1930 års riksdag, förelågo ännu icke fullständiga ritningar till byggnadsföretaget. Sedan sådana upprättats och byggnadsstyrelsen yttrat sig över desamma, har Kungl. Maj:t den 20 september 1930 förordnat om byggnadsföretagets utförande och i sammanhang därmed ställt det av riksdagen för innevarande budgetår beviljade anslaget av 700,000 kronor till telegrafstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål.

Mot telegrafstyrelsens nu gjorda hemställan har jag intet att erinra.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp av fastighet samt uppförande av telefonstationsbyggnad för Östermalm i Stockholm (Östermalmsstationen)* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 132,000.

Departementschefen.

2. Förråds-, garage- och verkstadsbyggnader i Göteborg.

[8.] Efter av telegrafstyrelsen i skrivelse den 31 januari 1930 gjord framställning framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 104 till 1930 års riksdag förslag om förvärvande för telegrafverkets räkning av vissa tomter i kvarteret Gesundaberget i Bagaregården i Göteborg. Å dessa tomter avsågs att för verkets räkning anordna förrådslokaler m. m. till ersättning för de lokaler, vilka verket hittills på platsen disponerat för dylikt ändamål och vilka — väsentligen förlagda till förhyrda områden — visat sig vara otillräckliga och otidsenliga samt på grund av sitt splittrade läge oekonomiska i driften.

Sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts framställning, bemyndigade Kungl. Maj:t genom brev den 4 april 1930 telegrafstyrelsen att inköpa ifrågavarande tomter för en köpeskilling av högst 102,699 kronor 80 öre, att utgå av reservationsanslaget till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut.

I sin skrivelse den 29 augusti 1930 har *telegrafstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för uppförande å berörda tomter av förråds-, garage- och verkstadsbyggnader för telegrafverkets räkning.

Styrelsen har till en början omnämnt, att styrelsen i enlighet med Kungl. Maj:ts nyssnämnda bemyndigande förhandlat med drätselkammaren i Göteborg om förvärvande av fastigheterna men att köpeavtalet ännu ej förelåge klart, emedan vissa detaljer rörande järnvägsstickspår till tomterna ej hunnit ordnas.

Beträffande sättet för anordnande av de lokaler, för vilka ifrågavarande tomter avsetts, har styrelsen anfört följande:

Som styrelsen i sin skrivelse den 31 januari 1930 meddelat, vore avsikten att på området uppföra byggnad för förråds-, garage- och verkstadslokaler. Styrelsen har av flera skäl — huvudsakligen med tanke på blivande utvidgning och på eldfara — funnit lämpligt att fördela lokalbehovet på tvenne byggnader, den ena inrymmande förrådslokaler, förrådets expedition samt reparationsverkstad för telefonapparater och telefonväxlar, den andra inrymmande garage för 14 fordon, reparationsverkstad för motorfordon samt smedja. Samtliga lokaler med undantag av större delen av förrådsutrymmena skulle förses med värmeledning. De uppvärmda förrådslokalerna äro avsedda för apparater av olika slag, reservdelar för dessa apparater, finare verktyg med mera dylikt. Förslag till nämnda byggnader har utarbetats. Byggnadskostnaden uppgår — inklusive värmeledning, vatten, avlopp och belysning — till cirka 250,000 kronor. Av detta belopp komma cirka 193,000 kronor på den första av de omförmälda byggnaderna, förrådsbyggnaden, och cirka 57,000 kronor på den andra, garagebyggnaden.

Beträffande fördelningen av de sålunda beräknade totalkostnaderna för byggnaderna — 250,000 kronor — på de olika behovsgrupper, som genom byggnaderna skulle tillgodoses, samt beträffande byggnadsföretagens ekonomiska inbörd har styrelsen lämnat följande uppgifter:

På *förrådslokaler* och *expeditionsrum* komma ungefär 113,000 kronor. Det därigenom erhållna förrådsutrymmet uppgår till ungefär 1,325 kvadratmeter, varav ungefär 500 kvadratmeter uppvärmt utrymme.

På *reparationsverkstaden* för telefonapparater och telefonväxlar, vilken skulle upptaga en areal av ungefär 380 kvadratmeter, komma ungefär 80,000 kronor. Efter 6 % ränta på denna kostnad blir den årliga omkostnaden 4,800 kronor eller 12 kronor 60 öre per kvadratmeter. Med hänsyn tagen även till tomtkostnaden uppgår årskostnaden till cirka 13 kronor per kvadratmeter. För de nu disponerade lokalerna i telegrafverkets fastighet vid Fjärde Långgatan, vilka upptaga en areal av cirka 240 kvadratmeter och som på sätt omnämnts i styrelsens skrivelse den 31 januari 1930 endast få disponeras ytterligare en kort tid, utgör kostnaden efter samma procentsats 3,600 kronor per år, vilket motsvarar 15 kronor per kvadratmeter och år. En rymligare och ändamålsenligare lokal skulle således erhållas till en förhållandevis lägre kostnad. Genom att verkstad och förråd placeras i samma byggnad från att nu ligga i skilda delar av staden, vinnes dessutom den fördelen, att packnings- och transportkostnader för apparater och annan materiel mellan de båda avdelningarna helt inbesparas.

På *garaget* komma ungefär 27,000 kronor, vilket per garageplats motsvarar 1,930 kronor. Räknas med 6 % ränta, 2 % för underhåll å byggnaden och onera, 6 % å tomtkostnaden samt så högt som 40 kronor för värme och belysning, erhålles en årskostnad per garageplats av 220 kronor, för vilken kostnad ett uppvärmt garage icke kan förhyras på platsen.

På vardera av *motorverkstaden* och *smedjan*, vilka skulle upptaga en areal av respektive 160 och 145 kvadratmeter, komma ungefär 15,000 kronor.

På grund av det anförda har styrelsen hemställt, att för uppförande av förråds- samt garage- och verkstadsbyggnader i Göteborg måtte anvisas ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

I skrivelse den 19 december 1930 har telegrafstyrelsen sedermera meddelat, att avtal numera träffats med drätselkammaren i Göteborg om förvärfv av ifrågavarande tomter. Med samma skrivelse har styrelsen överlämnat dels ritningar till byggnaderna, dels ock ett av *byggnadsstyrelsen* i ärendet avgivet utlåtande, vari byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra mot det beträffande byggnadsarbetena upprättade förslaget eller mot de för desamma beräknade kostnaderna.

På sätt av den föregående redogörelsen framgår, avsågs med ifrågavarande av 1930 års riksdag beslutade tomtförvärfv att möjliggöra anordnandet av tidsenliga och tillräckliga förråds- och verkstadslokaler m. m. för telegrafverkets behov i Göteborg. Det förslag beträffande tomternas bebyggande, som nu framlagts, synes mig vara ägnat att på ett tillfredsställande sätt tillgodose nämnda behov. På grund härav och då ur ekonomisk synpunkt någon erinran icke torde vara att göra mot det föreliggande förslaget, har jag ansett mig böra tillstyrka, att det av telegrafstyrelsen för ändamålet begärda beloppet, 250,000 kronor, av riksdagen äskas för nästkommande budgetår.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *förråds-, garage- och verkstadsbyggnader i Göteborg*
för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 250,000.

*Departements-
chefen.*

3. Inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter.

[9.] För inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, hava sedan flera år tillbaka medel beviljats av riksdagen. Senast för budgetåret 1927/1928 hava för ändamålet anvisats 300,000 kronor.

I 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, sid. 41—42) upplystes, att av beviljade medel återstode ett belopp av 233,260 kronor.

Därefter har tagits i anspråk *dels* enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 april 1930 102,699 kronor 80 öre för förvärvande för telegrafverkets räkning av de under punkten 8 här förut omnämnda tomterna i Göteborg och *dels* enligt bemyndigande i brev den 30 maj 1930 1,300 kronor för inköp av ett område i Lamhult. Genom beslut den 4 december 1930 har Kungl. Maj:t vidare bemyndigat telegrafstyrelsen att av anslaget taga i anspråk ett belopp av högst 1,880 kronor för inköp av visst område i Södra Vings socken. Till telegrafverkets förfogande för ifrågavarande ändamål står sålunda för närvarande ett belopp av 127,380 kronor 20 öre.

Telegrafstyrelsen hemställer nu, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett anslag av 300,000 kronor eller samma belopp, som av riksdagen tidigare härtill beviljats för ett budgetår.

Departement-
chefen.

Enär erfarenheten visat behovet av att hava tillgång till medel, då det gällt att snabbt och på för statsverket fördelaktiga villkor förvärva och bebygga fastigheter för telegrafverkets räkning, torde anslag alltså böra anvisas för ändamålet. Med hänsyn till storleken av nu befintlig behållning å tidigare beviljade medel kunde måhända någon nedsättning i det av telegrafstyrelsen äskade beloppet ifrågasättas. Jämlikt numera gällande regler beträffande dispositionen av s. k. äldre reservationsanslag kommer emellertid nämnda behållning att den 30 juni 1931 överföras till inkomsttitel och alltså icke längre bli tillgänglig för det med anslaget avsedda ändamålet. På grund härav tillstyrker jag, att nytt anslag till belopp av 300,000 kronor äskas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter*, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

4. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

[10.] För fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har riksdagen för budgetåren 1927—1931 anvisat respektive 8,000,000, 7,000,000, 6,500,000 och 11,000,000 kronor. Av sistnämnda anslag avsåg ett belopp av

tillhopa 2,600,000 kronor kostnader för nya kablar till Gotland och till Tyskland.

I sin skrivelse den 29 augusti 1930 har *telegrafstyrelsen* gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Styrelsen meddelar därvid till en början, att av de till och med budgetåret 1929/1930 beviljade medlen för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende vid 1929 års utgång återstått ett icke använt belopp av 5,957,605 kronor 58 öre samt att för tiden till den 1 juli 1931 således stode till telegrafstyrelsens förfogande ett belopp av 16,957,605 kronor 58 öre. Härav vore vid avgivandet av styrelsens anslagsäskande icke mindre än 14,280,000 kronor använda eller beräknade att användas för redan beordrade arbeten, avsedda att utföras under år 1930. Denna jämförelsevis stora kapitalåtgång förklarades därigenom, att antalet nya telefonapparater under år 1929 och den gångna delen av år 1930 blivit betydligt större än som tidigare beräknats. Styrelsen hade sålunda i skrivelse den 27 augusti 1929 angivit den sannolika ökningen i antalet nya apparater under åren 1929 och 1930 till 19,800, respektive 20,000. I en senare skrivelse den 8 november 1929 till chefen för kommunikationsdepartementet hade dessa siffror korrigerats med hänsyn till då föreliggande fullständigare statistikunderlag till 22,000, respektive 23,000. I verkligheten hade apparatökningen blivit än större. Antalet nya apparater hade sålunda under år 1929 varit 23,107, och föreliggande uppgifter för år 1930 tydde på, att apparatökningen under sistnämnda år sannolikt torde bli omkring 26,000.

Nyss anförda siffror utvisa, att av de till och med budgetåret 1930/1931 anvisade reservationsanslagen för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende vid skrivelsens avgivande endast återstod ett belopp av omkring 2,700,000 kronor.

Styrelsen framhåller härefter, att man vid bedömandet av anslagsbehovet under budgetåret 1931/1932 måste taga hänsyn dels härtill, dels ock till de siffror i övrigt, som visade de senaste årens utveckling och som intagits i efterföljande av styrelsen meddelade tabeller:

År	Telefon- samtal mot särskild avgift	Samtals- avgifter	Ökning (+) eller minsk- ning (—) under året			Antal telefon- apparater vid årets slut	Under året influtna in- trädes- och abonnemangs- avgifter
			i sam- tals- perioder	i samtalsavgifter			
				%	Kronor		
Perioder	Kronor					Kronor	
1925 . . .	51,535,612	24,685,251	+ 3.3	+ 1,081,893	+ 4.6	422,638	44,593,768
1926 . . .	53,499,856	25,896,897	+ 3.8	+ 1,211,646	+ 4.9	438,059	46,024,799
1927 . . .	55,354,242	26,962,228	+ 3.5	+ 1,065,331	+ 4.1	453,513	47,571,434
1928 . . .	57,300,020	28,438,184	+ 3.5	+ 1,475,956	+ 5.5	472,205	49,504,577
1929 . . .	60,426,814	30,616,023	⁴ + 5.5	+ 2,177,839	⁴ + 7.7	495,312	² 50,218,176
1930 . . .	62,500,000	32,100,000	⁶ + 3.4	+ 1,484,000	⁵ + 4.8	521,000	52,400,000

2, 4, 5: se noter å nästa sida.

År	Ökning (+) eller minskning (–) under året				Antal taxerade telegram	Telegram- avgifter	Ökning (+) eller minskning (–) under året			
	i antal telefon- apparater		i inträdes- och abonnemangsav- gifter				i anta- let tele- gram	i telegramav- gifter		
	Antal	%	Kronor	%				Kronor	%	
1925 . .	+ 15,995	+ 3.9	¹ – 1,144,314	– 2.5	6,408,977	7,718,182	+ 2.3	+ 250,451	+ 3.4	
1926 . .	+ 15,421	+ 3.6	+ 1,431,031	+ 3.2	6,427,060	² 7,522,480	+ 0.3	³ – 195,702	– 2.5	
1927 . .	+ 15,454	+ 3.5	+ 1,546,635	+ 3.4	6,460,694	² 7,432,397	+ 0.5	³ – 90,083	– 1.2	
1928 . .	+ 18,692	+ 4.1	+ 1,933,143	+ 4.1	6,576,609	7,473,278	+ 1.8	+ 40,881	+ 0.6	
1929 . .	+ 23,107	+ 4.9	² + 713,599	+ 1.4	6,556,403	7,858,832	– 0.3	+ 385,554	+ 5.2	
1930 . .	+ 26,000	+ 5.2	+ 2,182,000	+ 4.3	6,850,000	7,750,000	– 3.1	– 109,000	– 1.4	

Anm. I tabellerna äro uppgifterna för år 1930 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sex första månaderna av året och med hänsynstagande till av telegrafstyrelsen föreslagna taxejämkningsfrån och med den 1 oktober 1930. Beträffande dessa taxejämkningsfrån är emellertid att märka, att desamma av Kungl. Maj:t fastställts att gälla först från och med den 1 januari 1931.

Under hänvisning till dessa tabeller yttrar telegrafstyrelsen vidare huvudsakligen följande:

Tabellerna visa en mycket betydande utveckling för telegrafverkets telefonrörelse. Av den summariska redogörelsen för abonnemangsrörelsen framgår, att den årliga ökningen i antalet telefonapparater, som under en följd av år hållit sig vid omkring 15,000 å 16,000, under år 1929, såsom tidigare nämnts, stigit till över 23,000 och under år 1930 beräknas komma att stiga till omkring 26,000. År 1931 måste telegrafstyrelsen sannolikt vara beredd på en apparatökning av 28,000.

Allmänhetens ökade intresse för telefonen, sådant det framgår av ett hastigt växande abonnentantal, är delvis ett rent spontant uttryck för en allt större uppskattning av telefonen såsom ett snabbt och bekvämt kommunikationsmedel, delvis ett resultat av styrelsens arbete för telefonens utbredning även inom de glest bebyggda delarna av landet. Icke minst där har telefonen nämligen en stor uppgift att fylla, och styrelsen har också inom de gränser, som betingas av nödvändigheten att tillfredsställa förränta det i telefonnätet investerade kapitalet, sökt att befrämja denna utveckling. Sålunda ha villkoren för anläggning av nya växelstationer mildrats, så att det numera i allmänhet är tillräckligt med 5 nytillträdande abonnenter på en plats för att en station skall anordnas, och förslag har i skrivelse den 21 juni 1930 ingivits till Kungl. Maj:t angående avgiftslättnader vid mindre växelstationer samt slopandet av periodavgiften vid landssamtal inom ett och samma taxeoMRåde⁶, varjämte en omarbetning av telefontaxeoMRåderna, berörande abonnenterna vid flertalet av telegrafverkets stationer, under året företagits. Under år 1931 kommer även en utvidgning av frikretsarna vid ett stort antal av telegrafver-

¹ Abonnemangsavgifterna sänktes den 1 juli 1924.

² Vissa taxejämkningsfrån gjordes den 1 januari 1929.

³ Sveriges andel av de utländska telegramavgifterna sänktes den 1 april 1926.

⁴ Telefonkabeln Sverige—Finland öppnades i december 1928.

⁵ Vissa jämkningar i taxeoMRådesgränserna m. m. vidtagna från den 1 oktober 1930.

⁶ Bestämmelser i enlighet med detta förslag hava av Kungl. Maj:t utfärdats att gälla från och med den 1 januari 1931.

kets stationer att äga rum, varigenom abonnenternas ledningskostnader minskas. Styrelsen arbetar nämligen med det målet för ögonen att göra en billig telefon tillgänglig för alla, var de än äro bosatta, och ett sådant program kan givetvis icke realiserast utan kapitalutlägg. Såvitt styrelsen är i tillfälle bedöma situationen, komma emellertid därigenom inga svårigheter att uppstå för en liksom hittills fullt tillfredsställande förräntning även av en på grund av rörelsens växande omfattning framtvungad ökad kapitalinvestering.

De taxelindringar i olika former, som sålunda åvägabragts, torde komma att medföra dels ökad abonnenttillströmning, dels ökad telefontrafik med därav följande behov av nya ledningar. Vid beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 måste telegrafstyrelsen, för att kunna möta ökade krav, räkna med att för utvidgning av lokalnäten kommer att erfordras ett belopp ej understigande 9,800,000 kronor.

Beträffande rikssamtalstrafiken visa förestående tabeller en avsevärd stegring i influtna samtalsavgifter. Utbyggnaden av riksnätet har, vad det gäller anläggningskostnaden, såsom styrelsen i framställning den 27 augusti 1929 redan påvisat (se 1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 3, sid. 44), icke hållit jämna steg med trafikökningen. Genom diverse tekniska anordningar har det nämligen tidigare varit möjligt att i betydande grad uppöka befintliga ledningars trafikkapacitet. Sedan emellertid dessa möjligheter utnyttjats, måste man för framtiden alltjämt räkna med, att den utvidgade trafikens krav på ökade förbindelser skola tillfredsställas genom nybyggda riksledningar. Därtill kommer att Sveriges utlandstrafik och den utländska trafiken genom Sverige alltjämt växa och för varje år ställa allt större krav på ledningar och stationsanordningar. Antalet telefonsamtal mellan Sverige och utlandet och mellan främmande länder genom Sverige, som under år 1928 var 749,933, har sålunda under år 1929 uppgått till 974,490 och beräknas för år 1930 till i runt tal 1,020,000. För nya blanka riksledningar har telegrafstyrelsen för budgetåret 1931/1932 beräknat ett belopp av 2,100,000 kronor. För utökning av pupiniseringen av rikskablarna Stockholm—Uppsala och Stockholm—Norrköping erfordras vidare 940,000 kronor.

Härutöver erfordras medel för en ny undervattenskabel till Danmark. Telefontrafiken mellan å ena sidan Danmark och å andra sidan Sverige, Norge, Finland, Estland och Lettland framföres nu på 6 stycken kablar med sammanlagt 18 ledningar över Öresund. Den senaste av dessa kablar utlades år 1922 mellan Hälsingborg och Helsingör. Sedan dess har den över ifrågavarande kablar framförda trafiken betydligt ökats, vilket framgår av följande siffror:

År 1922	259,393 samtal	År 1926	281,554 samtal
» 1923	274,209 »	» 1927	299,238 »
» 1924	274,226 »	» 1928	315,499 »
» 1925	271,774 »	» 1929	369,215 »

Samtliga befintliga ledningar äro också nu upptagna och berättigade krav ha framförts på utökning av förbindelserna dels för den svensk-danska trafiken, dels för trafiken mellan Danmark å ena sidan samt Norge och Finland å den andra. Ej heller fyller någon av de nuvarande kablarna de krav, som ur kvalitetssynpunkt numera uppställas å kablar för långväga telefontrafik. En ny telefonkabel till Danmark bör därför under år 1931 komma till utförande, och telegrafstyrelsen har också i samförstånd med danska post- och telegrafstyrelsen påbörjat erforderliga förundersökningar och infordrat preliminärt kostnadsanbud. Med hänsyn till att rikskabeln mellan Stockholm och Malmö beräknas bliva färdig under år 1931 har den nya Danmarkskabeln planerats

som en direkt fortsättning av densamma. Kabeln kommer att utgå från Malmö över Barsebäckshamn på svenska sidan till Vedbäck och Köpenhamn i Danmark. Härigenom vinnes en bättre och säkrare befordringsväg för den danska trafiken med östra och norra delarna av Sverige, med Malmö och trakterna söder därom samt med Finland och de baltiska länderna, varjämte man på detta sätt erhåller en värdefull reservväg för telefontrafiken med Tyskland och länder där bortom i händelse av fel å de svenska kablar till Tyskland och vid fel å vissa kabelsträckor i Tyskland. På Sverige belöpande andel av kostnaden för en ny telefonkabel mellan Sverige och Danmark torde komma att uppgå till 760,000 kronor, av vilket belopp 600,000 kronor böra tagas av anslaget för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende och resten från förnyelsefonden.

För nya radiostationer erfordras 300,000 kronor.

Sammanlagt skulle alltså för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1931/1932 erfordras ett anslag av (9,800,000 + 2,100,000 + 940,000 + 600,000 + 300,000) 13,740,000 kronor. Telegrafstyrelsen har i förevarande skrivelse hemställt, att för ändamålet måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett reservationsanslag å sistnämnda belopp.

I skrivelse den 22 september 1930 har telegrafstyrelsen sedermera anmält, att behov av medel för nästkommande budgetår föreläge jämväl för anordnande av en ny telefonkabel till Finland. För detta ändamål har styrelsen beräknat ett belopp av omkring 700,000 kronor. I en senare skrivelse, dagtecknad den 1 december 1930, har styrelsen emellertid i detta ämne anfört, att då frågan enligt vad styrelsen inhämtat ännu icke förelagts Finlands riksdag, i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag icke syntes behöva avses något belopp för Sveriges andel i kostnaden för ifrågavarande kabel. Då emellertid behovet av utvidgade telefonförbindelser mellan Sverige och Finland vore mycket trängande, ämnade styrelsen senare, därest besked från Finland erhöles inom behörig tid, till Kungl. Maj:t ingiva förslag rörande särskild proposition i ämnet.

Vidare har styrelsen i skrivelse den 28 november 1930 anmält, att vid denna tidpunkt föreliggande siffror för tredje kvartalet 1930 utvisade, att anslagsbehovet för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för nästkommande budgetår bleve större än vad styrelsen i skrivelsen den 29 augusti 1930 beräknat, i anledning varav styrelsen ansett sig böra föreslå en ökning av det i sistnämnda skrivelse begärda anslagsbeloppet med 1,000,000 kronor. Härutinnan yttrar styrelsen:

I skrivelsen den 29 augusti 1930 har telegrafstyrelsen räknat med, att ökningen i antalet telefonapparater under år 1930 komme att uppgå till cirka 26,000 och år 1931 kunde väntas stiga till 28,000. Till ledning för beräkningen av apparatökningen under år 1930 hade styrelsen då icke tillgång till uppgifter för mer än till och med första halvåret 1930. Då numera uppgifterna för 3:e kvartalet 1930 blivit tillgängliga, har det visat sig att ökningen under sistnämnda kvartal varit så stor, att styrelsen måste räkna med en ökning för hela året 1930 av 27,500 apparater i stället för 26,000.

Det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget, som i styrelsens skrivelse den 27 augusti 1929 beräknats med tanke på en apparatökning av högst

20,000 apparater år 1930, blir givetvis härigenom synnerligen ansträngt, och styrelsen torde — om den icke skall avvisa abonnenter — bliva nödsakad att under första halvåret 1931 av tillgängliga medel förskottera erforderligt belopp för anordnande av telefon till nya abonnenter.

Den ständigt stegrade efterfrågan å telefonabonnemang torde, av allt att döma, bliva större under år 1931 än under år 1930, enär nu beslutade taxenssättningar träda i kraft den 1 januari 1931. Telegrafstyrelsen måste därför vara beredd på än större ökning under år 1931 än som beräknades i skrivelsen den 29 augusti 1930. Det i styrelsens sistnämnda skrivelse begärda anslaget torde av dessa skäl behöva ökas med 1,000,000 kronor.

Vid ifrågavarande skrivelse har styrelsen fogat nya tabellariska uppgifter, motsvarande de i det föregående återgivna tabellerna men kompletterade med föreliggande uppgifter för tredje kvartalet 1930, varjämte meddelats en tabell till belysande av telegrafverkets utveckling under månaderna januari—oktober 1929 och 1930. Beträffande dessa uppgifter hänvisar jag till handlingarna i ärendet.

Styrelsen har i förevarande skrivelse, med återtagande av sitt förra förslag i frågan, hemställt, att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett reservationsanslag av 14,740,000 kronor.

Vad först angår förslaget om utläggande av en ny telefonkabel till Danmark, utvisar den redogörelse, som härutinnan lämnats av telegrafstyrelsen, att trafiken å nu befintliga kablar till detta land under senare år icke oväsentligt stegrats. Såväl på grund härav som även i betraktande av att en del av de nuvarande kabelledningarna äro föråldrade och av mindre tillfredsställande beskaffenhet, föreligger ett starkt behov av nya kabelförbindelser. Med hänsyn härtill och då, enligt vad inhämtade upplysningar giva vid handen, anledning icke synes föreligga till tvekan om att det kapital, som erfordras för den nu ifrågasatta nya anläggningen, kommer att giva skäligen förräntning, vill jag tillstyrka, att densamma kommer till utförande. Mot det belopp, som av telegrafstyrelsen beräknats behöfligt för bestridande av på Sverige belöande andel i anläggningskostnaderna, har jag icke skäl till erinran. Jag finner även lämpligt, att av kostnaderna visst belopp gäldas av förnyelsefondsmedel, enär den nya kabelns utläggande möjliggör behöflig slopning av vissa numera föråldrade kabelförbindelser. Från anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende torde i enlighet med telegrafstyrelsens förslag böra för ändamålet i fråga för nästkommande budgetår beräknas 600,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vidkommande härefter de ändamål, vilka i allmänhet pläga tillgodoses från förevarande anslag, nämligen utvidgning av lokalnäten, nya anordningar för rikssamtalstrafiken samt anordnande av radiostationer, har telegrafstyrelsen till dessa ändamål för nästkommande budgetår beräknat tillhopa 14,140,000 kronor, vilken summa med icke mindre än 5,740,000 kronor överstiger det anslagsbelopp, som för motsvarande ändamål beviljats för innevarande budgetår. Denna betydande anslagsökning har av telegrafstyrelsen motiverats främst med den kraftiga stegring i abonnentantalet och telefontrafiken, som ägt rum

under de senaste åren och som — icke minst med hänsyn till de taxelättnader, som på senare tid beretts abonnenterna — beräknats ytterligare fortsätta. Till medelsökningen bidrager i viss mån även den omständigheten, att man på grund av ledningarnas större genomsnittliga längd och därav uppkommande högre ledningskostnader nödgats räkna med något större belopp per nytillkommande abonnent än vad tidigare varit fallet.

De siffror, som av telegrafstyrelsen anförts med avseende å telefontrafikens utveckling, utvisa att trafikstegringen under de senaste åren avsevärt överträffat härutinnan ursprungligen gjorda antaganden. Enligt vad de senast överlämnade uppgifterna utvisa, utgjorde antalet under tiden 1 januari—31 oktober 1930 nytillkomna abonnenter 23,510, medan motsvarande siffra för tiden januari—oktober 1929 utgjorde 19,319. Den föreliggande utredningen tyder alltså på, att en avsevärd ökning av medlen till förevarande ändamål för nästkommande budgetår är ofrånkomlig för att telegrafverket skall vara rustat att möta de krav, som framkallas av trafikens stegring. I samma riktning pekar också det förhållandet, att behållningen vid de senaste årsskiptena å till förevarande ändamål anvisade medel — uppenbarligen bland annat på grund av den stegring i trafikökningen, som inträtt med år 1928 — nedgått till avsevärt lägre belopp än som tidigare stått till förfogande. I detta hänseende må erinras, att nämnda behållning utgjort vid utgången av år 1926 17,700,000 kronor och vid utgången av år 1927 17,500,000 kronor men därefter kraftigt nedgått, så att den belöpt sig till, vid utgången av år 1928 8,700,000 kronor och vid utgången av år 1929 endast 6,000,000 kronor, allt i avrundade tal.

Efter vad jag inhämtat har telegrafstyrelsen vid sin anslagsberäkning tagit hänsyn till den inverkan, som de rådande ekonomiska konjunkturerna enligt styrelsens uppfattning kunna antagas utöva å anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål. Likväl synes mig en viss minskning i det av telegrafstyrelsen för nu ifrågavarande ändamål beräknade medelsbeloppet kunna ifrågasättas. Jag vill föreslå en begränsning av detsamma till 13,400,000 kronor, innebärande en nedsättning med 740,000 kronor.

I överensstämmelse med vad jag här ifrågasatt skulle anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för nästkommande budgetår bestämmas till $(600,000 + 13,400,000)$ 14,000,000 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 14,000,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 27 september 1930 har järnvägsstyrelsen gjort framställning angående behovet av anslag att äskas av 1931 års riksdag för statens järnvägar. Styrelsen har därvid inledningsvis meddelat, bland annat, att visst överskott uppkommit å anslag, beviljade under huvudrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar».

Beträffande dylikt överskott torde få erinras, att 1922 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgivit att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under förevarande huvudgrupp upptaget anslag, järnvägsstyrelsen finge använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skulle iakttagas, att överskottet i första hand borde användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål. Genom brev den 21 juni 1922 har Kungl. Maj:t bemyndigat järnvägsstyrelsen att förfara på nu angivet sätt med berörda överskott, varjämte Kungl. Maj:t anbefallt styrelsen att årligen vid avgivande av förslag å anslag att äskas hos riksdagen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse beträffande den omfattning, i vilken överskott, på sätt sålunda medgivits, kommit till användning för täckande av uppkommen brist.

I anledning härav meddelar järnvägsstyrelsen nu följande:

Brist har uppkommit å anslagen för under år 1929 avslutade arbeten endast inom detaljgruppen

Bangårdsombyggnader 39,464:41 kronor.
Samtidigt har å härefter angivna anslagsgrupper följande överskott erhållits, nämligen å

Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem	21:33 kronor,
Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar	33,960:93 »
Anläggningar vid huvudverkstäder	2,409:91 »
Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar	20:93 »
Husbyggnader	53,659:52 »
Brandväsendets ordnande	8,655:18 »

Summa överskott 98,727:80 kronor.

Härtill kommer behållning av överskottsmedel från år 1928 146:49 »

Summa överskott sålunda 98,874:29 kronor.

Efter det nyss angivna anslagsbrist — 39,464 kronor 41 öre — blivit täckt, återstår alltså en behållning till år 1930 av 59,409 kronor 88 öre, vilket belopp kommer att av styrelsen återbördas.

Innan jag ingår på järnvägsstyrelsens anslagsäskanden under rubriken »Nya byggnader och anläggningar», torde jag få beröra av styrelsen i förevarande

skrivelse gjorda framställningar angående två företag, till vilka enligt styrelsens förslag icke skulle äskas kapitalökningsanslag utan vilka skulle bekostas med förnyelsefondsmedel. Den ena av dessa framställningar har upptagits under rubriken »Anläggningar vid huvudverkstäder» och avser en tillbyggnad till vagnverkstaden i Notviken för att möjliggöra överflyttning dit av den nu i Boden bedrivna reparationsverksamheten beträffande person- och godsvagnar. Den andra innefattas under avdelningen »Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar» samt går ut på ombyggnad av lokomotivstationen i Kristinehamn.

Beträffande tillbyggnad till vagnverkstaden i Notviken har järnvägsstyrelsen till en början erinrat, att sedan malmvagnsreparationerna år 1928 överflyttats från Boden till Notviken i därstädes enligt statsmakternas beslut för detta ändamål uppförd verkstad, av reparationsverksamheten i Boden återstår blott handhavandet av underhållet å ett mindre antal person- och godsvagnar, med vilka arbeten för närvarande en arbetarstam av 75 man är sysselsatt.

Med avseende å den tilltänkta överflyttningen av denna reparationsverksamhet till Notviken har styrelsen härefter anfört följande:

Såsom redan förut i järnvägsstyrelsens motivering för byggandet av malmvagnsverkstaden i Notviken anfördes, är verkstadsanläggningen i Boden mycket omodern och oekonomisk i drift. Då därjämte en modernisering av sistnämnda verkstad ej kan ifrågasättas på grund av därmed förenade kostnader — utan att man ändock får en fullt tillfredsställande anläggning — framhöll styrelsen vidare den stora vikten av att den ursprungliga planen ända till slut fullföljes och att alltså Notvikens verkstad efter hand, som behoven så påkalla, ensamt utvecklas och utvidgas samt Bodens verkstad samtidigt efter hand avvecklas och driften där inskränkes för att en gång helt nedläggas.

Enär driftsresultatet av ännu kvarvarande verksamhet i Boden är synnerligen oekonomiskt och ej för rimlig kostnad kan förbättras, kan styrelsen ej taga på sitt ansvar att längre dröja med Bodenverkstadens fullständiga utrymmande och driftens överflyttande till den moderna verkstaden i Notviken.

För att bereda nödigt utrymme härför i Notviken erfordras planenligt en tillbyggnad av vagnsverkstaden därstädes jämte vissa spårplanordningar samt materialbodar. Dessa anläggningar hava av järnvägsstyrelsen beräknats komma att draga en kostnad av 850,000 kronor.

I gengäld för detta kapitalutlägg beräknas, att de med den omoderna verkstadsdriften i Boden förbundna, onödigt stora driftkostnaderna kunna undgås dels genom att den nu tudelade administrationen centraliseras till en plats, dels genom att tidsbesparande metoder kunna utnyttjas i den nya anläggningen. Därjämte bortfalla eller väsentligt förminska en hel del av de kostnader, som nu tynga utgiftsstaten beträffande Boden, såsom avlöning till port- och nattvakter, underhålls- och övrig kostnad för byggnader, kraft, belysning och värme samt renhållning och snöskottning.

En försiktig beräkning har visat, att dessa med verkstadsdriften förbundna merkostnader sammanlagt skulle komma att uppgå till 105,000 kronor årligen. Denna kalkyl är utförd på enahanda sätt som de, vilka lades till grund för beräkningen av den år 1927 till utförande beslutade vagnsverkstadens räntabilitet, och då dessa sistnämnda kalkyler visat, att de verkliga utgiftsbesparingarna fullt upp motsvara de beräknade, är styrelsen förvissad om, att jämväl

det nu beräknade undanröjandet av bestående merkostnader skola motsvaras av verkligheten.

En utgiftspost kommer dock att under en del år något förminska denna besparing, nämligen kostnad för arbetartåg mellan Boden och Notviken.

På grund av att den nuvarande arbetarstammen i Boden nästan uteslutande består av egnahemsinnehavare, har järnvägsstyrelsen nämligen ej för avsikt att avyttra sina lägenheter, har järnvägsstyrelsen nämligen ej för avsikt att vid Bodenverkstadens nedläggande tvångstransportera därvarande personal till Notviken utan ämnar dagligen befordra dessa arbetare den 31 kilometer långa vägen mellan Boden och Notviken med särskilda tåg till och från arbetet. Härför uppstående kostnader, som årligen komma att belöpa sig till 20,000 kronor, bortfalla givetvis vid den tidpunkt, då i Boden varande verkstadspersonal avgår ur tjänst eller frivilligt avflyttar till Notviken.

Vidkommande spørsmålet om medelsanskaffningen för ifrågavarande verkstadsbyggnad har styrelsen anfört följande:

Styrelsen vill då först erinra om, att styrelsen i fråga om den senast uppförda verkstadsbyggnaden vid Notviken (malmvagnsverkstaden) föreslog, att denna, såsom avsedd att ersätta motsvarande utrymmen i Boden, skulle bekostas med förnyelsefondsmedel. Emellertid ansåg sig föredragande departementschefen icke kunna biträda detta förslag, dels emedan det icke vore avsett att slopa den gamla verkstaden i Boden, dels emedan bestridandet av kostnaderna i fråga med förnyelsefondsmedel möjligen kunde komma att inverka på omfattningen av malmbolagets förpliktelser på grund av lämnad garanti för malmbanornas avkastning. Departementschefens åsikt gillades av Kungl. Maj:t, som i proposition till 1927 års riksdag äskade erforderligt anslag av kapitalökningsmedel i och för anläggningens påbörjande. På Kungl. Maj:ts framställning hava sedermera 1928 och 1929 års riksdagar anvisat ytterligare anslag av samma natur för anläggningens fullbordande.

Enär i och med tillkomsten av den nu ifrågasatta tillbyggnaden av verkstaden i Notviken huvudverkstaden i Boden kommer att helt slopas, har det föreslagna arbetet karaktären av rent ersättningsarbete, som i enlighet med gällande grundregler bör bekostas med förnyelsefondsmedel. Den omständigheten, att disponerandet av dylika medel för arbetet möjligen skulle kunna komma att något inverka på omfattningen av malmbolagens garantiförpliktelser i fråga om malmbanornas avkastning, torde enligt styrelsens mening icke böra föranleda till sådant avsteg från praxis, som anlitaandet av kapitalökningsmedel i detta fall skulle innebära. Det må för övrigt framhållas, att malmbolagens garantiförpliktelser i avseende å huvudverkstadsanläggningarna i Notviken och Boden endast omfatta så stor del av det i anläggningarna bundna kapitalet, som svarar mot de för malmbanorna utförda prestationerna i förhållande till verkstädernas totala prestationer, och att den nu föreslagna verkstadstillbyggnaden i Notviken är avsedd att till vida övervägande del disponeras icke för malmbanornas räkning utan för statens järnvägars övriga norrländska linjer.

På grund av vad sålunda anförts har styrelsen förklarat sig hava för avsikt att i förslaget till stat för disposition av förnyelsefondsmedel under år 1931 för här ifrågavarande verkstadstillbyggnad upptaga ett belopp av 400,000 kronor såsom erforderligt för arbeten under år 1931 samt återstående 450,000 kronor i statförslaget för år 1932. Styrelsen, som för ändamålet alltså icke framställt något äskande av kapitalökande natur, förklarar sig likväl hava velat i detta sammanhang anmäla saken, för den händelse Kungl. Maj:t skulle

på grund av dess ekonomiska storleksordning anse det erforderligt att föra frågan till riksdagen.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hava representanter för Bodens stad och Överluleå kommun i ärendet framställt vissa önskemål, i anledning varav järnvägsstyrelsen den 30 oktober 1930 avgivit utlåtande. Därefter hava nyssnämnda representanter inkommit med ytterligare en skrift. Beträffande innehållet i nämnda skrifter och utlåtande tillåter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet.

*Departements-
chefen.*

Såsom av järnvägsstyrelsen antytts, har vid tidigare behandling av frågan om medel för statens järnvägars verkstadsanläggning i Notviken från styrelsens sida förutsatts, att verkstadsrörelsen i Boden skulle så småningom avvecklas och reparationsverksamheten i sin helhet koncentreras till anläggningarna i Notviken. Av vad styrelsen nu i ärendet anfört framgår, att såväl driftsekonomiska som organisatoriska skäl kraftigt tala för en förflyttning till Notviken jämväl av den för närvarande i Boden bedrivna reparationsverksamheten beträffande person- och godsvagnar. Jag har med hänsyn härtill ansett mig böra tillstyrka, att sådan förflyttning nu kommer till stånd samt att medel beredas för de byggnadsarbeten i Notviken, som äro en förutsättning härför.

På sätt järnvägsstyrelsen omnämnt, har det förutsatts, att de nuvarande arbetarna vid verkstaden i Boden — av vilka de flesta äro egnahemsägare — skulle tillsvidare dagligen befordras med tåg mellan Boden och Notviken. Med anledning av vad från Bodens stad och Överluleå kommun anförts i ämnet finner jag — såsom järnvägsstyrelsen i förberörda utlåtande den 30 oktober 1930 själv framhållit — av billighetsskäl påkallat, att åtgärder, vilka kunna erhålla karaktär av en tvångsförflyttning av arbetarna, undvikas, i följd varav någon indragning inom kortare tid av dessa arbetartåg icke bör äga rum.

Vad angår sättet för bestridande av kostnaderna för byggnadsföretaget i fråga, torde böra beaktas, att det denna gång — i motsats till vad fallet var vid 1927 års beslut om uppförande av malmvagnsverkstaden i Notviken — gäller ett rent ersättningsarbete. På grund härav och då, såsom järnvägsstyrelsen påpekat, anlitaandet av förnyelsefondsmedel i detta fall icke kan i nämnvärd mån påverka omfattningen av malmbolagens förpliktelser till följd av garanti för malmbanornas avkastning, har jag intet att erinra mot styrelsens förslag, att hela det beräknade kostnadsbeloppet, 850,000 kronor, bestrides av dylika medel. Därest riksdagen icke uttalar erinran mot denna uppfattning, har jag för avsikt att längre fram tillstyrka erforderlig medelsanvisning från statens järnvägars förnyelsefond.

Till stöd för förslaget angående ombyggnad av lokomotivstationen i Kristinehamn har järnvägsstyrelsen anfört följande:

Maskinavdelningens anläggningar i Kristinehamn — lokstallar, revisionsverkstad för lok och vagnar, kolgivningsanordningar m. m. — ligga i förhållande till varandra så ofördelaktigt placerade, att expeditioner, förråd, kolupplag och kolgivningsanordningar m. m. äro belägna på ena sidan om huvud-

spåren och de övriga anläggningarna å motsatta sidan. Med undantag av byggnaden för befälsexpeditionerna och förrådet äro samtliga anläggningar i bristfälligt skick, obekväma, mörka och ohygieniska.

Ny lokstation planerades redan i samband med Mora—Vänerns-banans övertagande år 1917. Järnvägsstyrelsen har emellertid på grund av finansiella hänsyn och för att ej behöva riskera ett undanträngande av vissa ännu angelägnare ombyggnadsarbeten hitintills ansett sig böra låta anstå med uppförande av en ny lokstallsanläggning, utom i vad gäller en år 1923 uppförd stallbyggnad med plats för fyra lokomotiv jämte tillhörande 20 meters vändskiva, vilken anläggning kom till stånd såsom ersättning för ett från Mora—Vänerns järnväg övertaget, i bangårdens östra del beläget lokomotivstall, vilket måste rivras för genomförande av en enligt ett år 1919 träffat avtal med Kristinehamns stad bestämd och år 1924 färdigställd vägportsanläggning under bangården å den plats, där detta stall var beläget.

De nuvarande gamla lokomotivstallsanläggningarna hava i avseende på bristfällighet och obekvämlighet nu kommit därhän, att ett bibehållande av densamma oundgängligen och inom närmaste framtiden skulle förutsätta en genomgripande reparation och modernisering, därvid man dock icke skulle kunna bereda möjlighet att utvinna några mera betydande ekonomiska fördelar i driften. Genom att i stället gå till en fullständig rivning av hela komplexet, med undantag för förenämnda expeditiönsbyggnad, och uppförande till ersättning av en väl avvägd, fullt modern lokstationsanläggning i anslutning till de förenämnda, relativt nybyggda lokstallarna, vilka äro förlagda på för ändamålet av staden i förutnämnda avtal upplåten mark, beräknas väsentliga fördelar i jämförelse med nuvarande förhållanden stå att ernå i avseende såväl på drifts-ekonomi som på personalens allmänna trevnad.

En förflyttning av lokomotivstallsanläggningen skulle därjämte vara till fördel med hänsyn till att densamma i sitt nuvarande läge så gott som helt omöjliggör en lämplig utformning av inom en närmare framtid säkerligen erforderlig mindre utvidgning av stationens spåranordningar.

Vid uppförandet av den nya lokstationen är det icke avsett att kombinera densamma med några större verkstadsanordningar, då de revisionsarbeten, som nu utföras i de för rivning avsedda verkstadslokalerna, enligt länge föreliggande plan skola överflyttas till huvudverkstaden, varigenom en avsevärd förenkling och förbilligande av lokstallarnas drift ernås.

Kostnaderna för byggnadsföretaget i fråga hava av järnvägsstyrelsen beräknats uppgå till omkring 800,000 kronor. Då företaget med hänsyn till dess karaktär ansetts böra bekostas med förnyelsefondsmedel, har styrelsen förklarat sig hava för avsikt att i sina äskanden av dylika medel för år 1931 medtaga erforderligt belopp av de beräknade kostnaderna för anläggningens utförande. Av samma skäl, som anförts beträffande nyssberörda anläggning i Notviken, har styrelsen emellertid ansett sig böra anmäla saken i förevarande sammanhang.

Vad järnvägsstyrelsen anført giver vid handen, att ett starkt behov föreligger att ersätta huvuddelen av nuvarande lokomotivstationsanläggning i Kristinehamn med en ny dylik anläggning. Jag biträder alltså styrelsens uppfattning om att byggnadsföretaget i fråga nu bör komma till utförande. Med hänsyn till företagets karaktär av ersättningsarbete har jag ej heller något att erinra mot styrelsens förslag att kostnaderna för detsamma i sin helhet be-

*Departements-
chefen.*

stridas av förnyelsefondsmedel. Därest riksdagen härutinnan icke framställer erinran, har jag därför för avsikt att tillstyrka Kungl. Maj:t att för ändamålet ställa erforderliga medel till förfogande från statens järnvägars förnyelsefond.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

I fråga om förevarande huvudgrupp har styrelsen, liksom under de föregående åren skett, påpekat, att samtidigt med anslagsmedel vore avsett att användas medel från förnyelsefonden för utförande av vissa här föreslagna anläggningar. Jag återkommer härtill i det följande.

Vidare yttrar styrelsen:

Beträffande arbeten vid föreningsstationer har styrelsen, jämlikt under en följd av år tillämpad och av statsmakterna godkänd praxis, vid äskandet av anslag ej tagit hänsyn till de bidrag, som eventuellt kunna vara att påräkna från de anslutande enskilda järnvägarna. Styrelsen, som övervakar, att bidrag erläggas i enlighet med gällande kontrakt, får beträffande det av 1918 års riksdag beslutade arbetet med tillbyggnad och förändring av Linköpings stationshus anmäla, att de anslutande enskilda banornas bidragsskyldighet fixerats genom skiljedomsutslag, på grund varav kontot för detta arbete gottskrivits med ett belopp av 54,714 kronor 38 öre. Å de för arbetet beviljade anslagen, tillhopa 153,000 kronor, har på grund härav erhållits ett överskott av 53,684 kronor 36 öre, som ingår bland här förut omförmälda besparingar å anslag för under år 1929 avslutade arbeten.

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för styrelsens anslagsäskanden, därvid jag gör början med de under rubriken »Bangårdar» upptagna.

Bangårdar.

Bangårdsombyggnader.

1. Ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö.

[11.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1913 års riksdag för ombyggnad av Malmö statsbangård 6,166,000 kronor, vilket belopp av riksdagen anvisades för åren 1914—1920. Riksdagens beslut i frågan var grundat på ett av järnvägsstyrelsen år 1912 upprättat förslag till nya bangårdsanordningar i Malmö, vilket förslag avsåg att med hänsyn till den under tioårsperioden 1902—1911 inträdda starka trafikstegringen kunna tillgodose trafikbehovet för en tid av 15 å 20 år framåt.

I berörda förslag ingick bland annat utvidgning och modernisering av de för godsvagnsväxling och uppställning av persontågsätt avsedda spårplanordningarna vid huvudstationen i sådan omfattning, att dessa anordningar beräknades motsvara trafikens växande behov för nyssnämnda tidslängd.

I sin framställning till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 angående behovet av anslag att äskas av 1921 års riksdag anförde järnvägsstyrelsen i fråga

om nämnda av 1913 års riksdag beslutade men då ännu icke fullbordade ombyggnad, att styrelsen med hänsyn till under senare tiden inträdd trafikminskning ansåge, att med utförandet av vissa i den ursprungliga planen ingående anläggningar kunde tills vidare anstå samt att styrelsen i anslutning härtill låtit upprätta ett förslag till provisoriskt fullbordande av bangårdsombyggnaden.

Detta förslag — som sedermera kom till utförande med av 1921 års riksdag anvisade medel och som i sin helhet medförde en besparing av omkring 6,500,000 kronor i förhållande till kostnaderna för ett oförändrat genomförande av 1912 års förslag efter den av kristiden föranledda prisstegringen — innefattade bland annat avsevärda inskränkningar beträffande spåranordningarna för personvagnsuppställning och godsvagnsrangering.

De nu befintliga, vid förenämnda ombyggnad erhållna spåranordningarna i Malmö äro sålunda av provisorisk karaktär.

I sin förut omförmälda skrivelse den 27 september 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att ifrågavarande spåranordningar för godsvagnsrangeringen på grund av begränsat spårutrymme samt i övrigt olämplig utformning sedan lång tid tillbaka visat sig medföra avsevärda svårigheter för ett ekonomiskt ombesörjande av det nödvändiga rangeringsarbetet för de till stationen anslutande järnvägslinjerna samt att behov alltså föreläge att anordna en ny rangerbangårdsanläggning. Härom yttrar styrelsen vidare:

Önskvärdheten och behovet av lämpligare och utökade rangerspåranordningar hava särskilt på senare tid gjort sig allt kraftigare gällande, bland annat med hänsyn till nutida, alltfört sig stegrande krav på snabb och systematisk behandling av godstransportarbetet. Avgångstiderna från Malmö för de fjärrgående godstågen äro sålunda numera koncentrerade till kvällstimmarna, vilket medfört, att arbetet med bildandet av dessa godståg med under dagen lastade godsvagnar måste utföras under stark forcering. Med de nu befintliga provisoriska spåranordningarna kräver detta, att rangeringsarbetet måste uppdelas på olika platser och spårgrupper, vilket erfordrar ett större antal växellokomotiv och större personal än som skulle erfordrats, om man haft tillgång till rymligare och mera lämpligt ordnade spåranordningar.

De för uppställning och skötsel av personvagnparken tillgängliga spårutrymmena hava likaledes sedan lång tid tillbaka visat sig otillräckliga för betjäandet av den stora persontrafiken vid stationen. Någon utökning av dessa spår har emellertid icke kunnat vidtagas, så länge de nuvarande spåranordningarna för godsvagnsrangeringen kvarligga. Genom anläggandet av en ny rangerspårgrupp vinnes emellertid möjlighet att för jämförelsevis ringa kostnad aptera en del av de nu för godsvagnsrangering använda spåren såsom uppställningsspår för personvagnar.

I anslutning till vad sålunda framhållits har styrelsen funnit tidpunkten nu vara inne för anordnandet av en ny rangerbangårdsanläggning i Malmö, i samband varmed även den synnerligen önskvärda utvidgningen av spåranordningarna för uppställning och skötsel av stationens personvagnpark kunde genomföras.

Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar hava av styrelsen beräknats till sammanlagt 1,150,000 kronor, varav 550,000 kronor ansetts böra bestridas

med medel ur förnyelsefonden samt återstoden, 600,000 kronor, med kapitalökningsmedel.

Angående de fördelar, som skulle vinnas genom tillkomsten av här omhandlade nya rangerbangårdsanläggning har järnvägsstyrelsen framhållit, att stationens godsvagnsväxling skulle kunna utföras med avsevärt mindre antal växel-lokomotivtimmar och växlingspersonal än med nuvarande mindre tillfredsställande bangårdsanordningar är möjligt. Den besparing i driftkostnader, som härigenom skulle uppstå, beräknar styrelsen till omkring 90,000 kronor per år. Härutöver skulle ernås avsevärda förbättringar i avseende på snabb och regelrätt expediering av godstransportrörelserna å de till stationen anslutande järnvägslinjerna.

Beträffande den verkställda kostnadsberäkningen har styrelsen omnämnt, bland annat, följande:

I den framlagda kostnadssumman ingår ett belopp av 176,000 kronor, utgörande halva kostnaden för omkring 60,000 kubikmeter schaktningsmassor, som vid den av 1923 års riksdag beslutade ombyggnaden av Lunds bangård måste, såsom varande överskottsmassor, borttransporteras från Lund, enär någon lämplig upplagsplats för desamma ej fanns att tillgå i närheten av bangården. I valet mellan att antingen frakta dessa massor till avstjälpning vid de höga bankarna vid den omkring 2 kilometer från Lund belägna bron över Höje å, där de icke kunde påräknas bli till någon som helst nytta, eller att transportera dem till Malmö, där de inom närliggande tid kunde finna användning vid den redan då planerade nya rangerspårgruppen, ansåg styrelsen sig böra bestämma sig för detta senare alternativ såsom det för verket mest lämpliga och ekonomiska. Då det härvid syntes rimligt och skäligt, att det blivande anslaget till ny rangerbangård skulle få vidkännas vederbörlig anpart av kostnaderna för ifrågavarande schaktningsmassors upptagning, transport och utplanering, har styrelsen, såsom på sin tid under hand meddelats kommunikationsdepartementet, bestämt, att förutnämnda 176,000 kronor, utgörande halva kostnaden för nämnda arbeten, tills vidare skola balanseras i räkenskaperna för att sedermera påföras kontot för anläggandet av den nya rangerspårgruppen i Malmö.

I anslutning till vad sålunda anförts har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anläggandet av en ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att särskilt de nuvarande spår-anordningarna för godsvagnsrangeringen vid Malmö statsbangård — vilka anordningar genom betydande inskränkningar i det ursprungligen uppgjorda programmet för bangårdens ombyggnad erhållit provisorisk karaktär — icke längre motsvara trafikens krav. Behov måste därjämte anses föreligga av utvidgade spår-anordningar för personvagnparken. Järnvägsstyrelsens förslag till nya anläggningar av ifrågavarande art synes därför väl motiverat. Styrelsens beräkningar synas ock utvisa, att tillkomsten av berörda anläggningar skulle, förutom andra fördelar, medföra driftkostnadsbesparingar som motsvara god förräntning av det för anläggningarna erforderliga kapitalet. På grund härav tillstyrker jag, att medel nu beredas till ifrågavarande arbeten. De gjorda kostnadsberäkningarna hava icke givit mig anledning till invändning. Då an-

läggningarna delvis hava karaktären av ersättningsarbeten, har jag icke heller något att erinra mot att av den uppskattade totalkostnaden, 1,150,000 kronor, ett belopp av 550,000 kronor bestrides med förnyelsefondsmedel. Återstoden eller 600,000 kronor torde i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag böra äskas å riksstaten för nästkommande budgetår.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 600,000.

Bangårdsanordningar i övrigt.

2. Gångbroar och gångtunnlar.

[12.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för gångbroar och gångtunnlar för vart och ett av budgetåren 1925—1931 beviljat ett belopp av 50,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu fortsatt anslag för ändamålet till belopp av 100,000 kronor. Styrelsen erinrar därvid, att ett av de viktigaste medlen för trafiksäkerhetens betryggande vid stationer med livlig persontrafik är anordnandet av gångbroar eller gångtunnlar, varigenom resande på sin väg från eller till tågen undgå att korsa spåren i plan, samt framhåller, att dylika broar och tunnlar, förutom uppgiften att vara utfarts- och tillfartsvägar till plattformerna å bangården ofta kunna tjäna som förbindelse mellan ett samhälles på ömse sidor om bangården belägna delar.

Styrelsen meddelar vidare, att betydande krav å nya dylika anläggningar föreläge och alltjämt framkomme. Det årliga medelsbehovet för ändamålet varierade men syntes, som styrelsen i flera tidigare framställningar uttalat, kunna beräknas till i medeltal 100,000 kronor. Upplysningsvis meddelar styrelsen, att under år 1930 intill tiden för framställningens avlåtande för anläggandet av en gångtunnel vid Älvsjö av anslag till dylika anordningar disponerats 188,000 kronor. Styrelsen erinrar slutligen om att styrelsen år 1929, enär genom förskjutning av arbetsplanerna viss behållning kvarstode å tidigare anvisade medel, begränsat sitt äskande till 50,000 kronor. Emellertid ansåge sig styrelsen med hänsyn till föreliggande pressande behov nödsakad att nu återupprepa sin begäran om ett anslag för ändamålet av 100,000 kronor.

Med hänsyn till ifrågavarande anordningars stora betydelse för trafiksäkerheten synes en förhöjning av för ändamålet nu utgående anslagsbelopp önskvärd. Jag anser mig därför böra tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *gångbroar och gångtunnlar* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

3. Fullbordande av dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö.

[13.] Med bifall till förslag av Kungl. Maj:t har 1918 års lagtima riksdag beslutat anläggandet av ett dubbelspår från Tranås till Aneby och från Sävsjö, numera benämnd Bodafors, till Sävsjö för en med tillämpning av år 1915 rådande arbets- och materialpriser beräknad kostnad av 5,558,300 kronor.

För ifrågavarande anläggning hava beviljats för år 1919 1,520,000 kronor och för år 1921 1,500,000 kronor eller tillhopa 3,020,000 kronor. Vidare har 1922 års riksdag medgivit, att av medel för arbeten, med vilkas utförande ansetts tills vidare böra anstå, finge för ifrågavarande ändamål användas 500,000 kronor. Ytterligare har till den ifrågavarande dubbelspårsbyggnaden överflyttats ett belopp av 1,240,000 kronor av överskottsmedel från dubbelspårsbyggnaden Aneby—Bodafors, varjämte 1923 års riksdag medgivit, att av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tillsvidare anstå, finge för här avsedda anläggning användas 250,000 kronor.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 september 1922 angående anslag för nya byggnader och anläggningar m. m. att äskas av 1923 års riksdag anförde järnvägsstyrelsen, att ehuru styrelsen, i likhet med vad som skett i dess skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1921, för sin del ville framhålla den obestridda betydelsen för statsbanedriften av ifrågavarande dubbelspårs anordnande, styrelsen dock med hänsyn till den ekonomiska situationen och till den mindre trafikbelastning å linjen i fråga, som under dåvarande konjunkturer vore rådande, ville ifrågasätta, att dessa arbeten tillsvidare skulle nedläggas, därvid dock på anförda skäl en successiv avveckling av desamma borde äga rum. Arbetena borde då avvecklas enligt en av styrelsen skisserad plan, därvid beträffande delen Tranås—Aneby arbetena skulle inskränka sig att omfatta terrassering och underballastning å linjen samt å Gripenbergs och Frinnaryds bangårdar. Vidare skulle all erforderlig mark utom för Tranås bangård anskaffas. Delen Bodafors—Sävsjö skulle däremot i sin helhet fullbordas.

Järnvägsstyrelsens nu omförmälda framställning biträdades av vederbörande departementschef samt lades till grund för förslag till 1923 års riksdag, vilket förslag av riksdagen bifölls.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 september 1924 angående anslag för nya byggnader och anläggningar m. m. för budgetåret 1925/1926 framhöll järnvägsstyrelsen sedermera, att de motiv, som år 1922 anförts för arbetenas avvecklande enligt nyssnämnda plan, kunde anses i stort sett ännu vara bestående, men att styrelsen dock med hänsyn till fördelar i tidtabells-, tågförings- och driftkostnadshänseende ville föreslå, att avvecklingen av denna dubbelspårsbyggnad skedde efter en något vidare plan, innebärande att dubbelspår även skulle utläggas å en del av sträckan Tranås—Aneby, nämligen å delen Frinnaryd—Aneby. Kostnaderna för ett dylikt färdigställande av dubbelspåret mellan Frinnaryd och Aneby beräknades uppgå till 465,000 kronor.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i anslutning till järnvägsstyrelsens sistnämnd-

da framställning framlagt förslag medgav 1925 års riksdag, att av i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 2 januari 1925 omförmälda besparade anslagsmedel finge för ifrågavarande arbeten användas nämnda belopp av 465,000 kronor. Av detta belopp utgjorde emellertid 100,000 kronor besparingar å tidigare för dubbelspårsbyggnaden anvisade medel, som alltså redan ingå i de här förut såsom beviljade angivna anslagen.

Härmed hava sålunda för dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö ställts till förfogande sammanlagt 5,375,000 kronor.

Sedan arbetena å dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö fullföljts och avslutats i enlighet med förenämnda avvecklingsplan, förefanns ett överskott å för dubbelspåret anvisade medel av 620,000 kronor. Dessa medel hava emellertid i enlighet med i 1929 års statsverksproposition intaget förslag tagits i anspråk för budgeten. För ifrågavarande dubbelspårsbyggnad har sålunda, sedan från anvisade medel frändragits sistnämnda 620,000 kronor, hitintills disponerats ett kapital av 4,755,000 kronor.

I sin skrivelse den 27 september 1930 har nu *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande dubbelspårs färdigställande jämväl å den återstående delen eller sträckan Tranås—Frinnaryd. Efter en redogörelse för vad i frågan tidigare förekommit har styrelsen i ämnet anført följande:

Såsom av förestående redogörelse framgår, avbröts på sin tid — år 1926 — arbetet med färdigställandet av dubbelspåret Tranås—Aneby, vad delen Tranås—Frinnaryd beträffar, med hänsyn till den ekonomiska situationen och den mindre trafikbelastning å linjen i fråga, som under dåvarande konjunkturer var rådande. Sedan nämnda tidpunkt hava förhållandena emellertid i många hänseenden ändrats.

I sin förenämnda skrivelse den 13 september 1924 har styrelsen framhållit, att fördelar i tidtabells-, tågförings- och driftkostnadshänseende stode att vinna genom färdigställandet av sträckan Frinnaryd—Aneby. Under den sedan dess förflutna tidrymden har erfarenheten, särskilt under de senare åren, bekräftat, att ursprungligen beaktade liknande fördelar skulle ernås genom dubbelspårets färdigställande jämväl å den återstående delen Tranås—Frinnaryd.

Särskilt för tågföringen har behovet av dubbelspåret år från år ökat. Godstågslägena äro ytterst hårt bundna på grund av bristen på framkomstmöjlighet norr om Frinnaryd och hava på grund av hänsynen till person- och snälltågsmöten måst läggas oförmånligt för rangeringsarbetet i Nässjö. Vidare förekomma dagligen förseningar av godstågen genom möten på enkelspåret och olägenheter genom begränsning av godstågens axelantal. Tecken tyda också på, att viktiga tågmöten måste komma att läggas norrut mot Tranås utanför det nuvarande dubbelspåret. Tågföringen kommer därav att ytterligare försvåras.

De driftkostnadsbesparingar, som bliva en direkt följd av anordnandet av dubbelspår å linjen Frinnaryd—Tranås låta sig endast till en mindre del siffermässigt beräknas. Bland de största fördelarna ur driftssynpunkt, som dock allra ytterst bottna i besparingar, må därför här blott omnämnas de viktigaste. Oberoende av och undvikande i största möjliga utsträckning av de eljest å enkelspårslinjer med livlig trafik lätt uppkommande tågförseningarna med därav följande rubbningar i trafiken, vilka särskilt under de periodiska högtrafiktillfällena så gott som undantagslöst uppkommit; förenklad tågledning med

därav minskat telegraferingsarbete och minskad ordergivning; minskade oregel-mässigheter beträffande rangerings- och annat arbete å såväl linje- som änd-stationer; undvikande av övertidstjänstgöring för stationspersonal samt slut-ligen större frihet såväl vid extratågs inläggande som vid uppgörande av tid-tabeller vid tidtabellsskiften m. m.

Dubbelspåret inledande å därav berörda stationer — Frinnaryd, Gripenberg och Tranås — påfordrar åtminstone för det närvarande icke några större om-gestaltningar av bangårdsanordningarna å dessa platser. Vad Tranås beträffar måste stationsanordningarna därstädes i varje fall — oavsett om dubbel-spåret kommer till stånd eller ej — förändras och moderniseras. Förhandling-ar om vissa omgestaltningar av stationen pågå med kommunen, och vissa arbe-ten där torde komma att föreslås till utförande inom närmaste tiden, men då med hänsyn till dessa ändringsarbetens karaktär kostnaderna till huvudsaklig del böra bestridas med medel ur statens järnvägars förnyelsefond, behöver sty-relsen icke nu begära något särskilt kapitalökningsanslag för ändamålet.

Då sålunda, såsom här förutsatts, genomförandet av dubbelspårsbyggnaden begränsas till själva linjen, bliva kostnaderna icke så avsevärda, varvid spelar in också att de redan nedlagda betydande kostnaderna för spårets terrasserings m. m. kunna nyttiggöras.

Kostnaderna för dubbelspåret färdigställande på här föreslaget sätt beräk-nas uppgå till 765,000 kronor, vilket belopp dock lämpligen kan uppdelas på de tvenne närmaste budgetåren. Under budgetåret 1931/1932, då dubbelspåret skulle färdigställas å delsträckan Tranås—Gripenberg, erfordras ett anslag av 520,000 kronor.

Med stöd av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte före-slå riksdagen att för igångsättande av arbeten med fullbordande av dubbelspåret mellan Tranås och Frinnaryd för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reserva-tionsanslag av 520,000 kronor.

*Departement-
chefen.*

Av vad järnvägsstyrelsen anfört har jag kommit till den uppfattningen, att genom ett fullbordande av den år 1926 avbrutna dubbelspårsanläggningen Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö å den ännu ej färdigställda sträckan Tranås —Frinnaryd så betydande fördelar med avseende å tidtabells- och tågförings-förhållanden samt jämväl i driftkostnadshänseende skulle kunna vinnas, att åtgärder för anläggningens avslutande nu torde böra vidtagas. På grund av redan utförda terrasserings- och trumläggningsarbeten samt då arbetena för närvarande endast skulle behöva avse själva järnvägslinjen, skulle också, så-som järnvägsstyrelsens framställning utvisar, kostnaderna för nämnda åtgär-der kunna begränsas till jämförelsevis ringa belopp.

Mot vad järnvägsstyrelsen föreslagit i fråga om kostnadsbeloppets uppskatt-ning samt fördelning å olika budgetår har jag intet att erinra. Jag tillstyrker alltså, att för nästkommande budgetperiod till ändamålet i fråga äskas ett kapitalökningsanslag av 520,000 kronor.

I detta sammanhang torde få omnämnas, att erforderlig mark för framtida utvidgning av bangården i Tranås anskaffats genom en den 2 april och den 11 maj 1927 dagtecknad överenskommelse mellan järnvägsstyrelsen å ena, och Tranås stad genom dess drätselkammare, å andra sidan, angående framtida omgestaltning av Tranås bangård m. m., vilken överenskommelse genom beslut den 8 juli 1927 godkänts av Kungl. Maj:t.

På grund av vad jag här anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *fullbordande av dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 520,000.

Husbyggnader.

4. Uppförande av restaurangbyggnad i Laxå.

[14.] Den hittillsvarande hotell- och restaurangbyggnaden vid Laxå med tillhörande uthus är i enskild ägo men belägen å statens järnvägar tillhörigt och av statens järnvägar enligt kontrakt till ägaren uthyrt markområde. Turisttrafikförbundets restaurangaktiebolag har hittills förhyrt byggnaderna för drivande av hotell- och restaurangrörelse, i samband varmed bolaget använt sig av hotellet som replipunkt för att furnera bolagets restaurangvagnar å linjerna Stockholm—Göteborg och Laxå—Charlottenberg.

I sin skrivelse den 27 september 1930 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för uppförande, sedan nyssnämnda byggnader av ägaren borttagits, av en mindre restaurangbyggnad på samma plats. Till stöd härför anför styrelsen:

Den nuvarande hotell- och restaurangbyggnaden är, även fastän den för närvarande användes såsom centralkök i viss utsträckning för restaurangvagnarna, allt för stor för sitt ändamål. Byggnaden är för övrigt numera i oundgängligt behov av en omfattande reparation och modernisering. Järnvägsstyrelsen har också efter viss utredning uppsagt kontraktet angående uthyrningen av mark och har förklarat sig icke vilja inlösa eller eljest övertaga byggnaderna, utan har styrelsen anmodat ägaren till byggnaderna att från och med den 1 januari 1931 borttaga desamma och återställa markområdet i avröjt skick.

Även om byggnaderna skulle få av statens järnvägar övertagas utan vederlag, skulle nämligen kostnaderna för byggnadernas istandsättande uppgå till 105,000 kronor. Med hänsyn härtill samt till kostnaderna för rörelsens drift och underhåll anses denna icke kunna drivas i de även efter en sådan istandsättning ej ändamålsenliga lokalerna utan avsevärd förlust för statens järnvägar. Lokalerna äro nämligen tilltagna i större skala än som behöves för den järnvägsresande allmänhetens behov, vilket numera kan fyllas genom hotell- och restaurangdrift i mera inskränkt omfattning. Medeltalet nattgäster i hotellet har vid verkställd undersökning visat sig vara sex, men flertalet härav utgöres av bilresande och resande järnvägsmän. I stationshuset vid Laxå hava statens järnvägar inrättat s. k. nattväntsal med sovhytter till ett antal av fyra. Antalet nattgäster i dessa har genomsnittligt utgjort 1 per natt. Med nuvarande goda tågförbindelser via Laxå har denna station i allt högre grad blivit endast genomfartsstation för de resande. De fåtaliga övernattande järnvägsresandena bliva därför fullt tillgodosedda genom logi i nattväntsalen. Resande järnvägsmän kunna utan olägenhet övernatta i Hallsberg. Då vidare frågan om beredande av erforderligt logi åt bilresande och andra icke järnvägsresande torde vara enbart Laxå samhälle berörande fråga, synes behöf icke föreligga av något järnvägshotell i Laxå.

Beträffande restaurangfrågan är till en början att påpeka, hurusom restaurangvagnar framföras i dagsnälltågen 9, 10, 27 och 28 mellan Stockholm och Göteborg, i dagpersontågen 161 och 162 mellan Stockholm och Laxå samt i dagsnälltågen 51 och 52 mellan Laxå och Charlottenberg. Antalet järnvägsresande, som icke å den ena eller andra sträckan kunna begagna sig av restaurangvagnarna utan som vilja intaga måltid i Laxå, är mycket ringa. För tillgodo-seendet av dessa resandes behov ävensom behovet för de fåtaliga i nattväntsalen övernattande resandena är det tillräckligt med en mindre restaurang, där möjlighet kan beredas till erhållande av måltider. Dessutom kan, om så behöves, s. k. ambulerande tågservering lätt anordnas i vissa tågförbindelser för servering av smörgåsar, pilsnerdricka m. m.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter har järnvägsstyrelsen funnit det ur statens järnvägars synpunkt icke lämpligt att bibehålla den nuvarande hotell- och restaurangbyggnaden vid Laxå med därmed följande ekonomiska upppoffringar för statens järnvägar. Enligt styrelsens mening vore den bästa lösningen att statens järnvägar å platsen uppförde en restaurangbyggnad i mindre skala. En sådan byggnad anser styrelsen kunna utföras för ett belopp av 70,000 kronor, varå vid utarrendering av restaurangen skälig avkastning skulle erhållas.

Järnvägsstyrelsen hemställer om anvisande för budgetåret 1931/1932 av ett anslag av 70,000 kronor för uppförande av ifrågavarande restaurangbyggnad.

Departement-
chefen.

Självfallet minskas behovet av särskilda järnvägshotell i den mån tågförbindelsernas antal och snabbhet ökas och restaurangvagnsrörelsen utvidgas. Den av järnvägsstyrelsen i ärendet förebragta utredningen giver vid handen, att järnvägshotell i Laxå icke kan anses erforderligt och att behovet av restaurationslokaler för trafikanterna lämpligast tillgodoses genom att statens järnvägar, sedan den nuvarande, enskild person tillhöriga hotell- och restaurangbyggnaden borttagits, för ändamålet uppföra en mindre byggnad. Järnvägsstyrelsens härutinnan gjorda förslag har icke givit mig anledning till erinran. För ändamålet erforderliga medel, 70,000 kronor, torde böra upptagas å riksstaten för nästkommande budgetår.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *uppförande av restaurangbyggnad i Laxå* för budget-
året 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 70,000.

Skenfria vägkorsningar m. m.

För anordnande av skenfria vägkorsningar har riksdagen för åren 1917—1919, 1921 och 1922 anvisat tillhoppa 1,150,000 kronor. Genom beslut av 1924 års riksdag har anslaget användning utsträckt att avse även sådana fall, där en vägkorsning i banans plan med fördel kunde ersättas med en omläggning av vägen, och riksdagen har för sådana vägomläggningar ävensom för anordnande av skenfria vägkorsningar anvisat för budgetåren 1924—1926 sammanlagt 800,000 kronor, för budgetåret 1929/1930 500,000 kronor och för inne-

varande budgetår 575,000 kronor. Sistnämnda anslagsbelopp var avsett för en speciell större anläggning, nämligen för en gatuviadukt över bangårdsområdet i Malmö vid Sjölanda, vars anordnande avtalsenligt ålåg järnvägsstyrelsen.

I sin skrivelse den 27 september 1930 har *järnvägsstyrelsen* beträffande förevarande anslagsrubrik anfört följande:

I sina tvenne närmast föregående anslagsframställningar har styrelsen dels framhållit nödvändigheten av att arbetet med plankorsningarnas förändring till skenfria forcerades, dels uttalat, att inflytande automobilskattemedel i största möjliga utsträckning måtte få komma till användning för anordnande av skenfria korsningar framför andra vägarbeten. Dessa styrelsens synpunkter, som styrelsen givetvis allt fortfarande omfattar och vill understryka, hava i så måtto vunnit beaktande, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i skrivelse den 9 november 1929 anmodat länsstyrelserna att medverka till att överenskommelser om anordnande av skenfria korsningar komma till stånd (jfr 1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkt 14).

På grund emellertid av den tyvärr alltför mycket långsamma takt, vari några uppgörelser kunna vinnas med vederbörande samhällen och väghållnings-skyldiga om genomförandet av här ifrågavarande slag av anläggningar, anser styrelsen, att någon förstärkning av de återstående behållningarna av tidigare beviljade anslag fortfarande ej erfordras, utan beräknas redan tillgängliga medel bliva tillräckliga intill utgången av budgetåret 1931/1932.

Med anledning av vad järnvägsstyrelsen sålunda anfört saknar jag anledning att under förevarande anslagsrubrik förorda anslagsäskande för nästkommande budgetår.

5. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten.

[15.] För anläggande av telegraf- och sektionstelefonledningar samt för utförande av kabelarbeten hava tidigare medel beviljats av riksdagen, senast år 1930, då för ändamålet för budgetåret 1930/1931 anvisats 100,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu för ifrågavarande ändamål ytterligare ett belopp av 100,000 kronor samt anför till stöd härför följande:

De s. k. sektionstelefonledningarnas främsta uppgift är, såsom styrelsen i tidigare anslagsäskanden framhållit, att tjäna som förmedlare av den löpande tåg-tjänsten berörande, oftast mycket brådskande meddelanden dels mellan tågledaren och stationerna, dels mellan dessa senare inbördes och dels för tjänsten i övrigt.

På grund av telefonens stora praktiska fördelar har densamma därjämte, så långt de befintliga linjernas kapacitet det medgivit, under årens lopp alltmer tagits i anspråk även för annan korrespondens i driftfrågor, varigenom en snabbare behandling av ärendena ernåtts, samtidigt som den mera tyngande skrift- och telegramväxlingen härigenom kunnat avsevärt inskränkas.

Användningen av telefonen vid statens järnvägar har i och med övergången till den nya säkerhetsordning, som trädde i kraft den 1 oktober 1929, än ytterligare utsträckts, i det att även sådana order rörande säkerhetstjänsten, för

vilka tidigare användandet av telegraf varit obligatoriskt, numera få utväxlas medelst telefon.

Tillgodoseendet av det ökade behovet av telefonförbindelser har i viss utsträckning kunnat ske genom att för ändamålet aptera sådana telegrafledning- ar, vilka på grund av nedgången i telegrafkorrespondensen kunnat frigöras. Ofta nog kan dock en sådan anordning av tekniska och andra skäl ej vidtagas, utan måste i dylika fall det ökade behovet tillgodoses genom utförandet av nya telefonledningar, kablar och dylikt.

*Departement-
chefen.*

Statens järnvägars telegrafledningsnät har under de senare åren endast i helt obetydlig omfattning behövt utbyggas eller kompletteras, medan däremot i fråga om telefonnätet behov av utökning för rationaliserandet av driften all- jämt gör sig gällande.

Med hänsyn till sektionstelefonledningarnas stora betydelse för en tillfreds- ställande skötsel av tågrörelsen särskilt å enkelspåriga bandelar samt för främ- jande av trafiksäkerheten vill jag tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabel-
arbeten* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsan-
slag av kronor 100,000.

6. Elektriska belysningsanläggningar.

[16.] För utförande av elektriska belysningsanläggningar har riksdagen be- viljat för åren 1917—1920 och 1922 tillhopa 1,079,000 kronor samt för budget- åren 1924—1927 sammanlagt 700,000 kronor. Sistnämnda belopp var avsett för utförande av en tillförselledning utmed järnvägslinjen Stockholm—Göte- borg för att från de för den elektriska driften å nämnda linje anbragta led- ningarna överföra energi för elektrisk belysning till husbyggnader och andra anläggningar utmed linjen. Slutligen har riksdagen för vardera av budgetåren 1929—1931 för ifrågavarande ändamål beviljat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen äskar nu ett anslag för budgetåret 1931/1932 av 50,000 kronor för att, i den mån elektrisk ström står att erhålla på fördelaktiga vill- kor, kunna fortsätta anordnandet av elektrisk belysning å bangårdar, i all- männa och tjänstelokaler samt, mot ersättning för brukandet, i personalens bo- städer ävensom för att kunna i mån av behov utvidga och komplettera tidigare utförda anläggningar.

Med tillstyrkande av järnvägsstyrelsens förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *elektriska belysningsanläggningar* för budgetåret
1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 50,000.

7. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[17.] För växel- och signalsäkerhetsanläggningar har riksdagen senast för budgetåren 1928—1931 anvisat respektive 400,000 kronor, 500,000 kronor och 400,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen äskar nu för sagda ändamål ytterligare ett belopp av 600,000 kronor samt anför härom:

Under denna rubrik beviljade anslagsmedel användas för utveckling av statens järnvägars signal- och säkerhetsanordningar. Riktlinjer för behovet av dylika anordningar uppdrogs av 1912 års järnvägskommission angående trafiksäkerheten, vilken tillsattes av Kungl. Maj:t i anledning av järnvägsolyckan vid Malmslätt. I enlighet härmed hava växel- och signalsäkerhetsanläggningar utförts företrädesvis vid mindre stationer, som passeras av snabbgående tåg eller där tågmöten ofta förekomma. Vid större eller medelstora stationer utföras säkerhetsanläggningar för underlättande av växelinspektionen, förregling av tågvägarna och säkerställande av rörelserna å bangården genom att göra desamma beroende av fasta signalinrättningar. Såsom i tidigare anslagsframställningar framhållits, är huvudsyftet med växel- och signalsäkerhetsanläggningar givetvis att därmed ernå en höjning av järnvägens säkerhetsstandard, i det man genom dessa anordningar avser att åstadkomma en mekaniskt verkande kontroll å vissa, för tågens säkra framförande väsentliga åtgöranden, en kontroll, som eljest skulle helt påvila personalen och därvid bli förknippad med den osäkerhet, vilken alltid är förbunden med mänsklig funktion. Erfarenheten har visat, att modern järnvägstrafik, med dess krav på hög tågastighet jämte täta tågförbindelser och precision i tågexpediering, icke är möjlig utan rationellt ordnade signal- och säkerhetsanläggningar. De tekniska hjälpmedlen hava under årens lopp utvecklats och förbättrats. De senare årens strävanden att genom förbättrad teknik öka den mänskliga arbetskapaciteten hava även inom detta område gjort sig gällande. I mån som nyare metoder och hjälpmedel kunnat tagas i anspråk, har det visat sig möjligt att samtidigt med den eftersträfvade ökningen i trafiksäkerhet åstadkomma avsevärda driftbesparingar, ofta medförande full förräntning av det nedlagda anläggningskapitalet.

Efter att hava erinrat, att allt sedan år 1892 för ifrågavarande anläggningar särskilda medel anvisats för varje budgetperiod, utom för budgetåren 1924—1927, med tillhoppa 15,945,000 kronor, anför styrelsen vidare:

Såsom järnvägsstyrelsen i tidigare ingivna förslag till nya byggnader och anläggningar framhållit, möjliggjordes inskränkning av anslagsbeloppen för perioden närmast efter 1922 genom behållningar å förut beviljade anslag, som uppkommit dels genom sänkta material- och arbetspriser i och med kristidsförhållandenas avveckling, dels genom nedgången i trafiken, vilket möjliggjorde inskränkningar i arbetenas omfattning eller uppskov med planerade anordningar i avvaktan på gynnsammare priser. Järnvägsstyrelsen kunde av denna anledning avstå från åskande av nya medel för budgetåren 1924—1927. Efter denna tidpunkt voro tillgängliga överskottsmedel förbrukade eller disponerade för olika ändamål, vadan styrelsen för fortsatta arbeten begärde för budgetåret 1927/1928 ett anslag av 300,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 600,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 600,000 kronor, vilka belopp emellertid av Kungl. Maj:t och riksdagen nedsattes till 150,000, 400,000 respekt-

tive 500,000 kronor. Av järnvägsstyrelsen för budgetåret 1930/1931 begärt anslag, 400,000 kronor, anvisades däremot oavkortat av statsmakterna.

Åtskilliga angelägna arbeten återstå ännu för utveckling av anordningarna för trafiksäkerheten i anslutning till Malmslättskommissionens av styrelsen och sedermera av Kungl. Maj:t godtagna direktiv. Förslag till nya anordningar föreligga också allttjämt och framkomma tid efter annan från linjemyndigheterna i syfte att ernå lättnader och besparingar vid trafikarbetets utförande. För att ernå möjlighet att utföra nya anordningar i den utsträckning, som anses erforderlig för tillgodoseende av trafiksäkerheten och för ernående av förbättrad driftsekonomi, erfordras för nästa budgetår ett anslag av 600,000 kronor, det vill säga 200,000 kronor mer än vad som anvisats för innevarande budgetår. Denna ökning av anslaget erfordras i och för utförande av hittills undanskjutna men av trafiksäkerhetsskäl starkt påkallade linjeblockanordningar å vissa livligt trafikerade bansträckor.

*Departements-
chefen.*

I nästlidet års statsverksproposition erinrades, att bland annat med hänsyn till de avsevärda belopp, som under de senaste tio åren använts för växel- och signalsäkerhetsanläggningar, från järnvägsstyrelsen år 1927 inforrats vissa uppgifter rörande medelsbehovet för ifrågavarande ändamål. Av dessa uppgifter inhämtades, att för utveckling av trafiksäkerhetsanordningarna i anslutning till 1912 års trafiksäkerhetskommissons direktiv skulle erfordras ytterligare arbeten för sammanlagt 4,300,000 kronor, varav 2,000,000 kronor för perioden 1928—1933. För övriga hithörande arbeten, som, såvitt då kunde förutses, vore avsedda att komma till utförande under närmaste femårsperiod i syfte att åstadkomma ökad säkerhet för trafikrörelsen eller att ernå lättnader och besparingar vid trafikarbetets utförande, beräknade järnvägsstyrelsen ett sammanlagt belopp av 2,700,000 kronor. Sagda belopp, 2,000,000 kronor och 2,700,000 kronor, ansåge styrelsen böra med 1,400,000 respektive 600,000 kronor utgå av kapitalökningsmedel samt med 600,000 respektive 2,100,000 kronor av förnyelsefondsmedel. Av de sålunda erforderliga beloppen av kapitalökningsmedel, sammanlagt 2,000,000 kronor, skulle 600,000 kronor anvisas för budgetåret 1928/1929, 400,000 kronor för vart och ett av budgetåren 1929—1931 samt 300,000 kronor för vart och ett av budgetåren 1931—1933. Såsom nyss omnämnts, hava emellertid för budgetåren 1928—1931 endast anvisats respektive 400,000, 500,000 och 400,000 kronor, innebärande för dessa tre budgetår en sammanlagd anslagssumma, som med 100,000 kronor understiger det för samma tid i järnvägsstyrelsens plan angivna anslagsbehovet.

Det av järnvägsstyrelsen äskade beloppet, 600,000 kronor, innefattar sålunda, förutom tidigare beräknat årsanslag jämte nyssnämnda summa av 100,000 kronor, en anslagsökning av 200,000 kronor. Det ökade anslagsbehovet har sin grund däri, att järnvägsstyrelsen ansett nödigt att, till beredande av ökad säkerhet mot kollisionrisker, på vissa enkelspåriga delar av linjen Stockholm—Göteborg påbörja införandet av automatiska linjeblockanordningar. Därtill kommer, enligt vad jag inhämtat, att vissa anläggningar måst igångsättas tidigare än som förut avsetts och att kostnaderna för anläggningarna ofta visat sig överstiga de ursprungligen beräknade beloppen,

enär anläggningarna på grund av utvidgningar i spårsystemen och större fordringar på rationella, tekniska anordningar i många fall blivit av större omfattning än som tidigare planerats.

Då det ur såväl trafiksäkerhets- som driftbesparingssynpunkt är önskvärt, att nya eller förbättrade växel- och signalsäkerhetsanläggningar i erforderlig omfattning komma till stånd vid statens järnvägar, samt det synes angeläget, att av järnvägsstyrelsen föreslagna linjeblockanordningar nu bliva utförda, anser jag mig icke kunna ifrågasätta någon nedsättning i det av styrelsen för ifrågavarande ändamål äskade beloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budget-
året 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 600,000.

8. Elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer.

[18.] I skrivelse den 21 januari 1930 framlade järnvägsstyrelsen en preliminär teknisk och ekonomisk utredning jämte förslag i fråga om elektrifiering av följande statsbanesträckor, nämligen Järna—Norrköping—Malmö, Katrineholm—Åby, Örebro—Hallsberg—Mjölby, Falköping—Nässjö, Arlöv—Lomma och Malmö—Trälleborg, för vilka linjer i detta sammanhang torde kunna användas den gemensamma benämningen *Malmölinjerna*. Styrelsen uttalade önskvärdheten av att den framlagda utredningen snarast möjligt och helst vid 1930 års riksdag kunde, på sätt Kungl. Maj:t funne lämpligt, bringas under principiell prövning.

Sedan utlåtanden i ärendet avgivits av vederbörande myndigheter, upptogs frågan till behandling i en till riksdagen den 7 mars 1930 avlåten proposition, nr 239, vari hemställdes, att riksdagen måtte medgiva, att för vidtagande av förberedande åtgärder i och för elektrifiering av ifrågavarande statsbanelinjer finge av trafikmedel tagas i anspråk erforderligt belopp.

Vid frågans behandling i statsrådet yttrade min företrädare i ämbetet bland annat, att han med hänsyn till det samband, som spörsmålet om denna elektrifiering ägde med andra inom kort aktuella och ekonomiskt betydelsefulla frågor beträffande statsbaneaffären, funnit det vara av vikt att statsmakterna snarast möjligt toge ståndpunkt till berörda spörsmål. En elektrifiering av Malmölinjerna borde, om den skulle vidtagas, av naturliga skäl helst komma till stånd före den tidpunkt, då eljest en kostsam utökning och modernisering av lokomotiv- och vagnparken samt en omfattande nyrekrytering av personal bleve nödvändig för avveckling av ökad trafik med ångdrift. Den av järnvägsstyrelsen utarbetade, i dess huvuddrag framlagda planen för elektrifieringens genomförande samt de av styrelsen förebragta utredningarna rörande företagets ekonomiska förutsättningar syntes departementschefen, jämte en av statens järnvägars överrevisorer i slutet av år 1929 framlagd undersökning beträffande

resultaten av Göteborgslinjens elektrifiering, innebära fullt tillräcklig grundval för ett allsidigt principiellt bedömande av frågan.

Beträffande de på frågans bedömande inverkan de faktorerna anförde departementschefen för egen del bland annat följande:

»Enligt järnvägsstyrelsens kalkyler skulle elektrifieringen, även om hänsyn toges endast till faktorer vilka kunna siffermässigt fastställas, medföra en icke obetydlig direkt vinst. Härtill skulle vidare komma åtskilliga i siffror visserligen svårberäknliga men i sak betydelsefulla indirekta fördelar såväl för järnvägsföretaget som för landet i dess helhet.

Den direkta vinsten har av styrelsen beräknats till ett belopp av 505,000 kronor årligen eller, om kostnaderna för omändring av telegrafverkets svagströmsledningar även skulle påföras statens järnvägar, 327,000 kronor årligen.

Givetvis är det förenat med svårigheter att beträffande samtliga de på järnvägsstyrelsens förevarande beräkningar inverkan de faktorerna fälla ett fullt säkert omdöme. Med avseende å de omständigheter, som härvidlag torde böra tillmätas den största betydelsen, nämligen stenkolsprisets storlek, möjliga personalbesparingar samt räntekostnader, synes styrelsen hava utgått från siffror, som med hänsyn till rådande förhållanden torde kunna sägas vara på den säkra sidan. Jämväl i övrigt förefalla järnvägsstyrelsens beräkningar att vara utförda med tillbörlig försiktighet. Måhända kan ett tillgodoseende av de utav chefen för generalstaben framförda önskemålen beträffande sättet för tillförseln av elektrisk energi föranleda någon ökning i den av styrelsen beräknade anläggningskostnaden. Icke heller denna kostnadsökning lär dock kunna bli av sådan storlek, att den kan avsevärt påverka de gjorda beräkningarna om företagets ekonomi.

I detta sammanhang bör för övrigt betonas, att den beräknade vinsten och fördelarna av företaget komma att avsevärt stegras i den mån trafiken växer. Erfarenheterna från Göteborgslinjen hava nämligen visat, att det vid elektrisk drift — i motsats till vad fallet är vid ångdrift — föreligger möjlighet att upptaga en kraftig trafikökning utan nämnvärd stegring i driftkostnaderna. Nu berörda omständighet synes vara av icke ringa vikt för frågans bedömande, särskilt om hänsyn toges till den inverkan, som de nyligen beslutade taxeringsättningarna kunna väntas få på trafikens omfattning.

Värdet av de indirekta fördelar, som genom elektrifieringen beräknats kunna vinnas men som icke äro möjliga att kalkylationsmässigt fastställa på tillförlitligt sätt, har av järnvägsstyrelsen uppskattats till ett belopp av omkring 1,000,000 kronor. Även om det här rör sig endast om en mycket approximativ uppskattning, synas dock erfarenheterna rörande utfallet av Göteborgslinjens elektrifiering tala för, att ifrågavarande fördelar, särskilt de rent trafiktekniska, äro av stor järnvägsekonomisk betydelse. Bland dessa fördelar är särskilt att framhålla den betydande förkortning av tågens körtid, som genom elektrifieringen åvägabringas, med därav följande möjligheter till ökning i trafik och trafikinkomster, samt de avsevärt ökade resurserna att möta tillfälliga eller mera permanenta trafikstegringar. Icke minst med tanke på samfärdseln mellan de tätbefolkade provinser, som beröras, liksom på Sveriges förbindelser med kontinenten äro dessa omständigheter beträffande Malmölinjerna av vikt. Beaktas bör ock att, enligt vad erfarenheten vid Göteborgslinjen bekräftat, elektrifieringen medför en avgjord förbättring av driftsäkerheten i jämförelse med förhållandena vid ångdrift.

I detta sammanhang böra ej heller förbises vare sig den fördel av elektrifieringen, som ligger i att beroendet av utländskt lokomotivbränsle minskas, med den inverkan detta förhållande kan hava beträffande landets handelsbalans,

eller de förmåner de förbättrade transportmöjligheterna bereda för handeln och näringslivet i allmänhet.

I betraktande av vad jag nu anfört finner jag för min del de av järnvägsstyrelsen framlagda beräkningarna samt gjorda uttalandena i övrigt giva ett gott stöd för sannolikheten av att en elektrifiering av Malmölinjerna kommer att bliva för statsbaneaffären fördelaktig samt för landet i dess helhet till avsevärt gagn. Stort avseende måste naturligen härvidlag fästas vid de erfarenheter, vilka vunnits av Göteborgslinjens elektrifiering. Rörande detta företags utfall i ekonomiskt hänseende torde tidigare delade meningar hava rätt, men den av statens järnvägars överrevisorer numera verkställda ingående utredningen i ämnet synes mig hava ådagalagt, att elektrifieringens genomförande måste anses hava inneburit en ur skilda synpunkter lycklig åtgärd.»

På sålunda anförda skäl förklarade sig departementschefen beredd att tillstyrka elektrifiering av Malmölinjerna. Visserligen skulle detta företag kräva ett kapitalutlägg av betydande mått, men med hänsyn till vad som anförts rörande företagets räntabilitet och de med detsamma förenade allmänna fördelarna funne departementschefen ett dylikt kapitalutlägg motiverat. Räntelägets utveckling syntes också få betraktas såsom gynnsam för kapitalanskaffningen.

Departementschefen anförde vidare, att den ytterligare utredning, som kunde erfordras, borde verkställas inom sådan tid, att ett fullständigt förslag jämte finansieringsplan kunde föreläggas 1931 års riksdag, då anslag för ändamålet borde äskas å budgeten. Därest riksdagen biträdde departementschefens uppfattning i frågan och statsmakterna alltså i princip uttalade sig för elektrifieringens genomförande, vore det önskvärt, att detaljutredningar och andra förberedande åtgärder i och för elektrifieringen vidtoges redan före den tidpunkt, då beslut om anslagsanvisning kunde fattas. För detta ändamål borde erforderligt belopp av trafikmedel få användas. Härtill syntes riksdagens medgivande böra inhämtas.

Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning vann riksdagens bifall (skrivelse nr 193).

Genom beslut den 16 maj 1930 har Kungl. Maj:t därefter anbefallt järnvägsstyrelsen att efter den ytterligare utredning, som kunde finnas påkallad — därvid samråd med chefen för generalstaben i erforderlig mån borde äga rum — i samband med anslagsaskanden, avsedda att föreläggas 1931 års riksdag, till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag beträffande elektrifiering av statsbanelinjerna i fråga jämte finansieringsplan för företaget ävensom å nämnda plan grundad anslagsberäkning.

I skrivelse den 11 november 1930 har nu *järnvägsstyrelsen*, efter samråd med representanter för telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt med chefen för generalstaben, framlagt definitiv utredning och förslag i ämnet.

Styrelsen har därvid till en början anfört, att av vad i frågan förekommit vid 1930 års riksdag finge anses framgå, att statsmakterna med stöd av förbragt preliminär utredning i princip fattat beslut om elektrifiering av Malmölinjerna. Vid dylikt förhållande har styrelsen icke ansett erforderligt att ånyo ingå på en uttömmande granskning av bärvidden av de skäl, som tala för den-

samma. Styrelsen har emellertid som sin uppfattning uttalat, att till de skäl, som tidigare anförts för programmets snara genomförande och vilka återgivits i förberörda proposition till 1930 års riksdag, kommit ett synnerligen betydelsefullt nytt sådant. Styrelsen avser härvid den allmänna depression på näringslivets område, som råder i världen och som gjort sig allt starkare gällande även i vårt land. På grund av den nedgång i varuprisen, som härvid inträtt, kräver nämligen en elektrifiering nu mindre kostnader, än som måst beräknas ännu för ett år sedan, och vidare skulle av stor allmännytta varande statliga arbeten och statliga beställningar av den storleksordning, varom här är fråga, komma att väsentligt bidra till depressionens hejdande och arbetslöshetens begränsning inom vårt land.

Med hänsyn till att den ekonomiska utredning rörande elektrifieringen av Malmölinjerna, som verkstälts i början av år 1930, i vissa avseenden var preliminär, har styrelsen emellertid ansett lämpligt, att beräkningarna reviderades icke blott, såsom nödvändigt vore, beträffande kostnaderna för elektrifieringens genomförande utan även beträffande de ekonomiska driftsresultat, som få förväntas uppträda. För resultaten härav har styrelsen i förevarande skrivelse lämnat en redogörelse, som jag nu går att återgiva.

Enligt den reviderade beräkningen skulle *kostnaderna för Malmölinjernas elektrifiering* ställa sig på följande sätt:

	Brutto- kostnad	Avgår på grund av att kostnader måste nedläggas, om ångdrift bibehålles	Netto- kostnad
<i>Kostnader, hänförliga till statens järnvägar.</i>			
	K r o n o r		
Överföringsanläggning	35,000,000	—	35,000,000
Rullande materiel: lok	18,709,500	15,800,000	709,500
D:o godsvagnar	—	1,400,000	
D:o lokstation och huvudverkstad	—	800,000	
Diverse ändringsarbeten beträffande banan samt belysningsanläggningar och svagströmsled- ningar	9,100,000	—	9,100,000
Elektrisk värmeledning för vagnar	3,100,000	—	3,100,000
Summa	65,909,500	18,000,000	47,909,500
<i>Kostnad, hänförlig till telegrafverket</i>	4,110,300	—	4,110,300
Totalkostnad	70,019,800	18,000,000	52,019,800
Till jämförelse må omnämnas, att motsvarande kostnad enligt den preliminära beräkningen av den 21 januari 1930 utgjorde	71,840,000	16,400,000	55,440,000

Beträffande kostnadsposten *diverse ändringsarbeten* å 9,100,000 kronor upptager den reviderade beräkningen enahanda belopp som enligt tidigare kalkyl. Övriga i sammanställningen upptagna kostnadsposter äro mer eller mindre ändrade. (Jämför förenämnda proposition nr 239 år 1930, sammanställning å sid. 10.) Beträffande huvudanledningarna härtill har styrelsen lämnat en redogörelse, varvid styrelsen till en början i fråga om posten *överföringsanläggning* yttrat följande:

Den beräknade kostnaden för överföringsanläggningen har nedgått från förut beräknade 38.5 till 35 miljoner kronor, vilka kostnader fördela sig på följande sätt:

	B e r ä k n i n g	
	preliminär	slutlig
	kronor	kronor
Omformarestationer	3,700,000	6,000,000
Kontaktledningar	23,460,000	21,920,000
Kompensationsanläggning	8,290,000	4,350,000
Högspänningsledning för belysning	2,500,000	2,130,000
Diverse	550,000	600,000
Summa	38,500,000	35,000,000

Den väsentliga kostnadsökningen för *omformarestationer* från 3.7 till 6.0 miljoner kronor beror på, att järnvägsstyrelsen vid nu slutförda utredningar funnit sig icke böra vidhålla det s. k. treledaresystem, som styrelsen i den preliminära utredningen tänkte sig skola komma till användning, utan återgått till samma system för överföring, som tillämpas å Göteborgslinjen och där fungerat på ett synnerligen tillfredsställande sätt. Enligt det förstämda systemet skulle endast två nya omformarestationer behöva anläggas, nämligen vid Nässjö och Hässleholm. Enligt det senare systemet erfordras åter sex nya omformarestationer, vilka tänkas förlagda vid Norrköping, Mjölby, Nässjö, Alvesta, Hässleholm och Malmö. Anledningarna till att styrelsen tidigare ifrågasatt treledaresystemet med få omformarestationer voro i huvudsak, dels att detta, om hänsyn toges även till strömkostnaderna, ställde sig billigare än det vid Göteborgslinjen använda systemet med flera sådana stationer, och dels att vid tiden för den preliminära planens uppgörande svårigheter syntes möta att erhålla ström på alla platser, där omformarestationer enligt Göteborgslinjens system måste anordnas. Emellertid är treledaresystemet behäftat med viss olägenhet, i det att vid driftstörning betydligt längre linjesträckor bliva utan ström än enligt Göteborgslinjens system. Dels på grund härav och dels även på grund av tekniska förhållanden måste tiden för felsökning vid treledaresystemets tillämpning beräknas bliva mer än dubbelt så lång som den tid, vilken nu åtgår i motsvarande fall vid Göteborgslinjen. Driftsäkerheten ökas sålunda och risken för tågforseningar reduceras genom att återgå till Göteborgslinjens beprövade system. Också har från militärt håll yrkats, att antalet omformarestationer skulle ökas för bättre säkerställande av trafiken under krig.

Fortsatta förhandlingar med ifrågakommande strömleverantörer hava även numera lett till att överenskommelser kunnat träffas om strömleverans till alla de platser, där omformarestationer enligt Göteborgslinjens system måste anläggas och detta utan att strömkostnaden i någon avsevärd grad avviker från de preliminära beräkningarna. Vattenfallsstyrelsen har sålunda för strömleveransen till de norra delarna av bannätet erbjudit ett strömpris, som med stöd av nu gällande kontrakt angående strömleverans för linjen Stockholm—Göteborg befunnits godtagbart. För strömleveransen till återstående delar av här ifrågavarande bannät har av Sydsvenska kraftaktiebolaget erbjudits ett strömpris, som i sin tur med stöd av kontrakten med vattenfallsstyrelsen kan betecknas som fördelaktigt och i varje fall avsevärt fördelaktigare än det strömpris, som skulle kunnat erhållas genom tillämpning av bestämmelserna i arrendekontraktet av den 1 och 4 mars 1927 beträffande Karseforsen—Laholmsfallen, i vilket kontrakt järnvägsstyrelsen velat låta skydda statens järnvägars framtida kraftbehov, och i vilket alltså finnas intagna stadganden angående

Sydsvenska kraftaktiebolagets skyldigheter att på vissa villkor leverera för drift av statens järnvägar erforderlig ström.

Beträffande slutligen kostnadsfrågan, så är skillnaden i anläggningskostnad icke så stor, som synes framgå vid jämförelse mellan förut angivna kostnader för överföringsanläggningen enligt de båda systemen. Man har nämligen att taga i betraktande, att kostnaden för *kompensationsanläggningar* starkt nedbringas, då omformarestationerna läggas närmare varandra. Kostnaden för omformarestationer och kompensationsanläggning tillsammans hava till och med sjunkit från 11,990,000 kronor enligt den preliminära beräkningen till 10,350,000 kronor enligt nu framlagda slutliga kalkyl.

Att förenämnda kostnad sjunkit beror emellertid delvis även på, att priset för koppar nu är synnerligen lågt. I den preliminära beräkningen utgick styrelsen från ett antaget pris av kronor 1.92 per kilogram färdigarbetad koppar. Numera föreligger en säker beräkningsgrund, i det att styrelsen avslutat villkorligt kontrakt om leverans av erforderlig koppar till ett pris av i runt tal endast kronor 1.25. För ifrågavarande anläggning i dess helhet medför detta prisfall en reduktion av anläggningskostnaden med omkring 2,750,000 kronor, vilken kostnadsminskning fördelar sig såväl på *kontakt- och högspänningsledningar* som på *kompensationsanläggningen*. Att märka är emellertid härvid, att ledningskostnaden nu beräknats även komma att undergå en ökning med 300,000 kronor, varvid antagits, att styrelsens förslag till dubbelspårsanläggning mellan Frinnaryd och Tranås vinner statsmakternas bifall.

Beträffande kostnadsposten till rullande materiel anför styrelsen:

Bruttokostnaden för ny rullande materiel, lok, var i den preliminära beräkningen upptagen till 17,600,000 kronor och upptages nu till 18,709,500 kronor. Skillnaden beror i huvudsak på olika utgångspunkter för beräkningen. I den preliminära kalkylen avsågs i första rummet att få till stånd en jämförelse mellan de sammanlagda drift-, underhålls- och räntekostnaderna vid elektrisk drift och vid ångdrift, varvid man utgick från en trafikomfattning av 1928 års storlek. För avvecklande av denna erfordrades viss elektrisk materiel, med vars anskaffnings- och räntekostnad man hade att räkna. Med nu förevarande kalkyl avses åter att fastställa anskaffningskostnaden för den elektriska materiel, som erfordras för avveckling av den tågrörelse, som kan beräknas föreligga, när elektrifieringen är genomförd. Sannolikt kommer det då att visa sig möjligt att utan ekonomiens försvagande införa en mera riklig tidtabell, än som vore försvarbar vid ångdrift. Härifrån skall emellertid här bortses. Styrelsen anser riktigast att i nu förevarande beräkning utgå från den tågrörelse, som även vid bibehållande av ångdrift kan påräknas förefinnas vid berörda tidpunkt.

Utredningar hava verkställts i syfte att få denna tågrörelse så noggrant som möjligt fastställd. Hänsyn har härvid tagits till det i varje fall föreliggande behovet att å Malmölinjerna få vissa nya tåg inlagda. En för ångdrift lämpad tidtabell att tillämpas under år 1934 har uppgjorts, varefter samma tidtabell omlagts till »elektrisk tidtabell», upptagande möjligast samma tågrörelse ehuru med de vid den elektriska driftsformen möjliga kortare gångtiderna.

Den preliminära beräkningen utgick från en tågrörelse å Malmölinjerna av 6.7 miljoner tågkilometer. Motsvarande antal har sedermera ökats till 7.1 för tiden juli 1929—juni 1930 och beräknats år 1934, under förutsättning att en oberoende av driftsformen behövlig ökning av tågrörelsen lämpligen kan genomföras, till 8.7 miljoner tågkilometer. Det är alltså med ledning av sistnämnda tågrörelse, som anskaffningsbehovet av elektrisk rullande materiel rättast bör bedömas.

För driften erfordras vid den sålunda beräknade större trafiken enligt föreliggande utredningar

75 lok litt. D	å kronor	199,000	kronor	14,925,000
21 » » Ub	»	134,500	»	2,824,500
8 » » Öb	»	120,000	»	960,000
Summa kronor				18,709,500

I den preliminära utredningen har räknats med, att förutom elektriska lokomotiv 12 motorvagnar skulle komma till användning. Då emellertid hittills utförda försök med motorvagnar av ifrågavarande slag ej lett till fullt tillfredsställande resultat, har styrelsen i denna utredning ej ansett sig böra räkna med motorvagnar utan i stället för all elektrisk trafik beräknat använda lokomotiv, av vilka synnerligen tillfredsställande erfarenhet redan föreligger.

Priserna å loken litt. D och Ub äro upptagna enligt föreliggande villkorliga kontrakt och priset för lok litt. Öb enligt föreliggande offert. Loken litt. Öb äro ackumulatorlok, avsedda huvudsakligen för revisionsarbeten, men även för andra banavdelningens arbeten och för växlingstjänst. Priset för desamma är nu något högre än enligt den preliminära beräkningen, beroende på att de i denna utredning beräknade loken äro avsevärt större, varigenom deras användbarhet betydligt ökas.

Förut angivna kostnad för elektrisk materiel kan emellertid icke i sin helhet anses belasta elektrifieringsanläggningen. I den preliminära utredningen har visats, att av då upptagen bruttokostnad för anskaffning av rullande materiel, kronor 17,600,000, ett belopp av 15,700,000 borde avdragas, enär anskaffningskostnader för rullande materiel till sådant belopp erfordrades, även om ångdrift bibehölles, vartill komme, att besparingar om cirka 700,000 kronor kunde genomföras vid vissa förestående om- och tillbyggnader av Malmö lokstation m. m., såvida elektrisk drift infördes (se 1930 års förenämnda proposition nr 239, sid. 9—10). Motsvarande avdrag beräknas vid nu föreliggande kalkyl, avsende en något större anskaffning av rullande materiel, till följande belopp.

Till år 1933 diskonterat värde av 180 stycken ånglok, som under närmare tid behöva ersättas av ånglok, om ångdrift bibehålles, och som vid elektrifieringens genomförande ersättas av elektriska lok	Kronor.	14,000,000
Nyanskaffningskostnad för 11 ånglok för ombesörjande av den ökning av tågrörelsen å Malmölinjerna, som här förut beräknats jämlikt förslagstidtabell för år 1934		1,800,000
Värdet av 200 godsvagnar, som vid elektrifiering icke behöva nyanskaffas, enär den förkortade körtiden möjliggör ökat utnyttjande av godsvagnsmaterielen		1,400,000
Kostnadsminskning vid behövlig ombyggnad av Malmö i hög grad omoderna lokstation med hänsyn till att färre stallplatser erfordras för elektriska lok än för ånglok		500,000
Kostnadsminskning vid behövliga utvidgningar av verkstäder, enär underhållet av elektriska lok kräver mindre utrymme och arbete än underhållet av ånglok		300,000
Summa		18,000,000.

Efter avdrag av detta belopp kvarstår sålunda som elektrifieringen belastande nyanskaffningskostnad för rullande materiel ett belopp av endast 709,500 kronor.

Beträffande övriga kostnadsposter framhåller styrelsen, att vagnarnas utrustning med elektrisk värmeledning beräknats draga 300,000 kronor större kostnad än enligt den preliminära utredningen, beroende dels på behovet att vid nu beräknade större rörelse inrätta sådan värmeledning i ett större antal vagnar, dels på att enhetskostnaden måst beräknas något högre. Den med omläggning av telegrafverkets ledningar förenade kostnaden har vidare i samförstånd med telegrafstyrelsen höjts från 3,840,000 till 4,110,300 kronor.

Hela nettokostnaden för elektrifiering av Malmölinjerna skulle alltså utgöra:

	Enligt den pre- liminära utredningen	Enligt nu före- liggande utredning
	kronor 55,440,000	52,019,800
varav hänförligt till		
statens järnvägar	» 51,600,000	47,909,500
telegrafverkets ledningar . . .	» 3,840,000	4,110,300

Järnvägsstyrelsen övergår härefter till frågan om *förutsättningarna för förräntning av det kapital*, som i och med Malmölinjernas elektrifiering behöver investeras i statens järnvägar utan att uppvägas av minskade investeringskostnader om ångdrift bibehålles.

Enligt den i januari 1930 uppgjorda preliminära utredningen, som var baserad på 1928 års trafiktal, framkommo följande slutresultat av då utförda beräkningar (se 1930 års proposition sid. 10—13):

Direkta besparingar	kronor 6,244,000
Kostnadsökning för statens järnvägars del	» 5,739,000
Direkt vinst	kronor 505,000

Kostnadsökning, därest även den på telegrafverket belöpande

kostnaden medräknas	» 5,917,000
Direkt vinst	kronor 327,000

Sedan numera kapitalbehovet kunnat säkrare fastställas och villkorliga kontrakt eller avtal träffats i viktiga hänseenden, såsom i fråga om anskaffning av elektriska lok och omformarestationernas utrustning, inköp av erforderlig koppar samt leverans av elektrisk energi, hava de preliminära beräkningarna underkastats en mycket ingående revidering. Härvid har järnvägsstyrelsen funnit riktigast att räkna, icke såsom enligt den preliminära kalkylen med 1928 års tågrörelse, utan *dels* med redan inträdd något större tågrörelse och *dels* med den tågrörelse, som enligt vad tidigare anförts får beräknas även vid ångdrift komma att förefinnas vid tidpunkten för elektrifieringsarbetets avslutande. Nämnade beräkningar hava givit följande resultat:

	A n t a g a n d e	
	Tågrörelse enl. tidtabell juli 1929—juni 1930.	Tågrörelse be- räknad för år 1934.
Tågkilometer	7.1 milj.	8.7 milj.
Häremot svarande lokkilometer, inkl. växling	8.8 »	10.7 »

Besparingar vid elektrisk drift:

Minskat personalbehov:

vid maskinavdelningen, 560 resp. 600 man à kr. 3,400	kr. 1,904,000	2,040,000
vid trafikavdelningen, 40 resp. 45 man à kr. 4,000	» 160,000	180,000
Stenkol, 122,500 resp. 148,000 ton à 20 kr. ökat med kostnad för transport, lagring och ränta kr. 4: 83	» 3,042,000	3,675,000
Minskad kostnad för lokunderhåll, 9 öre per lokkm, 8.8 resp. 10.7 milj.	» 792,000	963,000
Minskad kostnad för smörjning av lok samt underhåll av kol- och vattengivningsanordningar m. m.	» 264,000	321,000
Minskad kostnad för belysningsström	» 180,000	180,000
Minskad kostnad för godsvagnar och presenningar	» 40,000	40,000
Minskad kostnad för underhåll av svagströmsledningar efter omläggning till kabelledningar	» 100,000	100,000
Summa besparingar	kr. 6,482,000	7,499,000

Nyttillkommande utgifter:

Ränta à 4,55 % à 47,909,500 kr.	kr. 2,180,000	2,180,000
D:o à omläggningskostnaden för telegrafverkets ledningar, 4,110,300 kr.	» 187,000	187,000
Kostnad för strömtillförsel:		
Underhåll, skötsel och förnyelse av omformarestationer och ledningar	» 1,164,000	1,164,000
Energiförbrukning	» 2,358,000	2,716,000

Summa nyttillkommande kostnader kr. 5,889,000 6,247,000

Direkt vinst vid införande av elektrisk drift . . . » 593,000 1,252,000

Till den i denna tablå upptagna direkta vinst, som avser statens järnvägars drift, borde, yttrar järnvägsstyrelsen, rätteligen läggas den vinst, som telegrafverket torde göra genom den minskning i drift- och underhållskostnader, vilken uppkommer i och med kabelförläggning av stora system av öppna ledningar. I saknad av närmare underlag för beräkning av ifrågavarande, enligt styrelsens uppfattning otvivelaktigt föreliggande besparing har styrelsen dock icke kunnat utföra något siffermässigt belopp härför. För statens järnvägars motsvarande svagströmsledningar har berörda årliga besparing i tablåen blivit beräknad till 100,000 kronor.

Innan styrelsen ingått på närmare prövning av innebörden av den sålunda utförda beräkningens slutresultat, har styrelsen ansett sig böra, utöver vad redan tidigare anförts och tablåns rubriker innehålla, lämna en redogörelse beträffande principerna för kalkylernas verkställande. Härom anför styrelsen:

Vad först angår anförda *minskning av personalbehovet* vid elektrisk drift, har detta kunnat med fullt tillfredsställande noggrannhet beräknas med ledning av vid den elektrifierade Göteborgslinjen vunna erfarenheter.

Vid beräkning av *framtida bränslekostnader vid ångdrift* har styrelsen räknat med ett kolpris av 20 kronor. Detta kan möjligen förefalla högt, då dagens kolpris är lägre. Styrelsen har emellertid en på den internationella diskussionen uti detta ämne grundad uppfattning, att nuvarande kolpris näppeligen står i rätt förhållande till produktions- och transportkostnader och att, sett på något längre sikt, en höjning av kolpriset därför torde vara att förutse. Kolprisets variationer inom beräkningsbara gränser har för övrigt icke någon utslagsgivande betydelse för nu ifrågavarande beräkning. En sänkning, respektive höjning av kolpriset medför beträffande den senare av i tablån utförda beräkningar, att den beräknade nettobesparingen vid införandet av elektrisk drift sänkes respektive höjes med 155,000 kronor för varje hel kronas ändring av kolpriset. Då den direkta vinsten beräknats till 1,252,000 kronor, kan således kolpriset nedgå med 8 kronor per ton under det beräknade, utan att kalkylens slutresultat skulle bli negativt.

Övriga i tablån beräknade besparingar äro grundade på vid Göteborgslinjen vunna erfarenheter.

Räntekostnaden å elektrifieringskapitalet har beräknats efter den effektiva ränta, som enligt meddelad uppgift utgår för riksgäldskontorets år 1930 upplagda obligationslån. Det torde emellertid kunna starkt ifrågasättas, om ej i själva verket det erforderliga elektrifieringskapitalet skall kunna uppbringas på än bättre villkor. Till belysande av räntefaktorns stora betydelse för elektrifieringens ekonomi får styrelsen anföras, att varje tiondels procent, med vilken räntefoten kan komma att sänkas under den beräknade, minskar räntekostnaden för Malmölinjernas elektrifiering med 52,000 kronor och i motsvarande grad ökar den årliga direkta vinsten av företaget.

I räntekostnaden har i överensstämmelse med gängse praxis icke inräknats ränta under byggnadstiden. Därest även denna medtages, ökas räntekostnaden med 175,000 kronor.

I kalkylen har inräknats även *räntekostnad för viss omläggning av telegrafverkets ledningar*, beräknad till 187,000 kronor. Därest Kungl. Maj:t i enlighet med vad järnvägsstyrelsen anser riktigast bestämmer, att berörda omläggning skall bekostas av telegrafverket, ökas i motsvarande grad den vinst, som statens järnvägar få av elektrifieringen. I varje fall torde med kabelförläggningen av en mängd öppna svagströmsledningar följa en i telegrafverkets stat uppträdande minskning av drift- och underhållskostnaderna i analogi med den motsvarande årliga besparing av 100,000 kronor, som beräknats uppkomma genom kabelförläggning av statens järnvägars svagströmsledningar längs Malmölinjerna.

Av *kostnaden för strömtillförsel* grundar sig den del, som faller på energiförbrukning, på föreliggande villkorliga avtal med vattenfallsstyrelsen och Sydsvenska kraftaktiebolaget, och den del, som kommer på underhåll och skötsel m. m. av omformarestationer och ledningar, på vunnen erfarenhet.

Sammanfattningsvis har styrelsen beträffande ifrågavarande beräkning som sin uppfattning uttalat, att beräkningens detaljer äro välgrundade och att slutresultatet, under förutsättning att stora ändringar i i penningens värde ej plötsligt inträda, därför måste anses säkert vägledande för bedömande av frågan, huruvida ifrågavarande elektrifiering kan anses vara ur ekonomisk synpunkt berättigad.

Vid bedömande av sistnämnda fråga har man emellertid, framhåller styrelsen, jämväl att taga hänsyn till vissa indirekta, i penningar svårberäkningsbara samhälleliga fördelar, som vinnas vid en elektrifiering, ävensom till den stegring i trafik och trafikinkomster, som erfarenhetsmässigt vinnes vid en elektrifierad bana som följd av transporttidens förkortning och tåglägenheternas ökning. Sistnämnda inkomstökning har i den preliminära beräkningen uppskattats till i runt tal 1,000,000 kronor. Till grund för beräkningen låg en undersökning av storleken av den större inkomstökning än på andra linjer, som vid Göteborgslinjen uppstått efter elektrifieringen. Vid nu företagen undersökning har enligt styrelsen framgått, att persontrafikökningen å den elektrifierade Göteborgslinjen även under år 1929 fortgått i märkbart större omfattning än motsvarande ökning å icke elektrifierade linjer. Den inkomstökning av omkring 1,000,000 kronor, varmed styrelsen alltså ansett sig kunna räkna, har dock styrelsen funnit böra föras inom linjen i likhet med det icke bestämbara värdet av samhälleliga fördelar, som följa av elektrifieringen, i främsta rummet rese- och transporttidens förkortning och möjligheten att vid framtida behov lätt och mot låg merkostnad kunna bereda tätare transportlägenheter.

Såsom s a m m a n f a t t n i n g av sin uppfattning rörande elektrifieringsföretagets ekonomiska berättigande yttrar järnvägsstyrelsen:

Den direkta vinsten av Malmölinjernas elektrifiering har enligt den preliminära beräkningen uppskattats till 327,000 kronor. Vid numera genomförd revidering, som vilar på ett i flera hänseenden säkrare underlag men som utgår från en redan inträdd något större tågrörelse har motsvarande vinst stigit till 593,000 kronor. Enligt styrelsens uppfattning bör man emellertid vid bedömande av frågan om elektrifieringens inverkan på statens järnvägars ekonomi rätteligen utgå från den trafikomfattning och den tågrörelse, som även i ångdrift får beräknas förefinnas vid tidpunkten för elektrifieringens genomförande. Den direkt kalkylerbara vinsten har härvid befunnits vara 1,252,000 kronor.

I den mån trafiken eventuellt kommer att ytterligare tillväxa, har man slutligen att räkna med starkt stigande direkta vinster, beroende på det kända förhållandet, att vid en elektriskt driven bana de av trafikens storlek beroende föränderliga kostnaderna i mycket stor utsträckning ersättas av fasta, vadan driftens stegring föranleder relativt liten kostnadsökning.

Då vidare elektrifieringen medför ett flertal fördelar såväl ur samhälleliga och allmänekonomiska synpunkter, såsom sparade rese- och transporttider, handelsbalansens förbättring och vattenkraftens ekonomiska utnyttjande, som ock ur järnvägssynpunkt, bland annat ledande till en inkomststegring, som synes kunna uppskattas till 1,000,000 kronor per år, torde Malmölinjernas elektrifiering få anses ur ekonomisk synpunkt så fördelaktig, att arbetet med dess genomförande bör snarast möjligt igångsättas och genomföras så snabbt, som ur ekonomisk synpunkt kan vara lämpligt.

Styrelsen framhåller härefter, att nödiga förarbeten för elektrifieringsföretagets snara igångsättande och utförande blivit verkställda. E t t t e k n i s k t a r b e t s p r o g r a m föreligger sålunda fullt utarbetat. Vidare hava l e v e r a n s k o n t r a k t uppgjorts med de båda strömleverantörerna, vattenfallsstyrelsen och Sydsvenska kraftaktiebolaget, av vilka vattenfallsstyrelsen skall leverera den för stationerna vid Norrköping och Mjölby erforderliga strömmen samt

den ytterligare erforderliga ström, som skall uttagas från förutvarande omformarestationer vid linjen Stockholm—Göteborg. Sydsvenska kraftaktiebolaget har åtagit sig leverera den erforderliga strömmen för omformarestationerna i Malmö, Hässleholm, Alvesta och Nässjö, och dessutom har överenskommelse träffats mellan vattenfallsstyrelsen och kraftaktiebolaget angående hopkoppling av deras nät i Nässjö samt leverans från vattenfallsstyrelsen till kraftaktiebolaget av ungefär halva årsbehovet av kraft för Nässjöstationen samt av reservkraft.

Med avseende å en del av vissa myndigheter framställda önskemål beträffande elektrifieringen har järnvägsstyrelsen härefter yttrat följande:

Från *telegrafverkets* sida hava krav framställts, dels att järnvägen skall betala kostnaden för ändringen av dess ledningar, vilken kostnad ock är medräknad i förräkningskalkylen, dels att beträffande störningsförhållandena anordningar skola utföras, så att samma störningsfrihet erhålles som för linjen Stockholm—Göteborg. I vad mån det förstnämnda kravet skall tillgodoses torde i likhet med enahanda krav vid Göteborgslinjens elektrifiering bliva beroende på framtida prövning av Kungl. Maj:t. Det senare kravet är uppfyllt, i och med att samma system för överföring nu kommer till användning som för linjen Stockholm—Göteborg.

Av *chefen för generalstaben* framförda krav beträffande det tekniska utförandet av ifrågavarande elektrifiering hava tillgodosetts i görlig omfattning, varefter chefen för generalstaben gjort det slutliga uttalandet, att han icke har något att erinra, under förutsättning att trafiken med viss av honom anfordrad tågfrekvens och vagnantal per tåg kunde upprätthållas. Härtill vill styrelsen framhålla, att vid den elektriska driftformen erhålles minst samma kapacitet beträffande tågantal och tågstorlek, som vid nuvarande driftform och som i föreliggande militära transportplaner beräknats bliva tagen i anspråk. Den i varje fall önskvärda ökning av den militära transportkapaciteten, som chefen för generalstaben begärt, kan icke utföras utan att sådan förlängning av mötes-spåren å vissa stationer företages, att dessa avsevärt komma att överskrida den spårlängd, som Kungl. Maj:t genom brev den 12 februari 1909 föreskrivit såsom ur militär synpunkt erforderlig. Av ekonomiska skäl anser sig styrelsen icke nu kunna ingå på något uppfyllande av dessa önskemål.

Järnvägsstyrelsen har slutligen framlagt *finansieringsplan* för elektrifieringsarbetena samt därpå grundad beräkning rörande behovet av kapitalökningsanslag ävensom förslag i fråga om fördelning på skilda budgetår av för anläggningen erforderliga medelsbelopp. I dessa avseenden innehåller styrelsens skrivelse följande:

Bruttokostnaden för elektrifieringsanläggningens genomförande har jämlikt föreliggande tekniska program angivits till 70,019,800 kronor, vilket belopp här avrundas till 70,000,000 kronor.

Av detta belopp anser styrelsen, att 16,300,000 kronor böra bestridas av medel från statens järnvägars förnyelsefond och härvid 15,800,000 kronor å kontot för ånglok samt 500,000 kronor å kontot för byggnader. Fondens belastning med berörda kostnader motiveras härvid, vad lokkontot angår, dels av att ej mindre än 180 äldre lok under nästkommande 10-årsperiod behöva utmönstras, varvid det diskonterade förtidsvärdet av denna lokpark beräknas till lågt 14,000,000 kronor, dels av inbesparad anskaffning av 11 ånglok till en kostnad

av 1,800,000 kronor, och dels slutligen av den fördel, som vinnes för drifts-ekonomien på andra linjer genom att ett antal moderna och bränsleekonomiserande ånglok frigöres och överflyttas från Malmölinjerna, samt vad byggnadskontot angår av den besparing å kontot, som uppkommer genom att en förestående stallbyggnad i Malmö icke behöver utföras för lika många stallplatser, som om ångdrift bibehålles.

Det belopp, för vilket kapitalökande anslag behöver utgå, beräknas alltså till 53,700,000 kronor. Styrelsen får emellertid erinra, att häri ingår viss, i det föregående till 4,110,300 kronor beräknad kostnad, som är hänförlig till telegrafverkets ledningar och som efter Kungl. Maj:ts framtida prövning kan komma att helt eller till viss del överföras till telegrafverkets kapitalkonto.

Därest erforderliga anslag till Malmölinjernas elektrifiering beviljas för budgetåren 1931—1934, bör densamma kunna genomföras på tre år. Kan arbetet igångsättas den 1 juli 1931, skulle enligt föreliggande arbetsplan de elektriska anläggningarna vara slutförda:

å sträckan	Järna—Norrköping	oktober 1932
»	» Katrineholm—Norrköping	december 1932
»	» Falköping—Nässjö	april 1933
»	» Örebro—Mjölby	maj 1933
»	» Norrköping—Mjölby	september 1933
»	» Lomma—Malmö—Hässleholm	januari 1934
»	» Mjölby—Nässjö	februari 1934
»	» Nässjö—Hässleholm	mars 1934, samt
»	» Malmö—Trälleborg	april 1934.

Därest emellertid styrelsen beredes möjlighet att igångsätta elektrifieringsarbetet tidigt på våren eller senast den 1 april 1931, så kan elektrifieringen genomföras på omkring ett halvt år kortare tid, beroende på att vid sådant fall ledningsstolpar i stor omfattning kunna efter tillverkning nedsättas, innan vinterns tjäle allt för mycket försvårat sådant arbete.

Enligt den uppgjorda arbetsplanen erfordras under olika år för skilda slag av arbeten och anskaffningar följande medelsanskaffning:

	B u d g e t å r e t		
	1931/1932	1932/1933	1933/1934
	K r o n o r		
Överföringsanläggningen	12,000,000	13,000,000	10,000,000
Diverse ändringsarbeten, inkl. telegrafverkets ledningar	10,000,000	3,200,000	—
Elektriska lok	4,700,000	8,900,000	5,100,000
Elektrisk värmeledning	1,000,000	1,000,000	1,100,000
Summa	27,700,000	26,100,000	16,200,000

varav:

Anslag för kapitalökning	23,000,000	19,600,000	11,100,000
Förnyelsefondsmedel	4,700,000	6,500,000	5,100,000

För budgetåret 1931/1932 skulle således erfordras ett anslag för kapitalökning av 23,000,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen anför i detta sammanhang, att styrelsen, så snart meddelande från Kungl. Maj:t föreligger att anslag till Malmölinjernas elektrifiering blivit av riksdagen beviljat, avser att skrida till arbetets utförande och därvid av tillgängliga rörelsemedel förskottera erforderliga belopp. Då styrelsen, särskilt i betraktande av den under rådande depression tilltagande arbetslösheten, tänkt sig, att arbetets snara igångsättande även ur annan synpunkt

än den rent järnvägsekonomiska skulle vara önskvärd, har styrelsen ifrågasatt, att i proposition om anslag till Malmölinjernas elektrifiering måtte uttalas önskvärdheten, att riksdagen snarast möjligt handlägger ifrågavarande ärende.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, har järnvägsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1931 års riksdag avlåta proposition om anslag till elektrifiering av statsbanelinjerna Järna—Norrköping—Malmö, Katrineholm—Åby, Örebro—Hallsberg—Mjölby, Falköping—Nässjö, Arlöv—Lomma samt Malmö—Trälleborg enligt den av styrelsen framlagda planen och att i enlighet med densamma måtte för budgetåret 1931/1932 äskas ett anslag av 23,000,000 kronor.

Över järnvägsstyrelsens utredning och förslag har infordrat utlåtande den 22 november 1930 avgivits av *vattenfallsstyrelsen*, som till en början uppehållit sig vid statsbanans kostnader för elektrisk kraft enligt de av järnvägsstyrelsen träffade uppgörelserna med vattenfallsstyrelsen och Sydsvenska kraftaktiebolaget samt därvid anfört följande:

Det *kraftpris*, som enligt uppgjort villkorligt avtal mellan järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen utgår för de nya leveranserna från statens kraftverk till södra stambanan, överensstämmer exakt med kraftpriset för den nu pågående leveransen till västra stambanan. *Överföringsavgiften* är för den nya leveransen baserad på samma beräkningssätt, som tillämpats för den pågående leveransen.

Det *kraftpris*, som enligt träffat villkorligt avtal mellan järnvägsstyrelsen och Sydsvenska kraftaktiebolaget skall utgå för sistnämnda bolags leverans till statens järnvägar, överensstämmer ävenledes exakt med det pris, som är uppgjort för leveransen från statens vattenfallsverk. *Överföringsavgiften* för bolagets leverans är i kontraktet bestämd till 324,000 kr., vilket belopp i förhållande till kraftleveransens storlek icke är högre än den överföringsavgift vattenfallsstyrelsen betingat sig för statens vattenfallsverks leverans.

För att närmare belysa jämförligheten mellan å ena sidan det pris, som vattenfallsstyrelsen erhåller för sin kraftleverans till södra stambanan, och det pris, Sydsvenska kraftaktiebolaget erhåller för sin del av leveransen, har styrelsen verkställt jämförande beräkningar och därvid funnit, att genomsnittspriset för den av vattenfallsstyrelsen till södra stambanan levererade kraften skulle bli c:a 2.21 öre per kWh vid den energileverans järnvägsstyrelsen förutsatt år 1935, medan genomsnittspriset för bolagets leverans under samma förutsättning blir c:a 2.20 öre per kWh. Härvid har ej medräknats kostnaden för den reservledning, vattenfallsstyrelsen skall framdraga till Nässjö (vilken ej överför någon del av de på vattenfallsstyrelsens leverans belöpande 61 milj. kWh). De båda kraftavtalen äro sålunda praktiskt taget likvärdiga.

Rörande härefter frågan, huruvida de villkor, som Sydsvenska kraftaktiebolaget betingat sig, äro bättre eller sämre än de villkor, som erhållas därest det mellan vattenfallsstyrelsen och bolaget den 1 och 4 mars 1927 träffade avtalet angående arrendeupplåtelse av Karseforsen—Laholmsfallet m. m. (se proposition nr 243 till 1927 års riksdag) skulle direkt tillämpas, har vattenfallsstyrelsen anfört följande:

Avtalet av den 1 och 4 mars 1927 avser leverans vid kraftstationerna. Transitering från kraftstationerna till transformatorstationerna är i avtalet visser-

ligen förutsatt, men bolaget har icke påtagit sig ovillkorlig skyldighet att transiterera kraften. Bolaget har i arrendekontraktet icke heller påtagit sig ovillkorlig skyldighet att leverera kompletterande ångkraft. I det nu upprättade kraftleveranskontraktet har bolaget påtagit sig skyldighet att utföra dessa båda prestationer, vilka intimt sammanhånga så till vida, att statens järnvägar icke kunna själva alstra ångkraften i en central anläggning utan att samtidigt disponera erforderliga överföringsorgan. Enligt en utredning, som järnvägsstyrelsen låtit utföra genom civilingenjör Charles Hässler, skulle *separata* överföringsorgan för kraften betinga en årskostnad av c:a 500,000 kronor, vilket belopp motsvaras av den förut angivna överföringsavgiften 324,000 kronor för transitering över delvis befintliga ledningar. Vattenfallsstyrelsen har icke haft tillfälle att låta närmare kontrollera nämnda beräkning men har icke heller orsak att betvivla dess riktighet. Det torde således få anses klarlagt, att uppgörelsen mellan järnvägsstyrelsen och bolaget är i nämnda avseende fördelaktig, vilket ju också är naturligt, emedan överföringskostnaden måste bli lägre, när överföring delvis sker på redan befintliga och för annat ändamål nyttjade ledningar.

Rörande de villkor för kraftleverans, som direkt stipuleras i arrendekontraktet, har vattenfallsstyrelsen låtit göra nedanstående jämförelse:

Årskostnad för kraftleverans vid kraftstation baserad på *bolagets* uppgifter angående utbyggnadskostnad, årskostnad och reglerad vattentillgång enligt arrendekontraktets bestämmelser:

Årskostnad vid abonnemang av 40 % av krafttillgången.

Utbyggnadskostnad	12,5 milj. kr.
Årskostnad 8 % härav	1,000,000
Arrendavgift	173,000
Sjöregleringar	100,000

Summa kronor 1,273,000

40 % härav	509,200
Återköp av överskottskraft	30,000
Återstående kostnad	479,200
Ångkraft 6,000 kW à 40 kr/kW	240,000
11,000,000 kWh à 2,5 öre	275,000

Summa kraftkostnad exklusive överföring, kronor 994,200

Årskostnad för motsvarande energibelopp uppmätt vid omformarestationerna, enligt villkorligt avtal mellan järnvägsstyrelsen och bolaget under förutsättning av 10 % energi och effektförlust:

6,750 kW bottenkraft à 97:50 kr/kWår	658,125
6,750 kW överkraft à 35 kr/kWår	236,250
3,5 milj. kilowattimmar överkraft à 2,5 öre/kWh	87,500

Summa kronor 981,875

Som härav framgår, överensstämmer det villkorligt avtalade priset tämligen exakt med den enligt arrendekontraktet beräknade självkostnaden. Differensen, som uppgår till c:a 1,2 %, ligger inom den noggrannhetsmarginal, som skäligt kan presteras vid dylika beräkningar. Vattenfallsstyrelsen anser sig dock förpliktigad att upplysa, att den kalkyl rörande självkostnaden, som bolaget presterat och som i det föregående är återgiven, icke är så detaljerad och verifierad, att man av densamma säkert kan avgöra, huruvida den överensstämmer med bestämmelserna i arrendekontraktet. Samtidigt anser emellertid vattenfallsstyrelsen, att det villkorligt träffade kraftleveransavtalet, som för

avsevärd tid framåt onödiggör sådana irritationer, som lätt uppstå, när inblandning skall ske av utomstående i ett affärsföretags inre förhållanden, är i sin helhet godtagbart.

Såsom sammanfattning har vattenfallsstyrelsen anført, att efter styrelsens uppfattning det kraftpris, som skulle utgå från statens järnvägar till Sydsvenska kraftaktiebolaget enligt det villkorligt träffade avtalet angående kraftleverans, så till vida är fördelaktigt för statens järnvägar, att kraftbolaget påtagit sig skyldighet att transitera kraften på bolagets linjer samt att leverera erforderlig ångkraft. Den enligt samma kraftkontrakt utgående resulterande kraftavgiften exklusive överföringsavgift överensstämmer, så vitt framgår av till vattenfallsstyrelsens disposition stående siffror, ganska väl med de kraftavgifter, som erhållas, därest arrendavtalet mellan vattenfallsstyrelsen och kraftaktiebolaget av den 1 och 4 mars 1927 tillämpas.

Vattenfallsstyrelsen har på grund härav förklarat sig tillstyrka det av statens järnvägar framlagda förslaget.

Departementschefen.

Den utredning i frågan, som av järnvägsstyrelsen nu framlagts och som kunnat delvis byggas på fasta förutsättningar och även i övrigt säkrare grundas än den preliminära undersökning, vilken utgjorde underlag för ärendets bedömande vid 1930 års riksdag, synes giva ett kraftigt stöd för den uppfattning angående det ekonomiska berättigandet av en elektrifiering av Malmölinjerna samt om gagnet för landet i dess helhet av detta företag, som i förberörda proposition nr 239 till 1930 års riksdag uttalades av min företrädare i ämbetet. Vid sådant förhållande torde ett närmare utvecklande av skälen för företagets genomförande icke nu vara erforderligt. Jag vill i detta sammanhang allenast understryka vad järnvägsstyrelsen anført därom, att den ekonomiska depression, vilken gjort sig gällande även i vårt land, utgör ett beaktansvärt nytt skäl för arbetenas snara utförande såväl med hänsyn till därav möjliggjord minskning i kostnaderna för elektrifieringen som även med tanke på detta omfattande arbetsföretags betydelse för minskande av arbetslöshet samt hämmande av depressionens verkningar i allmänhet.

Jag vill alltså tillstyrka, att beslut nu fattas om beredande av medel för igångsättande av elektrifieringsföretaget. Mot den tekniska plan för detsamma, som järnvägsstyrelsen framlagt, har jag intet att erinra. Vad särskilt angår de uppgörelser, som träffats i den viktiga frågan om tillförseln av elektrisk kraft, synas dessa kunna betecknas såsom tillfredsställande.

Såsom av utredningen framgår, skulle genomförandet av den framlagda planen kräva ett kapitalutlägg av i runt tal 70,000,000 kronor, motsvarande bruttokostnaden för erforderliga arbeten och anskaffningar. Av denna summa skulle enligt järnvägsstyrelsens förslag ett belopp av 16,300,000 kronor — utgörande huvudsakligen det beräknade värdet av viss materielanskaffning m. m., som inom en nära framtid bleve erforderlig, därest elektrifieringen icke genomfördes — bestridas av förnyelsefondsmedel, medan återstoden eller 53,700,000 kronor skulle utgå i form av kapitalökningsanslag. Mot denna fördelning av kostnadsbeloppet finner jag icke anledning till invändning. Det torde emellertid böra

beaktas, att i sistnämnda summa ingår ett belopp av 4,110,300 kronor, utgörande en för omändring av telegrafverkets svagströmsledningar beräknad kostnad, beträffande vilken det lämpligen ännu icke kan avgöras, huruvida och i vad mån densamma bör slutligen bäras av statens järnvägar.

Mot den av järnvägsstyrelsen skisserade planen för det erforderliga kostnadsbeloppets fördelning på skilda år av byggnadstiden torde, såvitt för närvarande kan bedömas, intet vara att erinra. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det med hänsyn till den betydande kapitalinvestering, varom här är fråga, är av stor vikt att detta kapital snarast möjligt kan giva avkastning och att byggnadstiden därför icke bör utsträckas längre än som är förenligt med ett ekonomiskt sett rationellt och ur teknisk synpunkt lämpligt bedrivande av arbetet. I enlighet med vad järnvägsstyrelsen förordat tillstyrker jag, att för nästkommande budgetår till arbetena i fråga anvisas ett kapitalökningsanslag av 23,000,000 kronor.

På sätt järnvägsstyrelsen anført, skulle elektrifieringsarbetets igångsättande tidigt på våren 1931 avsevärt inverka på tidpunkten för arbetenas färdigställande så till vida, att därigenom skulle möjliggöras nedsättning i stor omfattning av ledningsstolpar före inträdet av vintern 1931/1932. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av att under rådande förhållanden på arbetsmarknaden företagets snara påbörjande i och för sig torde vara av stor betydelse, tillåter jag mig framhålla önskvärdheten av att ärendet av riksdagen underkastas skyndsam behandling.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 23,000,000.

9. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[19.] Under en följd av år hava anslag under förevarande rubrik anvisats till bestridande av utgifter för dels sådana arbeten, vilkas utförande påkallas av angelägna oförutsedda krav, dels ock sådana mindre arbeten, vilka beräknas draga en kostnad understigande 25,000 kronor. Sålunda har riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat för vartdera av budgetåren 1926—1928 800,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 900,000 kronor och för vartdera av budgetåren 1929—1931 1,000,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu för ändamålet ett anslag av 1,000,000 kronor för budgetåret 1931/1932.

Styrelsen erinrar därvid om vikten av att erforderliga medel finnas tillgängliga för utförande av den mängd av mindre arbeten och anordningar av skilda slag eller av angelägna oförutsedda arbeten, som för trafikens rationella avveckling alltid påfordras vid ett så stort företag som statens järnvägar eller

som där med teknikens utveckling ur driftsekonomisk synpunkt eljest äro motiverade och önskvärda.

Departements-
chefen.

Det är givetvis av vikt, att medel finnas tillgängliga för utförande av arbeten av ifrågavarande slag vid statens järnvägar, så mycket mer som därigenom även lämnas möjlighet att vid de större anläggningarna utföra en del kompletterings- eller förändringsarbeten, vilka medföra besparingar i driftkostnader men för vilka medel icke finnas tillgängliga av de för respektive anläggningar beviljade anslagen. Med hänsyn härtill och då jag icke har någon erinran mot vad järnvägsstyrelsen föreslagit, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,000,000.

Nya statsbanebyggnader.

10. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[20.] Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion beslöt 1916 års riksdag, under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats.

Därefter beslöt 1917 års riksdag, att inlandsbanan skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas förbi Kasker.

Sedermera har 1928 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslutat, att inlandsbanan skulle å sistnämnda bandel mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas över Avaviken, Arvidsjaur, Muskussel och Kåbdalis.

För arbetena å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för tiden från och med år 1917 till och med budgetåret 1930/1931 beviljats sammanlagt 40,550,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t till bedrivande av nödhjälpsarbeten å inlandsbanan anvisat 300,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande banbyggnad varit tillgängliga 40,850,000 kronor.

I 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkten 21) framlades, i överensstämmelse med vad järnvägsstyrelsen tillstyrkt, förslag om anvisande för innevarande budgetår av ett anslag å 2,000,000 kronor till inlandsbanans fortsättande. Samtidigt äskades anslag å 1,500,000 kronor till slutförande av arbetena med statsbanan Hällnäs—Stensele. Båda beloppen skulle,

liksom tidigare anslag för samma ändamål, anvisas av andra statsinkomster än lånemedel. Det för inlandsbanan begärda anslaget avsågs till arbeten å banans södra del å sträckan Sorsele—Arvidsjaur; i anslutning till av järnvägsstyrelsen uttalad uppfattning fann nämligen föredragande departementschefen frågan om medel för järnvägens fortsättande norrut mellan Arvidsjaur och Jokkmokk lämpligen böra anstå, intill dess anslag för statsbanan Hällnäs—Stensele icke längre erfordrades.

I sin skrivelse i ämnet (nr 18, punkten 12) uttalade emellertid riksdagen bland annat, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 2,000,000 kronor måste anses knappt tillmätt för arbetenas ekonomiska bedrivande. Beaktas borde, att tvärbanan Hällnäs—Stensele beräknades närma sig sin fullbordan under år 1930, varvid en del arbetare lämpligen kunde överflyttas därifrån till inlandsbanebygget. Av dessa skäl och med hänsyn till de starka önskemål, som motionsvis framkommit om inlandsbaneföretagets bedrivande i något hastigare takt än dithills, hade riksdagen ansett, att ifrågavarande anslag borde bestämmas till 2,500,000 kronor. Vid anvisande därjämte av det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet av 1,500,000 kronor till tvärbanan Hällnäs—Stensele skulle alltså anslagen till järnvägsbyggnaderna i Norrland för budgetåret 1930/1931 belöpa sig till sammanlagt 4,000,000 kronor, ett kapitalbelopp som man jämväl för kommande år syntes få räkna med som behöfligt och som då, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, skulle komma att helt nedläggas på det fortsatta inlandsbanebygget. På detta sätt skulle öppnas möjlighet till ett påskyndande av inlandsbanebyggets fortsättning från Arvidsjaur upp mot Jokkmokk.

I sin skrivelse den 27 september 1930 har *järnvägsstyrelsen*, i anslutning till 1930 års riksdags uttalanden angående storleken av det årliga anslagsbelopp till inlandsbanans fortsättande, varmed man för kommande budgetår borde räkna, hemställt att för nästkommande budgetår måtte till ändamålet äskas ett anslag av 4,000,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Styrelsen har samtidigt framhållit, att med årliga anslag av denna storlek inlandsbanan skulle bli fullbordad under budgetåret 1937/1938.

I detta sammanhang torde få omnämnas, att landstingens norrlandskommitté i en den 24 december 1929 dagtecknad skrift gjort framställning i fråga om åtgärder för ett snabbare bedrivande av inlandsbanebygget. Häröver har järnvägsstyrelsen avgivit utlåtande den 4 mars 1930 och därvid bland annat hänvisat till den ståndpunkt, 1930 års riksdag på sätt nyss angivits intagit till frågan om fortsatt anslag till byggnadsföretaget.

Innan jag ingår på järnvägsstyrelsens anslagsäskande anser jag mig böra beröra frågan om sträckningen av viss del av inlandsbanan norr om Arvidsjaur. Den bandel, det här gäller, är sträckan mellan Arvidsjaur och Muskussel.

Såsom redan inledningsvis under denna punkt antytts och på sätt närmare framgår av statsverkspropositionen till 1928 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkten 17) och samma riksdags skrivelse nr 42, punkten 17,

beslöts nämnda år — med frångående av tidigare beslut om den s. k. Kaskerlinjen — att inlandsbanan skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas över Avaviken, Arvidsjaur, Muskussel och Kåbdalis i enlighet med vad i statsverkspropositionen angivits. För delen mellan Arvidsjaur och Muskussel angavs i statsverkspropositionen en okulärt undersökt sträckning, utgående norrut från Arvidsjaurs kyrkoby över Byskeälvens vattendrag mellan sjöarna Arvidsjure och Kikkejaure samt därefter framdragen väster om Akkavare och vidare strax öster om Nuortejaure, väster om Auktsjaure samt byn Tjappsåive fram till Muskussele by vid östra ändan av sjön Malmesjaure.

Ifrågavarande sträckning genomlöper huvudsakligen öde skogs- och bergstrakter utan odlingsmöjligheter. Valet av densamma hade väsentligen sin grund i hänsynen till militära önskemål om västligast möjliga dragning av banan.

Efter det med anledning av riksdagens beslut närmare undersökning igångsatts beträffande banans sträckning å ifrågavarande del, gjorde Arvidsjaur och Jokkmokks socknars järnvägskommittéer framställning om att järnvägsstyrelsen måtte anbefallas att verkställa sådan undersökning och renstakning, förutom av den okulärt undersökta linjesträckningen, jämväl av en sträckning öster om Akkavare förbi Ravenjaur och Utterträsk. Denna framställning blev av länsstyrelsen i Norrbottens län jämte yttrande av länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott överlämnad till Kungl. Maj:t med tillstyrkande utlåtande av den 18 september 1928. I utlåtandet framhöll länsstyrelsen, att en östligare linjesträckning i ungefärlig överensstämmelse med kommitterades förslag vore att föredraga ur synpunkten av ortens intressen och särskilt med tanke på betingelserna för utvidgad odling och bebyggelse utefter järnvägslinjen.

Sedan järnvägsstyrelsen anbefallts yttra sig i ärendet, meddelade styrelsen i utlåtande den 8 mars 1929, bland annat, att chefen för generalstaben i avgivet yttrande förklarat sig icke vilja motsätta sig den ifrågasatta östligare linjen. För sin del förordade järnvägsstyrelsen en undersökning och uppstakning på marken av den ifrågasatta nya linjedragningen.

Genom beslut den 3 maj 1929 bemyndigade Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att verkställa dylik undersökning.

I skrivelse den 10 maj 1930 har *järnvägsstyrelsen* framlagt resultaten av den verkställda undersökningen och därvid till en början anfört följande:

Vid den av styrelsen verkställda undersökningen har det visat sig, att tvenne olika alternativ av den östligare linjesträckningen kunna ifrågasättas, varför styrelsen ansett nödvändigt för ett allsidigt bedömande av frågan att uppstaka och kostnadsberäkna båda alternativen, nämligen *Alt. I* Arvidsjaur—Akkavare—Utterträsk—väster om Auktsjaure till gamla linjen (1928 års förslag) vid Stormyrheden samt *Alt. II* Arvidsjaur—Akkavare—Utterträsk—Auktsjaure, öster om sjön Auktsjaure samt väster om sjön Sleng till Muskussel.

Sträckan från Arvidsjaur till Auktsjaure är sålunda gemensam för de båda alternativen.

Från sistnämnda plats går alt. I den genaste framkomliga vägen till den år 1928 stakade linjen med anslutning till denna såsom nyss nämnts vid Stor-

myrheden, under det att alt. II från Auktsjaur söker sig fram något östligare och ansluter till 1928 års linje strax norr om Muskussel.

Vid en jämförelse mellan de tre föreliggande olika förslagen skulle, såsom framgår av efterföljande tablå över respektive linjers längder och anläggningskostnader, linjen öster om Auktsjaur få en längd av 54.2 km. med en anläggningskostnad av 5,680,000 kronor och linjen väster om Auktsjaur en längd av 52.2 km. med en anläggningskostnad av 5,534,000 kronor mot en längd av 50.0 km. och en anläggningskostnad av 5,148,000 kronor för motsvarande sträcka av 1928 års undersökningslinje, motsvarande en linjeförlängning för de föreliggande sträckningarna av respektive 4.2 km. och 2.2 km. och en kostnadsökning av respektive 532,000 kronor och 386,000 kronor jämfört med 1928 års linje.

Jämföras de olika linjerna med avseende på deras beräknade virtuella längder, så visar det sig att 1928 års linje är gynnsammast räknat i riktning från Arvidsjaur mot Muskussel, men att i motsatt riktning alternativ I, väster om Auktsjaur, är bäst. Alternativet II, öster om Auktsjaur, är i båda fallen underlägset de båda andra linjerna. Härvid är att erinra att den för båda alternativen I och II gemensamma linjesträckningen är framdragen öster om och nedanför de höjdsträckningar, som 1928 års undersökningslinje längre västerut övergår på en höjd av 470 m. ö. h. eller 38 meter högre än högsta punkten i den nu undersökta linjesträckningen, under det att norr om den punkt, där de båda alternativlinjerna åtskiljas, alternativet I, väster om Auktsjaur, icke såsom linjen öster om Auktsjaur behöver sänka sig ned i Åbyälvens djupt belägna dalbotten och sedan åter höja sig över Auktsjaurleden utan med jämn sänkning på västra sidan av Åbyälven och sjön Auktsjaure kan fortsätta fram till 1928 års undersökningslinje i Juollejaurebäckens dalgång till Stormyrheden samt vidare enligt denna linje följa befintliga dalgångar väster om Auktsjaurleden och Tjappsaive utan motlutning ned till Muskussel.

För att underlätta ett bedömande av de sålunda föreliggande alternativa förslagen torde en karta över desamma få i avtryck fogas till statsrådsprotokollet.

Den av järnvägsstyrelsen upprättade tablåen över längder och anläggningskostnader är av följande utseende:

Linjesträckning	Verklig längd km	Virtuell längd		Kostnad för		Total kostnad kronor	Kostnad pr km bana kronor
		från Arvids- jaur	till Arvids- jaur	terras- sering kronor	vatten- genom- lopp kronor		
1928 års linje	50.0	36,752.0	46,866.0	1,619,433	608,715	5,148,000	102,960
Alt. I	52.2	37,174.0	46,026.0	1,717,200	779,155	5,534,000	106,015
Alt. II	54.2	42,088.0	50,854.0	1,799,295	815,200	5,680,000	104,797

Beträffande valet mellan ifrågavarande tre alternativ har järnvägsstyrelsen härefter anført huvudsakligen följande:

Vid valet mellan olika sträckningar torde i första hand böra fästas avseende vid att 1928 års linje särskilt i sin södra del med hänsyn till önskemålen från militärt håll om västligast möjliga sträckning av inlandsbanan blev lagd så att den genomlöper så gott som helt öde och sterila skogs- och bergtrakter,

där all tanke på odling måste anses utesluten, under det att båda de östra linjesträckningarna, på sätt styrelsen redan förut framhållit i sitt utlåtande den 8 mars 1929, beröra vidsträckta odlingsmarker och äro framdragna i närheten av ett flertal byar.

Av de båda förenämnda östra linjerna synes linjen väster om Auktsjaur (alt. I) vara att föredraga, detta med hänsyn till att denna linje, förutom att den är billigare än den på östra sidan om Auktsjaur, även är 2 km. kortare än sistnämnda linje (alt. II) och ifråga om virtuell längd även något kortare än 1928 års linje, om man nämligen som sig bör sammanräknar virtuella längden i båda riktningarna. För Auktsjaurs by torde det ej vara av så stor betydelse, vilken av de båda östliga linjerna som väljes, då stationslägena kunna anses likvärdiga, och för Lomträsk's by bliver det endast ett par kilometer längre väg till stationsläget i linjen väster om Auktsjaur än till stationsläget i linjen öster om nämnda sjö. Att linjen väster om Auktsjaur från denna sjö till Muskussel sammanfaller med 1928 års linje måste anses som en fördel, då därigenom den stora, mera folkrika och framåtgående byn Tjappsåive får ett fördelaktigare stationsläge, särskilt om stationen förlägges en å två kilometer längre norrut, vilket vore avsett att göra i ett blivande förslag till definitiv plan för denna linje.

Med anledning av vad sålunda anförts anser sig järnvägsstyrelsen för banan mellan Arvidsjaur och Muskussel böra förorda linjesträckningen enligt mera-nämnda alternativ I, väster om Auktsjaur.

Styrelsen tillåter sig här erinra om, att länsstyrelsen i Norrbottens län i sitt utlåtande den 18 september 1928 för sin del uttalat önskvärdheten av att banan framdrages öster om Akkavare samt förbi Ravenjaure och Utterträsk. Dessa önskemål uppfyllas även av nu angivna, med alternativ I betecknade linje. Därjämte må erinras om, att chefen för generalstaben i sitt yttrande till järnvägsstyrelsen förklarat sig icke vilja motsätta sig, att järnvägen lades öster om Akkavare samt förbi Ravenjaure och Utterträsk, vadan således icke heller ur militär synpunkt synes vara något att erinra mot en linjesträckning enligt alternativ I.

Järnvägsstyrelsen har sålunda hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bestämma, att vid den definitiva utstakningen av bandelen Arvidsjaur—Muskussel den med alternativ I betecknade sträckningen öster om Akkavare, förbi Ravenjaure och Utterträsk samt väster om Auktsjaur, skall i huvudsak följas.

I avgivet utlåtande den 22 augusti 1930 har *länsstyrelsen i Norrbottens län* anført, att det av länsstyrelsen tidigare uttalade önskemålet om en östligare sträckning av järnvägslinjen mellan Arvidsjaur och Muskussel tillgodosåges genom det nu av järnvägsstyrelsen förordade alternativet. Ehuru den med alternativ II betecknade sträckningen ur jordbrukssynpunkt syntes vara att något föredraga framför alternativ I, ansåge sig dock länsstyrelsen, på huvudsakligen de av järnvägsstyrelsen anförda skälen, böra lämna den av järnvägsstyrelsen förordade sträckningen utan erinran.

*Departement-
chefen.*

Med avseende å sträckningen av inlandsbanan mellan Arvidsjaur och Muskussel framgår av den härutinnan lämnade redogörelsen, att den linje, vilken efter okulär undersökning i sina huvuddrag år 1928 godkänts av statsmakterna och som valts väsentligen av militära skäl, huvudsakligen skulle framdragas genom ödemarker utan odlingsmöjligheter. De båda östligare linje-

sträckningar, vilka nu varit föremål för närmare undersökning av järnvägsstyrelsen, skulle däremot framgå i närheten av ett flertal byar samt beröra omfattande odlingsmarker. Trafikekonomiska skäl såväl som hänsyn till ortens utvecklingsmöjligheter tala alltså för val av någondera av dessa linjer. Under sådana förhållanden och då — enligt vad som framgår av vad chefen för generalstaben i ämnet yttrat — ifrågavarande mera östliga sträckningar kunna ur militär synpunkt godtagas, har jag ansett mig böra tillstyrka en sådan avvikelse från den år 1928 skisserade sträckningen. Den merkostnad, som valet av ettdera av järnvägsstyrelsens ifrågavarande alternativ skulle medföra, är visserligen icke alldeles obetydlig men håller sig dock inom en sådan ram, att den kan anses väl motiverad av de nyss antydda väsentliga fördelar, som genom ett dylikt val torde stå att vinna.

Av de båda ifrågavarande linjerna synes mig den med alternativ I betecknade såväl av kostnadshänsyn som på av järnvägsstyrelsen anförda skäl i övrigt vara att föredraga. Kostnadsökningen vid val av denna linje skulle i förhållande till kostnaderna för en linjedragning i enlighet med vad år 1928 avsågs utgöra 386,000 kronor.

I anslutning till vad jag sålunda anført är jag för min del beredd att tillstyrka fastställande av järnvägsstyrelsens förslag om banans framdragande i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen angivna alternativet I. Innan denna fråga av Kungl. Maj:t företages till avgörande, lär emellertid — bland annat med hänsyn till nyss omförmälda kostnadsökning — riksdagen böra beredas tillfälle att, om den så önskar, uttala sig i ämnet. Det uppskov med anläggningsarbetenas fortsättande å bandelen norr om Arvidsjaur, som härav föranledes, torde icke behöva vålla något avbräck i inlandsbanebyggets rationella bedrivande. Avsikten har visserligen varit att under innevarande budgetår samtidigt bedriva arbetena å två arbetsplatser med utgångspunkt från Arvidsjaur, nämligen dels västerut mot Sorsele och dels norrut mot Muskussel. I avvaktan på riksdagens behandling av förevarande fråga om linjesträckningen hava emellertid i stället, sedan Kungl. Maj:t efter verkställd renstakning genom beslut den 14 november 1930 i detalj fastställt sträckningen av linjedelen Bure—Idbäcken, byggnadsarbetena numera igångsatts å nämnda sträcka jämsides med pågående arbeten från Arvidsjaur västerut.

Vad härefter angår frågan om det anslagsbelopp, som nu bör äskas till fortsättande av arbetena å inlandsbanan, har 1930 års riksdag uttalat önskvärdheten av att ett årligt belopp av 4,000,000 kronor måtte för kommande år avses till detta företag. Jag delar riksdagens uppfattning om att ett anslag av denna storlek, såsom ägnat att påskynda företagets färdigställande, är önskvärt. Jag tillstyrker alltså järnvägsstyrelsens framställning om anslag med nämnda belopp. På sätt chefen för finansdepartementet i annat sammanhang angiver, torde berörda anslagsbelopp böra anvisas av andra statsinkomster än lånemedel.

På grund av det anförda och under framhållande, att det ur arbetssynpunkt är av betydelse att frågan av riksdagen göres till föremål för skyndsam behandling, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 4,000,000.

11. Statsbana Malung—Vansbro.

[21.] Sedan av intresserade i orten fråga väckts om anläggning av en statsbana Malung—Vansbro, varigenom skulle erhållas bland annat ändamålsenligare förbindelse mellan järnvägarna i övre Västerdalarna och landets övriga järnvägsnät än medelst den nuvarande statsbanedelen Malung—Brintbodarne, vilken i samband med den ifrågasatta järnvägens tillkomst skulle nedläggas, har utredning i ärendet verkställt. Denna utredning har utmynnat i ett av järnvägsstyrelsen framlagt förslag till företagets utförande, i vilket förslag kostnaden beräknats till 3,300,000 kronor att med vissa belopp utgå av låne- respektive skattemedel samt ur statens järnvägars förnyelsefond. Järnvägsstyrelsen har — med hänvisning bland annat till läget å arbetsmarknaden — ifrågasatt anvisande av medel till ändamålet för nästkommande budgetår.

Då utredningen på vissa punkter ännu icke är helt slutförd, är jag icke beredd att nu framlägga slutgiltigt förslag i ämnet. Emellertid synes ärendet vara av beskaffenhet att böra föreläggas 1931 års riksdag. I riksstatsförslaget torde för ändamålet böra preliminärt beräknas ett lånemedelsbelopp av 300,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli riksdagen förelagd, till *statsbana Malung—Vansbro* för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag
av kronor 300,000.

Statens vattenfallsverk.

Statens kraftverk.

Trollhätte kraftverk.

1. Kraftstation vid Vargön.

[22.] I statsverkspropositionen till 1930 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkten 26) redogjorde min företrädare i ämbetet för ett av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1929 framlagt omfattande byggnadsprogram för ernående av den ökade produktion av elektrisk kraft, som ansågs påkallad av inträdd och beräknad stegring av kraftkonsumtionen inom det s. k. mellansvenska centralblocket. Utbyggnadsprogrammet, vilket i sin helhet åsyftade att säkerställa det beräknade kraftbehovet inom berörda område fram till slutet av år 1936, gick ut på *dels* utvidgning av två befintliga anläggningar, nämligen insättande av ett nytt maskinaggregat vid kraftstationen i Motala samt utökning av såväl maskininstallation som ångpanneutrustning vid ångkraftverket i Västerås, *dels ock* utförande av två helt nya anläggningar, nämligen utbyggande av statens vattenfall vid Vargön i Göta älv samt mellan Roxen och Norrbysjön i Motala ström. Beträffande den närmare innebörden av utbyggnadsplanen samt i fråga om de allmänna förutsättningar med avseende å kraftmarknadens läge m. m., på vilka planen grundades, tillåter jag mig här att hänvisa till den i 1930 års statsverksproposition lämnade redogörelsen.

Föredragande departementschefen anslöt sig i allt väsentligt till den av vattenfallsstyrelsen framlagda planen. Anslag till utvidgning av Motala kraftverk samt till påbörjande av de avsedda anläggningarna vid Vargön och vid ångkraftstationen i Västerås begärdes i statsverkspropositionen, medan förslag och anslagsäskande rörande kraftstation i Motala ström mellan Roxen och Norrbysjön — vilken kraftstation ansågs böra förläggas till Malfors — framlades i särskild proposition (nr 181). I statsverkspropositionen gjordes vidare framställningar rörande anslag för fortsättande av vissa redan tidigare beslutade kraftstations- och vattenregleringsföretag, nämligen veckoreglering av Göta älv, anläggande av en kraftstation vid Sillre för beredande av krafttillskott till Norrfors kraftverk samt anordnande av en andra tilloppstunnel vid Porjus kraftstation.

Kungl. Maj:ts i nu berörda ämnen framlagda förslag vunno riksdagens bifall (riksdagens skrivelser nr 18 och nr 190).

I skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* gjort hemställan om beredande av anslag till vissa kraftstations- och vattenregleringsföretag för budgetåret 1931/1932.

I denna skrivelse har styrelsen inledningsvis lämnat en redogörelse för det nuvarande allmänna läget beträffande förbrukning av och efterfrågan på elektrisk kraft samt för de förutsättningar, på vilka styrelsen i anslutning härtill byggt sin uppfattning om behovet under den närmaste framtiden av arbeten utav förevarande art. Denna redogörelse, som här torde böra återgivas, är av följande innehåll:

Den under de sista åren pågående utvecklingen av näringslivet inom landet har i början på år 1930 efterföljts av en viss stagnation till följd av den successiva och starka nedgången i varuprisnivån och därav följande ekonomiska svårigheter för vissa grenar av produktionen. Detta har också i någon mån inverkat på förbrukningen av elektrisk energi.

Energiförbrukningen från vattenfallsstyrelsens anläggningar uppnådde under år 1929 det värde av 1,700 miljoner kilowattimmar, som styrelsen i sin framställning den 30 september 1929 angav såsom sannolikt. Under den gångna delen av år 1930 har den sedan flera år pågående stegringen i kraftförbrukningen, såsom nyss antytts, något mattats av. Härtill har bidragit det förhållandet, att vattentillgången under första hälften av innevarande år särskilt inom centralblocket varit relativt god såväl vid vattenfallsstyrelsens kraftstationer som vid de enskilda kraftstationsföretag, med vilka styrelsen samarbetar. Flera av dessa företag uttaga nämligen avsevärda belopp reservkraft från vattenfallsstyrelsen under tider med mindre god vattentillgång. Då vattentillgången är jämn, blir kraftuttagningen för detta ändamål, såsom under sistförflutna vinter, ringa.

För att giva en klarare bild av förhållandena bör emellertid vart och ett av de olika områdena ses för sig.

Inom centralblocket har ökningen av primakraftförbrukningen fortsatt under året, om också i något retarderat tempo, och säkerligen kommer den att alltjämt stiga. Om undantag göres för den elektrokemiska industrien, utvecklas industriens kraftuttagning i stort sett normalt. Den elektrokemiska industrien har däremot minskat på konsumtionen av *tillfällig* och *frivillig* kraft.

Det underhandlas om nya kraftleveranser för industriellt ändamål, delvis av ganska betydande storlek. Vidare måste styrelsen räkna med den ökning av kraftförbrukningen, som elektrifiering av södra stambanan i enlighet med principbeslut av 1930 års riksdag kommer att medföra.

Vid övervägande av framtidsutsikterna, sådana de te sig vid centralblocket, har styrelsen därför icke kunnat finna anledning att frångå sitt byggnadsprogram för tillgodoseende av kraftförsörjningen inom detta område, sådant det utvecklades i styrelsens framställning den 30 september 1929 och i sina väsentliga drag återgivits i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag. Det är dock sannolikt att man, såsom i det följande närmare utvecklas, på grund av en viss antaglig retardering i kraftkonsumtionens ökning kan bygga ut Malforsanläggningen i den långsammare takt, som angavs i 1929 års framställning, även om elektrifieringen av södra stambanan fullbordas under år 1934.

Vad som kan inträffa, om nyssnämnda byggnadsprogram fullföljes och retarderingen av kraftkonsumtionen skulle bli större än vad man för närvarande finner sannolikt, är på sin höjd, att ångreserven i Västerås behöver anlitas mindre, än man vid normal utveckling beräknat, och att sålunda beräknad ångkraft blir utbytt mot tillgänglig vattenkraft. Detta är, synes det, en relativt liten risk, vägd mot den att ej stå rustad, om konsumtionen skulle ökas i närmare anslutning till den år 1929 antagna utvecklingen.

Styrelsen anser sig böra föreslå ett mindre tillägg till 1929 års byggnads-

program för centralblocket. I enlighet med 1930 års riksdagsbeslut har vattenfallsstyrelsen förvärvat såväl aktiemajoriteten i Motala ströms kraftaktiebolag — av bolagets 2,347 aktier äger kronan numera alla utom 3 stycken — som den kronan förut ej tillhöriga delen av vattenrätten vid Nykvarn i Motala ström ävensom den där belägna kraftstationen. Därmed behärskar kronan hela vattenkraften på sträckan från Vättern till Roxen. För att på bästa sätt utnyttja kronans vattenkraft i Motala ström bör den veckoreglering av vattenföringen i Motala ström vid dess utflöde ur Vättern, vartill partiellt tillstånd erhållits genom högsta domstolens utslag den 19 december 1928, nu fullföljas genom utförande av veckoregleringens s. k. andra stadium. För innebörden härav redogöres i det följande. Nämda veckoreglering blir till nytta för alla tre nuvarande, kronan tillhöriga kraftstationer i Motala ström på sträckan Vättern—Roxen ävensom för den kraftstation vid Malfors, som enligt statsmakternas beslut nu skall byggas.

Inom Norrforssområdet har stegringen av kraftbehovet till och med varit större än i 1929 års framställning angavs, delvis beroende på tillkomsten av ny träförädlingsindustri för tillvaratagande av träavfall. Det är därför angeläget att i beräknad arbetstakt fortsätta byggandet av kraftstationen vid Sillre, vilken dessutom blir ett värdefullt stöd genom ökad driftsäkerhet inom området.

Beträffande Porjusområdet finnes fortfarande en betydande kraftreserv. Emellertid fortsätter kraftavsättningen i kustbygden med stadig ökning. Enligt år 1930 ingånget avtal mellan vattenfallsstyrelsen och Skellefteå stad bygges förbindelseledning mellan Porjusområdets ledningssystem och Skellefteå stads ledningsnät och därigenom hava ytterligare förutsättningar för kraftavsättning skapats, på samma gång som man genom förbindelsen erhållit möjligheter till ömsesidigt stöd.

Utvecklingen talar sålunda för ett fortsättande av den andra tilloppstunnel, som efter riksdagens beslut påbörjats för att bereda sysselsättning åt en del av den vid Porjus kvarboende arbetarstammen.

I anslutning till vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen i förevarande skrivelse framlagt förslag om anslag dels till fortsättande av nu pågående, redan beslutade arbeten med undantag av utvidgningen av Motala kraftverk, för vilken totala kostnadsbeloppet anvisats för innevarande budgetår, dels ock till påbörjande av åtgärder för andra stadiet av Motala ströms veckoreglering. Vidare har styrelsen i samma skrivelse begärt nytt anslag till kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerens reglering.

Under förevarande punkt anmäler jag styrelsens hemställan om anslag för fortsättande av arbetena med anläggning av kraftstation vid Vargön.

Beträffande kraftstationen vid Vargön må — under hänvisning i öfrigt till vad i 1930 års statsverksproposition anförts — erinras, att denna anläggning är avsedd att till en början utnyttja omkring 3.5 meters fallhöjd samt att den beräknats draga en total anläggningskostnad av 9,400,000 kronor. Enligt den uppgjorda utbyggnadsplanen skall anläggningen vara färdig att sättas i drift under loppet av år 1933. I skrivelsen den 30 september 1929 föreslog vattenfallsstyrelsen, att till arbetenas påbörjande skulle för innevarande budgetår anvisas ett anslag av 2,500,000 kronor, medan därefter beräknades erforderliga för budgetåret 1931/1932 3,000,000 kronor, för budgetåret

1932/1933 3,000,000 kronor och för budgetåret 1933/1934 900,000 kronor. Vid frågans behandling i 1930 års statsverksproposition ansåg emellertid föredragande departementschefen det av vattenfallsstyrelsen för innevarande budgetår begärda beloppet kunna nedsättas till 2,000,000 kronor, vilket anslagsbelopp även beviljades av riksdagen.

Under erinran om vad sålunda förekommit framhåller nu *vattenfallsstyrelsen*, att det ur kostnadssynpunkt är av vikt, att byggandet av kraftstationen vid Vargön icke utsträcker under längre tid än som vid normal arbetstakt erfordras. Den för innevarande budgetår gjorda minskningen av det begärda anslagsbeloppet bör därför enligt styrelsen kompenseras genom motsvarande ökning under därpå följande budgetår. Då anläggningen med nu tillämpad arbetsplan väntas, såsom från början avsetts, kunna tagas i bruk under år 1933, anser styrelsen att för budgetåret 1931/1932 bör upptagas anslag med 3,500,000 kronor. Under detta budgetår skall nämligen enligt styrelsen större delen av arbetena på själva kraftstationen utföras samt turbiner och generatorer beställas och delvis likvideras.

Vattenfallsstyrelsen har alltså hemställt, att för budgetåret 1931/1932 måtte till kraftstationen vid Vargön anvisas ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vad vattenfallsstyrelsen anfört angående det allmänna läget å kraftmarknaden och framtidsutsikterna för ifrågavarande rörelsegren finner jag i likhet med styrelsen tala för ett fullföljande av det utbyggnadsprogram för tillgodoseende av kraftbehovet inom det mellansvenska centralblocket, vilket lades till grund för statsmakternas beslut år 1930. Visserligen har, såsom styrelsen påpekat, den inträdda stagnationen inom vissa grenar av näringslivet medfört någon avmattning i den förut sedan flera år pågående stegringen av kraftkonsumtionen inom detta område. På sätt min företrädare i ämbetet i 1930 års statsverksproposition framhöll, är emellertid affärsläget inom industrien icke ensamt avgörande vid bedömandet av kraftbehovets sannolika storlek under en nära framtid, enär den fortgående stegringen av den allmänna kraftkonsumtionen — vilken tager i anspråk en betydande del av krafttillgången — visat sig jämförelsevis oberoende av konjunkturväxlingarna. I varje fall synes, i betraktande jämväl av vad vattenfallsstyrelsen i övrigt anfört, den hittills konstaterade avmattningen i konsumtionens ökning icke vara av sådan karaktär, att den bör giva anledning ifrågasätta ett frångående av det år 1930 godtagna utbyggnadsprogrammet.

I anslutning till vad jag sålunda yttrat vill jag alltså tillstyrka, att för nästkommande budgetår beredas erforderliga anslag till fortsättande av de år 1930 beslutade utbyggnadsåtgärderna beträffande mellansvenska centralblocket i den ungefärliga takt, som i planen förutsattes. Vissa mindre betydande jämkningar hava dock, såsom av det följande kommer att framgå, synts mig böra vidtagas beträffande en del anslagsbelopp.

Vad kraftstationen vid Vargön beträffar, framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, att denna anläggning enligt planen bör vara färdig-

ställd inom sådan tid, att densamma kan tagas i bruk under år 1933. Givetvis är det önskvärt, att arbetena kunna anordnas på ett ur ekonomisk synpunkt lämpligt sätt. Efter samråd med chefen för vattenfallsstyrelsen finner jag dock, att en nedsättning av det begärda anslagsbeloppet kan ske till 3,000,000 kronor, utan att olägenheter i nyssberörda hänseende eller i övrigt behöva uppstå.

Under efterföljande punkter kommer jag att upptaga frågan om erforderliga fortsättningsanslag till övriga beslutade kraftstations- och vattenregleringsföretag inom mellansvenska centralblocket liksom också det av vattenfallsstyrelsen nu väckta spörsmålet om medel till vissa åtgärder för veckoreglering av Motala ström. Likaledes kommer jag i det följande att behandla styrelsens framställningar om anslag till kraftstationsanläggningar inom andra områden än centralblocket.

Under denna punkt får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kraftstation vid Vargön* för budgetåret 1931/1932
anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,000,000.

2. Kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering.

[23.] Sedan riksdagen för utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering för åren 1918—1922, tiden 1 januari—30 juni 1923 samt budgetåret 1923/1924 anvisat tillhoppa 2,550,000 kronor, hava till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering för budgetåren 1924/1925—1929/1930 anvisats tillhoppa 1,100,000 kronor.

I sin framställning om anvisande av medel för budgetåret 1924/1925 till bestridande av ifrågavarande kostnader uppskattade vattenfallsstyrelsen kostnaderna för vattenmålets förande vid under- och överrätter till ungefär 800,000 kronor; och beräknade styrelsen domstolsbehandlingen i sin helhet komma att taga en tid av minst 6 à 8 år. I samband med framställning om medelsanvisning till ändamålet för budgetåret 1928/1929 anförde emellertid vattenfallsstyrelsen, att på grund av målets synnerligen omfattande och komplicerade beskaffenhet, de ytterligare utredningar, som föranletts av motparters invändningar, samt de utlåtanden från sakkunniga, som vattendomstolen måst inhämta, målets handläggning vid vattendomstolen blivit avsevärt mera tidsödande och kostsam än som vid avfattandet av vattenfallsstyrelsens skrivelse år 1924 kunnat antagas. Huru stora de slutliga kostnaderna komme att bli vore givetvis svårt att beräkna.

I sin skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* nu begärt anvisande av ytterligare medel till kostnader i samband med domstolsbehandlingen av förevarande regleringsfråga. Styrelsen anför, att domstolsbehandlingen hittills fortskridit så långt, att domstolens syner och undersökningar i stort sett vore slutförda, varför meddelande av dom i regleringsmålet

borde kunna förväntas under de närmaste åren. Det vidlyftiga utredningsarbete, som ännu erfordrades i målet, droge emellertid alltjämt avsevärda kostnader. För budgetåret 1931/1932 krävdes till detta ändamål ett tillskott av 200,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har hemställt, att för budgetåret 1931/1932 måtte till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering anvisas ett anslag av 200,000 kronor.

Då det synes vara erforderligt, att ytterligare medel till ifrågavarande kostnader ställas till förfogande i enlighet med vattenfallsstyrelsens beräkning, har jag ansett mig böra tillstyrka bifall till styrelsens förslag. Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerns reglering* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000.

3. Veckoreglering av Göta älv.

[24.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 153 till 1928 års riksdag gjorda framställning har riksdagen beslutat anordningar för veckoreglering av Göta älv. Anordningarna, vilka åsyfta att tillgodose behovet av ytterligare reservkraft inom mellansvenska centralblocket, omfatta i huvudsak uppsprängning av en ny kanal vid Vänerns utlopp i Göta älv samt uppförande av en dammbyggnad över älven. Därigenom skulle möjliggöras en bättre vattenhushållning med ökad vattenavtappning under de delar av veckan, då kraftåtgången är som störst, samt en däremot svarande minskad vattenframsläppning under söndagar och nätterna.

Kostnaderna för anordningarna hava beräknats till 5,000,000 kronor. Härav anvisades för budgetåret 1928/1929 1,400,000 kronor, varvid förutsattes, att återstående behövt anslagsbelopp, 3,600,000 kronor, skulle lika fördelas å budgetåren 1929—1931. För budgetåret 1929/1930 anvisades också i enlighet med denna förutsättning ett anslag av 1,800,000 kronor. Sedan emellertid vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1929 med anslagsäskanden för budgetåret 1930/1931 upplyst, att av återstående behövt belopp 300,000 kronor kunde överflyttas till ett senare budgetår, begärdes i 1930 års statsverksproposition för ändamålet ett anslag av allenast 1,500,000 kronor, vilket belopp av riksdagen anvisats för nu löpande budgetperiod.

I sin förberörda skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att anläggningen i fråga fortgått enligt uppgjord beräkning samt att densamma väntades bli färdig under loppet av år 1931, varför resterande anslagsbelopp, 300,000 kronor, erfordrades under budgetåret 1931/1932. Styrelsen har gjort hemställan om detta belopps anvisande för nämnda budgetår.

I enlighet med vad vattenfallsstyrelsen sålunda föreslagit får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *veckoreglering av Göta älv* för budgetåret 1931/1932
anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

4. Tillbyggnad till förvaltningsbyggnaden i Trollhättan.

[25.] När kronan år 1905 förvärvade Trollhätte kanalbolags egendom, ingick däri, bland annat, Trollhätte kanalverks förvaltningsbyggnad i Trollhättan med därtill hörande parkområden. Denna förvaltningsbyggnad, som är centralt belägen invid Karl Johans torg i Trollhättan, inrymmer en sessionssal, ett biblioteksrum och 23 kontorsrum ävensom en vaktmästarbostad om 2 rum och kök samt ytterligare ett bostadsrum, disponerat av Trollhätte kanalverk. Dessutom innehåller byggnaden ett till källarvåningen förlagt arkiv om 48.5 kvadratmeter. Byggnaden har, alltsedan den övergick i statens ägo, använts till administrationslokaler först för Trollhätte kanal- och vattenverk och sedermera för statens vattenfallsverks Trollhätteavdelningar. Då dessas förvaltningsorganisation emellertid hastigt växte, blev det snart nog nödvändigt att bereda ökade utrymmen för kontoren. På grund av mellanhavanden mellan Trollhätte kraftverk och aktiebolaget Elektrosalpeter blev vid nämnda bolags avveckling önskvärt att bereda användning för en större villabyggnad, som av bolaget uppförts å östra stranden av Göta älv ovanför regleringsdammen vid Trollhättan. Denna villa, benämnd »Salpetervillan», som inrymmer 17 rum utom vaktbostad, kom sålunda att förhyras för Trollhätte kraftverks räkning från år 1920 och förvärvades sedermera enligt beslut av 1927 års riksdag från nämnda bolag i likvidation för en köpeskilling av 40,000 kronor. Till denna byggnad har kraftverket sitt huvudkontor förlagt. Kraftverkets distriktskontor ävensom Trollhätte kanalverks och fastighetsförvaltningskontor äro inrymda i förenämnda förvaltningsbyggnad, varest jämväl vissa utrymmen äro upplåtna för ledningen av statens vattenfallsverks byggnadsarbeten vid Göta älv, de s. k. Götaälvsarbetena. Vissa förrådskontor äro förlagda till särskilda lokaler utom förvaltningsbyggnaden. Kanaluppbördskontoret är förlagt i närheten av slussarna i Trollhättan.

I skrivelse den 28 oktober 1930 har *vattenfallsstyrelsen* framlagt förslag om tillbyggnad till nyssnämnda förvaltningsbyggnad för en kostnad av 120,000 kronor samt hemställt om beredande av medel härtill å riksstaten för nästkommande budgetår.

Därvid har styrelsen till en början beträffande utvecklingen av vattenfallsverkets lokalfråga i Trollhättan anfört följande:

Med skrivelse den 12 november 1926 framlade vattenfallsstyrelsen ett förslag till utförande av en tillbyggnad av statens vattenfallsverks förvaltningsbyggnad i Trollhättan för en beräknad kostnad av 240,000 kronor. Förslaget avsåg uppförande av en fristående ny byggnad utefter Karl Johans torg, för-

bunden med den befintliga genom en mindre portalbyggnad. Första utbyggnaden avsåg åstadkommande av 33 nya kontorsrum om sammanlagt 684 kvadratmeter samt två arkivlokaler. I en till chefen för kommunikationsdepartementet ingiven, den 21 januari 1927 daterad promemoria meddelade vattenfallsstyrelsen, att styrelsen med anledning av att hyresavtalet för »Salpetervillan» utginge den 1 oktober 1927, var nödsakad att på något sätt försäkra sig om tillräckliga kontorslokaler i Trollhättan från nämnda dag och att därvid närmast gällde jämförelse mellan kostnaderna för förvärvande av »Salpetervillan» eller erforderlig nybyggnad i anslutning till den befintliga förvaltningsbyggnaden. Anbud å försäljning av »Salpetervillan» förelåg då; det begärda priset var 70,000 kronor. Då emellertid byggnaden var mycket otillräcklig för behovet och dessutom synnerligen olämplig för kontorsändamål med hänsyn särskilt till läget, fann sig styrelsen böra avgjort förorda ett nybyggnadsförslag. Då det emellertid anmärkts, att genomförande av styrelsens tidigare förslag skulle draga avsevärt högre kostnader än inköpet av »Salpetervillan», hade styrelsen funnit sig föranlåten att uppgöra ett nytt förslag till nybyggnad och därvid strängt begränsat omfattningen härav med beräkning, att vissa förvaltningslokaler fortfarande fingo bibehållas i andra byggnader. Detta begränsade byggnadsförslag avsåg en byggnad utefter Karl Johans torg, inrymmande endast 22 kontorsrum om sammanlagt 420 kvadratmeters areal till en beräknad kostnad av 162,000 kronor. Ehuru en dylik tillbyggnad icke erbjöd samma bekvämligheter och ändamålsenlighet som styrelsens tidigare förslag, ansåg sig styrelsen dock böra förorda detta framför ett fortsatt utnyttjande av »Salpetervillan», på grund av bland annat de indirekta besparingar, som stodo att vinna genom en större koncentration av verkets olika förvaltningslokaler i Trollhättan.

I skrivelse den 2 mars 1927 anförde vattenfallsstyrelsen, att aktiebolaget Elektrosalpeter förklarat sig villigt försälja »Salpetervillan» till ett pris av 40,000 kronor, vilket förhållande något ändrade frågeställningen beträffande vattenfallsverkets lokalspörsmål. Styrelsen hävdade visserligen fortfarande, att en centralisering av kontorslokalerna i Trollhättan vore både önskelig och nödvändig samt att lämpligare och större lokaler, än som med användande av »Salpetervillan» stode till buds, ovillkorligen måste snart beredas, om arbetet skulle kunna på ett ändamålsenligt sätt bedrivas. Styrelsen uttalade dock, att, om Kungl. Maj:t fäste stor vikt vid att icke för budgetåret 1927/1928 begära anslag för nybyggnad, styrelsen icke ville avstyrka ett inköp av »Salpetervillan» för 40,000 kronor, detta dock under uttrycklig förutsättning, att ett sådant beslut icke finge anses innebära annat än en rent provisorisk lösning av lokalfrågan och att förslaget om central nybyggnad snart nog måste återupptagas till prövning. Detta borde ock kunna ske, då priset för villan i och för sig vore måttligt, och en nedskrivning av dess eventuella köpesumma borde kunna genom beräkning av skälig årshyra komma till stånd under avvaktande av en central nybyggnads tillkomst.

Sedermera framlades proposition (nr 240) till 1927 års riksdag om statsinköp av »Salpetervillan» för 40,000 kronor, vilket köp av riksdagen godkändes och sålunda genomfördes.

Styrelsen övergår härefter till lokalfrågans nuvarande läge och anför härom:

Under ytterligare tre år har nu Trollhätte kraftverk varit hänvisat till att för sina huvudsakliga kontor använda »Salpetervillan», ehuru denna vid rörelsens alltjämt fortgående tillväxt blivit för varje år allt mindre tillfredsställande för detta ändamål, trots mindre utvidgning genom utnyttjande av vind och inklädnad av loggia. Utvecklingen har lett därhän, att den lokala ledningen

vid Trollhätte kraftverk funnit oundgängligt att bereda ökat utrymme för kontorspersonalen och såsom en provisorisk åtgärd ifrågasatt en mera omfattande ombyggnad av »Salpetervillan», innebärande att där skulle nedläggas avsevärda kostnader. Då emellertid därigenom ändå icke skulle vinnas någon för längre tid bestående lösning av kontorsfrågan, anser styrelsen icke välbetänkt att nedlägga ytterligare kostnader på utvidgande av kontorsutrymmena i »Salpetervillan». I detta läge har styrelsen funnit allt tala för, att lokalfrågan i sin helhet upptages till förnyat övervägande för att om möjligt en definitiv lösning må kunna vinnas.

Det föreligger just nu en annan omständighet, som talar för ett sådant övervägande.

Den gamla förvaltningsbyggnaden befinner sig för närvarande i ett beträffande särskilt tak och inredning otillfredsställande skick, vilket är beroende därpå, att man, i avvaktan på en rationell lösning av hela kontorsfrågan för styrelsens olika lokala avdelningar i Trollhättan, icke velat nedlägga några större kostnader på byggnadens underhåll. Men det är ej gärna möjligt att längre undanskjuta härför nödiga arbeten, som naturligtvis då böra anpassas efter byggnadens definitiva användning.

I anslutning härtill anför styrelsen, att man vid övervägande av det föreliggande spörsmålet nu liksom tidigare kommit till den slutsatsen, att ett sammanförande av de olika lokalförvaltningarna i en byggnad skulle medföra den ur driftsekonomisk synpunkt lyckligaste lösningen. Det ligger då, yttrar styrelsen, närmast till hands att söka sammanföra alla lokaler i den nuvarande förvaltningsbyggnaden, som med ett bättre utnyttjande av utrymmena bör för ändamålet restaureras samt förses med erforderlig tillbyggnad. Härom yttrar styrelsen vidare:

Tillbyggnadsförslaget av år 1927 har ej ansetts böra ifrågakomma, då det från kommunalt håll däremot rests invändningar, till vilka vattenfallsstyrelsen velat så långt som möjligt taga hänsyn. Härtill kommer, att man funnit sig kunna genom mera direkt samarbetande av det nuvarande huset med tillbyggnaden nå vissa praktiska och ekonomiska fördelar. Vattenfallsstyrelsen har därför upprättat ett nytt förslag med tillbyggnaden i direkt anslutning till den nuvarande byggnaden genom dennas förlängning österut. Det har lyckats att sålunda åstadkomma ett byggnadsförslag, som kan anses vara ur såväl ekonomisk som estetisk synpunkt tillfredsställande.

Vid upprättande av program för en dylik utbyggnad har vattenfallsstyrelsen ansett nödvändigt icke blott att bereda utrymme för vad som för närvarande är oundgängligen nödvändigt av kontorslokaler utan att därutöver skapa någon reserv, då särskilt kraftverkets lokalbehov är i stadig tillväxt på grund av verkets snabba utveckling. Erinras må, att utom att Lilla Edets kraftverk anslutits ett nytt kraftverk vid Vargön nu är under utbyggnad samt att krafttillgången och därmed administrationsapparaten för Trollhätte kraftverk kommer att ytterligare ökas vid genomförande av Vänerens reglering. I den tillbyggda förvaltningsbyggnaden böra enligt vattenfallsstyrelsens mening inrymmas såväl Trollhätte kraftverks som Trollhätte kanalverks och statens vattenfallsverks fastighetsförvaltnings samtliga Trollhättetekontor, fränsett det kontor för kanaluppbörden, som fortfarande bör finnas i närheten av slussarna samt lokala kontor i anslutning till förråden. Dessutom finnes emellertid i Trollhättan en byggnadsavdelning, som för närvarande är i behov av 5 å 6 kontorsrum, och styrelsen anser synnerligen lämpligt, om även denna avdelning åtminstone tillsvidare kan inrymmas i förvaltningsbyggnaden, var-

igenom samtidigt just erhålles en sådan reserv för Trollhätte kraftverks del, som nyss angivits såsom önskvärd och behöfelig. Det är ju påtagligen olämpligt att alltför mycket inknappa på utrymmena för att sedan inom kort nödgas göra ytterligare tillbyggnader eller förlägga vissa kontor å annat håll. Då härtill kommer, att reservutrymmet omedelbart får en mycket fördelaktig användning, bör enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning ingen tvekan råda om att även de för en dylik reserv behöfliga rummen böra intagas i byggnadsprogrammet.

Beträffande »Salpetervillan» förhåller sig så, att dess bokförda värde är 40,000 kronor, i det att någon nedskrivning hittills icke gjorts å inköpssumman. Om, såsom vattenfallsstyrelsen anser lämpligt, förvaltningsbyggnaden nu utvidgas så, att Trollhätte kraftverks kontor kunna dit överflyttas, kan med fördel »Salpetervillan» omändras så, att den lämpar sig till bostadsändamål, varvid i densamma kunna inredas 2 å 3 bostadslägenheter, vilka kunna upplåtas såsom tjänstebostäder för vid statens vattenfallsverk anställd personal. De kostnader, som krävas för en dylik förändring, beräknas till 25,000 kronor, och anser vattenfallsstyrelsen skäligt, att denna utgift påföres Trollhätte kraftverks driftkonto, då de kostnader, som kraftverket under senaste åren fått bära för sina kontorslokaler, varit relativt låga.

De fördelar, som ernås genom att förvaltningsbyggnaden utvidgas, sammanfattas av styrelsen sålunda:

Statens vattenfallsverks samtliga avdelningar i Trollhättan få sina huvudkontor förlagda i en och samma byggnad, varigenom vinnas avsevärda tidsbesparingar, särskilt för chefstjänstemännen.

Trollhätte kraftverk får framförallt en stor fördel genom att dess olika kontor i Trollhättan bliva samlade.

Kraftverkets kontor får ett för såväl allmänheten som personalen mycket lämpligare läge än det nuvarande i den s. k. Salpetervillan, som ligger avsidet och till vilken — särskilt vintertid — det är obekvämt att komma även med åkdon.

Vad som sålunda står att vinna genom det nu föreliggande byggnadsförslaget är enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning av så avgörande betydelse, att något annat byggnadsalternativ icke bör ifrågakomma.

Beträffande behöfliga tillbyggnadsarbeten och kostnaderna härför anför styrelsen slutligen:

Det byggnadsförslag, vartill ritningar nu överlämnas och som vattenfallsstyrelsen efter undersökning av olika möjligheter för utvidgning av nuvarande förvaltningsbyggnaden funnit sig böra förorda till utförande, innebär en tillbyggnad av cirka 17 meters längd och 12 meters bredd i fyra våningar, varvid den lägsta våningen motsvarar den nuvarande byggnadens källarvåning och den översta är en vindsvåning med mindre bredd än den övriga byggnaden. Vid genomförande av detta förslag skulle i jämförelse med nuvarande förvaltningsbyggnaden vinnas nya kontorsutrymmen med en areal av sammanlagt 508 kvadratmeter förutom vissa arkivutrymmen. Härigenom möjliggöres att i den restaurerade gamla byggnaden samt den nya tillbyggnaden tillsvidare inrymma samtliga kontor i Trollhättan för Trollhätte kanalverk, Trollhätte kraftverk, fastighetsförvaltningens Götaälvsavdelning samt Götaälvsarbetena, endast fränsett sådana lokala förrådskontor, som böra vara anknutna direkt

till förråden, samt kanalverkets uppbördskontor, som måste vara förlagt i närheten av slussarna.

Frånsett de kostnader, som i alla händelser måste nedläggas på byggnaden vid nu erforderlig restaurering, kräves för genomförande av den föreslagna tillbyggnaden ett belopp av 120,000 kronor. Det är av förut anförda skäl i hög grad angeläget att snarast kunna igångsätta arbetet. Ytterligare ett skäl att så fort sig göra låter påbörja bygget är, att en tilltagande arbetslöshet under närmaste månader är att förvänta i Trollhättan på grund av dels den allmänna depressionen, dels ock avsevärd begränsning av driften vid vissa elektrometallurgiska industriföretag. Det begärda anslaget är avsett att bokföras såsom kapitalökningsanslag på Trollhätte kraftverk.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen äska ett anslag för budgetåret 1931/1932 av 120,000 kronor till ifrågavarande ändamål.

I ett den 6 november 1930 till vattenfallsstyrelsen avgivet yttrande har *byggnadsstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot tillbyggnadsförslaget eller de för detsammas genomförande beräknade kostnaderna.

Då den av statens vattenfallsverk för kontorsändamål redan tidigare förhyrda s. k. Salpetervillan (fastigheten Fagerstrand nr 1—1 a) i Trollhättan år 1927 inköptes för vattenfallsverkets räkning, innebar detta, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, icke någon definitiv lösning av spörsmålet om beredande av erforderliga lokaler för verkets kontor. Också framhöll departementschefen vid ärendets föredragning (proposition nr 240 år 1927), att genom förvärv av nämnda fastighet framför allt erhöles det rådruum, som synetes oundgängligt för vinnande av en god, slutgiltig lösning av frågan.

I nu föreliggande framställning har vattenfallsstyrelsen betonat, att behovet av ökade kontorslokaler för vattenfallsverkets avdelningar i Trollhättan är trängande och att lokalfrågan, såsom styrelsen även tidigare hävdad, icke kan få en ändamålsenlig lösning annat än genom utvidgning av förvaltningsbyggnaden. Vid besök å platsen har jag funnit, att med den omfattning, som vattenfallsstyrelsens rörelse i Trollhättan numera fått, detta spörsmål icke längre lärers utan synnerlig olägenhet kunna undanskjutas. De tillgängliga utrymmena äro påtagligt otillräckliga. Den s. k. Salpetervillans belägenhet är dessutom sådan, att byggnaden icke kan anses lämplig för kontorsändamål.

Det av styrelsen nu framlagda förslaget att medelst en omedelbart anslutande tillbyggnad utvidga den nuvarande förvaltningsbyggnaden synes mig väl ägnat att tillgodose det avsedda behovet. I den utökade byggnaden skulle inrymmas samtliga vattenfallsverkets kontor på platsen med undantag av vissa lokala förrådskontor och kanalverkets uppbördskontor, varjämte skulle erhållas erforderliga reservutrymmen, vilka emellertid i avvaktan å definitiv disposition skulle användas för tillfälliga ändamål. Även i yttre hänseende torde förslaget utgöra en god lösning. Ur kostnadssynpunkt innebär det en väsentlig minskning i förhållande till 1927 års förslag — från 162,000 till 120,000 kronor. Den sålunda gjorda kostnadsberäkningen, som av byggnadsstyrelsen lämnats utan erinran, synes böra godtagas. Styrelsens förslag att

Departements-
chefen.

efter omändringens genomförande utnyttja Salpetervillan till tjänstebostäder och att bestrida kostnaderna för erforderliga istandsättningsarbeten med driftmedel har med hänsyn till vad styrelsen härom anfört och upplyst icke givit mig anledning till erinran.

Jag vill alltså tillstyrka det föreliggande, av vattenfallsstyrelsen uppgjorda tillbyggnadsförslaget. Såväl med hänsyn till den takt, vari detta arbetsföretag i och för sig lämpligast kan bedrivas, som i betraktande av värdet av att under närmaste tiden äga tillgång till de arbetstillfällena, som genom detsamma beredas, torde hela det erforderliga beloppet 120,000 kronor böra uppföras å riksstaten för nästkommande budgetår.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *tillbyggnad till förvaltningsbyggnaden i Trollhättan*
för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 120,000.

Motala kraftverk.

5. Kraftstation vid Malfors.

[26.] Såsom i det föregående erinrats, ingick i det utbyggnadsprogram beträffande mellansvenska centralblocket, som av vattenfallsstyrelsen framlades i skrivelse den 30 september 1929 och för vilket redogjordes i 1930 års statsverksproposition, jämväl anläggandet av en kraftstation i Motala ström mellan Roxen och Norrbysjön. Arbetena med denna kraftstation ansågos av styrelsen böra påbörjas inom sådan tid, att anläggningen kunde göras driftfärdig till slutet av år 1934. För att icke behöva riskera ett alltför forcerat byggnadstempo fann styrelsen fördenskull önskvärt, att förberedande åtgärder för utbyggnaden vidtoges redan under loppet av år 1930, så att krafttillskottet från Motala ström skulle kunna inpassas vid lämplig tidpunkt under loppet av något av åren 1933, 1934 och 1935, beroende på den ökning av kraftförbrukningen, som de närmaste åren visade sig medföra.

Vid frågans behandling i statsverkspropositionen tillstyrkte min företrädare i ämbetet, att anslag bereddes för budgetåret 1930/1931 till förberedande åtgärder i och för anläggningens utförande. Departementschefen underströk emellertid, att det icke syntes erforderligt att redan för det dåvarande binda sig för anläggningens utförande under viss tidrymd. Den takt, i vilken utbyggnaden borde ske, syntes få bli beroende av de ekonomiska konjunkturen och den närmaste tidens erfarenheter med avseende å kraftbehovet inom centralblocket. Även spörsmålet om fortsättandet av statsbanornas elektrifiering syntes därvidlag äga betydelse. Tiden för utbyggnadens färdigställande kunde vidare röna inverkan av frågan om nedförande till centralblocket av norrländsk kraft jämte därmed sammanhängande spörsmål. Emellertid syntes ett snart vidtagande av förberedande åtgärder för anläggningens utförande vara av vikt för möjliggörande av en snabb utbyggnad, därest en sådan under

den närmaste framtiden skulle visa sig nödvändig; å andra sidan komme berörda åtgärder, även om anläggningen ej skulle behöva färdigställas under de närmaste åren, under alla förhållanden till nytta vid den kommande utbyggnaden.

Sedan närmare utredning i ärendet verkstälts, framlades i proposition nr 181 till 1930 års riksdag förslag beträffande anslag till påbörjande av åtgärder med ifrågavarande kraftstationsföretag. Med företaget avsågs att utnyttja den totala fallhöjden av omkring 28 meter i fallen vid Råby, Ljung, Jakobslund och Malfors (de s. k. Jakobslundsfällen) i en enda anläggning, vilken ansågs bära förläggas till Malfors. Stationen planlades för utnyttjande av en vattenmängd av högst cirka 90 kubikmeter per sekund. Kostnaderna för anläggningen beräknades till sammanlagt 9,800,000 kronor.

I fråga om fördelningen av det beräknade kostnadsbeloppet på olika budgetår anförde vattenfallsstyrelsen vid utredningens framläggande i skrivelse den 13 februari 1930, att enligt styrelsens tanke det erforderliga anslaget lämpligen kunde, om icke särskilda anledningar till förändring av byggnadstakten uppkomme, uppdelas på följande sätt, varvid förutsattes att för det första budgetåret endast vissa förberedande åtgärder skulle vidtagas:

Budgetår.	Anslag.
1930/1931	200,000
1931/1932	1,500,000
1932/1933	2,500,000
1933/1934	3,500,000
1934/1935	2,100,000
Summa kronor 9,800,000	

Styrelsen yttrade i detta sammanhang, att statsmakernas ställningstagande till frågan om elektrifiering av södra stambanan möjligen kunde medföra behov av en något snabbare byggnadstakt än som motsvarades av nyssnämnda kostnadsfördelning men att, för undvikande av forcering med ifrågavarande kraftstationsanläggning samtidigt med att byggnadsarbetena vid Vargön påginge, den av styrelsen angivna fördelningen av kostnaden vore lämpligast.

Med avseende å den av vattenfallsstyrelsen sålunda skisserade planen för fördelning av kostnadsbeloppet på skilda budgetår yttrade departementschefen i propositionen nr 181 — i anslutning till vad i statsverkspropositionen anförts beträffande omständigheter, som vore ägnade att inverka på frågan om tiden för anläggningens färdigställande — att planen för det dåvarande icke borde föranleda ett ställningstagande. I samband härmed framhöll departementschefen emellertid, att frågan om elektrifiering av södra stambanan blivit aktuell genom en av järnvägsstyrelsen i februari 1930 gjord framställning, vilken syntes bära underställas 1930 års riksdag, samt att — såsom vattenfallsstyrelsen antytt — statsmakernas ståndpunktstagande i sistnämnda fråga sannolikt komme att påverka byggnadstakten för Malforsanläggningen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade riksdagen till anläggningen i fråga för budgetåret 1930/1931 ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I skrivelsen den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* erinrat, att styrelsen i sin förut framlagda plan beträffande kostnadsfördelningen för Malforsanläggningen för budgetåret 1931/1932 beräknat ett anslagsbelopp av 1,500,000 kronor, under förutsättning att anläggningen skulle tagas i bruk år 1935, samt vidare anført, att det år 1930 fattade principbeslutet om elektrifiering av södra stambanan avsett, att denna skulle komma att fullbordas år 1934. Med hänsyn till den inträdda konjunkturändring, varom styrelsen talat i sin under punkten 22 i det föregående återgivna allmänna redogörelse, kan emellertid, fortsätter styrelsen, antagas att vattenfallsstyrelsen kan tillgodose härvid framträdande kraftbehov utan någon forcering av anläggningen vid Malfors. Skulle å andra sidan en ny konjunkturändring kasta om situationen, möter enligt styrelsen icke hinder att genom forcering längre fram avkorta byggnadstiden. För nästa budgetår anser styrelsen sålunda tillräckligt att, såsom förut beräknats, upptaga ett belopp av 1,500,000 kronor. Styrelsen har gjort hemställan om anvisande av detta anslagsbelopp.

Departements-
chefen.

Av vad jag här anført framgår, att statsmakterna hittills icke tagit ståndpunkt till frågan om den byggnadstakt, i vilken Malforsanläggningen bör utföras, utan att denna fråga ansetts böra göras beroende av de ekonomiska konjunkturerna och av de närmaste årens erfarenheter beträffande kraftbehovet inom mellansvenska centralblocket. Vid förslagets framläggande för riksdagen antogs emellertid, att ett eventuellt beslut om elektrifiering av södra stambanan skulle komma att påverka byggnadstakten samt föranleda en förkortning av den byggnadstid, som eljest, med hänsyn till konjunkturförhållandena, kunde anses påkallad.

I den utredning, som av vattenfallsstyrelsen i skrivelsen den 13 februari 1930 framlades rörande Malforsanläggningen, räknade styrelsen med att denna anläggning borde färdigställas under budgetåret 1934/1935 samt att anslagsbeloppen borde fördelas på ett med hänsyn härtill lämpligt sätt, varvid för budgetåret 1931/1932 skulle erfordras ett anslagsbelopp av 1,500,000 kronor.

Med anledning av den förändring i konjunkturläget, som därefter inträtt, synes det — såvitt för närvarande kan bedömas — knappast sannolikt att anläggningens färdigställande i och för sig skulle erfordras inom den av vattenfallsstyrelsen sålunda beräknade tiden. Emellertid hava statsmakterna numera i princip uttalat sig för elektrifiering av södra stambanan. I den utredning av järnvägsstyrelsen, som lades till grund för denna frågas behandling vid 1930 års riksdag, räknades med att elektrifieringen skulle vara fullbordad under år 1934. Samma förutsättning ligger till grund för det förslag beträffande anslag till elektrifieringsarbetena, som jag tidigare denna dag framlagt. Med hänsyn till det avsevärda kraftbehov, vilket kommer att föranledas av elektrifieringens genomförande, lär det vara påkallat att åtminstone för närvarande räkna med att Malforsstationen måhända behöver färdigställas ungefärligen inom den tid, som av vattenfallsstyrelsen i skrivelsen den 13 februari 1930 beräknades. Detta oaktat torde dock en nedsättning av

det för nästkommande budgetår begärda beloppet till 1,000,000 kronor utan olägenhet kunna ske.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kraftstation vid Malfors* för budgetåret 1931/1932
anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,000,000.

6. Veckoreglering av Motala ström.

[27.] Samtidigt med framläggande för 1930 års riksdag av förslag om anläggande av kraftstationen vid Malfors hänskötos genom särskild proposition (nr 182) till riksdagens prövning två avtalsfrågor, sammanhängande med spörsmålet om reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen. Därvid äskades riksdagens godkännande dels av ett avtal mellan vattenfallsstyrelsen å kronans vägnar samt Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag angående förvärv av såväl kronan förut ej tillhörig del av vattenrätten vid Nykvarn som den där befintliga kraftstationen, dels ock av ett avtal mellan styrelsen och vissa aktieägare i Motala ströms kraftaktiebolag rörande överlåtelse av aktiemajoriteten i nämnda aktiebolag, vilket är ägare av Näs kraftstation. Ifrågavarande båda avtal åsyftade bland annat att för vattenfallsstyrelsen underlätta genomförandet av en reglering av den naturliga vattenframrinningen i Motala ström, varigenom skulle möjliggöras en mera rationell kraftuttagning i statens två stora kraftstationer vid Motala och Malfors.

Omförmälda avtal, beträffande vilkas närmare innebörd jag hänvisar till förenämnda proposition nr 182 till 1930 års riksdag, vunno riksdagens godkännande (skrivelse nr 191).

Till en del av den här berörda regleringen av vattenframrinningen i Motala ström har vattenfallsstyrelsen redan genom Kungl. Maj:ts lagakraftägan-
de dom den 19 december 1928 erhållit tillstånd. Omförmälda del, som utgör det s. k. första stadiet av Motala ströms veckoreglering, är av mindre omfattning och avser en variabel avtappning endast å sträckan mellan Vättern och Boren med återutjämning av variationerna i Boren. Till vissa av denna reglering föranledda byggnadsarbeten och upprepningar m. m. har 1921 års riksdag å tilläggsstat för år 1921 samt å riksstaten för år 1922 anvisat tillhopa 700,000 kronor.

Genom de avtal, vilka enligt vad nyss omförmäls underställdes 1930 års riksdag och av riksdagen godkändes, ville man säkerställa möjligheterna för det s. k. andra stadiet av veckoregleringen, avseende dels en mera fullständig anpassning än vad hittills medgivits av vattenavrinningen mellan Vättern och Boren, dels ock, efter utbyggnad av kraftstation vid Malfors, variation av vattenavrinningen jämväl å sträckan mellan Boren och Roxen med återutjämning av variationerna i Roxen.

I sin förberörda skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* gjort hemställan om nytt anslag för veckoreglering av Motala ström och därvid framhållit, bland annat, att sedan kronan genom de år 1930 godkända avtalen erhållit möjlighet att utföra en rationell utbyggnad av samtliga vattenkrafttillgångar mellan Vättern och Roxen, veckoregleringens andra stadium med det snaraste borde genomföras. I enlighet med högsta domstolens utslag vore kronan dessutom skyldig, vid risk att det meddelade tillståndet till första stadiet annars komme att förfalla, att göra ansökan om andra stadiets utförande inom två år efter lagakraftäggande utslag angående medgivande till det första stadiet, d. v. s. före den 19 december 1930. Genomförande av veckoregleringens andra stadium krävde dels ordnande av vissa ersättningsfrågor, dels utförande av vissa rensnings- och byggnadsarbeten.

Med avseende å kostnaderna för genomförandet av veckoregleringens andra stadium anför styrelsen, att dessa beräknats till 700,000 kronor. Härav har styrelsen för budgetåret 1931/1932 ansett ett belopp av 200,000 kronor vara erforderligt; och har styrelsen gjort hemställan om anvisande av detta belopp.

Departementschefen.

Såsom den lämnade redogörelsen utvisar, hade de i propositionen nr 182 till 1930 års riksdag omförmälda, numera ingångna avtalen bland annat till syfte att säkerställa förutsättningarna för en sådan reglering av Motala ströms vattenföring, varigenom den tillgängliga vattenmängden skulle kunna på hela sträckan mellan Vättern och Roxen tillfredsställande varieras med hänsyn till skiftningarna i kraftförbrukningen. Av vad som anfördes i samband med avtalsfrågornas behandling framgår också, att en sådan reglering ansetts utgöra en förutsättning för en fullt rationell kraftuttagning i statens kraftstationer vid Motala och Malfors. Givetvis skulle vidare — såsom vattenfallsstyrelsen i sin under punkten 22 återgivna allmänna redogörelse beträffande förutsättningarna för beslutade eller ifrågasatta kraftstations- och vattenregleringsföretag — en dylik reglering bliva till nytta jämväl för de två övriga staten nu tillhöriga kraftstationerna på sträckan Vättern—Roxen, nämligen stationerna vid Nykvarn och Näs.

Med hänsyn till vad nu anförts finner jag i likhet med vattenfallsstyrelsen angeläget, att veckoregleringens andra stadium snarast möjligt genomföres. Anslag för påbörjande av de åtgärder, som härmed sammanhånga, torde därför böra beredas för nästkommande budgetår. Mot det av vattenfallsstyrelsen i sådant avseende begärda beloppet 200,000 kronor har jag icke anledning till invändning.

På grund av vad sålunda yttrats och med förmälan att, enligt vad jag inhämtat, vattenfallsstyrelsen numera inom stadgad tid gjort ansökan om utförande av veckoregleringens andra stadium får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *veckoreglering av Motala ström* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000.

Västerås kraftverk.

7. Utvidgning av ångkraftstationen i Västerås.

[28.] På sätt under punkten 22 i det föregående omnämnts, ingick i den år 1930 godtagna utbyggnadsplanen beträffande mellansvenska centralblocket jämväl en utvidgning av ångkraftstationen i Västerås. Denna utvidgning ansågs erforderlig för att säkerställa den ökade krafttillgång, som beräknades bli behöfelig innan någon av de i planen ingående nyanläggningarna vid Vargön och Malfors hunnit färdigställas. Utvidgningen avsåg dels ökning av maskininstallationen genom utbyte av ett äldre ångturbinaggregat med en effekt av 7,000 kilowatt mot ett nytt aggregat om 21,000 kilowatt, dels ock förstoring av ångpanneutrustningen genom insättande av ett nytt ångpanneaggregat, motsvarande en maskineffekt av 22,500 kilowatt.

Kostnaderna för ifrågavarande utvidgning beräknades uppgå till sammanlagt 1,625,000 kronor, varav belöpte 725,000 kronor på maskininstallationen samt 900,000 kronor på ångpanneutrustningen. Av kostnaden för det nya ångturbinaggregatet ansågs emellertid ett belopp av 125,000 kronor böra bestridas med förnyelsefondsmedel, varigenom behovet av kapitalökningsanslag för utvidgningsåtgärderna reducerades till 1,500,000 kronor.

Av sistnämnda summa har för innevarande budgetår anvisats ett anslagsbelopp av 1,100,000 kronor, avsett att användas med 900,000 kronor till ångpanneutrustningen och med återstoden till maskininstallationen.

I förut berörda skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* i förevarande ämne meddelat, att samtliga de beslutade kompletteringsåtgärderna beträffande Västeråsverket väntades bli färdiga under budgetåret 1931/1932, samt i anledning härav hemställt, att återstående behöfligt anslagsbelopp, 400,000 kronor, måtte anvisas å riksstaten för nämnda budgetår.

I enlighet med vad vattenfallsstyrelsen föreslagit och i överensstämmelse med den ståndpunkt, jag under punkten 22 i det föregående intagit till frågan om fullföljande av det år 1930 godtagna utbyggnadsprogrammet beträffande mellansvenska centralblocket, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *utvidgning av ångkraftstationen i Västerås* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 400,000,

Ume älvs kraftverk.

8. Kraftstation vid Sillre.

[29.] Det enligt beslut av 1924 års riksdag anlagda Norrfors kraftverk i Ume älv fullbordades under år 1927. Verket tillkom i främsta rummet för att fylla de ökade kraftbehoven i Västerbottens kustland, särskilt i Umeå.

Redan under år 1928 hade emellertid så gott som all kraft från verket tagits i anspråk, och åtgärder för utökning av tillgången på elektrisk energi erfordrades.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 76 till 1929 års riksdag gjorda framställning beslutade riksdagen att, för beredande av krafttillskott till Norrfors kraftverk, en statens kraftstation skulle anläggas vid Sillre för en beräknad kostnad av 2,250,000 kronor. Enligt den till grund för propositionen liggande utredningen skulle i kraftstationen till en början installeras endast ett maskinaggregat med en effekt av omkring 5,000 kilowatt. Kraftstationen skulle utföras så, att till samma axel framdeles kunde inkopplas en pump, med vars hjälp och med generatorn arbetande som motor vatten kunde under den tid, då kraftöverskott funnes vid Norrfors kraftstation, uppföras från Indalsälven, i vilken Sillreån utmynnar, till den ovanför kraftstationen belägna Oxsjön för att där magasineras till dess vattnet kunde utnyttjas för fyllande av behov av ökad kraftleverans.

Genom detta utbyggande av Sillreån har man beräknat att erhålla en anläggning, som skulle särskilt väl lämpa sig såsom komplement till Norrfors kraftverk. Det krafttillskott, som vinnes genom anläggningen — vilken kommer att utnyttja omkring 190 meters fallhöjd i Sillreån — är avsett att sättas in i den del av distributionsnätet från Norrforsen, Ådalslinjen, som förmedlar den övervägande delen av kraftavsättningen och där samtidigt energiförlusterna på grund av det långa överföringsavståndet äro förhållandevis störst.

För ifrågavarande anläggning hava anvisats för budgetåret 1929/1930 ett anslag av 300,000 kronor samt för innevarande budgetår ett anslag av 700,000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om beviljande av fortsatt anslag till ifrågavarande kraftstationsföretag. Såsom förut omnämnts har styrelsen därvid — i samband med den allmänna redogörelsen för nuvarande läge beträffande krafttillgång och kraftbehov m. m. inom olika distributionsområden — framhållit, att förhållandena inom Norrforsområdet gjorde det angeläget att i beräknad arbetstakt fortsätta byggandet av stationen vid Sillre. Med avseende å hittills vidtagna åtgärder med företaget har styrelsen upplyst, att vederbörande vattendomstol på grund av styrelsens framställning genom deldom meddelat tillstånd till utförande av de huvudsakliga delarna av anläggningen samt att arbetena med tunnelsprängningar, dammbyggnad och grundläggning för själva kraftstationen därefter under år 1930 igångsatts. För budgetåret 1931/1932 har styrelsen funnit ett anslag av 750,000 kronor böra anvisas, varom styrelsen gjort hemställan.

Sedermera har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 25 november 1930 anmält, att styrelsen funnit lämpligt att redan i samband med pågående utbyggnad utföra vissa anordningar vid kraftverket, vilka icke inrymts inom den beslutade kostnadsramen.

Efter att hava inledningsvis meddelat, att anläggningen väntades bli färdig

dig i slutet av år 1933 eller på våren 1934, ävensom framhållit, att Sillrestationen komme att bliva ett synnerligen välbehöfligt tillskott i den knappa maskinreserv, som nu förefinnes vid Norrforsstationen, har styrelsen beträffande de tilltänkta anordningarna anfört följande:

Redan från början planlades Sillrestationen på så sätt, att man från densamma skulle kunna erhålla en större kraftmängd än som motsvarade den naturliga avrinningen genom att man under söndagsdygnen och framdeles även under sommarmånaderna skulle med användande av överskottskraft från Norrfors eller andra samkörande kraftverk kunna pumpa upp vatten från Indalsälven till ovanför liggande sjöar. Sillrestationens värde bleve därigenom i avsevärd grad ökat, då man på detta sätt kunde tillvarataga en del av den överskottskraftenergi, som alstrades i kraftverk med sämre regleringsmöjligheter än Sillre. Av nu utförda utredningar har framgått lämpligheten av att redan från början insätta den pump, som skall placeras på samma axel som det nu beslutade maskinaggregatet. Dels kan säkerligen vinnas avsättning för det därigenom erhållna krafttillskottet, dels skulle ett senare insättande av pumpen medföra ökade kostnader och driftavbrott för Sillrestationen.

För att under tider med behov av mindre effektbelopp från Sillrestationen kunna tillgodose sådan leverans utan alltför stor vattenförbrukning, har det dessutom visat sig lämpligt att inom den kraftstationsbyggnad, som nu är under utförande, installera jämväl ett maskinaggregat om 2,500 kW, d. v. s. halva den storlek, 5,000 kW, för vilken stationens första maskin utföres. Därvid skulle en i styrelsens ägo befintlig generator med denna storlek komma till användning och med kuggväxel kopplas till en turbin.

Under domstolsbehandlingen av målet rörande kraftstationens byggande har utredning verkställt rörande åtgärder i vattenbesparande syfte vid den allmänna flottled, som nu transporterar virke från Sillreåns nederbördsområde till Indalsälven. De befintliga anordningarna äro gamla och konsumera en alltför stor del av den vattenmängd, som framrinner i ån. Den konstaterade vattenförbrukningen är således avsevärt större än vad vid andra dylika flottningsanordningar brukat ifrågakomma, varför det har visat sig lämpligt och lönande att genom ombyggnad göra flottningsanordningarna mera vattenbesparande. Den å vattenfallsstyrelsen belöpande kostnaden härför blir emellertid ganska avsevärd och rymmes icke i hittills kalkylerade kostnader. Däri hava nämligen endast medtagits sådana anordningar i själva Oxsjön, som skulle erfordras på grund av kraftstationens tillkomst.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna av sålunda föreslagna anordningars genomförande har styrelsen yttrat:

Totalt sett, skulle de anordningar, som här beskrivits, draga en kostnad av 400,000 kronor utöver hittills beräknade kostnader. Mot hittills beslutat anslag 2.25 miljoner kronor svarar en maskininstallation av 5,000 kW, motsvarande en årskostnad av cirka 50 kronor per kW. Ökningen av effekten med 2,500 kW skulle motsvara en kostnad på mereffekten av omkring 20 kronor per kW och år. Med den nu beslutade stationen och nuvarande flottningsanordningar kan i genomsnitt per år uttagas omkring 17 miljoner kWh och med nu föreslagen förstoring omkring 23 miljoner kWh. Även årskostnaden per kWh för den ökade energimängden blir avsevärt lägre än för den, som kan uttagas i stationen med hittills beslutat anslag. Härav framgår, att den ökning, som erhålles i effektillgång och energiproduktion, åstadkommes till så lågt pris, att kostnaden väl kan förräntas. Den ökade krafttillgången är dessutom önskvärd för att tillgodose det successivt ökade kraftbehovet inom det med Sillrestationen sammanknutna Norrforsnätet.

Styrelsen har slutligen meddelat, att den föreslagna förstoringen av Sillrestationen icke medförde någon ökning av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932.

I anslutning till vad sålunda anförts har styrelsen hemställt om tillstånd att utföra maskinutrustning och flottningsanordningar vid Sillrestationen på sätt i styrelsens skrivelse angivits.

Departements-
chefen.

Vad vattenfallsstyrelsen anförts om ändamålsenligheten av att redan nu anordna pumpverk för återfyllning av kraftverkets vattenmagasin, installera ett andra maskinaggregat om 2,500 kilowatt och genom ombyggnad göra flottningsanordningarna i Sillreån mera vattenbesparande synes övertygande. Åtgärderna ifråga lära därför böra vidtagas. Därest riksdagen icke uttalar erinran häremot, torde alltså dessa åtgärder få ingå i planen för det nu pågående kraftstationsbygget.

Mot det av styrelsen för nästkommande budgetår äskade anslagsbeloppet har jag intet att erinra.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kraftstation vid Sillre* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 750,000.

9. Laxtrappa vid Norrfors kraftverk.

[30.] Såsom förut nämnts, blev Norrfors kraftverk, till vars utbyggande medel första gången anvisades av 1924 års riksdag, fullbordat under år 1927 och hade då dragit en kostnad av 7,740,000 kronor.

I det av vattenfallsstyrelsen vid Norrbygdens vattendomstol anhängiggjorda ansökningsmålet om tillgodogörande av vattenkraften i Norrforsen samt delar av Sörforsen och Bergforsen i Ume älv meddelade vattendomstolen utslag den 3 juli 1926, därvid emellertid målet uppsköts beträffande väckta frågor om åtgärder för tryggnad av fiskets bestånd m. m. I de sålunda uppskjutna delarna av målet meddelade vattendomstolen därefter den 3 juli 1929 utslag, varigenom bland annat vattenfallsstyrelsen ålades att i kraftverkets regleringsdamm över Ume älv snarast anordna en laxtrappa i huvudsaklig överensstämmelse med en den 8 oktober 1928 dagtecknad ritning och vidtaga därav föranledda ändringar å dammbyggnaden. Sedan vattenfallsstyrelsen fullföljt målet till vattenöverdomstolen och därefter till Kungl. Maj:t, har vattendomstolens utslag i nyssberörda del vunnit fastställelse genom Kungl. Maj:ts dom den 20 november 1930.

Med anmälan härom har *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse den 22 november 1930 meddelat, att kostnaden för inrättande av ifrågavarande laxtrappa och därav orsakade förändringar å dammbyggnaden kunde antagas komma att uppgå till 128,000 kronor. Ifrågavarande kostnad hade, yttrar styrelsen, icke inräknats i det anslag om tillhopa 7,740,000 kronor, som beviljats för Norrfors kraftverksbyggnad. I sitt första utlåtande i förenämnda mål hade nämligen

vederbörande fiskeriintendent uppgivit, att laxen endast sparsamt kunnat tidigare passera Norrforsen. Sedermera hade styrelsen i flera år för att i re-
produktionssyfte bereda laxen möjlighet att passera regleringsdammen verk-
ställt transport av nedanför fångad lax förbi dammen på sätt och i den om-
fattning, som vattendomstolen föreskrivit. Den årliga kostnaden härför hade
utgått av driftmedel. Då de sakkunniga, som yttrat sig i målet, varit syn-
nerligen tveksamma om lämpligheten av att i stället inrätta laxtrappa, hade
vattenfallsstyrelsen ansett sig kunna räkna med att dylik transport ännu i flera
år skulle få fortgå, tills ytterligare erfarenhet vunnits om huru saken bäst
borde ordnas för framtiden.

Med hänvisning till den åberopade slutliga domen i målet har vattenfalls-
styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte hos 1931 års riksdag äska ett anslag
av 128,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Med tillstyrkande av vattenfallsstyrelsens framställning får jag hemställa,
att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *laxtrappa vid Norrfors kraftverk* för budgetåret
1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 128,000.

Lule älvs kraftverk.

10. En andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation.

[31.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition, nr 32, gjorda framställ-
ning har 1929 års riksdag medgivit, att för påbörjande av arbeten med en andra
tillloppstunnel vid Porjus kraftstation finge användas ett belopp av högst
250,000 kronor av reservationer å de av riksdagen å riksstaten för år 1921 och
å tilläggsstat för år 1920 anvisade reservationsanslagen om tillhopa 17,500,000
kronor till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegraf-
verket samt statens järnvägar och vattenfallsverk. Därefter har riksdagen
för fortsättande av dessa arbeten å riksstaten för innevarande budgetår an-
visat ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Tunneln i fråga utgör ett fristående led i vissa av vattenfallsstyrelsen plane-
rade utvidgningsarbeten vid Porjus för tillgodoseende av det växande kraftbeho-
vet vid malmfälten och statens järnvägar samt i Norrbottens kustland. Kost-
naderna för anläggningen hava beräknats kunna stanna vid 1,000,000 kronor ge-
nom arbetenas utsträckande över en jämförelsevis lång tidrymd och deras be-
drivande huvudsakligen under sådana årstider, då ledig arbetskraft finnes
tillgänglig.

I skrivelsen den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen*, såsom under
punkten 22 i det föregående omnämnts, i samband med sin allmänna redogö-
relse för läget å kraftmarknaden inom olika distributionsområden yttrat, att
utvecklingen inom Porjusområdet talade för ett fortsättande av ifrågavarande
tillloppstunnel. I samma skrivelse har styrelsen vidare omnämnt, att se-

dan erforderlig arbetsmaterial anskaffats för tunnelns utsprängning, arbetena kommit i gång med användande i stort sett av den arbetarstam, som funnes å platsen efter avslutandet av vattenfallsverkets tidigare arbeten vid Lule älv. Styrelsen har i detta sammanhang framhållit, att då den nya tunneln — såsom i styrelsens tidigare framställningar i ämnet betonats — ännu icke på flera år erfordrades för åstadkommande av ökad kraftleverans från Porjus, arbetet vore att betrakta som ett reservarbete, som komme att bedrivas endast under de tider, då arbetstillgången i orten vore ringa. För fullföljande av företaget har styrelsen för nästkommande budgetår funnit ett anslag av 300,000 kronor vara erforderligt.

Med hänsyn till de särskilda skäl, som av vattenfallsstyrelsen anförts för ifrågavarande anslagsäskande, och då jag icke har något att erinra mot det av styrelsen föreslagna anslagsbeloppet, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *en andra tilloppstunnel vid Porjus kraftstation* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 300,000.

II. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[32.] Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har riksdagen anvisat för budgetåret 1929/1930 2,300,000 kronor och för innevarande budgetår 3,000,000 kronor. Vattenfallsstyrelsen hade för nämnda budgetperioder till ändamålet äskat anslag å 3,000,000 respektive 3,300,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* till ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår begärt ett anslag av 3,500,000 kronor.

Styrelsen har till en början beträffande medelsanvisning och medelstillgång för arbeten av ifrågavarande slag lämnat följande redogörelse:

För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk hava för tiden intill den 1 juli 1931 beviljats sammanlagt 91,974,000 kronor som kapitalökningsanslag, fränsett de anslag å tillhoppa 315,000 kronor, som vid de två senaste riksdagarna beviljats av andra statsinkomster än lånemedel för utförande av en kraftledning från Gällivare för elektrifiering av vissa delar av Norrbottens län. Den 1 juli 1930 uppgick kostnaden för motsvarande distributionsanläggningar till omkring 89,786,000 kronor. Anslagsbehållningen till innevarande budgetår utgjorde således vid sistnämnda tidpunkt omkring 2,188,000 kronor, fortfarande bortsett från nyssnämnda 315,000 kronor.

En reviderad beräkning av de anslagsbelopp, som komma att erfordras under innevarande budgetår, ger vid handen, att till vissa redan specificerade anläggningar behövas omkring 1,914,000 kronor. För övriga anläggningar, som behöva utföras före den 1 juli 1931, finns det sålunda icke disponibelt större belopp än cirka 274,000 kronor, vilket är i allra minsta laget.

Med avseende å anslagsbehovet för nästkommande budgetår anför styrelsen härefter:

Liksom under det gångna och det innevarande budgetåret erfordras anslagen för budgetåret 1931/1932 huvudsakligen för förstärkning av de redan existerande distributionsnäten.

En mindre del av anslagsbehovet — icke fullt 15 % — hänför sig till *byggnad* *anläggningarna*, d. v. s. sekundärledningarna och tertiärstationerna. Dessa anläggningar äro i allmänhet så dimensionerade, att de kunna utan ändring tillgodoses en avsevärt ökad belastning. På enstaka ställen erfordras emellertid ökning av ledningsarean, och här och var äro större eller nya transformatorer behöfliga. På vissa trakter, där elektrifiering ännu icke genomförts, uppstå dessutom nya företag, som kräva nya ledningar och tertiärstationer.

Den översvägande delen av anslagsbehovet — c:a 85 % — erfordras emellertid för de större *överföringsanläggningarna*, d. v. s. för stamlinjer, primärledningar samt primära och sekundära transformatorstationer. Dessa anläggningsdelar äro numera överallt väl utnyttjade och på många håll belastade till gränsen av överföringsförmågan. Den stadigt stigande belastningen på kraftnäten kräver en motsvarande successiv förstärkning av överföringsmedlen. En gynnsam följd av dessa närmast av belastningsökningen betingade åtgärder är, att såväl linjer som transformatorer bliva kraftigare dimensionerade, varigenom även en förbättrad driftsäkerhet ernås.

Vad stamlinje *anläggningarna* beträffar erfordras en ny utbyggnad vid överföringssystemet Trollhättan—Alingsås—Göteborg, som förser Göteborg, omformarestationen i Alingsås och sekundärstationsområdet omkring Sjömarken med kraft. Detta överföringssystem levererar även tillskottskraft till Borås stad, Viskans kraftaktiebolag och Yngeredsfors kraftaktiebolag. För närvarande drives den i detta system ingående linjen Alingsås—Göteborg med 50,000 volt, men med hänsyn till den stigande belastningen bör linjespänningen höjas till 132,000 volt. Därvid måste i Göteborg byggas en transformatoranläggning för 132,000 volt. Även 132,000 volts transformatoranläggningen i Trollhättan måste förstärkas.

Inom Norrbotten ha vissa nya kraftleveranser tillkommit. Med Skellefteå stad har sålunda träffats avtal om leverans av betydande kraftbelopp från Porjus kraftverk. Aktiebolaget Törefors sågverk har abonnerat på ett större kraftbelopp för en johnitefabrik, och underhandlingar pågå och torde snart vara avslutade beträffande en annan större kraftleverans. Därigenom kommer kraftkonsumtionen i kustlandet att ökas till bortåt 10,000 kW. Vattenfallsstyrelsen har med hänsyn därtill beslutat, att stamlinjen Porjus—Boden skall fortsättas fram till Notviken, och att 132,000 volts transformatorstationer skola uppföras i Porjus och Notviken. Ifrågavarande anläggningar bliva delvis utförda under innevarande budgetår, men kostnaderna för dem falla till avsevärd del även på budgetåret 1931/1932.

Det har länge varit ifrågasatt att förstärka statens tidigast byggda primärledning Trollhättan—Skara för åstadkommande av såväl ökad överföringsförmåga som ökad driftsäkerhet. Denna ombyggnad kommer att påbörjas under innevarande budgetår och slutföras under budgetåret 1931/1932.

Vid Älvkarleby kraftverk erfordras en förstärkning av primärledningen Sandviken—Hofors. Avsikten är att på den redan förefintliga stolplinjen upplägga en dubblerande linje. Eventuellt blir dubbellinjen längre fram obehöflig och kan nedtagas, varvid materielen kan användas för andra anläggningar.

Motala kraftverks primärnät byggdes under den allra dyraste tiden i slutet av kriget och åren närmast därefter. Det dimensionerades på den

grund utomordentligt knappt. En förstärkning av detta nät är numera önskvärd med hänsyn till insättningen av det nya maskinaggregatet i Motala, den betydande kraftöverföringen från Trollhättan till Motala kraftverks sekundärstationer och den beslutade framtida överföringen av kraft från Malfors kraftstation. På grund av nu rådande låga kopparpris är det också särskilt lämpligt att nu utföra denna förstärkning.

Vid Norrfors kraftverk får man räkna med dels den nya sammanbindningsledningen från Ångermanälven till den under utbyggnad varande kraftstationen i Sillre, dels förstärkning av linjen från Norrfors norrut i och för sammanknytning med Skellefteå stads anläggningar.

Såsom en given följd av den ökade belastningen erfordras på skilda håll insättning av nya transformatorer med tillhörande ställverk inom sekundärstationerna. En ny sekundärstation är behövlig i Eksund (vid Norrköping), där belastningen i särskilt hög grad ökats och där ytterligare betydande ökning är att vänta.

Med hänsyn till de kraftleveranser, som erfordras i samband med elektrifieringen av södra stambanan, måste även vissa nya anläggningar och förstärkningar utföras. I stort sett kan dock kraften till södra stambanan levereras utan att några mera omfattande nya överföringsanläggningar krävas.

I anslutning till vad sålunda anförts lämnar vattenfallsstyrelsen följande översikt beträffande de anläggningar, som efter vad man nu kan förutse komma att behöva utföras under budgetåret 1931/1932:

		Kronor.	Kronor.
<i>Vid Trollhätte kraftverk.</i>			
Återstående kostnader för nya transformatorer och ställverk för 132 kV till den 50-periodiga överföringen Trollhättan—Alingsås—Göteborg		220,000	
Återstående kostnad för ombyggnad av Skaralinen		85,000	
Utvidgning av sekundärstationer		65,000	
Utvidgning av sekundärlinje- och tertiärstationsanläggningar		150,000	520,000
<i>Vid Älvkarleby kraftverk.</i>			
Förstärkning av primärlinjen Sandviken—Hofors		175,000	
Utvidgning av sekundärstationer		150,000	
Utvidgning av sekundärlinjer och tertiärstationsanläggningar		200,000	525,000
<i>Vid Motala kraftverk.</i>			
Förstärkning av primärstations-, primärlinje- och sekundärstationsanläggningar		500,000	
Utvidgning och förstärkning av sekundärlinje- och tertiärstationsanläggningar		70,000	
Påbörjande av anläggningar för kraftleverans till södra stambanan		150,000	720,000
<i>Vid Västerås kraftverk.</i>			
Transformator för 30,000 kVA med ställverk			100,000
<i>Vid Porjus kraftverk.</i>			
Återstående kostnader för transformatoranläggningar i Porjus och Notviken för 132 kV		140,000	
Förstärkning och utvidgning av sekundärlinjer och tertiärstationer		35,000	175,000

	Kronor.	Kronor.
<i>Vid Norrfors kraftverk.</i>		
Utvidgning och förstärkning av primärnätet	165,000	
Kraftledning Sillre—Stadsforsen—Väja	420,000	585,000
Totalsumma för här uppräknade arbeten		2,625,000
Marginal för oförutsedda anläggningar		875,000
Anslagsbehov för budgetåret 1931/1932		3,500,000

Beträffande den i översikten angivna marginalen för oförutsedda anläggningar yttrar styrelsen slutligen:

Vattenfallsstyrelsen har vid många tidigare tillfällen framhållit omöjligheten av att ett å två år i förväg lämna detaljerad uppgift om alla anläggningar, som kunna bli erforderliga för kraftdistributionen. Ett företag, som ämnar göra en utvidgning eller starta en ny tillverkning, begär ofta av vattenfallsstyrelsen omgående besked rörande möjligheten att erhålla kraft, och i allmänhet fordras, att kraften skall kunna tillhandahållas senast inom ett år. Det är naturligtvis omöjligt att på förhand säga, var en sådan fråga om kraftleverans kan uppkomma, men det är för vattenfallsstyrelsen oundgängligen nödvändigt att kunna inom de områden, där staten svarar för kraftförsörjningen, tillhandahålla den erforderliga elektriska energien. I förhållande till den betydande omfattning, som statens kraftdistribution erhållit, är det belopp av 875,000 kronor, som upptagits för oförutsedda behov, ett mycket blygsamt belopp.

Med stöd av det anförda har vattenfallsstyrelsen, såsom förut nämnts, för budgetåret 1931/1932 äskat ett anslag av 3,500,000 kronor.

Av vattenfallsstyrelsens skrivelse framgår, att det nu begärda anslaget, liksom tidigare under denna rubrik beviljade anslagsbelopp, är avsett att tagas i anspråk dels för utvidgningar och förstärkningar av distributionsnäten inom statens kraftverks olika distributionsområden, dels ock till vissa behövliga nya anläggningar för kraftdistributionen.

Styrelsens beräkningar utvisa, att under nästkommande budgetår för utförande av vissa specificerade, huvudsakligen större anläggningar skulle åtgå ett belopp av 2,625,000 kronor. Härutöver beräknas 875,000 kronor bli erforderliga till diverse arbeten, vilka för närvarande ej kunna förutses eller lokaliseras.

Såsom vid behandling av frågan om anslag till förevarande ändamål tidigare framhållits och av vattenfallsstyrelsen nu åter betonats, är det givetvis angeläget, att styrelsen i tid kan tillgodose framträdande efterfrågan på elektrisk kraft och alltså har tillräckliga anslagsmedel till sitt förfogande för erforderliga distributionsanläggningar av skilda slag. På grund härav och med hänsyn till vad styrelsen i sin förevarande skrivelse anfört finner jag någon höjning för nästkommande budgetår böra ske av anslagsbeloppet till förevarande ändamål. En jämkning av det utav vattenfallsstyrelsen begärda beloppet läser dock kunna ske till 3,300,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,300,000.

*Departements-
chefen.*

Gemensamt anslag.

12. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar.

[33.] För inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgärder erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat tillhoppa 15,000,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 200,000 kronor, för budgetåret 1927/1928 500,000 kronor samt för budgetåret 1929/1930 likaledes 500,000 kronor eller således sammanlagt 16,200,000 kronor.

Beträffande dispositionen av de anvisade anslagen må meddelas följande av vattenfallsstyrelsen lämnade uppgifter:

	Kronor.
Enligt redovisning, som finnes intagen i statsverkspropositionen till 1929 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 39), hava till och med utgången av år 1928 disponerats	14,899,618: 52
Därefter hava tagits i anspråk följande belopp:	
För inköp av vissa fastigheter och vattenrätt vid Sillreån enligt Kungl. Maj:ts brev den 8 februari 1929	35,923: 25
För gäldande av vissa oguldna köpeskillingar m. m. vid Norr- och Sörforsarna i Ume älv enligt Kungl. Maj:ts brev den 8 februari 1929	4,850: —
varav emellertid i tidigare disponerade medel inräknats	4,800: —
	50: —
För inköp av fastigheter och vattenrätt vid Stadsforsen i Indalsälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 7 mars 1929	412,500: —
För inköp av fastigheter och vattenrätt i Sillreån enligt Kungl. Maj:ts brev den 10 maj 1929	27,556: —
För inköp av vattenrätt vid Norr- och Sörforsarna i Ume älv enligt Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1929	15,855: —
För inköp av vattenrätt och fastigheter vid Edsbacken och Forsmo vid Ångermanälven samt Kränge vid Fjällsjöälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 15 november 1929	26,300: —
För inköp av vissa fastigheter inom Östanå by vid Dalälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 29 november 1929	5,850: 50
För inköp av fastigheter och vattenrätt vid Forsmo och Laseleforsarna i Ångermanälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 februari 1930	109,110: —
För inköp av fastighet och vattenrätt vid Ristafallet i Indalsälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 mars 1930	30,000: —
För inköp av fastighet och vattenrätt vid Näveredeforsen i Indalsälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 11 april 1930	260,000: —

	Kronor.
För inköp av Hedenforsskiftet vid Hednoret i Lule älv enligt Kungl. Maj:ts brev den 30 maj 1930 .	25,000: — 948,144: 75
Summa kronor	15,847,763: 27

Från denna summa böra dragas följande belopp:	
Återbetalning till statsverket av försäljningsmedel för fastighet i Sörfors by vid Ume älv enligt Kungl. Maj:ts brev den 5 april 1929	6,000: —
Återbetalning till statsverket av försäljningsmedel för viss fastighet i Stuguns socken vid Indals-älven enligt Kungl. Maj:ts brev den 20 december 1929	603: 38 6,603: 38
Summan av använda medel uppgår alltså till kronor	15,841,159: 89

Av de beviljade anslagsmedlen »	16,200,000: —
hava således hittills tagits i bruk »	15,841,159: 89
vadan alltså återstå kronor	358,840: 11

Av ifrågavarande anslag hava, enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, använts:

	Kronor.
För inköp av vattenfall i Ume älv	2,303,338: 52
» » » » » nedre Norrland	11,151,702: 51
» » » » » Dalälven	1,316,019: 41
» » » diverse fastigheter samt vattenkraftsförvärv . .	1,070,099: 45
Summa kronor	15,841,159: 89

I skrivelse den 30 september 1930 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av nytt anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932. Styrelsen har därvid anfört följande:

När det under kriget och dyrtiden visade sig nödvändigt för staten att försäkra sig om nödiga kraftreserver i Norrland, måste staten med hänsyn till den skarpa konkurrensen och det låga penningvärdet betala relativt högt pris för vattenfallen. Sedan staten på så sätt förvärvat majoritet i vissa vattenfall, har det varit möjligt att göra kompletteringsinköp till lägre pris och på villkor, som torde få anses gynnsamma. Under de senare åren hava statens vattenfallsförvärv huvudsakligen avsett dylika kompletteringsköp i vattendrag, där staten redan förut äger betydande krafttillgångar, och det torde vara lämpligt att även för den närmaste framtiden följa samma riktlinjer. Det föreligger visserligen ingen anledning att forcera inköpen, men det är fördelaktigt, att tillräckliga medel finnas disponibla för att omedelbart kunna avsluta köp, då vattenfallsägare äro villiga att till acceptabelt pris försälja sådana fallandelar, som det är viktigt för staten att förvärva.

Då det nu disponibla anslagsbeloppet uppgår till endast omkring 358,000 kronor, anser vattenfallsstyrelsen önskvärt, att ett förstärkningsanslag om 500,000 kronor äskas av 1931 års riksdag.

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner jag det vara av vikt, att tillräckliga medel stå till Kungl. Maj:ts förfogande till förvärv för statens vattenfallsverks räkning av vattenfall och fastigheter samt för utförande av nyan-

Departements-
chefen.

läggningar, i den mån dylika åtgärder icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avvaktan på särskilt riksdagsbeslut.

Den i det föregående lämnade redogörelsen utvisar, att för ifrågavarande ändamål sedan ingången av år 1929 åtgått inemot 950,000 kronor, samt att av hittills beviljade anslag för närvarande återstår ett belopp av i runt tal endast 350,000 kronor. Vid nu angivna förhållanden finner jag påkallat, att nytt anslag för ändamålet äskas för nästkommande budgetår. Mot det av vattenfallsstyrelsen i sådant hänseende föreslagna beloppet, 500,000 kronor, finner jag icke anledning till erinran.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar*, i den mån sådana åtgärder erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000.

Statens utlåningsfonder.

Allmänna järnvägslånefonden.

Alltsedan år 1871 har riksdagen för särskilda femårsperioder till Kungl. Maj:ts förfogande ställt ett bestämt anslag att i enlighet med av riksdagen fastställda villkor utgå såsom lån till enskilda järnvägsanläggningar. Senast skedde detta år 1923, då riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljade och ställde till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av 5,000,000 kronor, att utgå under budgetåren 1924—1929 med 1,000,000 kronor för varje budgetår, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa budgetår anvisat, finge för ett efterföljande budgetår av samma femårsperiod disponeras. Därefter har riksdagen för avsättning till ifrågavarande fond anvisat för budgetåret 1924/1925 1,000,000 kronor och för budgetåret 1925/1926 1,000,000 kronor. Vidare har riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t beslutat, att de avsättningar till fonden, som skolat ske under budgetåren 1926—1929, i stället skulle äga rum under budgetåren 1929—1932. Slutligen har riksdagen, på förslag av Kungl. Maj:t, år 1929 beslutat, att med de avsättningar till fonden, som enligt nyssberörda beslut skulle ske under budgetåren 1929—1932, finge tills vidare anstå.

I 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, sid. 115) omnämndes, att av förenämnda för budgetåren 1924—1926 anvisade belopp, 2,000,000 kronor, dittills tagits i anspråk 224,000 kronor, vadan 1,776,000 kronor återstode odisponerade. Sistnämnda summa har emellertid jämte ett odisponerat belopp å 36,500 kronor av tidigare anvisat anslag, i enlighet med

Kungl. Maj:ts förslag tagits i anspråk för finansiering av 1930/1931 års budget.

I skrivelse den 23 september 1930 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* an-
fört, att ansökning om lån ur allmänna järnväglånefonden visserligen föreläge
för en järnväg Uppsala—Öregrund men att Uppsala—Öregrunds järnvägsak-
tiebolag nyligen beslutat träda i likvidation samt att någon avsättning till fon-
den för budgetåret 1931/1932 sålunda icke syntes vara behövlig.

Då medel till förevarande ändamål för närvarande icke synas erforderliga,
finner jag mig icke böra föreslå någon avsättning till ifrågavarande fond för
nästkommande budgetår.

Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag be-
slutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra
delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohus-
län och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skulle ökas från 12,000,000
kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden skulle
avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare
2,400,000 kronor samt under vart och ett av åren 1922—1925 avsättas likaledes
2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa stats-
lån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggning-
ar, om vilka här är fråga. Tillika har 1920 års riksdag medgivit, att Kungl.
Maj:t finge under tiden till och med år 1925 förfoga över samtliga av riks-
dagen för avsättning till fonden anvisade medel, och har denna förfoganderätt
jämlikt beslut av 1926 års riksdag utsträckts att omfatta jämväl tiden efter
1925 års utgång. Vidare har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag utsträckt
tiden för verkställande av återstående avsättningar till fonden.

Slutligen har 1923 års riksdag föreskrivit, att för åtnjutande av understöd
från fonden skola från och med den 1 juli 1923 gälla i statsrådsprotokollet
över kommunikationsärenden den 8 januari 1923 förordade villkor och bestäm-
melser.

Till fonden hava för åren 1912—1921 samt budgetåren 1924/1925, 1927/1928
och 1929/1930 anvisats tillhopa 19,725,000 kronor.

Ur fonden hava beviljats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järn-
väg med bibana från Järnskog till Skillingsfors tillsammans 8,636,400 kronor,
åt Åmål—Ärjängs järnväg tillhopa 5,958,000 kronor och åt Limesforsen—
Särna järnväg 5,140,000 kronor eller sammanlagt 19,734,400 kronor.

I skrivelse den 23 september 1930 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* an-
fört, att av riksdagen anvisade anslagsbelopp, 19,725,000 kronor, understege
summan av beviljade bidrag 19,734,400 kronor med 9,400 kronor. Emellertid
påfordrades icke i anledning därav någon ny avsättning till fonden, emedan be-
sparing uppkommit för Limesforsen—Särna järnväg, som endast lyftat
5,022,864 kronor i stället för beviljade 5,140,000 kronor. I övrigt söktes bi-

drag ur denna fond för en föreslagen järnväg i Klarälvens dalgång, men denna järnvägsfråga stode på gränsen till att ej längre vara aktuell, och då ej på långt när tillräckligt aktiekapital hittills kunnat anskaffas för företaget, påkallades i varje fall ej något bidrag för närmaste tid. Under sålunda angivna förhållanden saknades tydligen all anledning till avsättning till bibanefonden för nästkommande budgetår.

Departements-
chefen.

Vad beträffar den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen berörda frågan om statslån för en järnväg i Klarälvens dalgång, lärers med hänsyn till det ovissa läge, vari nämnda fråga fortfarande befinner sig, någon avsättning till bibanefonden för detta ändamål icke påkallas för nästkommande budgetår. Ej heller i övrigt föreligger för närvarande anledning till sådan avsättning.

Vattenkraftslånefonden.

Med anledning av Kungl. Maj:ts framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den s. k. vattenkraftslånefonden samt fastställt vissa huvudgrunder för den med nämnda fond avsedda lånerörelsen. Samtidigt har riksdagen förklarat, att Kungl. Maj:t skulle äga meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras för vinnande av de med ifrågavarande lån åsyftade ändamålen.

I överensstämmelse med de av riksdagen antagna huvudgrunderna har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 19 december 1919 (nr 787) utfärdat allmänna bestämmelser för lån från fonden. Enligt av riksdagen sedermera fattade beslut hava vissa ändringar i nämnda bestämmelser vidtagits genom särskilda kungörelser den 1 april 1921 (nr 138), den 9 juni 1922 (nr 259), den 27 april 1923 (nr 92) samt den 20 juni 1924 (nr 293).

De beträffande fonden sålunda gällande föreskrifterna innebära bland annat följande. Från fonden, som förvaltas av statskontoret, må lån beviljas menigheter, bolag, föreningar eller enskilda dels till företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, dels till vissa mindre, lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmännare betydelse. Lånen skola i främsta rummet avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor men må jämväl beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning. Lån beviljas endast till företag, som befinnes i ekonomiskt och tekniskt hänseende grundat på rationella förutsättningar. Beviljat lån utlämnas av statskontoret, sedan låntagaren dit avlämnat skuldförbindelse jämte sådan säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, som av statskontoret godkännes. Låneräntan, som ursprungligen var bestämd till 5½ procent, höjdes sedermera till 6 procent i avseende å lån, som beviljades efter ingången av juli 1921, men sänktes år 1922 för efter den 1 juli sistnämnda år beviljade lån till 5 procent. År 1924 bestämdes, att från och med den 1 juli samma år räntan å lån, som beviljats ur fonden före den 1 juli 1922, skulle utgå efter en räntefot av fem

procent, med skyldighet likväl för låntagaren att framdeles vidkännas den höjning av räntan, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kunde finna gott bestämma, dock ej utöver den ursprungliga räntefoten för lånet.

Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen för åren 1920—1922 samt för budgetåren 1923—1929 anvisat tillhoppa 10,100,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har *kommerskollegium*, efter samråd med *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*, anmält, att ämbetsverken med hänsyn till vattenkraftslånefondens disponibla kapitaltillgång samt föreliggande och för år 1931 beräknade låneanspråk icke hade för avsikt att göra framställning om anslag till kapitalökning för fonden för budgetåret 1931/1932.

Till utredning angående fondens kapitaltillgång och utlåningen från fonden har kommerskollegium sedermera med skrivelse den 29 september 1930 överlämnat följande inom ämbetsverket upprättade tablå:

Kalender- år Budgetår	Anslag kronor	Sökta lån		Beviljade lån			Lyftade lån kronor	Lån, som antagas komma att lyftas kronor	Lån, som förverkats el. antagas ej komma att lyftas kronor
		Antal	Belopp kronor	Ka- len- derår	Antal	Belopp kronor			
1920	2,000,000	31	4,595,137	1920	—	—	—	—	—
1921	2,000,000	24	2,734,200	1921	19	2,000,000	1,900,000	—	100,000
1922	2,000,000	25	3,498,101	1922	8	723,000	634,000	—	89,000
1923/24	2,000,000	26	3,865,900	1923	10	2,045,000	1,945,000	—	100,000
1924/25	500,000	37	4,766,118	1924	11	1,500,000	1,225,000	—	275,000
1925/26	500,000	52	5,866,485	1925	18	1,615,000	1,555,000	—	60,000
1926/27	500,000	30	5,350,500	1926	16	1,375,000	975,000	200,000	200,000
1927/28	300,000	20	1,730,405	1927	1	25,000	25,000	—	—
1928/29	300,000	12	1,987,000	1928	10	1,140,000	975,000	50,000	115,000
1929/30	—	10	704,583	1929	8	635,000	460,000	175,000	—
1930/31	—	2	450,000	1930	1	83,000	—	83,000	—
	10,100,000	269	35,548,429		102	11,141,000	9,694,000	508,000	939,000

Såsom denna tablå utvisar, uppgå anvisade anslag till ett sammanlagt belopp av 10,100,000 kronor, under det att lån hittills beviljats å tillhoppa 11,141,000 kronor. Av detta belopp hava lån å sammanlagt 9,694,000 kronor redan lyftats, varjämte tillhoppa 508,000 kronor utgöras av lån, som antagas komma att lyftas. Återstående belopp, 939,000 kronor, utgöres av lån, som i enlighet med gällande bestämmelser förverkats eller som antagas icke komma att lyftas. I detta sammanhang må framhållas, att för beviljande av lån ur vattenkraftslånefonden stå till förfogande, utöver gjorda avsättningar till fonden, jämväl inflytande kapitalinbetalningar till densamma. Enligt vad jag inhämtat, beräknas summan av kapitalinbetalningar vid utgången av nu löpande budgetår uppgå till omkring 1,700,000 kronor.

I likhet med kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finner jag avsättning till fonden för nästkommande budgetår icke vara erforderlig.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en av *Malmöhus läns elektrifieringskommitté* den 8 mars 1930 gjord framställning om åtgärder för sänkande av räntan å lån från vattenkraftslånefonden samt beredande av lättnader i övrigt vid lånens beviljande och lyftande. Till stöd för framställningen har kommittén — som framställt samma önskemål med avseende å lån från den under jordbruksdepartementet hörande kraftledningslånefonden — anfört i huvudsak följande:

Låneansökningar hade under de senaste åren ingivits i betydligt mindre omfattning än tidigare. Anledningen härtill vore icke, att behovet av dylika lån vore fyllt, utan att det numera ofta visat sig möjligt att i de lokala sparbankerna och även på annan väg erhålla förmånliga räntevillkor än vid lån ur fonden. Med en ränta, mera avpassad efter det nu rådande allmänna ränteläget, vore fonden allt fortfarande ägnad att kraftigt understödja landsbygdens elektrifiering. Räntan borde under nuvarande förhållanden ej överstiga 4 procent.

Över förevarande ansökning hava infordrade utlåtanden avgivits den 30 maj 1930 av kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gemensamt, den 11 juli 1930 av vattenfallsstyrelsen, den 29 augusti 1930 av fullmäktige i riksgäldskontoret samt den 25 september 1930 av statskontoret.

Det av *kommerskollegium* samt *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* avgivna utlåtandet innehåller bland annat följande:

Hittills beviljade lån hade i allmänhet avsett mindre, lokala sammanslutningar eller enskilda tillhöriga vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi. I enstaka fall hade avsetts nybyggnad eller modernisering av privata kraftverk. För utbyggande av statens vattenfall eller för enbart vattenregleringsföretag hade hittills ej någon låneansökan ingivits. Beviljade lån hade sålunda i stort sett tillgodokommit företag, vilka utförts för landsbygdens elektrifiering inom orter, belägna avlägset från större elektriska kraftstationer. För företagare, vilka i allmänhet varit hänvisade till affärsbankerna för byggnadskredit, hade fonden varit av stor betydelse. Det hade endast i undantagsfall, och då huvudsakligen mot kommunal borgen, lyckats nämnda företagare att i allmänna penningmarknaden erhålla fasta lån på längre tid mot fördelaktiga räntevillkor. Under åren närmast efter fondens inrättande hade räntan i allmänna marknaden varit avsevärt högre än för lån från fonden. Då den dessutom varit bestämd för hela lånetiden, hade det varit naturligt, att stora krav ställts på fonden.

Låneräntan i den allmänna marknaden hade emellertid sedan år 1920 avsevärt förändrats. Det vore naturligt att de elektriska företagen, som ännu hade betydande låneskulder, skulle söka täcka sitt lånebehov på mest fördelaktiga sätt. Då dessa företag i stort sett tillkommit för landsbygdens elektrifiering, syntes en räntesänkning kunna väntas medföra lindring i den prekära ekonomiska situation, vari lantbruket befunno sig.

Sökanden hade ansett räntan ej böra överstiga 4 %. Ämbetsverken ville dock ej tillstyrka så stor räntesänkning, att direkt förlust för statsverket uppstode.

Sökanden anhölle vidare om vissa lättnader i övrigt. Enligt vad under hand meddelats avsåges härmed, dels att lån skulle få beviljas för redan fär-

digbyggda företag i samma ordning som för nybyggnader och lånen bliva tillgängliga inom kortare tid efter ansökning än vad nu vore fallet, dels vissa lättnader i fråga om säkerheten. Spörsmålet om säkerheten ankomme på statskontorets bedömande. Rörande åter önskemålet att redan färdigställda anläggningar måtte tillerkännas samma rätt till lån som nyanläggningar gällde för närvarande, att lån finge beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning, därvid dock skulle iakttagas, att lån i främsta rummet skulle avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor. Denna inskränkning till äldre företags nackdel borde ställas i samband med förhållandena vid bestämmelsens tillkomst, då nybyggnadsverksamheten ännu varit ganska livlig. Nu vore emellertid nybyggnadsverksamheten relativt obetydlig. Däremot företoges numera allmänt en teknisk sanering samtidigt med en ekonomisk sådan vid befintliga anläggningar. Det vore av lika stor betydelse för ett ekonomiskt utnyttjande av vattentillgångarna, att befintliga anläggningar moderniserades som att nya kraftstationer utbyggdes.

Att det krävdes en avsevärd tid för slutbehandling av låneansökningar vore i allmänhet beroende i första hand på att ansökningarna vore ofullständiga. Erforderliga remisser krävde även avsevärd tid, vilket dock knappast syntes kunna undvikas.

På grund av vad sålunda anförts hava ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att räntan å lån från vattenkraftslånefonden må sänkas i så stor utsträckning, att den motsvarar statens egen effektiva medelränta, och att lån må beviljas för anläggningar — oberoende av om dessa äro färdiga, under byggnad eller endast planerade — i den utsträckning som kan finnas ändamålsenligt med hänsyn till företagens tekniska och ekonomiska stabilisering.

Vattenfallsstyrelsen har anfört vissa allmänna synpunkter på frågan. Utgående från den huvudregeln, att fonden borde handhavas så att den lämnade varken vinst eller förlust — vilket innebure att räntan borde baseras på statens effektiva låneränta med tillägg motsvarande förvaltningskostnader samt av lånerörelsen föranledda risker — har styrelsen framhållit att, i den mån *nya* lån ur fonden finansierades med medel ur nyupptagna eller konverterade statslån, en sänkning av räntan under 5 procent syntes vara möjlig. Beträffande räntan för *gamla* lån kunde givetvis statens effektiva medelränta för samtliga lån giva viss ledning, men närmast syntes behöva fastställas, vilken effektiv medelränta staten finge vidkännas för medel, vilka lämnats till fonden. Styrelsen har vidare framhållit, att den huvudsakliga nytta, som kunde åstadkommas genom lån ur fonden, icke nämnvärt påverkades av om lånen utlämnades mot 5 procent ränta eller om räntan sänktes med någon eller några tiondels procent därunder. Styrelsen har emellertid, under hänvisning till nyss antydda synpunkter beträffande den effektiva räntans bedömande, instämt i det av kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorda yrkandet om räntans bestämmande så att den motsvarade statens egen effektiva ränta.

Vattenfallsstyrelsen förklarar vidare i sitt utlåtande, att styrelsen vid behandling av senare års låneansökningar fått det intrycket, att nya och utförligare direktiv beträffande beviljandet av lån ur vattenkraftslånefonden vore

önskvärda. Antydningssvis har styrelsen härutinnan framlagt vissa synpunkter, vilka i någon mån även hava avseende å den i ärendet berörda frågan om förhållandet i lånehänseende mellan äldre och nya företag.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava erinrat, att frågan om nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, i den mån förräntningsunderskott därå förefunnes, nyligen varit föremål för utredning av fullmäktige samt statskontoret, vilken utredning lagts till grund för beslut vid 1930 års riksdag (1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, sid. 1—19, samt riksdagens skrivelse nr 353). Vid denna utredning hade fullmäktige tagit till utgångspunkt, att den räntefot, vid vilken full förräntning kunde anses vara för handen, icke borde bestämmas lägre än till 5 procent. Fullmäktiges ståndpunkt härutinnan hade av Kungl. Maj:t och riksdagen lämnats utan erinran. Under hänvisning till vad i detta sammanhang uttalats hava fullmäktige vidare i nu förevarande ärende yttrat följande:

Vad sålunda uttalats syntes alltjämt äga vitsord. Visserligen hade villkoren för statens upplåning blivit gynnsammare under de senare åren, i det att den nominella räntefoten å statsräntelån nedgått till 4.5 % och den effektiva räntefoten till omkring 4.6 %. Under budgetåret 1929/30 hade vidare genomförts betydande konverteringar. Den effektiva medelräntefoten å den totala fonderade statsskulden hade emellertid under nämnda budgetår icke nedgått till en lägre siffra än 4.837 %. Vad särskilt anginge den nu förevarande fonden, hade de i denna fond under budgetåret 1929/30 investerade lånemedlen upplånats mot en räntefot av 5.32 %. Att under sådana förhållanden sänka utlåningsräntan borde icke ifrågakomma. Därtill komme, att en sådan sänkning säkerligen skulle medföra krav på liknande åtgärder beträffande andra fonder, vilkas utlåningsränta likaledes utgjorde 5 %. En dylik generell sänkning borde emellertid icke genomföras annat än efter särskild utredning. Såsom redan antytts vore emellertid läget ännu icke sådant, att någon reducering kunde motiveras med redan inträdd sänkning i statens upplåningsränta. Intill dess så bleve fallet, syntes man böra räkna med att för full förräntning borde krävas en utlåningsränta av 5 %.

På grund av vad sålunda anförts och under framhållande tillika, att riksdagen så sent som åren 1927 och 1928 höjt utlåningsräntan för nya lån från industrilånefonden och rederilånefonden till 5 %, hava fullmäktige avstyrkt bifall till framställningen.

Statskontoret har beträffande den ifrågasatta sänkningen av räntan anslutit sig till de synpunkter, riksgäldsfullmäktige i förevarande avseende framhållit, samt avstyrkt bifall till framställningen i denna del.

Vidkommande spørsmålet om lättnader i fråga om säkerheten för lånens lyftande har ämbetsverket framhållit bland annat följande:

Säkerheten hade, förutom i de fall då namnsäkerhet godtagits, utgjorts av inteckningar med bästa rätt i låntagaren tillhörigt strömfall med vattenrätt samt kraftstation, oftast med därå registrerat ledningsnät, eller inteckningar med nyss nämnd förmånsrätt i låntagaren tillhörig transformatorstation med därå registrerat ledningsnät. Inteckningar hade i allmänhet godtagits såsom säkerhet för ett belopp, motsvarande två tredjedelar av anläggningens efter sakkunnig värdering fastställda uppskattningsvärde.

De principer, statskontoret tillämpade vid bedömandet av säkerheten, härledde sig i stort sett från uttalanden av de s. k. vattenfallssakkunniga i deras den 7 mars 1918 avgivna betänkande. Redan i utlåtande över detta betänkande hade statskontoret framhållit, att den av de sakkunniga förordade in-teckningssäkerheten måste anses svag, men att statskontoret, då fråga vore att befrämja tillkomsten av för landet eller en viss bygd betydelsefulla industrier och kraftdistributionsverk, icke ville göra någon erinran mot förslaget. Denna uppfattning hade ämbetsverket icke funnit anledning frånträda. Statskon-toret funne därför någon eftergift i anspråken på lånesäkerhetens beskaffen-het icke böra ifrågakomma.

I fråga om räntan å lån från förevarande fond har jag — efter att i ämnet hava samrått dels med chefen för finansdepartementet, dels ock med chefen för jordbruksdepartementet, vilken torde komma att senare i dag anmäla mot-svarande fråga beträffande lån från kraftledningslånefonden — ansett mig icke kunna tillstyrka ändring i den nu gällande räntefoten av 5 procent. Med avseende å skälen för denna ståndpunkt åberopar jag vad fullmäktige i riks-gäldskontoret i ämnet anförte.

*Departementets-
chefen.*

Ej heller i övrigt synes någon ändring av de utav riksdagen antagna huvud-grunderna för ifrågavarande utlåningsverksamhet böra ske. I fråga om sä-kerheten för lånen hänvisar jag till vad statskontoret härutinnan yttrat. Vid-kommande förhållandet i lånehanseende mellan äldre och nya anläggningar föreligger, såsom den lämnade redogörelsen utvisar, redan för närvarande möj-lighet att bevilja lån för redan utförd eller påbörjad anläggning, därvid dock skall iakttagas, att lån i främsta rummet skall avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor. Denna bestämmelse tillkom år 1921, sedan det vi-sat sig att tidigare stadgad föreskrift om lån endast till nyanläggningar med-fört svårigheter för en rationell lånefördelning. Vid sin behandling av denna fråga uttalade emellertid riksdagen, att huvudändamålet med fonden måste anses vara att befrämja tillkomsten av nyanläggningar och icke den fortsatta finansieringen av fullbordade företag. Att nu borttaga stadgandet om tillgodo-görandet av förut ej utnyttjade kraftkällor såsom ett huvudsyfte med fonden synes icke vara välbetänkt, enär en sådan åtgärd kunde leda till att ändamålet med låneansökningar ofta väsentligen bleve att på staten överflytta den eko-nomiska risken för företag, vilka av enskilda långivare ej längre anses kredit-värdiga. Angående farhågorna för en dylik utveckling tillåter jag mig hän-visa till vad därom anförts i 1927 och 1928 års statsverkspropositioner. Emel-lertid lär den nu gällande bestämmelsen icke behöva tolkas såsom hinder för beviljande av lån till ombyggnad av äldre vattenkraftsanläggning i syfte att åstadkomma en teknisk förbättring av anläggningen med därav följande ökning av kapaciteten. Vid bedömande av ansökning om lån i dylikt syfte bör likväl hänsyn i främsta rummet tagas till värdet av den genom ombygg-naden nyvunna kraften samt till företagets ekonomiska förutsättningar i all-mänhet.

Vad angår det av vattenfallsstyrelsen uttalade önskemålet om utarbetande av utförligare direktiv för beviljande av lån ur fonden, lär den denna fråga, som

icke åsyftar rubbning av de utav riksdagen antagna huvudgrunderna, böra efter närmare utredning upptagas till prövning av Kungl. Maj:t.

Luftfartslånefonden.

[34.] Till luftfartslånefonden har riksdagen anvisat för budgetåret 1925/1926 500,000 kronor, för budgetåret 1926/1927 likaledes 500,000 kronor och för budgetåret 1927/1928 300,000 kronor eller tillhoppa 1,300,000 kronor. Samtliga belopp hava utgått av lånemedel.

Å de lån, som av Kungl. Maj:t beviljats från nämnda lånefond, återstodo vid slutet av 1930 oguldna belopp å tillhoppa 888,802 kronor 17 öre. Behållningen i fonden var alltså 411,197 kronor 83 öre. Enär genom amortering å omförmälda lån under år 1931 komma att tillgodoföras fonden ytterligare medel, lär någon avsättning till fonden icke behövas under nästa budgetår.

I samband med behandling av anslagsbehovet för luftfartsväsendet har jag under sjätte huvudtiteln (sid. 125—129) anmält en av aktiebolaget Aerotransport gjord framställning om beredande av täckning för uppkomna förluster för aktiebolaget Flygmateriel.

Med åberopande av vad jag i berörda sammanhang anfört hemställer jag här, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av aktiebolaget Flygmateriels skuld till luftfartslånefonden må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande avskrivas ett belopp av högst 300,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt och föreslagit, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet till iakttagande vid författande av statsverkspropositionen för budgetåret 1931/1932.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.

Sammandrag och register

till

Utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932

för

till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk och
utlåningsfonder.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa Kronor
			lånemedel Kronor	andra stats- inkomster Kronor	
		Statens affärsverksamhet.			
		Postverket.			
1	3	1. Inköp av inventarier för postverkets behov, <i>reservationsanslag</i>	900,000		
2	8	2. Posthusbyggnad i kvarteret Blåmannen i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	640,000		
3	9	3. Posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	* 300,000		
4	9	4. Om- och tillbyggnad av posthuset i Sundsvall m. m., <i>reservationsanslag</i>	60,000		
5	19	5. Posthusbyggnad i Krylbo, <i>reservationsanslag</i>	30,500		
6	25	6. Inköp för postverkets räkning av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	40,000		
	26	Inköp av tomter och uppförande därå av enklare bostadsbyggnader			
		Säger för postverket	1,970,500		1,970,500
		Telegrafverket.			
7	27	1. Inköp av fastighet samt uppförande av telefonstationsbyggnad för Östermalm i Stockholm (Östermalmsstationen), <i>reservationsanslag</i>	132,000		
8	28	2. Förråds-, garage- och verkstadsbyggnader i Göteborg, <i>reservationsanslag</i>	250,000		
9	30	3. Inköp och bebyggande för telegrafverkets räkning av fastigheter, <i>reservationsanslag</i>	300,000		
10	30	4. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i>	14,000,000		
		Säger för telegrafverket	14,682,000		14,682,000
		Statens järnvägar.			
		Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.			
		Bangårdar:			
		Bangårdsombyggnader:			
11	42	1. Ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö, <i>reservationsanslag</i>	600,000		
		Bangårdsanordningar i övrigt:			
12	45	2. Gångbroar och gångtunnlar, <i>reservationsanslag</i>	100,000		

* Beräknat belopp.

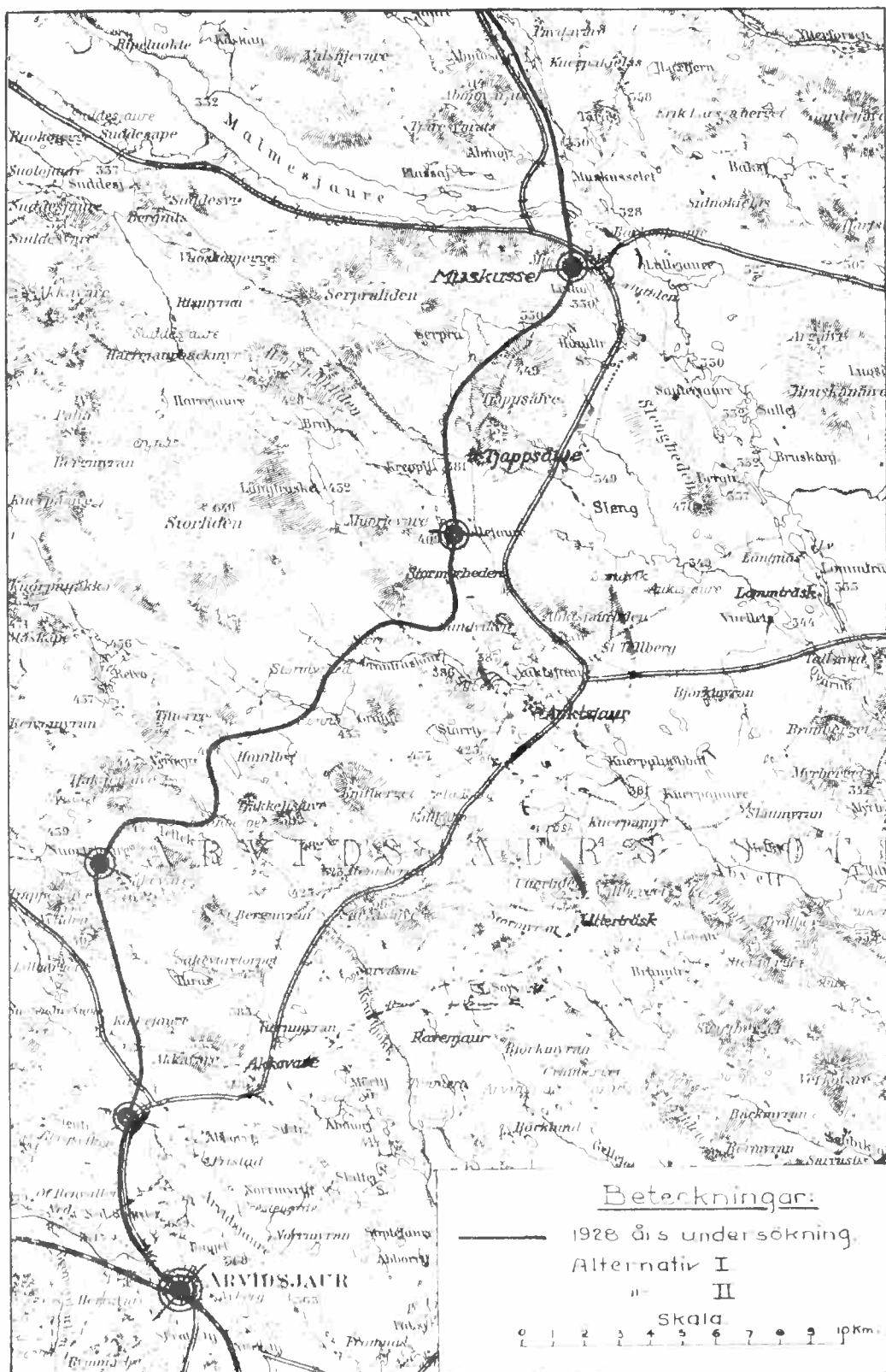
Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			lånemedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	Kronor
13	46	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar: 3. Fullbordande av dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö, <i>reservationsanslag</i>	520,000		
14	49	Husbyggnader: 4. Uppförande av restaurangbyggnad i Laxå, <i>reservationsanslag</i>	70,000		
15	50	Skenfria vägkorsningar m. m.			
15	51	5. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten, <i>reservationsanslag</i>	100,000		
16	52	6. Elektriska belysningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	50,000		
17	53	7. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	600,000		
18	55	8. Elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer, <i>reservationsanslag</i>	23,000,000		
19	71	9. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
		Nya statsbanebyggnader:			
20	72	10. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>		4,000,000	
21	78	11. Statsbana Malung—Vansbro, <i>reservationsanslag</i>	* 300,000		
		Säger för statens järnvägar	26,340,000	4,000,000	30,340,000
		Statens vattenfallsverk.			
		Statens kraftverk:			
		Trollhätte kraftverk:			
22	79	1. Kraftstation vid Vargön, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000		
23	83	2. Kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om Vänerens reglering, <i>reservationsanslag</i>	200,000		
24	84	3. Veckoreglering av Göta älv, <i>reservationsanslag</i>	300,000		
25	85	4. Tillbyggnad till förvaltningsbyggnaden i Trollhättan, <i>reservationsanslag</i>	120,000		
		Motala kraftverk:			
26	90	5. Kraftstation vid Malfors, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
27	93	6. Veckoreglering av Motala ström, <i>reservationsanslag</i>	200,000		
		Västerås kraftverk:			
28	95	7. Utvidgning av ångkraftstationen i Västerås, <i>reservationsanslag</i>	400,000		
		Ume älvs kraftverk:			
29	95	8. Kraftstation vid Sillre, <i>reservationsanslag</i>	750,000		
30	98	9. Laxtrappa vid Norrfors kraftverk, <i>reservationsanslag</i>	128,000		
		Lule älvs kraftverk:			
31	99	10. En andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation, <i>reservationsanslag</i>	300,000		

* Beräknat belopp.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			länemedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	Kronor
32	100	11. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk, <i>reservationsanslag</i>	3,300,000		
33	104	Gemensamt anslag: 12. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	500,000		
		Säger för statens vattenfallsverk	10,198,000		10,198,000
		Statens utlåningsfonder.			
	106	Allmänna järnvägslånefonden			
	107	Fonden för bibanor i vissa delar av riket			
	108	Vattenkraftslånefonden			
34	114	Luftfartslånefonden			
		Säger för statens utlåningsfonder			
		Summa utgifter för kapitalökning	53,190,500	4,000,000	57,190,500

Stockholm 1931. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

302587

Bilaga 3.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.*

Närvarande:

Statsministern EKMÄN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet Hamrin, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932, som angå finansdepartementet, och anför därvid följande:

[1.] 1. Statsverkets fond av rusdrycksmedel. Enligt 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, sådant nämnda författningsrum lyder enligt förordning den 28 maj 1926 (nr 135; jfr 1927 nr 228), skall av statsverkets behållna inkomster av rusdrycksmedel för varje statsregleringsår till nämnda fond avsättas så stort belopp, att detta, jämte till fonden för samma tid enligt 4 § i förordningen lagd ränteavkastning, uppgår till 5 miljoner kronor. Ränteavkastningen av rusdrycksmedelsfonden har vid behandlingen av inkomsterna för budgetåret 1931/1932 beräknats till 4.6 miljoner kronor. Den i förstnämnda författningsrum föreskrivna avsättningen från rusdrycksmedelstitlarna skall alltså beräknas till 0.4 miljon kronor. De för avsättningarna till fonden erforderliga anslagen å utgiftssidan böra, såsom hittills, erhålla karaktären av förslagsanslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel för budgetåret 1931/1932 anvisa

dels enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslags-

anslag av kronor 400,000,

dels ock såsom överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel ett förslagsanslag av .. kronor 4,600,000.

*Kreditkassans
verksamhet.*

[2.] 2. Fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922. Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 bildades nämnda år med uppgift att giva stöd åt svenska kreditanstalter enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades. Utöver aktiekapitalet å 5 miljoner kronor, vilket tillskötts av ett antal enskilda svenska bankinrättningar, ställdes, genom riksgäldskontoret, till kassans förfogande för omförmälda ändamål en garantifond å 50 miljoner kronor i 5 procent statsobligationer. Totalbeloppet av kassans förpliktelser skulle få uppgå till högst dubbla summan av kassans fonder, eller till 110 miljoner kronor. Vid en år 1928 vidtagen omorganisation av Kreditkassan blev staten ägare av praktiskt taget samtliga aktier i bolaget.

Den av Kreditkassan bedrivna verksamheten skulle avse stöd åt kreditanstalt, som i anledning av annan kreditanstalts iråkade eller befarade insolvens bildats för att övertaga den senare anstaltens förbindelser, ävensom medverkan vid rekonstruktion av kreditanstalt genom lån till avlyftande av kreditanstalts engagemang. Sedan flera år har verksamheten varit inriktad på avveckling av de utav kassan i enlighet med dess uppgift ingångna förbindelserna. Under år 1929 togs emellertid Kreditkassans medverkan i anspråk för två nya stödaktioner, av vilka den ena avsåg beredande av stöd åt insättare i Allmänna sparbanken i Stockholm m. fl. sparbanker, och den andra åsyftade avlyftande från aktiebolaget Jordbrukarbanken av vissa engagemang. För det förra ändamålet tillhandahölls Kreditkassan en särskild garantifond å 11 miljoner kronor i 4½ procent statsobligationer. För möjliggörande av övertagandet av vissa Jordbrukarbankens engagemang utökades år 1929 Kreditkassans ursprungliga garantifond med 10 miljoner kronor i dylika obligationer.

Under år 1930 har Kreditkassan ej iklätt sig några nya engagemang, utan verksamheten har gått ut på ett fullföljande av avvecklingsarbetet. På förslag av Kungl. Maj:t beslöt riksdagen, att den särskilda garantifonden för stöd åt insättare i vissa sparbanker skulle utökas med 2½ miljoner kronor i 4½ procent statsobligationer. I detta sammanhang bör ock omnämnas, att Kreditkassan, sedan riksgäldskontoret för ändamålet ställt till dess förfogande 3 miljoner kronor ur den fond, som genom beslut av 1926 års riksdag inrättades för mötande av förluster å Kreditkassans verksamhet, utbetalat detta belopp till aktiebolaget Jordbrukarbanken för bildande av en fond, avsedd att möjliggöra beviljande åt Svenska lantmännens riksförbund och därtill anslutna föreningar av ackord eller eftergift å förbundets och föreningarnas skulder till banken (Kungl. Maj:ts proposition den 7 april 1930, nr 275, och riksdagens skrivelse den 23 maj 1930, nr 268).

För en närmare redogörelse för Kreditkassans organisation och tidigare verksamhet må hänvisas till 1930 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning bil. 4, där även återfinnes en översikt av Kreditkassans ställning den 31 december 1929.

Enligt från Kreditkassan mottagen uppgift hade kassans balansräkning per den 31 december 1930 följande utseende: *Kreditkassans ställning.*

Tillgångar:

Svenska Statens icke räntebärande obligationer kr. 4,999,600: —
 Checkräkningar:

A.-B. Sydsvenska Banken	kr.	48,626: 91	
A.-B. Jordbrukarbanken	»	16,036: 96	» 64,663: 87
Kassabehållning			» 205: 86
Utlämnade lån enligt specifikation			» 63,318,805: 70

Främmande aktier:

20,961 st. aktier i A.-B. Sydsvenska Banken, nom. 100 kr. à 87: 31 %	kr.	1,830,101: 37	
50 » aktier i A.-B. Dur, nom. 100 kr. à 106 %	»	5,300: —	
16 » aktier i A.-B. Jordbrukarbanken, nom. 100 kr. à 75 %	»	1,200: —	
50 » aktier i A.-B. Igo, nom. 100 kr.	»	0: —	
15,000 » stamaktier i Hellefors Bruks A.-B., nom. 100 kr.	»	0: —	» 1,836,601: 37

Vinst- och Förlusträkning

Kvarstående förlust från år 1929 ..	kr.	28,636,918: 14	
Förlust för år 1930	»	9,085,143: 39	» 37,722,061: 53
			kr. 107,941,938: 33

Riksgäldskontoret

Outnyttjad kredit för utbetalning till sparbanksinsättare kr. 12,125,788: 71

Konto för utbetalning till sparbanksinsättare ¹ utbet. 1929 ...	kr.	480,256: 31	
» 1930	»	872,037: 08	» 1,352,293: 39

Omkostnadskonto för utbetalningar till sparbanksinsättare utbet. 1929 ...	kr.	15,515: 50	
» 1930	»	6,402: 40	» 21,917: 90
			kr. 13,500,000: —
			kr. 121,441,938: 33

Skulder:

Aktiekapitalet	kr.	5,000,000: —
Riksgäldskontoret	»	60,000,000: —
Upptagna lån i Riksbanken	»	27,000,000: —

Insatta medel:

¹ Utbetalningarna å detta konto hava samtliga avsett ersättningar till sådana insättare, som enligt de i ämnet givna bestämmelserna (svensk förf.-saml. 1929 nr 284) äga erhålla full gottgörelse.

Utgifter för kapitalökning: bil. 3.

Smålands Enskilda Bank	kr.	732,675: —	
Wermlands » »	»	12,409,263: 33	
A.-B. Jämtlands Folkbank	»	2,800,000: —	kr. 15,941,938: 33
			kr. 107,941,938: 33
Ansvarsförbindelser	kr.	358,779: 72.	
Riksgäldskontoret:			
Uttag å sparbankskonto 1929	kr.	495,771: 81	
» » » 1930	»	878,439: 48	
	kr.	1,374,211: 29	
Fond för stöd åt sparbanksinsättare	»	12,125,788: 71	» 13,500,000: —
			kr. 121,441,938: 33

Den bland tillgångarna upptagna posten å utlämnade lån å i runt tal 63.33 miljoner kronor fördelar sig på följande sätt å lån, utlämnade i samband med rekonstruktion av härefter angivna bankinrättningar.

A.-B. Sydsvenska Banken

Diverse låntagare, mot bankens aktier i allmänhet belånade till pari kr. 2,780,332: 37

Smålands Enskilda Bank

A.-B. Bond kr. 6,139,005: —
 A.-B. Axe mot tillskottsbevis till bankens grundfond » 732,675: — » 6,871,680: —

Wermlands Enskilda Bank

A.-B. Webe mot insatsbevis till bankens grundfond kr. 12,409,263: 33
 A.-B. Igo mot 19,500 st. pref. aktier å 1,000 kr. i Hellefors Bruks A.-B. (f. d. Wargön) » 19,500,000: — » 31,909,263: 33

A.-B. Jordbrukarbanken

A.-B. Dur mot Svenska Lantmännens Kvarnförenings säkerheter, bestående av:

1. nom. kr. 2,000,000: — aktier i A.-B. Kvarnintressenter
2. Andelsförbindelser av medlemmar i Kvarnföreningen

Lån å resterande kr. 2,000,000: —

Andra låntagare mot Jordbrukarbankens aktier, i allmänhet belånade till pari » 30,800: —

Summa kvarstående belopp av under år 1929 genom A.-B. Dur från Jordbrukarbanken övertagna engagemang kr. 2,810,330: — kr. 4,841,130: —

A.-B. Göteborgs Handelsbank

A.-B. Dur mot 99,914 st. bankens aktier à nom. 100 kr.	kr.	9,991,400: —	
Fagersta Bruks A.-B. mot revers	»	1,000,000: —	
Förvaltnings A.-B. Trans mot revers med hypotek av 178,620 pref. aktier i Rederi A.-B. Transatlantic à 50 kr.	»	3,000,000: —	kr. 13,991,400: —

A.-B. Jämtlands Folkbank

A.-B. Filius mot insatsbevis till bankens grundfond	kr.	2,800,000: —	
--	-----	--------------	--

Sparbankslån

Till Väckelsångs kommun i samband med rekonstruktion av Väckelsångs sparbank	kr.	50,000: —	
Till 21 insatstecknare till Lysviks sparbanks säkerhetsfond	»	75,000: —	kr. 125,000: —
			kr. 63,318,805: 70

Om till det angivna totalbeloppet för utlämnade lån å omkring 63.32 miljoner kronor lägges den i balansräkningen upptagna posten för främmande aktier å i runt tal 1.84 miljon kronor, erhålles en summa av 65.16 miljoner kronor, vilken fördelar sig på ifrågavarande engagemang på följande sätt:

A.-B. Sydsvenska Banken

lån	kr.	2,780,332: 37	
inköpta aktier	»	1,830,101: 37	kr. 4,610,433: 74

Smålands Enskilda Bank

lån	»	6,871,680: —	
-----------	---	--------------	--

Wermlands Enskilda Bank

lån	»	31,909,263: 33	
-----------	---	----------------	--

A.-B. Jordbrukarbanken

lån	kr.	4,841,130: —	
inköpta Jordbrukarbanksaktier	»	1,200: —	
» Dur-aktier	»	5,300: —	kr. 4,847,630: —

A.-B. Göteborgs Handelsbank

lån	»	13,991,400: —	
-----------	---	---------------	--

A.-B. Jämtlands Folkbank

lån	»	2,800,000: —	
-----------	---	--------------	--

Sparbankslån

	»	125,000: —	
			kr. 65,155,407: 07

*Fonden för
mötande av
förluster å
Kreditkassan.*

För mötande av förlusterna å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 beslöt, såsom nyss antyddes, 1926 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t att inrätta en särskild fond, för vilken såsom kapital anvisades för budgetåret 1926/1927 ett anslag av 8 miljoner kronor. För vardera av budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 beviljades såsom kapitalökning för fonden ett anslag av 5 miljoner kronor. Med hänsyn tagen till de av 1929 års riksdag beslutade stödåtgärderna beträffande vissa sparbanker och aktiebolaget Jordbrukarbanken bestämde samma riksdag avsättningen till fonden för budgetåret 1929/1930 till 16 miljoner kronor. För innevarande budgetår är å riksstaten uppfört ett anslag av 5 miljoner kronor. Sammanlagt hava alltså för ändamålet anvisats 39 miljoner kronor. Härifrån skall emellertid dragas det belopp om 3 miljoner kronor, vilket, såsom förut angivits, genom beslut av 1930 års riksdag av fondens medel ställts till Jordbrukarbankens förfogande för avveckling av vissa krediter. Till förlusttäckning äro alltså för närvarande 36 miljoner kronor disponibla.

*Departements-
chefen.*

Enligt de i det föregående meddelade uppgifterna har summan av förlusterna å Kreditkassans verksamhet, vilka vid ingången av år 1930 uppgingo till 28.6 miljoner kronor, under året ökats med 9.1 miljoner kronor till 37.7 miljoner kronor. Av denna summa hänföra sig, enligt vad jag inhämtat, 28.5 miljoner kronor till förluster å engagemang, av kassan mottagna före år 1929, 6.8 miljoner kronor till de under år 1929 från Jordbrukarbanken övertagna engagemangen samt 2.4 miljoner kronor till ränteförluster och omkostnader. Vid den fortgående avvecklingen av dessa engagemang torde ytterligare ej oväsentliga förluster vara att emotse.

I nu angivna förlustsumma inbegripas icke utbetalningarna för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker. Dessa utbetalningar hava under åren 1929 och 1930 belöpt sig till sammanlagt 1.4 miljon kronor, inklusive kostnaderna för den härmed förbundna verksamheten. Stödaktionen i fråga beräknas åsamka staten en totalkostnad av 13.5 miljoner kronor.

För täckande av förlusterna å samtliga av Kreditkassan övertagna engagemang och av utbetalningarna till vissa sparbanksinsättare finnes, som nämnts, tillgängligt ett belopp av 36 miljoner kronor å den för ändamålet bildade fonden. Ytterligare tillskott till fonden är alltså erforderligt. För budgetåret 1931/1932 torde avsättningen bära bestämmas till samma belopp som för innevarande budgetår eller till 5 miljoner kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1931/1932 anvisa ett anslag av kronor 5,000,000.

[3.] 3. **Avbetalning å statsskulden.** Enligt 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, sådant nämnda författningsrum lyder enligt förordning den 28 maj 1926 (nr 135; jfr 1927 nr 228), skall under statsregleringsåret 1931/1932 för statsskuldens amortering användas den del av de i samma paragraf omförmälda inkomster av rusdrycksmedel, som efter viss avsättning till rusdrycksmedelsfonden må överstiga 75 miljoner kronor. Sagda inkomster hava för budgetåret 1931/1932 beräknats till ett sammanlagt behållet belopp av 109 miljoner kronor. Under punkten 1 har jag gjort hemställan om äskande av anslag för budgetåret 1931/1932 för avsättning till rusdrycksmedelsfonden från nämnda inkomster med 0.4 miljon kronor. För statsskuldens amortering med användning av inkomster av rusdrycksmedel står sålunda enligt budgetförslaget till förfogande ett sammanlagt belopp av $[109 - (0.4 + 75) =]$ 33.6 miljoner kronor.

Under budgetåren 1926/1927—1929/1930 har ifrågavarande andel av rusdrycksmedlen disponerats uteslutande till avsättning till fonden för statsskuldens amortering. För innevarande budgetår har den emellertid tagits i anspråk jämväl för den normala amorteringen av statsskulden (statens obligationslån och lån, som av staten övertagits). Såsom jag i samband med inkomstberäkningen anført, förutsätter finansplanen för nästa budgetår därjämte, att det för amorteringsändamål tillgängliga beloppet av rusdrycksmedel skall täcka även det till avbetalning å statsskulden hänförliga belopp, som enligt riksdagens skrivelse den 5 juli 1929, nr 287, för budgetåret 1931/1932 skall användas till nedskrivning av statens järnvägars lånekapital. Vid bifall till detta förslag skulle hela det belopp, som anvisas under titeln »Avbetalning å statsskulden», utgå av rusdrycksmedel.

I sin skrivelse den 20 november 1930 hava fullmäktige i riksgäldskontoret, under rubriken avbetalning å statsskulden, beräknat utbetalningar under budgetåret 1931/1932 å 2,677,500 kronor för amortering av statens obligationslån samt 346,000 kronor för avbetalning av lån, som av staten övertagits, eller sammanlagt 3,023,500 kronor. Mot fullmäktiges ifrågavarande beräkningar har jag intet att erinra.

Amortering å vissa lån.

Den i 1929 års riksdags förenämnda skrivelse införda planen för amortering av visst statens järnvägars lånekapital upptager för budgetåret 1931/1932 ett belopp å 2,505,996 kronor. I anledning härav och i anslutning till vad fullmäktige i riksgäldskontoret föreslagit i sin skrivelse den 20 no-

Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital.

vember 1930 torde för budgetåret 1931/1932 under utgifter för kapitalökning och rubrik avbetalning å statsskulden bära för ifrågavarande ändamål äskas ett anslag å, i avrundat belopp, 2,500,000 kronor.

*Fonden för
statsskuldens
amortering.*

Sedan av de för avbetalning å statsskulden till förfogande stående medlen å 33,600,000 kronor sålunda tagits i anspråk 3,023,500 kronor för amortering å vissa lån och 2,500,000 kronor för nedskrivning av statens järnvägars lånekapital eller tillhopa 5,523,500 kronor, återstår ett belopp av 28,076,500 kronor, vilket torde bära anvisas såsom förslagsanslag för avsättning till fonden för statsskuldens amortering.

Hemställan.

Under återopande av vad jag här yttrat, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avbetalning å statsskulden för budgetåret 1931/1932 anvisa de anslag, tillsammans uppgående till 33,600,000 kronor, vilka finnas upptagna i bifogade tabell (Bilaga), att utgå enligt 1 § i förordningen angående statsverkets fond av rusedrycksmedel.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kurt Björklund.

Bilaga.

Tabell över anslagen till avbetalning å statsskulden.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel	andra stats-	
		Kronor	inkomster	Kronor
			Kronor	
A. Amortering å vissa lån.				
<i>Av staten upptagna obligationslån.</i>				
1	1886 års $3\frac{1}{2}$ % lån, förslagsanslag	874,215		
2	1890 » $3\frac{1}{2}$ % »	1,112,445		
3	1899 » $3\frac{1}{2}$ % »	690,840	2,677,500	
<i>Av staten övertagna lån.</i>				
4	Örebro—Svartå järnvägsaktiebolags obligationslån	31,000		
	Järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinentens obligationslån:			
5	Av år 1898	60,000		
6	» » 1902	29,000		89,000
	Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags obligationslån:			
7	Av $\frac{1}{7}$ 1896	86,000		
8	» $\frac{1}{9}$ 1896	22,000		
9	» år 1903	118,000	346,000	3,023,500
B. Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital.				
1	Nedskrivning av statens järnvägars lånekapital		2,500,000	2,500,000
C. Fonden för statsskuldens amortering.				
1	Avsättning till fonden för statsskuldens amortering, förslagsanslag		28,076,500	28,076,500
Summa				33,600,000

308829. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

*Bilaga 4 A.***Utgifter för kapitalökning.**

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 december 1930.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, ÖSTERBERG, JEPPSSON, HANSÉN.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Stadener anmäler nedan angivna under departementets handläggning hörande ärende angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1931/1932 och yttrar därvid följande:

Från och med år 1918 har riksdagen årligen anvisat medel till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag. År 1920 beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studielån, skulle inrättas och ställas under förvaltning av statskontoret, från vilken fond lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för ifrågavarande ändamål. De medel, som av riksdagen åren 1918—1929 anvisats för räntefria studielån, uppgå till sammanlagt 2,901,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 anvisades av 1930 års riksdag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån ett reservationsanslag av 210,000 kronor.

*Räntefria
studielån.*

Bestämmelser om utdelande av ifrågavarande lån återfinnas i ett av Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 utfärdat reglemente (svensk författningssamling nr 511) med däri den 16 juli 1920 (nr 540) och den 23 september 1927 (nr 357) vidtagna ändringar.

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt reglementet handlägger ärenden rörande ifrågavarande lån, hava under senare år bestritts med ett av riksdagen under åttonde huvudtiteln härför anvisat anslag, som för budgetåret 1930/1931 är i riksstaten uppfört med 5,000 kronor.

För den utdelning av räntefria studielån, som verkställdes år 1930, funnos till förfogande dels det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisade

anslaget å 210,000 kronor, dels i statskontoret å fonden för räntefria studielån då inestående disponibla tillgångar om i runt tal 141,600 kronor, dels ock under år 1930 till och med den 12 maj till postsparbanken influtna amorteringar, avseende åren 1928 och 1929, till sammanlagt belopp av 45,587 kronor 1 öre eller tillhoppa omkring 397,100 kronor.

Den 16 maj 1930 utdelade Kungl. Maj:t dels *fortsatta* studielån åt 233 av 250 sökande med belopp växlande mellan 500 och 1,400 kronor samt till en sammanlagd summa av 272,350 kronor, dels ock *nya* studielån åt 115 av 776 sökande med belopp växlande mellan 450 och 1,400 kronor samt till en sammanlagd summa av 124,750 kronor. Tillhoppa utdelades alltså 397,100 kronor.

Beträffande under år 1930 verkställda amorteringar och räntelikvider m. m. har jag från generalpoststyrelsens postsparbanksbyrå erhållit vissa upplysningar, av vilka framgår följande, avseende tiden intill den 15 november 1930.

Under år 1930 hade till postsparbanken influtit från år 1929 resterande kapitalavbetalningar 44,422 kronor 69 öre och ränta 11,144 kronor 99 öre. För år 1929 återstode ännu oguldet kapital 14,235 kronor 55 öre och ränta 6,888 kronor 41 öre. Enligt fastställda amorteringsplaner förfölle under år 1930 kapitalavbetalningar till sammanlagt belopp av 202,998 kronor 21 öre och låntagarna påförda räntor för samma år utgjorde tillhoppa 32,772 kronor 53 öre. Hos postsparbanken funnes ineliggande i anspråk icke tagna lånemedel till belopp av 25,968 kronor, vilket belopp skulle i samband med nästföljande årsredogörelse återlevereras till statskontoret. Sammanlagda summan av här angivna belopp utgjorde 338,430 kronor 38 öre.

Om från nyssnämnda belopp drages dels räntebeloppen å sammanlagt 50,805 kronor 93 öre, dels ock det belopp av 45,587 kronor 1 öre, som av de under 1930 till postsparbanken influtna amorteringar kan anses hava tagits i anspråk för 1930 års utdelning, återstå 242,037 kronor 44 öre eller i avrundat tal 242,000 kronor, som alltså skulle stå till förfogande för 1931 års utdelning. Detta under förutsättning att föregående års amorteringsbelopp i bestämd ordning inbetalas och att, i likhet med vad som tidigare ägt rum, årets amorteringar ej tagas i anspråk. Erinras må emellertid där-om, att Kungl. Maj:t i åtskilliga fall på därom gjord ansökning beviljat låntagare uppskov med år 1930 förfallen amortering till år 1931, varför sistnämnda siffra bör icke obetydligt minskas.

Om man räknar med en låneutdelning år 1931 till samma belopp som 1930 års utdelning eller i runt tal 400,000 kronor skulle, under nyss angivna förutsättningar, för budgetåret 1931/1932 erfordras ett tillskott av 158,000 kronor. Med hänsyn såväl till de av Kungl. Maj:t beviljade uppskoven med verkställande av föreskrivna amorteringar som även därtill, att med all sannolikhet ej alla amorteringar i övrigt bliva i rätt tid erlagda, anser jag mig böra föreslå, att nu nämnda belopp något höjes. Jag vill erinra om, att — på grund av att lånen för fortsatta studier i viss mån anses hava

förtursrätt — de medel, som stå till förfogande för s. k. nya lån, blivit mycket begränsade, så att endast en ringa del av de sökande kunna erhålla sådana lån och lån måste vägras även mycket välmeriterade och behövande lånsökande. Jag anser mig böra tillstyrka, att för budgetåret 1931/1932 av riksdagen äskas ett anslag av 170,000 kronor. Detta belopp bör, liksom under senare år skett, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Jag bör erinra om att alltsedan 1924 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t, det för denna fond erforderliga anslagsbeloppet täckes med andra statsinkomster än lånemedel.

Beträffande ersättning under budgetåret 1931/1932 åt postverket för dess bestyr med lånerörelsen samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under samma år må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda studielån, kommer jag att i annat sammanhang framställa förslag.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av kronor 170,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för nämnda budgetår.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.

808058. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.

Bilaga 4 B.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Stadener anmäler nedan angivna under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1931/1932 och yttrar därvid följande:

I skrivelse den 26 april 1930, nr 157, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på vad sätt ett institut för högspänningsforskning kunde upprättas i Sverige samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

*Upprättande
av ett institut
för högspänningsforsk-
ning.*

Genom beslut den 20 juni 1930 uppdrog chefen för kommunikationsdepartementet — på grund av honom samma dag av Kungl. Maj:t meddelat bemyndigande — åt professorn H. B. M. Pleijel, ingenjörsvetenskapsakademiens verkställande direktör, kommerserådet A. F. Enström och professorn vid universitetet i Uppsala K. M. G. Siegbahn att såsom sakkunniga inom nämnda departement jämte överdirektören i vattenfallsstyrelsen biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag i den i riksdagens ovanberörda skrivelse omförmälda frågan.

De sålunda tillkallade sakkunniga hava den 10 oktober 1930 avgivit »Utredning beträffande upprättande av ett institut för högspänningsforskning i Sverige.»

Över nämnda utredning, som för vidare handläggning överlämnats till ecklesiastikdepartementet, hava yttranden avgivits av åtskilliga myndigheter m. fl.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle ett institut för högspänningsforsk-

ning upprättas, anknutet till universitetet i Uppsala. För uppförande och inredning av de för institutet erforderliga byggnaderna skulle ett belopp av 425,000 kronor ställas till förfogande.

Förslag i detta ämne torde böra föreläggas 1931 års riksdag. Då ärendet ännu icke hunnit slutligt beredas, torde emellertid i riksstatsförslaget endast böra preliminärt beräknas de för ändamålet erforderliga medlen.

Kostnaderna för uppförande och inredning av de för institutet erforderliga byggnaderna hava — såsom nyss framhållits — beräknats till 425,000 kronor. Med hänsyn till vissa särskilda omständigheter, som äro förknippade med det föreslagna högspänningsinstitutet och för vilka jag vid ett senare tillfälle kommer att utförligt redogöra, vill jag föreslå, att dessa medel må utgå av lånemedel samt i riksstaten uppföras under utgiftstiteln »Fonden för förlag till statsverket.»

Under hänvisning till vad jag sålunda anført hemställer jag för närvarande allenast, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» till lån för uppförande och inredning av ett institut för högspänningsforskning för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag
av kronor 425,000:—.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1931/1932.

Ur protokollet:

Gustaf Breitholtz.

Bilaga 5.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932, som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande:

[1.] **Statens avdikningslånefond.** Sedan lång tid tillbaka hava lån av statsmedel utgått till företag, avseende avdikning av sankta marker och vattenavtappningar. Utlåningen har tidigare skett från den för ändamålet bildade odlingslånefonden. Vid 1926 års riksdag ändrades villkoren för denna lånerörelse, och i samband därmed ändrades fondens benämning till statens avdikningslånefond. Lånerörelsen berör torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall. Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) med däri genom kungörelsen nr 166/1929 gjord ändring.

Jämlikt riksdagens beslut har, såvitt angår budgetåren 1927/1931, det belopp, vartill lån ur fonden fått för år högst beviljas, uppgått till 3,000,000 kronor.

Utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar har fonden under nämnda budgetår tillförts följande anslag för kapitalökning:

för budgetåret 1927/1928		kronor 1,000,000
» » 1928/1929		» 700,000
» » 1929/1930		» 250,000
» » 1930/1931		» 2,000,000.

Med skrivelse den 23 augusti 1930 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1931/1932 för fortsatt utlåning från fonden. Härav inhämtas i huvudsak följande.

Vad först anginge *utlåningsbeloppet* hade enligt till *lantbruksstyrelsen* inkomna meddelanden Kungl. Maj:t under budgetåret 1929/1930 beviljat lån från fonden till 379 företag med sammanlagt 2,997,990 kronor. Härutöver hade *lantbruksstyrelsen* under samma budgetår eller tidigare tillstyrkt lån till 3 företag med sammanlagt 15,070 kronor.

Vid ingången av budgetåret 1930/1931 funnes hos *lantbruksstyrelsen* inneliggande ansökningar om lån från statens avdikningslånefond till 342 företag. De lånebelopp, som till dessa företag komme att tillstyrkas, kunde icke nu bestämt angivas, men torde kunna uppskattas till omkring 1,800,000 kronor. Vidare kunde med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren beräknas, att under budgetåret 1930/1931 ansökningar om lån inkomme till ett sammanlagt belopp av omkring 3,200,000 kronor. För ifrågavarande budgetår skulle det erforderliga lånebeloppet sålunda uppgå till $(15,070 + 1,800,000 + 3,200,000 =)$ 5,015,070 kronor eller i runt tal 5,000,000 kronor. Då emellertid det för sagda budgetår medgivna utlåningsbeloppet utgjorde endast 3,000,000 kronor, beräknades ansökningar om lån från fonden motsvarande ett sammanlagt belopp av omkring 2,000,000 kronor bliva överförda till budgetåret 1931/1932.

Huru stort lånebehovet i övrigt kunde komma att bliva under sistnämnda budgetår, kunde ej nu tillförlitligt bedömas. *Lantbruksstyrelsen* ansåge sig likväl, med beaktande av önskvärdheten att antalet från föregående budgetår balanserade ansökningar måtte kunna nedbringas, icke kunna beräkna det för budgetåret 1931/1932 erforderliga utlåningsbeloppet lägre än till 3,800,000 kronor.

I fråga om den *ökning av fondens kapital*, som blivit erforderlig med hänsyn till tidigare medgivna tillfälliga höjningar av det årliga utlåningsbeloppet och nu ytterligare ifrågasatt tillfällig höjning, finge framhållas, att, då de första annuiteterna å beviljade lån inbetalades först under det sjunde året efter det den första utbetalningen skett, och då annuiteterna å de sedan 1919 höjda utlåningsbeloppen ännu icke hunnit inflyta i nämnvärd omfattning, kapital torde böra tillföras fonden, för att utbetalningar skulle under budgetåret 1931/1932 kunna ske i vederbörlig ordning.

Huru stort belopp, som för detta ändamål kunde bliva erforderligt för nämnda budgetår, vore beroende av fondens nuvarande ställning, varom det icke torde ankomma på *lantbruksstyrelsen* att avgiva yttrande. För ifrågavarande ändamål syntes det emellertid *lantbruksstyrelsen*, att för budgetåret 1931/1932 ett belopp av minst 3,200,000 kronor borde finnas tillgängligt.

Lantbruksstyrelsen hemställer sålunda om åtgärder i syfte, att lån från statens avdikningslånefond finge under budgetåret 1931/1932 beviljas till sammanlagt 3,800,000 kronor samt att fonden tillfördes kapitalökning i sådan omfattning, att under samma budgetår 3,200,000 kronor funnes tillgängliga för utbetalningar av beviljade lån.

I infortrat utlåtande den 15 oktober 1930 har *statskontoret* verkställt följande beräkning angående behovet av kapitalökning till fonden för budgetåret 1931/1932.

För utlämnande av lån ur statens avdikningslånefond funnes för närvarande kapitaltillgångar å cirka	kronor 1,470,000.
Under återstående delen av budgetåret 1930/1931 beräknades amorteringar komma att tillföras fonden å inalles »	950,000.
Sedan av dessa tillgångar, tillhoppa	» 2,420,000,
tagits i anspråk för de lån, som under återstående delen av budgetåret 1930/1931 beräknades komma att utlämnas, ett sammanlagt belopp av	» 2,300,000,
återstode den 30 juni 1931 disponibla för utlämnande av lån	kronor 120,000.

Detta senare belopp skulle sålunda under budgetåret 1931/1932 jämte under samma budgetår inflytande amorteringar, beräknade till 1,000,000 kronor, vara tillgängligt för utbetalningar av beviljade lån.

För mötande av den utav lantbruksstyrelsen beräknade utbetalningen, 3,200,000 kronor, under budgetåret 1931/1932 skulle således erfordras ett kapitalökningsanslag å $(3,200,000 - 1,120,000 =) 2,080,000$ kronor.

Beträffande lantbruksstyrelsens förslag att höja det belopp, intill vilket Kungl. Maj:t finge äga bevilja lån, till 3,800,000 kronor, ville statskontoret ifrågasätta, huruvida med hänsyn till nödvändigheten att begränsa statens utlåning en dylik förhöjning för närvarande borde äga rum. Skulle emellertid denna förhöjning komma till stånd, torde för-siktigheten bjuda, att kapitalökningsanslaget för budgetåret 1931/1932 beräknades till något högre belopp än det ovan angivna, förslagsvis till 2,300,000 kronor.

I anslutning till vad statskontoret uttalat vill jag förorda, att det be-lopp, intill vilket lån ur fonden må under innevarande budgetår beviljas, måtte bibehållas vid 3,000,000 kronor. Det för budgetåret 1931/1932 er-forderliga kapitalökningsanslaget torde under denna förutsättning kunna upptagas till samma belopp som för innevarande budgetår eller 2,000,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1931/1932 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhoppa högst 3,000,000 kronor;
- b) såsom kapitalökning för sagda fond för budget-året 1931/1932 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

[2.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden och antogs därvid för första gången allmänna bestämmelser för den sålunda beslutade statliga egnahemslånerörelsen. Efter åtskilliga ändringar av dessa bestämmelser gälla från och med den 1 januari

1929 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten samt kungörelsen samma dag (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten.

Sedan under en följd av år den medgivna årsutlåningen från fonden bestämts till 18,000,000 kronor, varav 12,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, har för ett vart av åren 1929, 1930 och 1931 årsutlåningsbeloppet förhöjts till 20,000,000 kronor, varav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter. Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden för budgetåret 1930/1931 anvisades av riksdagen 8,000,000 kronor.

I den under punkt 102 av nionde huvudtiteln omförmälda skrivelsen den 21 augusti 1930 angående anslagsäskanden för egnahemsväsendet för nästkommande budgetår har *statens egnahemsstyrelse* gjort framställning rörande beloppet för utlåningen för 1932 samt om kapitalökning för fonden för budgetåret 1931/1932; och inhämtas av skrivelsen i huvudsak följande.

Beträffande *utlåningsbeloppet för 1932* syntes detta styrelsen åtminstone icke böra sättas lägre än för 1931. Särskilt för arrendejordbruks frilösning syntes en stegrad verksamhet vara att förvänta. Tillräckligt stöd saknades emellertid ännu för uppgörande av noggrannare beräkningar ifråga om rörelsens utveckling och det möjligen ökade lånebehov, som kunde föranledas av den vid 1928 års riksdag beslutade omorganisationen av den statsunderstödda egnahemsverksamheten. Det syntes därför lämpligt att, beträffande den av riksdagen 1928 förutsatta ordinarie egnahemsverksamheten, för 1932 beräkna samma utlåningsbelopp som för åren 1929, 1930 och 1931 eller 20,000,000 kronor, varav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter. I skrivelse nr 276, punkt 5, hade 1930 års riksdag anhängit om utredning angående lämpligheten och behovet av ökade anslag för att bereda ökade möjligheter att erhålla lån för bostadsegnahem på landsbygden. I avvaktan på resultatet av denna utredning torde någon förändring av det för bostadslägenheter avsedda beloppet för närvarande icke lämpligen böra göras.

Kapitalökningsbehovet för egnahemslånefonden för budgetåret 1931/1932 beräknades sålunda:

Låneförmedlarnas påräkneliga utbetalningar 1 juli 1931—30 juni 1932 å beviljade egnahemslån kronor 16,000,000.

Låneförmedlarna behövde alltså under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 i statskontoret utbekomna » 16,000,000.

Härför torde kunna disponeras dels sannolik kassabehållning i fonden den 1 juli 1931 kronor 4,000,000,
dels påräkneliga amorteringar våren 1932 » 4,000,000, » 8,000,000.

Såsom kapitalökning för budgetåret 1931/1932 erforderades sålunda återstående belopp » 8,000,000.

Statskontoret har i remissutlåtande i ärendet den 6 oktober 1930 icke haft något att erinra mot egnahemsstyrelsens beräkningar.

Mot egnahemsstyrelsens förslag har jag i huvudsak ej någon erinran. Sålunda torde årsutlåningsbeloppet för 1932 böra liksom hittills bestämmas till 20,000,000 kronor. Då, enligt vad jag av styrelsen inhämtat, det för jordbrukslån medgivna utlåningsbeloppet, 14,500,000 kronor, under senare år icke till fullo pläгат tagas i anspråk, medan däremot stort behov förefinnes av ökning i det för bostadslån medgivna årsutlåningsbeloppet, 5,500,000 kronor, torde den jämkning i hittills gällande föreskrift om fördelning de båda ändamålen emellan böra vidtagas, att Kungl. Maj:t medges rätt att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, för bostadsändamål taga i anspråk större andel av årsutlåningsbeloppet än den nyss angivna, i den mån så kan ske utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål.

*Departements-
chefen.*

Jag får nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må för 1932 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter; med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kan ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

b) såsom kapitalökning för sagda fond för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *reservationsan-*
slag av kronor 8,000,000.

[3.] **Jordförmedlingsfonden.** Vid 1907 års riksdag inrättades jordförmedlingsfonden. De närmare bestämmelser, som från och med 1929 reglera utlåningen ur denna fond, återfinnas i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten och kungörelsen samma dag (nr 219) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten.

Jämlikt förstnämnda kungörelse må statslån från jordförmedlingsfonden utlämnas *dels* såsom jordanskaffningslån åt hushållningssällskap för användande, under vissa villkor, till inköp av viss fastighet, lämplig att helt eller delvis användas för bildande av egna hem huvudsakligen för jordbruksändamål, samt för bestridande av de för fastighetens exploatering i dylikt syfte förenade kostnader, *dels* såsom förlagslån åt i samma kungörelse omnämnda låneförmedlande aktiebolag och föreningar för användande såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet av nyss nämnd art.

Vad beträffar storleken av de belopp, som under 1931 få användas för de nyssnämnda båda lånetyperna, må erinras, att 1930 års riksdag (skr. nr

131) medgav, *dels* att statens egnahemsstyrelse finge av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning till jordanskaffningslån disponera under 1931 tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor, *dels ock* att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge av Kungl. Maj:t under 1931 användas för utlämnande av förlagslån åt aktiebolag och föreningar.

I skrivelsen den 21 augusti 1929 har *statens egnahemsstyrelse*, då det av 1930 års riksdag sålunda lämnade medgivandet ifråga om storleken av utlåningen av jordanskaffningslån och förlagslån endast avsåge år 1931 samt intet inträffat, som icke påkallade att liknande medgivande lämnades jämväl för 1932, föreslagit, att hemställan om motsvarande medgivande måtte göras beträffande 1932.

Statskontoret har i remissutlåtande i ärendet den 6 oktober 1930 icke haft något att erinra mot vad egnahemsstyrelsen således föreslagit.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med egnahemsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

a) att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning må under 1932 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år må överstiga 1,500,000 kronor,

b) att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisas såsom jordanskaffningslån, må under 1932 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt aktiebolag och föreningar.

[4.] **Täckdikningslånefonden.** Vid 1913 års riksdag beslöts inrättande av täckdikningslånefonden och antogs därvid allmänna bestämmelser för utlåningen ur fonden. Efter åtskilliga ändringar av desamma gäller numera kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 332) angående villkoren för lån från täckdikningslånefonden med däri genom kungörelserna nr 358/1921, 239/1922 och 84/1930 gjorda ändringar. Enligt sistberörda kungörelse medgavs beträffande nya lån räntefrihet under två år från lyftningsdagen.

Jämlikt beslut av 1920 års riksdag (skrivelse nr 346) får ur fonden beviljas lån intill ett belopp av 2,000,000 kronor årligen.

Såsom kapitalökning för fonden anvisades för budgetåret 1930/1931 ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Med skrivelse den 23 augusti 1930 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om kapitalökning för täckdikningslånefonden för budgetåret 1931/1932 samt därvid anført huvudsakligen följande.

Under de senaste åren hade de av *lantbruksstyrelsen* beviljade lånen uppgått till sammanlagt omkring 1,300,000 kronor årligen. Härav hade emellertid av hushållningssällskapen utlämnats i medeltal endast omkring 1,000,000 kronor årligen.

I kungörelsen nr 84/1930 hade stadgats, bland annat, att lån från fonden finge innehavas räntefritt under två år från lyftningsdagen. Genom denna lindring i de tidigare gällande lånevillkoren torde kunna förväntas, att för 1931 fonden komme att tagas i anspråk i större omfattning än hittills. Vid beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 funne *lantbruksstyrelsen* sig med hänsyn härtill böra förutsätta, att för nämnda år hela det medgivna årliga lånebeloppet, 2,000,000 kronor, bleve taget i anspråk. För tillgodoseende av inkomna ansökningar syntes sålunda böra tillses, att å fonden inestående medel medgäve utbetalning under 1931 av nämnda belopp. Enligt vad inhämtats från statskontoret, torde det emellertid för detta ändamål bliva nödvändigt att tillföra fonden nytt kapital.

På grund av vad sålunda anförts hemställde *lantbruksstyrelsen*, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att kapital måtte tillföras täckdikningslånefonden i sådan omfattning, att ett belopp av 2,000,000 kronor funnes tillgängligt för utlämnande av lån från fonden under 1931.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 15 oktober 1930 anført följande.

För utlämnande av lån från täckdikningslånefonden under innevarande budgetår torde kunna disponeras följande tillgångar:

Kontant behållning å fonden den 1 juli 1930 (i runt tal)	kronor	880,000
För budgetåret 1930/1931 anvisat kapitalökningsanslag	»	400,000
Under budgetåret 1930/1931 påräkneliga amorteringar	»	750,000
Beräknat kapitaltillskott från dräneringsfonden	»	100,000

summa kronor 2,130,000.

Sedan beräknad utlåning under budgetåret 1930/1931 å ... kronor 2,000,000

verkställt, skulle den 30 juni 1931 härav återstå » 130,000.

Detta belopp jämte under budgetåret 1931/1932 påräkneliga amorteringar » 800,000

samt under samma budgetår beräknat kapitaltillskott från dräneringsfonden » 100,000

eller tillhopa kronor 1,030,000

skulle således vara tillgängligt för utlåning under budgetåret 1931/1932.

För mötande av den av *lantbruksstyrelsen* beräknade utlåningen å 2,000,000 kronor torde således under budgetåret 1931/1932 för fonden erfordras ett kapitalökningsanslag å (2,000,000 — 1,030,000 =) 970,000 eller i runt tal 950,000 kronor.

I sin ovan återgivna framställning den 23 augusti 1930 förutsätter *lantbruksstyrelsen*, att under 1931 lån från fonden komma att utgå med hela det medgivna årliga utlåningsbeloppet av 2,000,000 kronor. I den skrivelse av den 27 oktober 1930, vari *styrelsen* anmäler anslagsbehovet

*Departement-
chefen.*

för instundande budgetår för förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från täckdikningsfonden (se IX H. T. p. 62), har emellertid styrelsen framhållit, att sagda siffra möjligen kunde komma att visa sig för hög, varför styrelsen ansett sig dåmera böra räkna med en årsutlåning för 1931 av lägst 1,700,000 kronor. Därest för såväl 1931 som 1932 årsutlåningen försiktighetsvis uppskattas till ett något högre belopp än det sistnämnda, eller förslagsvis till 1,800,000 kronor, skulle i anslutning i övrigt till den av statskontoret verkställda beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 erfordras ett anslag av 570,000 kronor, vilket torde kunna avrundas till 550,000 kronor.

I överensstämmelse härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden
anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *reservationsanslag*
av kronor 550,000.

[5.] **Fonden för fiskerinäringens befrämjande.** Fonden för fiskerinäringens befrämjande inrättades enligt beslut av 1891 års riksdag. Nu gällande bestämmelser för lån ur fonden återfinnas i kungörelsen den 7 augusti 1907 (nr 61) med däri genom kungörelserna nr 151/1916, 359/1921, 130/1928 och 298/1930 gjorda ändringar.

Genom beslut av 1918 års lagtima riksdag utökades högsta medgivna årsutlåningen från fonden från 750,000 kronor till 1,100,000 kronor samt vidare genom beslut av 1921 års riksdag från sistnämnda belopp till 1,800,000 kronor.

I skrivelse den 16 oktober 1930 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning i fråga om kapitalökning för fonden för budgetåret 1931/1932 samt därvid anfört följande.

Utlåningen från fonden hade under kalenderåren 1926—1929 uppgått till respektive 882,925, 1,032,965, 934,695 och 942,205 kronor. För kalenderåret 1930 hade för tiden intill skrivelsens ingivande utlämnats sammanlagt 898,400 kronor. Ansökningar om ytterligare lån torde emellertid ännu kunna inkomma före årets utgång.

Enligt det å statskontorets fondbyrå upprättade utdrag ur de under sagda ämbetsverks förvaltning stående fonders och diverse medels räkenskaper för budgetåret 1929/1930 uppginge fondens kontanta behållning vid ingången av budgetåret 1930/1931 till 174,090 kronor 90 öre. Enligt vad lantbruksstyrelsen vidare under hand inhämtat hos statskontoret torde i amorteringar å lån kunna beräknas inflyta till fonden årligen under budgetåren 1930/1931 och 1931/1932 i runt tal 700,000 kronor. De för budgetåren 1930/1931 och 1931/1932 tillgängliga sammanlagda beloppen skulle alltså kunna beräknas till i runt tal respektive 874,000 kronor och 700,000 kronor. Dessa belopp bleve emellertid otillräckliga för att tillgodose det lånebehov, som under de senare åren förelegat. Då det vidare icke torde finnas skäl antaga, att lånebehovet skulle komma att minska under de närmaste åren, utan man

snarare torde böra räkna med ett i viss mån stegrat behov, syntes det lantbruksstyrelsen nödvändigt, att fonden ifråga tillfördes ytterligare kapital. För att kunna tillgodose det lånebehov, som kunde beräknas komma att förefinnas under de närmaste åren, torde fonden böra ökas med 400,000 kronor.

I detta sammanhang ville lantbruksstyrelsen erinra, att 1921 års riksdag till ökning av fondens kapital för år 1922 anvisade ett reservationsanslag av 900,000 kronor, varav sedermera för sådant ändamål tagits i anspråk 300,000 kronor, medan däremot 600,000 kronor använts för statsregleringen under budgetåret 1927/1928 och sålunda icke kommit fonden till godo.

På grund av vad sålunda anförts hemställer lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att såsom kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande anvisa för budgetåret 1931/1932 ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande i ärendet den 12 november 1930 förklarat sig ej hava erinran mot bifall till lantbruksstyrelsens förevarande framställning.

Lantbruksstyrelsens av statskontoret biträdda förslag i ärendet giver mig icke anledning till någon erinran, varför jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att såsom kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *reservationsanslag* av kronor 400,000.

[6.] **Kraftledningslånefonden.** Sedan 1918 års riksdag beslutat inrättande av kraftledningslånefonden och fastställt vissa huvudgrunder för ifrågavarande lånerörelse, har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 13 september 1918 (nr 718) utfärdat allmänna bestämmelser för lån från denna fond. I nämnda bestämmelser hava ändringar vidtagits genom kungörelserna den 27 juni 1919 (nr 480), den 8 juni 1923 (nr 194) och den 20 juli 1925 (nr 366).

Från fonden, som förvaltas av statskontoret, må lån beviljas ekonomiska föreningar och andra sammanslutningar, därest dessa befinnas för ändamålet lämpliga och icke äro avsedda till rena affärsföretag, för anläggande på landsbygden av distributionsnät för elektrisk energi. Lån må även beviljas för redan utförd eller under byggnad varande anläggning. Beviljat lån utbetalas av statskontoret mot avlämnande av låntagarens skuldförbindelse jämte sådan säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, som av statskontoret godkännes. Räntan å lyftat lånebelopp utgår efter fem procent, och lånet återbetalas i annuiteter. I händelse av dröjsmål med annuitets erläggande utgår ränta efter sex procent. Därest statskontoret under lånetiden skulle finna den ställda säkerheten icke

vidare vara nöjaktig, skall låntagaren efter erhållet föreläggande avlämna nya säkerhetshandlingar, som av statskontoret godkännas.

Jämlikt riksdagens beslut har det belopp, vartill lån ur fonden fått för året högst beviljas, under senare år uppgått till för 1927 2,500,000 kronor, 1928 2,000,000 kronor, 1929 likaledes 2,000,000 kronor och 1930 1,500,000 kronor.

Med hänsyn till å fonden förefintlig för utlåning under 1930 disponibel kapitalbehållning erfordrades för innevarande budgetår icke någon anslagsanvisning till fonden.

I gemensam skrivelse den 29 september 1930 hava *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* gjort framställning i fråga om beloppet av de lån, som under år 1931 må beviljas från fonden. Vid framställningen hava ämbetsverken fogat en tablå över fondens disponibla kapitaltillgångar, vilken är av följande utseende:

Hos riksgäldskontoret innestående den $\frac{30}{6}$ 1930 ¹	kr. 825,000: —	
Kassa i riksbanken den $\frac{30}{6}$ 1930	» 786,338: 68	kr. 1,611,338: 68
Beräknade kapitalåterbetalningar den $\frac{30}{6}$ 1930— $\frac{30}{12}$ 1931	» 1,100,000: —	
		kr. 2,711,338: 68.
Beviljade lån, som antagas komma att lyftas	kr. 820,000: —	
Beräknade lånetilldelningar å från tidigare och innevarande år återstående ansökningar	» 500,000: —	
		kr. 1,320,000: —.
Disponibelt vid 1931 års utgång (uppskattat)	kr. 1,100,000: —.	

I anslutning härtill anföra ämbetsverken, att enligt beräkningar, verkställda på grundval av från statskontoret erhållna uppgifter, fondens disponibla kapitaltillgångar vid utgången av år 1931 väsentligen komma att utgöras av de kapitalåterbetalningar, som verkställts under senare hälften av år 1930 samt under år 1931. Storleken av dessa återbetalningar hade av statskontoret uppskattats till 1,100,000 kronor. Av övriga å fondens debetsida nu innestående belopp torde nämligen den i riksbanken för närvarande befintliga kassabehållningen till större delen tidigare hava tagits i bruk och vad som den 30 juni 1931 kvarstode hos riksgäldskontoret skulle då jämlikt kungörelsen angående äldre reservationsanslag (209/1928) överföras till inkomsttiteln för i anspråk tagna reservationer. Ämbetsverken ansåge emellertid anledning icke finnas att för år 1931 föreslå större utlåning än som kunde bestridas genom de återbetalningar, som enligt vad nyss angivits vore att påräkna. Ämbetsverken hemställde således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att lån från kraftledningslånefonden, måtte under 1931 få beviljas till ett belopp av högst 1,100,000 kronor.

I remissutlåtande den 22 oktober 1930 förklarar *statskontoret* sig icke hava något att erinra mot bifall till förevarande framställning.

¹ Vad som kvarstår den $\frac{30}{6}$ 1931 skall återgå till statsverkets kassafond.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en av *Malmöhus läns elektrifieringskommitté* den 8 mars 1930 gjord framställning om åtgärder för sänkande av räntan å lån från kraftledningslånefonden och för åstadkommande av lättnader i övrigt vid lånens beviljande och lyftande. Till stöd för framställningen anför nämnda kommitté — vilken i särskild skrivelse framburit enahanda önskemål med avseende jämväl å lån från den under kommunikationsdepartementet hörande vattenkraftslånefonden — i huvudsak följande.

Låneansökningar hade under de senaste åren ingivits i betydligt mindre omfattning än tidigare. Anledningen härtill vore icke, att behovet av dylika lån vore fyllt, utan att det numera ofta visat sig möjligt att i de lokala sparbankerna och även på annan väg erhålla förmånligare räntevillkor än vid lån från fonden. Med en ränta, mera avpassad efter det allmänna ränteläget, vore fonden allt fortfarande ägnad att kraftigt understödja landsbygdens elektrifiering. Räntan borde emellertid under nuvarande förhållanden ej överstiga fyra procent.

Kommerskollegium och *lantbruksstyrelsen* framhålla i infordrat yttrande den 13 september 1930 i huvudsak följande.

Efterfrågan på lån från fonden hade avtagit under de senare åren, vilket i första hand torde böra tillskrivas de ökade möjligheter till erhållande av billiga lån på annan väg, som yppat sig på grund av räntesänkningar i den allmänna penningmarknaden. Ämbetsverken ville för den skull förorda en sänkning av räntan å lån från fonden, dock ej i den omfattning, som elektrifieringskommittén föreslagit. Räntan borde endast sänkas i så stor utsträckning, att den motsvarade statens egen effektiva medelränta för upplånat kapital, men denna räntesänkning borde tillämpas jämväl för tidigare beviljade lån. I fråga om kommitténs begäran om lättnader i övrigt vid lånens beviljande och lyftande anföra ämbetsverken, att kommittén, enligt vad ämbetsverken inhämtat, därmed avsett dels att lån finge beviljas för redan färdigbyggda anläggningar och lyftas inom kortare tid efter ansökningarnas ingivande, dels vissa lättnader i fråga om den säkerhet, som fordrades för lånen. Ämbetsverken erinra i detta sammanhang, att lån både finge och i stor utsträckning även beviljats till redan färdigbyggda anläggningar, samt framhålla tillika, att remisser till andra myndigheter vid avgörandet av lånefrågor knappast kunde undvikas.

Statskontoret har i remissutlåtande den 25 september 1930 åberopat de yttranden, som avgivits av fullmäktige i riksgäldskontoret den 29 augusti 1930 och av statskontoret den 25 september 1930 i anledning av elektrifieringskommitténs ovanberörda framställning i fråga om nedsättning av räntan å lån från vattenkraftslånefonden. Av sistnämnda utlåtanden inhämtas i huvudsak följande.

Fullmäktige i riksgäldskontoret upplysa, att de lånemedel, som investerats i kraftledningslånefonden, upplånats mot en räntefot av 5.46 procent. Läget vore ännu icke sådant, att någon reducering av utlåningsfondernas ränta kunde motiveras med redan inträdd sänkning i statens upplåningsränta. Intill dess så bleve fallet, syntes man böra räkna med att för

full förräntning borde krävas en utlåningsränta av 5 procent. Fullmäktige ansåge sig förty böra avstyrka bifall till framställningen om räntesänkning.

Statskontoret avstyrker den ifrågasatta sänkningen av räntan under åberopande av de skäl, som av riksgäldsfullmäktige anförts. I fråga om säkerheterna för lånen hade dessa, utom i de fall då namnsäkerhet godtagits, i regel utgjorts av inteckningar i anläggningen liggande inom två tredjedelar av dennas uppskattade värde. Denna inteckningssäkerhet syntes statskontoret icke vara av sådant värde, att eftergifter med avseende å dess beskaffenhet kunde ifrågakomma.

*Departements-
chefen.*

Vad först angår den av Malmöhus läns elektrifieringskommitté gjorda framställningen om sänkning av räntan för ifrågavarande lån, finner jag åtgärd i dylik riktning visserligen önskvärd. Med hänsyn till vad i ärendet anförts av statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret har jag dock — efter att i ämnet hava samrått dels med chefen för finansdepartementet, dels ock med chefen för kommunikationsdepartementet, vilken tidigare i dag anmält motsvarande fråga beträffande lån från vattenkraftslånefonden — ansett mig för närvarande icke kunna tillstyrka ändring i den nu gällande räntefoten av 5 procent.

Elektrifieringskommitténs begäran om lättnader i övrigt vid lånens beviljande och lyftande torde — i den mån den ej redan blivit tillgodosedd genom föreskriften att lån må beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning — ej heller påkalla ändring i nu gällande bestämmelser.

Vidkommande utlåningsbeloppet under år 1931 synes mig icke något vara att erinra mot myndigheternas förslag, att detta bestämmes till 1,100,000 kronor. Under sådana förhållanden torde någon kapitalökning för instundande budgetår icke erfordras.

I anslutning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lån ur kraftledningslånefonden må under år 1931 beviljas till ett belopp av högst 1,100,000 kronor.

[7.] **Gödselvärdslånefonden.** Sedan riksdagen jämlikt skrivelse den 21 juni 1918, nr 474, p. 10, med bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts den 22 mars samma år i ämnet avlåtna proposition, nr 197, beslutat, att en särskild fond, benämnd gödselvärdslånefonden, skulle inrättas för främjande av anordnandet av ändamålsenliga gödselstäder — från vilken fond statslån finge tilldelas hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna gödselvärdslån — utfärdade Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut den 11 juli 1918 kungörelse (nr 576) angående villkoren

för lån från gödselvärdslånefonden. Ändringar häri hava vidtagits genom kungörelser den 6 juni 1925 (nr 186) och den 18 juni 1927 (nr 241).

Såsom kapitalökning till denna fond anvisades av 1918 års riksdag för år 1919 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. Vidare anvisades genom riksdagens skrivelse den 13 juni 1919, nr 332, såsom kapitalökning för fonden ett reservationsanslag för år 1920 till belopp av likaledes 1,000,000 kronor. Ytterligare anslag för kapitalökning hava ej anvisats till ifrågavarande fond.

Den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juli 1928 tillsatta *jordbruksutredningen* har i skrivelse den 26 november 1930 avgivit förslag till vissa åtgärder från statens sida för befrämjande av driftsekonomiska förbättringar vid jordbruket (jfr IX H. T. p. 55) samt i sådant avseende föreslagit, bland annat, vissa ändringar i de för gödselvärdslånefonden gällande bestämmelser samt att till förstärkning av fondens kapital för budgetåret 1931/1932 måtte anvisas ett belopp av 150,000 kronor.

Över jordbruksutredningens förslag hava yttranden avgivits av *lantbruksstyrelsen* och *statskontoret*.

Beredningen av förevarande ärende är ännu ej avslutad. Det torde emellertid vara att förvänta, att utredningen hinner slutföras inom sådan tid, att proposition i ämnet kan avlätas till 1931 års riksdag. Vid sådant förhållande torde under utgifter för kapitalökning för budgetåret 1931/1932 böra för ändamålet beräknas visst belopp, vilket i enlighet med vad *lantbruksstyrelsen* föreslagit i sitt yttrande i ärendet torde kunna begränsas till 100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda förelagd riksdagen, såsom kapitalökning för gödselvärdslånefonden beräkna för budgetåret 1931/1932 ett *reservationsanslag* av kronor 100,000.

[8.] **Statens mejerilånefond.** Efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 266 p. 11) beslöt 1930 års riksdag (skr. nr 377 p. 11) inrättandet av statens mejerilånefond samt anvisade såsom kapital för fonden för budgetåret 1930/1931 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »statens utlåningsfonder» ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Genom kungörelse den 12 september 1930 (nr 339) har utlåningen från fonden närmare reglerats. Lån från statens mejerilånefond kan beviljas ekonomisk förening, som har till ändamål att driva andelsmejeri för tillverkning av smör eller ost och vars flesta medlemmar äro jordbrukare, för anläggande av mejeri med tillhörande inredning och utrustning, för ombyggnad av mejeri eller för vidtagande i mejeri av tekniska förbättringar med avseende å inredning, maskinutrustning, vattenanskaffning, kylanord-

ning eller dylikt. Lån må ej beviljas till högre belopp än som motsvarar fem sjättedelar av den beräknade och av lantbruksstyrelsen godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. Räntan löper från lyftningsdagen med fyra och en halv procent. Lån amorteras från och med tredje året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats. Amorteringstiden är högst 10 år beträffande lån för vidtagande i mejeri av tekniska förbättringar samt minst 10, högst 20 år beträffande andra lån.

I skrivelse den 23 augusti 1930 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning i fråga om kapitalökning för fonden för budgetåret 1931/1932 och därvid anfört i huvudsak följande.

Då någon erfarenhet ifråga om mejerilånefondens användning icke ännu föreläge, torde det vara vanskligt att angiva tillförlitliga grunder för beräkning av den kapitaltillgång, som för ändamålet kunde befinnas erforderlig för budgetåret 1931/1932. Under hand hade styrelsen emellertid erfarit, att intresset att med anlitan av fonden rationalisera mejerihanteringen inom vissa delar av landet vore mycket stort. Från Skaraborgs län hade styrelsen sålunda inhämtat, att icke mindre än 10 nya mejerier redan vore planerade och att man endast avvaktade tillgång till lånemedel. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande vore det intresse, som sålunda visades, synnerligen glädjande, då av de utav statsmakterna vidtagna åtgärderna till mejerihanterings befämjande väl knappast någon kunde väntas få så stor betydelse som just den här ifrågasatt åtgärden i syfte att möjliggöra en rationalisering av mejeridriften. Av största betydelse syntes under sådana förhållanden vara, att denna rationalisering icke hindrades på grund av bristande kapitaltillgång. Att de av riksdagen hittills anvisade medlen icke vore tillfyllest, låge i sakens natur. Skulle med stöd av denna fond en verklig rationalisering av landets mejerier, i den mån så erfordrades, kunna genomföras, tarvades med all säkerhet efterhand betydande kapitaltillskott till mejerilånefond. Lantbruksstyrelsen ansåge sig för budgetåret 1931/1932 icke kunna beräkna detta tillskott lägre än till 3,000,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa såsom kapitaltillskott åt statens mejerilånefond för budgetåret 1931/1932 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »statens utlåningsfonder» ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I remissutlåtande den 15 oktober 1930 ifrågasätter *statskontoret* för sin del, huruvida icke, i avvaktan på erfarenhet om lånerörelsens blivande omfattning, kapitalökningsanslaget för budgetåret 1931/1932 borde begränsas till samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår, eller 2,000,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning om fondens betydelse för mejerihanteringsens upphjälpande och vill för den skull tillstyrka, att nytt kapital tillföres fonden. Då man emellertid ännu saknar erfarenhet om den omfattning, lånerörelsen kan komma att taga, anser jag mig icke kunna föreslå så betydande ökning, som lantbruksstyrelsen ifrågasatt, utan torde ökningen

kunna för budgetåret 1931/1932 begränsas till det av statskontoret förordade beloppet å 2,000,000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för statens mejerilånefond anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

[9.] **Lånefond för inköp av avelshingstar av ardenneras.** Vid behandlingen av frågan om regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anförde jag under punkt 36 angående anslaget till stuteriväsendet, att jag hade för avsikt att i samband med övriga ärenden rörande utgifter för kapitalökning anmäla uppkommen fråga om inrättande av en lånefond för inköp av avelshingstar av ardenneras.

Jag anhåller nu att få i denna fråga anföra följande.

I skrivelse den 26 april 1930 avgav stuteriöverstyrelsen infordrat utlåtande dels över tre särskilda till Kungl. Maj:t ställda ansökningar, vari Norrtäljeortens hästavelsförening u. p. a., Nordinghundra gilles hästavelsförening u. p. a. och Stockholms läns västra hushållningssgilles hästavelsförening gjort framställning om statsbidrag av totalisatormedel för nyanskaffning av föreningarnas hingstbestånd med respektive 8,500, 5,000 och 2,000 kronor, dels ock över en av Stockholms läns och stads hushållningssällskap med anledning av nämnda ansökningar gjord framställning om vidtagande av sådana åtgärder, att föreningsrörelsen inom hästaveln i likhet med vad som redan skett inom övrig husdjursavel komme i åtnjutande av särskilt understöd från statens sida. Stuteriöverstyrelsen ifrågasatte därvid ett provisoriskt inrättande medelst totalisatormedel av en fond, från vilken lån skulle — på i huvudsak samma villkor, som enligt kungörelsen den 30 oktober 1917 (nr 719) gälla för erhållande och tillgodonjutande av lån ur statens hästavelsfond för inköp av avelshingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras — kunna utlämnas för inköp av avelshingstar av ardenneras. Samtidigt meddelade stuteriöverstyrelsen, att styrelsen hade för avsikt att i samband med framställning till Kungl. Maj:t rörande medelsbehovet för stuteriväsendet under budgetåret 1931/1932 framlägga utförligare förslag rörande bildandet av en dylik lånefond. Statskontoret anförde i infordrat utlåtande den 13 maj 1930, att statskontoret med hänsyn till den av stuteriöverstyrelsen sålunda tillkännagivna avsikten funne ett provisoriskt bildande av en lånefond för ifrågavarande ändamål föga lämpligt, varför statskontoret ansåg sig för det dåvarande sakna skäl tillstyrka bifall till de gjorda ansökningarna.

I skrivelse den 15 augusti 1930 har nu stuteriöverstyrelsen, under erinran om sitt förenämnda förslag den 26 april 1930, gjort framställning avseende framläggande för riksdagen av förslag till inrättande av en lånefond för

inköp av avelshingstar av ardenneras. Därvid har styrelsen tillika överlämnat genom styrelsens försorg införskaffade yttranden i frågan från följande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, nämligen Stockholms läns och stads, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings och Kronobergs läns, Kalmar läns norra och södra, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus läns, Älvsborgs läns norra och södra, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Gävleborgs läns.

Innan jag närmare ingår på stuteriöverstyrelsens sistnämnda framställning, torde jag i korthet få beröra den i stuteriöverstyrelsens framställning omnämnda *länefonden för inköp av avelshingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras*.

Med anledning av en till 1916 års riksdag avlåten proposition, nr 172, medgav riksdagen enligt skrivelse nr 248, att hela det nettobelopp, varmed de till statsverket då redan inflyttna samt på grund av utav Kungl. Maj:t före den 11 april 1916 lämnade utförseltillstånd inflytande hästförsäljningsmedel överskote 686,700 kronor, finge avsättas till en under förvaltning av statskontoret ställd fond, benämnd statens hästavelsfond, vilken skulle av statskontoret göras räntebärande. Härjämte beslöt riksdagen, att Kungl. Maj:t finge, sedan årligen minst en tiondel av fondens avkastning lagts till kapitalet, efter stuteriöverstyrelsens hörande för åtgärder för hästavelns främjande disponera så stor del av återstoden av avkastningen av fonden, som av riksdagen för varje år anvisades.

I samband med beslut i fråga om disponerandet av 1916 års avkastning av statens hästavelsfond medgav 1917 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t, att för lån, som intill ett belopp av 250,000 kronor finge från statens hästavelsfond på fem års amorteringstid utlämnas till hushållningssällskap för inköp genom sällskapets bemedling av lämpliga avelshingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras, ränta under amorteringstiden icke skulle beräknas. Villkoren för erhållande och tillgodonjutande av sådana lån finnas intagna i kungörelsen den 30 oktober 1917 (nr 719).

Ur denna kungörelse må här återgivas följande.

Hushållningssällskap, som efter därom gjord ansökning av Kungl. Maj:t tilldelats statslån från fonden, äger att därav utlämna lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras. Sådan ansökning skall göras i viss angiven ordning och inom viss bestämd tid. Å statslån för nu ifrågavarande ändamål erlägges icke någon ränta. Statslån skall återbetalas med en femtedel vid utgången av vart och ett av de från lånets lyftningsdag närmast löpande fem åren. Lån för inköp av avelshingst får icke av hushållningssällskap beviljas till högre belopp för varje hingst än 5,000 kronor. Hushållningssällskap får icke utlämna lån av ifrågavarande slag för inköp av andra hingstar än sådana, som uppköpas genom sällskapets bemedling. Om med lånet inköpt hingst före lånets återgåldande dör eller dödas eller avyttras eller ägaren något år underlåter att uppvisa hingsten

jämte dennes språngrulla för vederbörande premieringsnämnd, skall den oguldna delen av lånebeloppet inom en månad återbetalas till hushållningssällskapet. Om med lånet inköpt hingst avyttras, innan fem år förflutit från lånets mottagande, skall låntagaren, därest hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen finner avyttrandet hava ägt rum utan tvingande skäl, erlægga ränta efter 6 procent om året från lånets lyftningsdag såväl å redan återbetalat belopp för tiden till vederbörande inbetalningsdag som å återstående oguldet belopp, till dess betalning därav sker.

Såsom i det föregående nämnts hava vissa *hushållningssällskaps förvaltningsutskott* yttrat sig till stuteriöverstyrelsen i frågan om inrättandet av en lånefond för inköp av avelshingstar av ardenneras. Samtliga dessa hushållningssällskap hava med undantag för Kronobergs läns hushållningssällskap tillstyrkt inrättande av den ifrågasatta lånefonden. Flera av dessa sällskap hava förklarat, att en sådan fond skulle fylla ett verkligt behov och med livligt intresse omfattas av hästuppfödarna. Kronobergs läns hushållningssällskap, som funnit något behov av den föreslagna lånefonden icke förefinnas inom länet, har emellertid instämt i ett yttrande av ordföranden i sällskapets hästavelskommitté, vari uttalats, att en sådan fond helt visst å andra orter med högt stående ardenneravel komme att bliva denna till stor nytta. Såsom ovan nämnts hade stuteriöverstyrelsen ursprungligen tänkt sig, att för erhållande och tillgodonjutande av lån från den ifrågasatta lånefonden skulle föreskrivas i huvudsak samma villkor, som gälla beträffande lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras. Flertalet hushållningssällskap hava emellertid framställt vissa särskilda önskemål med avseende å de villkor, som borde uppställas beträffande lån från den ifrågasatta nya fonden. Dessa önskemål avse i första hand förenklade bestämmelser i fråga om tiden och sättet för låneansöknings ingivande, uppställande av fordran på att köpet skall avse endast svenskfödda hingstar, höjning av det högsta belopp, vartill lån för varje avelshingst borde kunna utlämnas, ävensom utbytande av villkoret, att inköpet skall hava skett genom vederbörande hushållningssällskaps förmedling, mot bestämmelse att hingst skall vara godkänd av ordföranden i vederbörande hästpremieringsnämnd. Slutligen har berörts det fall, då avyttrande av avelshingst, för vars inköp lån erhållits, sker innan fem år förflutit från lånets mottagande.

Den närmare innebörden av de av hushållningssällskapen uttalade önskemålen framgår av stuteriöverstyrelsens ovanberörda skrivelse den 15 augusti 1930. I denna skrivelse har *stuteriöverstyrelsen* i nu angivet avseende anfört följande.

Hallands läns hushållningssällskap samt Skaraborgs läns hushållningsskaps förvaltningsutskott hade uttalat, att länen borde komma till *användning uteslutande för anskaffande av svenskfödda ardennerhingstar*, samt ansett, att den inhemska hingstproduktionen härigenom komme att stimuleras

och importen av medelmåttiga hingstar med mer eller mindre tvivelaktigt avelsvärde att motverkas, allt till gagn för de strävanden, som för närvarande gjorde sig gällande på ledande håll inom svensk ardenneravel.

Stuteriöverstyrelsen delade i så måtto denna mening, att lånefonden hudevssakligen borde anlitas för inköp av här i landet födda hingstar av ardenneras. Det torde emellertid förekomma sådana fall, då inköp i utlandet av avelshingstar med för vår ardenneravel lämpliga kvalifikationer kunde befinnas bli till verklig nytta för den inhemska aveln, och i sådana fall vore det önskvärt, att något bidrag av statsmedel kunde, om så erfordrades, vara att påräkna. Visserligen torde väl i allmänhet inkösprisen för sådana hingstar vara betydligt högre än det maximibelopp, som kunde ifrågakomma för lån från denna fond, men även ett mindre lånebelopp kunde måhända underlätta inköpet. Stuteriöverstyrelsen ville alltså för sin del föreslå, att lån ur lånefonden i regeln icke finge användas för inköp av andra än svenskfödda ardennerhingstar, men att undantag från denna regel måtte kunna av stuteriöverstyrelsen medgivas, om fråga vore att från utlandet inköpa avelshingstar med framstående egenskaper och av sådan typ, att de ansåges kunna vara till verklig nytta för svensk ardenneravel.

Södermanlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap hade hemställt, att föreskriften i punkt 5 av ovannämnda kungörelse därom, att *hushållningssällskap icke finge utlämna lån av ifrågavarande slag för inköp av andra hingstar än sådana, som uppköptes genom sällskapets bemedling*, icke måtte komma att tillämpas ifråga om lån för inköp av ardennerhingstar, varjämte några av dessa hushållningssällskap hade ifrågasatt, att i stället måtte bestämmas, att hingstarna ifråga skulle vara godkända av vederbörande premieringsnämnd.

Anledningen till den nämnda bestämmelsen ifråga om lån för inköp av nordsvenska eller gudbrandsdalska hingstar hade givetvis varit den, att, då vederbörande hushållningssällskap gent emot statsverket vore ansvarigt för lånens återbetalande, det ansetts vara på sin plats, att hushållningssällskapet även hade kontroll över att lånen till hästuppfödarna komme till användning på ett för landets och särskilt ortens hästavel lämpligt sätt. I samma syfte hade beträffande lån ur lånefonden för inköp av ädla avelsston föreskrivits, att lån icke finge beviljas för inköp av andra ston än sådana, som inköpts genom remonteringsstyrelsens försorg, och alltså måste anses lämpliga.

Om emellertid hushållningssällskapen själva ansåge, att godkännandet av till inköp för avelsändamål föreslagna hingstar av ardenneras borde överlämnas till vederbörande hästpremieringsnämnd, hade stuteriöverstyrelsen intet att däremot erinra. Då det dock komme att högst betydligt fördyra inköpet, ifall premieringsnämnden skulle sammanträda för varje gång ett sådant inköp ifrågasattes, torde förslaget kunna modifieras på det sätt, att lån från fonden för inköp av avelshingstar av ardenneras beviljades endast i det fall, att beträffande svenskfödda hingstar den till inköp föreslagna hingsten blivit vid senaste besiktningsmötet, där han kunnat uppvisas, godkänd av vederbörande premieringsnämnd, samt beträffande hingstar, som föresloges till inköp från utlandet, att hingsten blivit före inköpet på köparens bekostnad besiktigad och godkänd av vederbörande premieringsnämndsordförande eller annan med stuteriöverstyrelsens godkännande härför anlita sakkunnig person.

I bestämmelserna för lån såväl ur statens hästavelsfond för inköp av avelshingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras som från lånefonden för inköp av ädla avelsston förekomme, bland annat, att hushållningssällskap, som ville komma i åtnjutande av dylikt lån skulle göra *ansökan* därom hos Kungl. Maj:t före den 1 januari det år, lånet vore avsett att erhållas.

Några hushållningssällskap — Östergötlands, Stockholms läns och stads, Malmöhus läns samt Göteborgs och Bohus läns — hade anfört, att denna ordning för sökandet av lånen vore mindre lämplig. Östergötlands läns hushållningssällskap hade sålunda erinrat, att hingstinköpen vanligen ägde rum under vårmånaderna, medan sådana däremot mera sällan förekomme under senare delen av året, vartill komme, att det ofta stötte på stora svårigheter för hästuppfödarna att så lång tid i förväg, som ifrågavarande bestämmelse förutsatte, planlägga ett eventuellt hingstinköp. Sällskapet ansåge därför, att det vore synnerligen önskvärt, om bestämmelsen i nu berörda hänseende kunde givas annan lydelse, samt ifrågasatte, att ett visst, av sällskapet den 1 januari det år, statslån vore avsett att erhållas, sökt lånebelopp skulle ställas till sällskapets förfogande för att sedermera, efter skedda ansökningar från hästuppfödare, utlämnas till dem, sedan stuteriöverstyrelsen därom meddelat definitivt beslut. I huvudsakligen samma riktning hade Stockholms läns och stads hushållningssällskap uttalat sig. Malmöhus samt Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade föreslagit, att ansökan om ifrågavarande hingstlån borde kunna ingivas och behandlas när som helst under årets lopp.

Under de år, som förflutit sedan de nuvarande fonderna för lån till inköp av avelshästar bildades, hade det alltmer befunnits, att den allmänna bestämmelsen om viss tid för låneansökningarnas ingivande till Kungl. Maj:t icke kunnat strängt tillämpas, utan ett stort antal sådana ansökningar hade till prövning upptagits, ehuru de inkommit efter den bestämda tiden.

Då härav syntes framgå, att det vore för hästuppfödarna lämpligast, att lån beviljades å de tidpunkter, då inköpsplanerna tagit fast form, och häst, som spekulanten önskade inköpa, blivit utsedd samt köpevillkoren uppgjorda, och då något hinder för låneansökningarnas hastiga prövning icke torde förefinnas å vilken tid de än inkomme, syntes det stuteriöverstyrelsen, som om någon bestämd tidpunkt, då låneansökningarna borde ingivas till Kungl. Maj:t, icke skulle behöva föreskrivas. Denna ordning syntes ock vara att föredraga framför det ifrågasatta tillvägagångssättet att på ansökan tilldela hushållningssällskapen visst förlagslån, varav dessa sedermera hade att tillgodose sökande hästuppfödares lånebehov. Härigenom kunde det nämligen inträffa, att avsevärda delar av fonden bundes å några håll, utan att där komma till användning, just å de tider av året, då lån kunde vara mest eftersökta på andra håll.

I fråga om lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras stadgades att, *om med dylikt lån inköpt hingst avyttrades innan fem år förflutit från lånets mottagande, låntagaren skulle, därest hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen funne avyttrandet hava ägt rum utan tvingande skäl, erlägga ränta* efter 6 procent om året från lånets lyftningsdag såväl å redan återbetalat belopp för tiden till vederbörande inbetalningsdag som å återstående oguldet belopp, till dess betalning därav skedde.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade ansett, att denna bestämmelse borde mildras så tillvida, att låntagaren skulle er-

lägga ränta å lånets ursprungliga belopp endast om hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen funne avyttrandet hava skett utan »vägande» i stället för »tvingande» skäl. Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hade ifrågasatt, att med anlitande av statslån inköpt hingst skulle få försäljas med vederbörande premieringsnämnds medgivande, och att i dylikt fall ränta icke skulle behöva erläggas å det guldna amorteringsbeloppet. Östergötlands läns hushållningssällskap ansåge för sin del, att samma bestämmelse borde kompletteras med föreskrift om skyldighet för låntagaren att vid hästens avyttrande utan tvingande skäl omedelbart inbetala hela det oguldna lånebeloppet.

Vad anginge det förstnämnda av dessa tre förslag, ansåge stuteriöverstyrelsen, att en mildring av den för hingstlån inom den nordsvenska hästavelsgrenen i berörda hänseende gällande kategoriska bestämmelsen — som ägde sin motsvarighet även beträffande lån för inköp av ädla avelsston — vore ägnad att underlätta obehörig spekulation i dylika lån och att förslaget därom alltså icke borde vinna bifall.

Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts nyssnämnda förslag avsåge fall, då vederbörande hästpremieringsnämnd funne skäligt medgiva försäljning av inköpt hingst. Då emellertid ett dylikt medgivande torde kunna antagas bliva lämnat allenast, då skälen härför kunde anses vara tvingande — dit också torde kunna hänföras exempelvis att hingsten visat sig olämplig i aveln — torde någon särskild bestämmelse i detta avseende icke erfordras.

Vad beträffade det av Östergötlands läns hushållningssällskap föreslagna stadgandet, borde erinras, att den påyrkade skyldigheten för låntagaren, att i det angivna fallet återbetala det oguldna lånebeloppet, vore stadgad redan genom den bestämmelse i författningen, som närmast föreginge den nu ifrågavarande.

För statslån till inköp av hingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras gällde den bestämmelsen, att *lån icke finge av hushållningssällskap beviljas till högre belopp för varje hingst än 5,000 kronor*. I sin skrivelse till hushållningssällskapen med anhållan om yttranden i nu föreliggande ärende hade stuteriöverstyrelsen uttalat den meningen, att för lån till inköp av ardennerhingstar måhända borde bestämmas ett högre maximibelopp. Hushållningssällskapen hade i allmänhet delat denna uppfattning. Allenast Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansåge, att hingstlån blott undantagsvis borde överstiga 5,000 kronor. Eljest påyrkades maximibelopp av 7,500—15,000 kronor. Sistnämnda summa förordades av Malmöhus läns hushållningssällskap, som därjämte föresloge, att lån ej måtte få beviljas till högre belopp än $\frac{1}{4}$ av hingstens inköpspris.

Då av finansiella skäl icke alltför stora anspråk borde få ställas å den ifrågasatta lånefonden, ansåge stuteriöverstyrelsen ett högre maximibelopp än 10,000 kronor icke kunna förordas. Om lån icke finge överstiga detta belopp, torde emellertid anledning icke förefinnas att, såsom Malmöhus läns hushållningssällskap föreslagit, ytterligare begränsa lånebeloppet till högst $\frac{3}{4}$ av inköpspriset för hingsten.

Beträffande *fondens storlek och sättet för beredande av de för dess uppläggning erforderliga medel* har stuteriöverstyrelsen anfört följande.

Vid bedömande av frågan om det kapitalbelopp, som vore erforderligt för den ifrågasatta lånefonden, torde någon fast grund icke förefinnas, utan

torde erfarenheten få lämna utslaget härutinnan. Stuteriöverstyrelsen ansåge emellertid, att ett sammanlagt lånebelopp av 200,000 kronor om året icke borde överskridas, även om till en början ansökningar skulle inkomma i sådan omfattning, att de icke under det löpande året kunde bifallas.

Ett årligt kapitalbehov av 200,000 kronor med fem års amorteringstid, varvid första amorteringen erlades, då lånet innehavts ett år, förutsatte en lånefond av 600,000 kronor. För närvarande funnes emellertid icke anledning att taga ställning till det definitiva beloppet av fondens kapital, utan allenast att tillvidare — med ovan angivna begränsning — tillgodose lånebehovet genom årliga anvisningar. Att därvid stuteriväsendets fond borde tagas i anspråk, så länge medel för ändamålet därstädes funnes till förfogande, torde vara givet.

Stuteriöverstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att under budgetåret 1931/1932 ett belopp av 200,000 kronor av stuteriväsendets fond måtte få i mån av behov användas för utlämnande till hushållningssällskapen av lån för inköp av lämpliga avelshingstar av ardenerras, under iakttagande att lånen skola genom amortering återbetalas med en femtedel vid utgången av vart och ett av de från lånets lyftningsdag närmast löpande fem åren samt att ränta icke skall erläggas under amorteringstiden, ävensom att det belopp, som på grund härav kan komma att tagas i anspråk, måtte få av statskontoret bokföras och redovisas såsom en lånefond för inköp av avelshingstar av ardenerras.

Statskontoret har i infordrat utlåtande den 18 september 1930 anfört följande.

Statskontoret hade icke något att erinra mot att medel för ifrågavarande ändamål toges i anspråk från stuteriväsendets fond. För det anslagsbelopp av 200,000 kronor, som avsåges för budgetåret 1931/1932, torde fonden, med hänsyn till den stora behållning av äldre totalisatormedel, som tillförts densamma, lämna tillgång. Huruvida den kapitalökning, som av stuteriöverstyrelsen för ändamålet beräknats för kommande budgetår, kunde beredas av totalisatormedel, kunde däremot för närvarande icke med säkerhet bedömas.

Stuteriöverstyrelsen hade föreslagit bildandet av en särskild fond för inköp av avelshingstar av ardenerras och framlagt förslag till villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur denna fond.

Förslaget hade icke givit statskontoret anledning till erinran. Då emellertid de bestämmelser, som föreslagits skola bliva gällande för ifrågavarande lånerörelse, i det stora hela överensstämde med de föreskrifter, som redan funnes meddelade beträffande lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras (sv. ffs. 719/1917), ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke lånevillkoren för de båda fonderna lämpligen borde sammanföras i en gemensam författning.

Bland de åtgärder, som statsmakterna tid efter annan vidtagit till främjande av landets hästavel, ingår såsom i det föregående berörts dels inrättande av en särskild fond för utlämnande av räntefria lån för inköp av ädla avelsston och dels beredande av möjlighet att från statens hästavelsfond erhålla räntefria lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras. Dessa lånemöjligheter hava visat sig ägnade att stimulera intresset inom nämnda båda grenar på hästavelsns område.

Departements-
chefen.

Ardennergassens stora betydelse för omfattande delar av landet synes mig motivera, att lånemöjligheter beredas jämväl i vad angår denna ras. Stuteriöverstyrelsens av de hörda hushållningssällskapen, på ett enda undantag när, med synbart intresse omfattade förslag om inrättande i sådant syfte av en särskild lånefond anser jag mig därför böra tillstyrka.

De av stuteriöverstyrelsen föreslagna villkoren för erhållande och tillgodonjutande av lån ur den ifrågasatta fonden ansluta sig, utom i de av stuteriöverstyrelsen särskilt berörda delarna, till gällande villkor för lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras. Mot de sålunda föreslagna lånevillkoren, i vilka de av hushållningssällskapen framförda önskemålen i önskvärd grad synas hava vunnit beaktande, har jag icke att framställa någon erinran. I betraktande av det med fonden avsedda syftet att främja den inhemska hästaveln anser jag det välbetänkt att på sätt föreslagits såsom villkor för låns erhållande uppställa, att inköpet som regel skall avse svenskfödda hingstar. Likaså finner jag det beträffande förevarande fond föreslagna högre beloppet, intill vilket lån skulle få utgå för varje hingst, fullt motiverat med hänsyn till det väsentligt högre inköpspris, som avelshingstar av ardennergassens betinga i jämförelse med hingstar av nordsvensk och gudbrandsdalsk ras.

De av mig förordade allmänna villkoren och bestämmelserna för lån ur ifrågavarande fond kunna sammanfattas sålunda: Från fonden må statslån i mån av tillgång tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att inom sällskapets område utlämna lån för inköp av avelshingstar av ardennergassens och inom vars område ardennergassel bedrives samt goda förutsättningar finnas för sådan avel. Hushållningssällskap, som önskar erhålla statslån, må därom till stuteriöverstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökan. Inkommen ansökan överlämnas av stuteriöverstyrelsen med eget utlåtande till Kungl. Maj:t. Beviljat statslån utbetalas av statskontoret till vederbörande hushållningssällskap, som har att före utgången av det år lånet beviljats lyfta detsamma mot sällskapets förskrivning därå. Statslånebelopp, som vid årets slut kvarstår outtaget, återfaller till fonden. Finnes statslånebelopp vara av hushållningssällskap disponerat på annat sätt än gällande bestämmelser tillåta, äger Kungl. Maj:t föreskriva, att detsamma skall omedelbart återbetalas av hushållningssällskapet. Statslånebelopp, som återstår odisponerat vid utgången av det år, under vilket lånet lyfts, skall till statskontoret inbetalas före utgången av januari månad nästföljande år, där ej Kungl. Maj:t på ansökning medgiver hushållningssällskapet rätt att ytterligare ett år för avsett ändamål innehåva samma belopp. Å statslån från ifrågavarande fond erlägges icke någon ränta. Statslån skall återbetalas med en femtedel vid utgången av vart och ett av de från lånets lyftningsdag närmast löpande fem åren; dock att hushållningssällskap må med fullgörande av de sålunda stadgade kapitalinbetalningarna åtnjuta anstånd varje gång under tre månader från förfallodagen. Därest hushållningssällskap icke inom sålunda föreskriven

tid inbetalar förfallet kapitalbelopp, skall därå erläggas 6 procent årlig ränta från förfallodagen, tills inbetalning sker. Lån för inköp av avelshingst må icke av hushållningssällskap beviljas till högre belopp för varje hingst än 10,000 kronor. Hushållningssällskap äger utlämna lån av ifrågavarande slag för inköp av i Sverige födda hingstar, som blivit godkända av vederbörande hästpremieringsnämnd. I fall ansökning hos hushållningssällskap göres om lån ur denna fond för inköp från utlandet av där född hingst, skall stuteriöverstyrelsens godkännande inhämtas, innan lånet får beviljas. Den, som av hushållningssällskap erhåller lån för inköp av avelshingst, skall åtnjuta enahanda räntefrihet, som nyss nämnts, och skola jämväl de nyssnämnda återbetalningsvillkoren tillämpas å dylikt lån, dock under iakttagande, a) att hushållningssällskap icke är förpliktat att medgiva anstånd med fullgörandet av förfallen kapitalinbetalning, b) att, om med lånet inköpt hingst före lånets återgåldande dör eller avyttras eller ägaren något år underlåter att uppvisa hingsten jämte dennes språngrulla för vederbörande premieringsnämnd, den oguldna delen av lånebeloppet inom en månad skall återbetalas till hushållningssällskapet, samt c) att, om med lånet inköpt hingst avyttras innan fem år förflutit från lånets mottagande, låntagaren skall, därest hushållningssällskapet eller stuteriöverstyrelsen finner avyttrandet hava ägt rum utan tvingande skäl, erlagga ränta efter 6 procent om året från lånets lyftningsdag såväl å redan återbetalat belopp för tiden till vederbörande inbetalningsdag som å återstående oguldet belopp, till dess betalning därav sker. Varder utlämnat hingstlån till hushållningssällskap återbetalat tidigare än i den vid lånets meddelande bestämda ordning, skall det återbetalade lånebeloppet av hushållningssällskapet omedelbart inbetalas till statskontoret. Ränta, som till hushållningssällskap inbetalas jämlikt bestämmelse härovan, skall ävenledes av hushållningssällskapet genast inlevereras till statskontoret. Statskontoret har att, därest stadgad kapitalinbetalning å statslån icke i rätt tid fullgöres, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp skall före den fastställda amorteringstidens slut återbetalas. — Härutöver torde bestämmelser erfordras om skyldighet för låneförmedlande hushållningssällskap att årligen till stuteriöverstyrelsen ingiva viss redogörelse för lånerörelsen, om stuteriöverstyrelsens granskning av redogörelserna m. m.

Den av statskontoret framförda tanken att sammanföra de för fonden för inköp av avelshingstar av ardenerras sålunda ifrågasatta bestämmelser med bestämmelserna för lån för inköp av avelshingstar av nordsvensk ras synes mig lämpligen böra upptagas till närmare övervägande efter det någon erfarenhet vunnits rörande den tillstyrkta nya fonden. I avvaktan härpå torde Kungl. Maj:t, sedan riksdagen beslutat i ärendet, böra äga utfärda kungörelse angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från den först nämnda fonden.

Såsom stuteriöverstyrelsen antytt saknas för närvarande hållpunkter för

bedömande av den storlek, den nya fonden bör givas. I avvaktan på erfarenhet härutinnan torde högsta utlåningsbeloppet från fonden nu böra bestämmas för allenast ett år. Mot att detta belopp i enlighet med stuteriöverstyrelsens förslag för budgetåret 1931/1932 bestämmas till 200,000 kronor har jag intet att erinra.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta, att en fond skall inrättas, benämnd lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, statslån må i mån av tillgång tilldelas hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att inom sällskapets område utlämna lån för inköp av avelshingstar av ardenneras och inom vars område ardenneravel bedrives samt goda förutsättningar finnas för sådan avel;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag ovan tillstyrkt, utfärda erforderliga bestämmelser för erhållande och tillgodojutande av lån ur ifrågavarande fond;

c) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1931/1932 från fonden bevilja lån intill ett belopp av 200,000 kronor;

d) såsom kapital för nämnda fond för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *reservationsanslag*

av kronor 200,000.

[10.] **Lånefond för befrämjande av avsättningen av ägg, fläsk m. m.** Från den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juli 1928 tillsatta *jordbruksutredningen* är att förvänta utredning och förslag i fråga om produktions- och avsättningsförhållandena beträffande ägg m. m. Därvid har utredningen, enligt förmälan, för avsikt att, bland annat, föreslå utlämnande av visst låneunderstöd av statsmedel för byggande eller anskaffande av äggpackerier, äggkläckningsstationer, gödningsstationer m. m. Jämväl torde åtgärder komma att ifrågasättas i avseende å andelsslakteriers verksamhet. I avvaktan på ärendets vidare utredning torde bland utgifter för kapitalökning ett belopp av 200,000 kronor böra för ändamålet i fråga beräknas i förslaget till riksstat för budgetåret 1931/1932.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, såsom kapital för lånefond för befrämjande av avsättningen av ägg, fläsk m. m. beräkna för budgetåret 1931/1932 ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt under förestående punkter 1—10.

Hans Maj:t Konungen lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet till ledning vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1931/1932.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

302684. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1931.